

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת מקץ - חנוכה | גיליון מס' 121 | כסלו תש"פ

וקבעו שמונת
ימי חנוכה אלו
להודות ולהלל
לשמך הגדול

גיליונות לחנוכה

א. הרה"ג ר' מרדכי דוד טיגרשר שליט"א

שיחת מרן ראש ישיבת חברון
הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א
שיעור חומש

מגיד דבריו ליעקב

חשבתי דרכי
נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

התבוננות
במועדי חנוכה

מתוקים מדבש

אז נדברו

מאמרי עינינו גל

צבת הלוי תמצית משנה ברורה עטרת המועדים - שיעורי חטבה

עולם הישיבות
זיכרונות ותיאורים מהווי היכלי הישיבות הקדושות
ישיבת באר התורה
(תשנ"ג - תש"פ)

לעילוי נשמת
הר"ר אליעזר ב"ר צבי הערש קנול ז"ל
כ"ה כסלו

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת מקץ-חנוכה

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:01	17:23	16:08	ירושלים
18:02	17:24	16:21	בני ברק
18:00	17:22	16:11	חיפה
18:01	17:23	16:16	מודיעין עילית
18:01	17:24	16:07	בית שמש

ספר
יוצא
לאור
בצוף

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה’אוסף’ -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות”

בחיפוש המילים ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

צבא הלוי | 37

מתורת הגאון רבי צבי אליהו הלוי שטיינברג שליט"א

תמצית הש"ס | 39

דף היומי - מ"ב ומוסר

תמצית הלכות חנוכה

עינינו גל | 47

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 55

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 59

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 67

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 69

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 75

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 77

בירורי הלכה אקטואליים

מתוך הסוגיות והפוסקים

מים זכים | 81

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 83

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

והשיאנו | 85

פנימיות ורוממות המועדים

עולם הישיבות | 87

זיכרונות ותיאורים מהווי היכלי הישיבות הקדושות

שעיצבו את עולם התורה במאות השנים האחרונות

ישיבת באר התורה (תשנ"ג - תש"פ)

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

מלחמת יון כנגד ישראל | 11

שיחת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

ראש ישיבת "כנסת ישראל - חברון"

פנינים מתורת הגאון רבי שלמה פישר | 15

על פרשת מקץ

שיעור חומש | 17

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עשרת שלמה"

שיעורי בינה | 19

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 21

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

מתוקים מדבש | 27

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

התבוננות במועדי השנה | 29

חנוכה - אור המנורה

מפי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

עטרת המועדים | 34

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי חנוכה חלק ב

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עטרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'

תל ציון

בית כנסת החסידים

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "מצפה רמות" רמות א'
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל "ברסלב"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת מקץ – חנוכה תש"פ | גליון מס' 117

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

חנוכה – גילוי של "ושכנתי בתוכם" שאינו חרב לעולם

זה עניינו של חנוכה. מועד סוכות הוא תחילת עשיית המשכן, וחנוכה הוא בעצם על הגמר, אלא שהגמר בפועל, קבע בורא העולם שהוא צריך להיות בר"ח ניסן, בירח שנולד יצחק, אבל כנגד גמר מלאכת המשכן נקבע לנו המועד הזה, המועד הזה מכוון כנגד גמר מלאכת המשכן.

נמצא, שהחנוכה הזאת, אותה החנוכה שלנו, היא פירעון כנגד גמר מלאכת המשכן, כנגד הקמת המשכן, זה המועד של חנוכה, אכן הדבר צריך ביאור, כי המועד הזה הרי נקבע על משהו אחר, על חנוכת בית חשמונאי, ואילו בפסיקתא אנו רואים שזה צריך להיות פירעון לגמר מלאכת המשכן, היינו כאן מונח המועד והשמחה של גמר מלאכת המשכן, נבאר מעט את הדברים.

הנרות אינם בטלים – אלו נרות חנוכה

מפורסמים מאד דברי הרמב"ן, בתחילת פרשת בהעלותך (במדבר ח' א') "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות, לשון רש"י ממדרש אגדה."

ומתקשה בזה הרמב"ן "ולא נתברר לי למה נחמנו בהדלקת הנרות. ולא נחמנו בקטורת בוקר וערב ששבחו בו הכתוב ישימו קטורה באפך, ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבטו כלו משרתי אלהינו. ועוד מה טעם לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלוואים. ואם תאמר שהיו חובה ונצטוו בהם, וחלשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוהם לחנכת המזבח, גם הדלקת הנרות שנחמנו בה חובה ונצטוו עליה."

"אבל ענין ההגדה הזו", אומר הרמב"ן, "לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו."

"ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר, ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי עמהם, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנכה שקרויה על שמם, והיא חנכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח עכ"ל:

והרמב"ן מוסיף עוד "וראיתי עוד בילמדנו (תנחומא בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו ו), אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שביית המקדש קיים הן נוהגין,

חנוכה מכוון כנגד סוכות – עניין מלאכת המשכן

אנו מוצאים, שכנגד הרגלים עומדים מועדים דרבנן. כנגד חג השבועות, שהוא המועד מדאורייתא של זמן מתן תורתנו, יש לנו זמן מתן תורתנו מדרבנן, זה פורים. כנגד סוכות מכוון המועד של חנוכה, כך כתוב ברוקח ובעוד כמה מדברי רבותינו. ניתן לנו מדרבנן המועד של חנוכה, שהוא המועד המקביל מדרבנן למועד הזה. וכנגד המועד של פסח, במהרה בימינו יהיה לנו המועד של תשעה באב, היינו, המועד שיהפוך הקב"ה לששון ולשמחה את כל הימים שהם ימי צער על החורבן, ימי צער על הגלות, ובעיקר, המועד של תשעה באב, הוא יהיה כנגד פסח. במהרה בימינו. המועדים שנוספו, המועדים דרבנן, מכוונים כנגד המועדים מן התורה.

ישנם דברים רבים מאד המקבילים בין סוכות לחנוכה. חוץ ממשך הזמן וההלל השלם, שכבר מוזכרים אף ברוקח, והמקור הוא בדברי הגמרא עצמה, כפי שמצינו שלדעה אחת הנרות מכוונים כנגד פרי החג. אבל מה שיותר מחבר את שני הימים האלה, הוא על פי מה שמצינו בדברי הגר"א, כדלהלן.

ידועים דברי הגר"א בפירוש שיר השירים, מדוע נקבע המועד של סוכות ביום שנקבע. זאת שאלת ראשונים על קביעות חג הסוכות, מה לענני הכבוד ולתאריך המסוים הזה בדווקא. ענני הכבוד היו עם ישראל ארבעים שנה במדבר, יצאנו ממצרים והיינו בהיקף ענני כבוד. מה המיוחד שדווקא בתאריך הזה בו נקבע יום טוב כנגד ענני הכבוד.

אומר על כך הגר"א, שענני הכבוד פרשו עם חטא העגל, וכשחזר משה רבינו ביום הכפורים והביא את הלוחות השניים, אז נתכפר חטא העגל, ואז, למחרת יום הכיפורים, צוה משה רבינו על מלאכת המשכן וביקש שיביאו נדבה, והם הביאו אליו נדבה בבוקר בבוקר, זה בוקר י"ב וי"ג, וביום י"ד בתשרי אספו את כל הנדבה למלאכת המשכן, עסקו בה וסידרו את הכל, כך שבפועל התחילו לטפל בבניית המשכן בט"ו בתשרי, ואז חזרו ענני הכבוד. לכן אנו עושים סוכות ביום הזה, משום שאז חזרו ענני הכבוד אחרי החטא. נמצא, שהמועד הזה של סוכות הוא על תחילת עשיית המשכן, על "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

המשכן, כידוע, נגמר בכ"ה בכסלו, כפי שכתוב בדברי חז"ל בפסיקתא, (פסיקתא רבתי פסקא ו') ואפשר היה להעמידו, אלא, שהקב"ה רצה להעמיד את המשכן בניסן, היינו, שחנוכת המשכן תהיה בחודש שנולד יצחק, שהוא עמוד העבודה בכלל ישראל, עמוד העבודה שהעולם עומד עליו. בחודש שנולד בו יצחק רצה הקב"ה להתחיל לעשות בפועל את חנוכת המזבח, חנוכת מלאכת המשכן, והקב"ה פרע בכ"ה בכסלו בחנוכת המזבח בימי חשמונאי, חנוכת המזבח בחנוכה.

אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם".

"והנה" אומר על כך הרמב"ן "דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו. וכן ברכת כהנים הסמוכה לחנכת הנשיאים נוהגת לעולם, דרשו סמוכין לחנכת הנשיאים מלפניה ומלאחריה בכבודו של אהרן שלא נמנה עמהם" עד כאן לשון הרמב"ן.

כתוב כאן ברמב"ן, שבורא העולם ניחם את אהרן בדבר שהוא נוהג לעולם. הדבר שנוהג לעולם זו הדלקת הנרות במקדש, וזה נוהג לעולם משום שאנחנו עדיין מדליקים נרות, מכח אותם נרות שהדליקו בחצרות קדשך, אז, בחנוכת בית חשמונאי. וכך, אנחנו עדיין מדליקים נרות, והנרות הללו קיימות לעולם.

והנה, הדברים נראים קצת סתומים, וכי מצות נר חנוכה שייכת לעבודת בית המקדש, הלא איננו עושים כאן עבודה בבית המקדש, ואילו התנחומים שצריך היה אהרן הכהן להתנחם, צריכים לחול על עבודה בבית המקדש, נבאר בזה מעט, לפי ערכנו.

גניזת המשכן כגניזת הארון – הם נמצאים איתנו

כתוב בפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כלומר, מצות הקמת המקדש היא כדי שתהיה השכינה שורה בישראל. המשכן, כאשר הוא הוקם לכתחילה לא היה לו מקום קבוע, הוא הוקם כדי להיות משכן שהולך יחד איתנו, מקומו היה במקום שאנחנו נמצאים. הוא הלך יחד איתנו וחנוה עמנו בכל מקום שחנינו, הגמרא בובחים (ס"א ע"ב) דורשת, "אמר קרא ונסע אהל מועד, אף על פי שנסע אהל מועד הוא", גם בשעת מסעו הוא נקרא אהל מועד, בכל מקום המשכן איתנו.

והנה, שלא כמו המקדשות, המשכן הוא היחיד שלא היה עליו חורבן, המשכן מעולם לא נחרב [ע"י סוכה מ"ה ע"ב] וכך מפורש בתוספתא בסוף סוטה (י"ג א') "משנבנה בית ראשון נגנו אהל מועד ונגנו עמו קרסיו קרשיו ובריחיו ועמדו ודניו", על המשכן לא חל חורבן, היינו, המקום הראשון שהוא שורש השראת השכינה בישראל, מעולם לא נחרב. זה לא נמצא איתנו בגלוי, אבל הוא נגנו, שם הוא נמצא. כשם שהארון נגנו ושם הוא נמצא, כך, ובאותה מידה בדיוק, גם המשכן שנגנו נמצא.

לשון הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ד ה"א) "אבן היתה בקדש הקדשים במערבו ועליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן, ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות ויאשיהו המלך צוה ונגנו במקום שבנה שלמה".

הרמב"ם כותב לנו שלמה המלך בנה מלכתחילה מקום לגנוז את הארון, משום שידע שסופו ליחרב ורצה שהארון לא יפגע, והארון נמצא ונגנו במקום שהוא גנוז, במחילות שתחת הקרקע בהר הבית.

מתקשה הגאון ר' יעקב עמדין בפירושו על הרמב"ם, בזה שהביא רבנו דברים אלה כאן, כי נראה לכאורה שאין נפקותא מזה לענין דינא, וידוע שכל דבריו להלכה אמורים, או הלכתא למשיחא או לזמן הזה. אולם דברים שאין יוצא מהם דין מהדינים ולא מוסר והנהגה וידיעה הצריכה, אין הרמב"ם עוסק בהם בחיבור זה, אם כן לשם מה הרמב"ם מביא כאן ביד החזקה את הסיפור הזה שיאשיהו גנוז את הארון, והארון נגנו במקום שהוא נגנו, במה הדבר הזה נוגע לדינא, מה זה מחייב אותנו, במה הדבר הזה הוא דין שצריך לכתבו בספר הזה שהוא ספר כל ההלכות של התורה, איזו הלכה יש בדבר הזה.

לכן, כך כותב רבי יעקב עמדין, לבי אומר לי שצורך גדול יש בדבר הזה, שתפס לקמן בפרק ו' מהלכות הללו שקדושת הבית לא בטלה וראוי להקריב בו עתה, וכן הנכנס לשם חייב עליו כרת גם היום, ונראה שאותם הדינים שהביא רבנו בהלכות ביאת המקדש גם לזמן הזה שנאם, ולא משום הלכתא למשיחא לחוד אלא משום דסבירא ליה דקדושת הבית לא בטלה, ומשמע לי דהך מילתא שקדושת הבית לא בטלה, היא משום שהארון במקומו נגנו. ואכן, לדעת מי שסובר שהארון גלה לבבל, אליבא דידיה קדושת הבית גם היא בטלה, אין כאן קדושה, כי הקדושה נמצאת במקום הארון.

והנה, ידועים דברי חז"ל, שאחר שהקב"ה נתן תורה לישראל, נמשל הדבר למלך שהשיא את בתו, ואמר לאותו אדם, מבתי איני יכול לפרוש, ואני מבקש מכם עשו לי קיטון אחד, ובכל מקום שאתם הולכים אני רוצה להיות יחד איתכם. מאותה בת, כך אומרים חז"ל, איני יכול לפרוש.

הארון, שבו התורה נמצאת, שבו הלוחות נמצאים, הארון הזה, זאת הסיבה שבגללה ציוה הקב"ה לעשות את המשכן. שם, כביכול, בורא העולם נמצא, שם

השראת השכינה. במקום הגניזה, וזה פועל שעדיין יש את מקום הארון, עדיין זה מקומו של בורא העולם. שם קדושת המקדש עדיין קיימת, זה עדיין הקיטון, עדיין זה הבית של בורא העולם, משום ש"לפרוש ממנה איני יכול".

וכך, מכיון שהארון נגנו במקומו, באותו מקום מיוחד שלמה המלך בנה בזמן בנין הבית לגנוז את הארון, אומר על כך היעב"ץ שליבו אומר לו, שרק משום כך קדושת הבית לא בטלה, והיא עדיין קיימת.

מעתה, כהמשך לדבריו, אף אנו נאמר כן. העובדה, שהמשכן עם כל כליו, קרשיו בריחיו עמדו ודניו, כל מלאכת המשכן כולה, נגנזה ונמצאת בגניזה, הרי שבגניזה הזאת הוא עדיין נמצא איתנו, אלא שהוא נמצא בגניזה, והעובדה הזו היא הסיבה שכל מקום שגלו ישראל גלתה השכינה עמהם, כלומר, המשכן מלכתחילה נבנה להיות איתנו, והיינו, להיות איתנו בכל מקום שהולכים, וכשהוא נגנו, אותה הארה נמצאת, אבל היא נמצאת בגניזה. אותה הארה, שבזמן שזה היה כפי שזה צריך להיות, הייתה בגלוי בכל מקום, מעתה, כל מה שנגנו נמצא איתנו בהסתר ובהעלם, אבל הוא נמצא איתנו.

אלו הם דברי הגמרא במגילה (כ"ט ע"א) שכל מקום שגלו גלתה שכינה עמהם, השכינה היא איתנו בכל מקום, בכל הגלויות, "ושכנתי בתוכם", זה עצם ענינו של המשכן, להיות איתנו. ואותו "ושכנתי בתוכם" נמצא איתנו.

חג הסוכות – גילוי של "ושכנתי בתוכם"

העובדה שמגלה לנו הגר"א, שהתאריך של ענני הכבוד הוא בט"ו תשרי משום שאז חזרו ענני הכבוד, אחר שהם נעלמו מאתנו כחטא העגל, פירוש הדבר הוא, שהמועד של סוכות הוא מועד שלא מתייחס בהדיא להקמת המשכן כמשכן, אלא הוא מתייחס ל"ושכנתי בתוכם" של המשכן. כשהתחילו לבנות את המשכן, המשכן עדיין לא היה, אבל כפי שנאמר בפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כשמתחילים לעשות את המקדש, אז מתקיים הגילוי של "ושכנתי בתוכם". זה מה שנאמר בפסוק בפרשת שלח (במדבר י"ד י"ד) "אשר עין בעין נראה אתה ה' וענני עומד עליהם ובעמוד ענן אתה הולך לפניו יומם ובעמוד אש לילה". באותו היקף ענני כבוד שכלל ישראל נמצא בתוכו בזה היה נראה עין בעין, ואף בזה שבורא העולם הולך לפנינו בעמוד ענן יומם ובעמוד אש לילה, כל זה היה בגלוי, אז, באותם ימים.

גילוי זה הוא הגילוי של ה"ושכנתי בתוכם" שמתקיים מתוך ה"ועשו לי מקדש", ברגע שמתקיים "ועשו לי מקדש", מתקיים "ושכנתי בתוכם", זהו חידושו של הגר"א, ברגע שהתחילו את מעשה המשכן נכנסו לכלל "ועשו לי מקדש", ואז מתקיים "ושכנתי בתוכם". באופן, שהיקף ענני הכבוד זה הקיום, כשמתחילים לעסוק בעשיית המשכן עצמו. איסוף הנדבות למלאכת המשכן עדיין לא נקרא "ועשו לי מקדש", אלא רק כאשר מתחילים בעשיה, ואת העשיה כפי שאומר הגר"א, התחילו בט"ו תשרי. מכאן ברור שהמועד של סוכות, הוא המועד דאורייתא של הגילוי של "ושכנתי בתוכם".

לכן, המועד הזה מתחלק לשנים. המועד הזה היה מועד בפני עצמו בכל תפוצות ישראל, והמועד הזה היה מועד בפני עצמו בבית המקדש, בבית המקדש היה יום טוב מיוחד, וכלשון הרמב"ם (הל' לולב פ"ח ה"ב) "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם", זאת השמחה. כך אנו מוצאים שהגמרא אומרת ש"שמחת בית השואבה" נקראת כך, משום ששם היו שואבים רוח הקודש, אותו גילוי שכינה ששייך ל"ושכנתי בתוכם", נתגלה במועד חג הסוכות באופן החזק ביותר.

במנורה מתגלה במסוים "ושכנתי בתוכם"

איתא בשבת (כ"ב ע"ב) "מחוץ לפרוכת העדת יערך, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדות אמר רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים", פסוק זה "פרוכת העדות" נאמר בהקשר של נרות המנורה, כלומר, מתוך המנורה מתגלה עדות, ועל כך דורשים שהמנורה היא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, "זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים", זה היה הנס, אותו נס שהיה קביעא וקיימא, כל משך הזמן של בית ראשון, וכל ימי שמעון הצדיק בבית שני, הנס היה קבוע יום יום. אותו "נס חנוכה" היה קבוע יום יום. הדלקת הנרות באה באופן קבוע עם נס, וזה גילוי שהשכינה שורה בישראל.

למדנו מכאן שיש במנורה גילוי בפני עצמו, שונה מכל יתר עבודות המקדש. כל יתר עבודות המקדש שייכות לפרשת ועשו לי מקדש. המקדש וכליו וכל עבודתו, כל מה שנעשה, זה קיום המצוה שצריך לבנות בית הבחירה כדי שתיעשה בו העבודה כולה, כל הקרבנות, סידור השולחן, הקטורת, וכל עבודת בית המקדש כולה, לשם כך נצטוונו "ועשו לי מקדש".

אבל יש חלק נוסף, המנורה היא דבר בפני עצמו. חוץ ממעשה העבודה, היא כוללת בתוכה גם את זאת, שהיא עדות בפרסום לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל. המנורה שייכת במסוים לגילוי של "ושכנתי בתוכם", והיא מגלה עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל. אין בכלי המקדש כולם, או בכל עבודת המקדש, גילוי כזה. הדין של ועשו לי מקדש מתקיים על ידי כל העבודה כולה, אבל ה"ושכנתי בתוכם", העדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, מתגלה במסוים על ידי המנורה.

כפי הנראה, זה הטעם בדברי רש"י בתחילת פרשת דברים (א' ו') על הפסוק "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה", הלשון רב היה קשה לו לרש"י, ועל כך הוא כותב "רב לכם שבת – כפשוטו, ויש מדרשי אגדה, הרבה גדולה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות", רש"י מבאר "רב" מלשון הרווחתם הרבה משיבתכם בהר הזה, היינו, בהר סיני, "עשיתם משכן מנורה וכלים". אכן לכאורה הלשון תמוהה, הלא המנורה היא בין יתר הכלים ומה המיוחד בה שצריך להזכירה כדבר בפני עצמו. מזכירים את המשכן, ואת כל הכלים בנשימה אחת, ואילו המנורה נזכרת לחוד.

אלא, ברור וניכר הדבר, יש במנורה משהו שאין באחרים, עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, זה רק במנורה. אין לנו את זה מיתר הכלים.

על הגילוי של המנורה לא חל החורבן

מעתה, שום חנוכה אחרת לא הייתה יכולה להיות חנוכה, כפירעון לחנוכה המשכן. אם רוצים לפרוע לכ"ה כסלו על כך שלקחו ממנו את היום טוב של חנוכה המשכן, אפשר לפרוע זאת רק בחנוכה הזו, רק החנוכה הזאת היא החנוכה שעליה החורבן לא חל. כאן נאמר לנו החידוש על מה שנתגלה במנורה, הדבר המיוחד הזה של המנורה שיש ביינו, עליו לא חל החורבן.

זה הפירוש הפשוט, פירוש המילים, בדברי המדרש שמביא הרמב"ן, "הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגים, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו", ובתוספת שמוסיף על כך הרמב"ן "והנה דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו".

כלומר, חז"ל מגלים כאן, והרמב"ן מוסיף לגלות לנו, שכאן, בחנוכה בית חשמונאי, נתגלתה העדות לכל באי עולם של המנורה, שהשכינה שורה בישראל בכל מקום ובכל מצב, ועל זה אין חורבן. על הדבר הזה אין שום שליטה לאף אחד. הדבר הזה לא נמסר ביד המלכויות, החלק הזה, זה דבר שהוא כולו שלנו, זה לא נחרב ולא יחרב לעולם.

בית המקדש עצמו נמסר בידי המלכויות שהחריבוהו, גם מלכות יון טימאה את בית המקדש, היא שיקצה אותו, פגעה בו, והחריבה אותו, אבל הגילוי של חנוכה בית חשמונאי היה, שבחלק הזה, בנקודה הזאת, הנקראת "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כאן לא חל חורבן.

הפירוש, לפי ערכנו, של פך שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. ההבטחה הזאת ניתנה לאהרן הכהן. אותה הבטחה ששלך לעולם קיים, הקרבנות, מה שהקריבו כל הנשיאים, כל זה קיים, אבל עד גבול, כל זמן שבית המקדש קיים, אבל שלך, לעולם, פירוש, על מה ששלך לא חל חורבן, על זה החורבן לא תופס, הדבר הזה לא נמסר לשליטת המלכויות.

מה שניתן לשליטתם, הוא כלשון שאמר ר' יוסי בן קיסמא לרבי חנינא בן תרדיון, (ע"ז י"ח ע"ב) "אי אתה יודע שמלכות זו מן השמים המליכה, שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואיבדה את טוביו ועדיין היא קיימת", זה כוח שניתן להם מן השמים, להחריב את ביתו ולשרוף את היכלו, את זה יש להם. אבל לעקור, להחריב, ולבטל את אותה הארה שהיא ה"ושכנתי בתוכם", על כך אין להם שליטה, זה לא ניתן להם.

זה נתגלה בנס חנוכה, כאן התגלה שהחלק הזה היה מונח בחותמו של כהן גדול. אותו חותמו של כהן גדול זאת המתנה שניתנה לאהרן הכהן, כאשר כל כהן גדול הוא במקומו, והחותם הזה שומר. בכל דבר ששייך למנורה, להדלקת הנרות, את זה אי אפשר להחריב ולהרוס, שם, אין לאף אחד שליטה. לכל הגוים

כולם, אין שליטה על הנקודה הזאת. זה נשאר שלנו לעולם. אהרן ובניו זכו בגילוי הזה, והגילוי הזה היה על ידי כהני הקדושים.

גילוי ושכנתי בתוכם – חנוכה כנגד סוכות

מעתה, נמצא שהמועד של סוכות, שבעצם נקבע ל"ושכנתי בתוכם", זה חזרת ענני הכבוד אחרי יום הכפורים, על ידי התחלת עשיית המקדש מתגלה כל ה"ושכנתי בתוכם". המועד דאורייתא נקבע על ה"ושכנתי בתוכם", על כך שהשכינה שורה בישראל. וכנגדו, המועד שתיקנו חכמים, הוא אותו מועד, ואותו עניין, על אותו "ושכנתי בתוכם" נתקן מועד מדברי סופרים. על ידי המסירות נפש של בית חשמונאי. זה המועד שנתחדש בתורה שבעל פה על ידי חשמונאי ובניו, על ידי כהני הקדושים.

ענני הכבוד חזרו מלמעלה, וזה גילוי מבורא העולם, "עין בעין נראה אתה ה' ועננך עומד עליהם", זה גילוי שנתגלה מלמעלה, אבל הגילוי הזה שנתגלה על ידי כהני הקדושים, נתגלה על ידם. הם שהביאו לגילוי על ידי מסירות הנפש שלהם. אלו שני המועדים המקבילים זה לזה, שניהם על אותו עניין, זה אותו הדבר עצמו.

בסוכות יזכרנו גוג ומגוג מבני יפת שתמציתו ביון

הטור כותב (או"ח ת"צ) "והכי אמר רב האי, שמעתי מפי חכמים כי תחיית המתים עתידה להיות בניסן ונצחת גוג ומגוג בתשרי", זו קבלה ביד הגאונים שבסוכות תהיה מלחמת גוג ומגוג, ובפסח זה הזמן של תחיית המתים, ולכן מפטירין בשבת חול המועד פסח בחזון העצמות היבשות, כלומר, בתחיית המתים, וכשיש שבת חול המועד סוכות מפטירין במלחמת גוג ומגוג, ביחזקאל, וגם הפטרת היום הראשון של סוכות שייכת לזה, זו פרשת גוג ומגוג בספר זכריה "ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה".

גוג ומגוג, גוג הוא המלך כלשון הפסוק ביחזקאל "הנני אליך גוג", אבל העם שנקרא מגוג, הוא מבני יפת, מבני יון שהם התמצית של יפת. בתמצית, שם יפת מתקיים ביון, כפי שמפורש בגמרא במגילה (ט' ע"ב) שמאחר ואנו דורשים מהפסוק "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם" ש"יפיותו של יפת תהיה באהלי שם", לכן לא התירו לכתוב ספרים אלא ביוונית. הביאור בזה, כי השם יפת ניתן לו בגלל היופי, וזה נתקיים ביון, כאן נמצא אותו דם התמצית של יפת, עיקרו של יפת שהיא יון. נמצא אם כן, ממילא, שכל בניו, כל מה ששייך אליו, זה מכח יון. יון היא נקודת העיקר שלו, זאת המהות שלו. יון זהו היפת של יפת, יפיותו של יפת.

עניינה של מלחמת גוג ומגוג, כפי שאנו מוצאים אף בתהילים, "למה רגשו גוים ולאומים יגו ריק, יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו", והם אומרים "ננתקה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבודתו", את אותם קשרים וחבלים שקושרים אותם, ננתקה ונשליכה, ועל כך נאמר "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו", כביכול, בורא העולם צוחק ולועג להם "אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו".

מפורש בכתוב, שכאשר יתגלה המלך המשיח, כשתתגלה אותה הארה שהיא ההארה של "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", אז כל הגוים יתאספו יחד למלחמה, והמלחמה הזאת נקראת על שם יון, מי שאוסף, מחבר, ומאחד את כולם, כנגד ההארה של והיה ה' למלך על כל הארץ. כאשר ההארה הזו מתגלה היא מביאה את כל הגוים למלחמה על ירושלים, כדי שזה לא יתגלה, זה בנפשם, הם הולכים ונלחמים על חייהם, והכתוב מעיד שהם יוצאים למלחמה על ה' ועל משיחו.

חנוכה שמונה ימים – גילוי של לעתיד לבוא

בדברי רבותינו הראשונים מבורא, יש לזה גם מקור בחז"ל, אבל זה מתבאר בראשונים בהדיא] כך נמצא ברבנו בחיי בספר כד הקמת באות נ', בסוף אריכות דבריו על נר חנוכה [ואף המהר"ל מאריך בזה בנר מצוה], על העובדה שקבעו שמונת ימים למועד הזה, ושם מביא רבנו בחיי את הגמרא בערכין (י"ג ע"ב) שכינור שלנו, של מקדש, יש בו שבעה נימים, [וכידוע, אלו הן שבעת הקולות מהם מורכבת הנגינה שקיימת היום, זהו הסולם ממנו מורכבות כל המנגינות כולן], כל המערכת הזאת, כולה, היא בת שבעה. אכן, כינור של משיח, הוא בן שמונה נימים. שם תתווסף עוד נימה, עוד צליל, עוד מרכיב, שממנו אפשר יהיה להרכיב מנגינות, ובמנגינות האלה, בהן יתקיים שירו לה' שיר חדש. המילה שיר, מדברת גם על דברי שיר, שירות ותשבחות, וגם על שירה בכלי. שיר מתפרש גם זה וגם זה, ו"שירו לה' שיר חדש", פירוש, שיתחדש שיר. יתחדש עוד מימד למה

שנקרא נגינה היום, זה יהיה משהו אחר לגמרי. ומוכן, שאם יתווסף עוד, הרי שאלו דברים שלא שמעתם און מעולם, זה נקרא שיר חדש.

אומר על כך רבנו בחיי, כי רמז יש כאן, אותם בני בינה, שקבעו ימי שמונה לשיר ורגנים, זה מתכוין ללמד ולרמוז לנו, שהנס הזה, הגילוי שהיה על ידי הנס, לא שייך לעולם הזה אלא לעתיד לבוא, הוא שייך לכינור של משיח, זה כינור של שמונה נימים, זה לא מהמערכת הזאת.

כאן הייתה החנוכה שתיגמר בניצחון לעתיד לבוא

באמת, זה מפורש בפיוט "לעת תכין מטבח מצר המנבח אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח".

כי הנה, המילה חנוכה [אף זאת מבואר ברבנו בחיי] היא לשון חינוך, היינו שמעמידים משהו על, שמחנכים משהו לעבודה. או שמחנכים כלים, או שמחנכים אדם ומעמידים אותו באותו מצב. וכלשון רש"י על הפסוק (בראשית י"ד יד) "וירק את חניכיו", "והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן חנוך לנער, חנכת המזבח, חנכת הבית", כל אלו נקראים חנוכה. חנוכה, היינו להעמיד ולהכניס דבר למהלך שהוא עתיד לעמוד בו והוא עתיד להיות מצבו הקבוע, וכאן הוא נכנס למצב הזה.

זאת נקראת חנוכת המזבח. כתוב כאן, שאותה חנוכה זה החינוך, כפי שמביא שם ברש"י את "חנוכת המזבח", זה החינוך למצב העתידי, לאותו מצב שאנחנו עתידים לעמוד.

מעתה, הכוונה בחנוכת המזבח היא, שכאן נמצאת חנוכה של אותו גילוי, אשר כפי שנתבאר בדברינו, עליו החורבן לא חל, זה דבר שהוא מעבר לכל החורבנות, אשר קיים לעד. כאן נמצאת החנוכה שגילתה את הדבר הזה בעולם, בפועל. השכינה שורה בישראל והדבר הזה הוא אינו בר חורבן, זה לא בר שליטה על ידי אף אחד בעולם. על זה לא ניתנה רשות, מן השמים לא המליכו שום מלכות שתוכל לסלק ולהחריב את הגילוי של ושכנתי בתוכם, שום מלכות לא קיבלה את הכח הזה.

מן השמים המליכוה, זה בשביל להחריב את ביתו ולשרוף את היכלו, להרוג את חסידיו ולאבד את טוביו, אבל לעולם, בשום פנים ואופן, לא המליכוה לבטל את "ושכנתי בתוכם". על זה לעולם לא חל חורבן. זה הגילוי של חנוכה.

כיון שהגילוי הזה בא כגילוי בניצחון על יון, פירושו של אותו הניצחון על יון, שכאן נתגלה כי אותה מלחמת גוג ומגוג דאורייתא, שצריכה להתקיים בסוכות, ומובטח שגם היא תסתיים בניסים גלויים שאין כמותם, כאשר, כפי המפורש בפסוקים, בורא העולם ישליך עליהם מן השמים אש וגפריית ואבני אלגביש וכל המפורש שם, מן השמים ילחמו בהם בפועל, זו מלחמה שתיערך כביכול מלמעלה, ומי שפתח את זה, את הפתיחה ל"אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח", לאותו הניצחון שהוא הגמר של התגלות מלכותו יתברך בעולם, אותה התגלות של "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד", הייתה כאן. פה התגלתה ההתגלות הזאת, כאן זה נתגלה בעולם בפועל.

יש כאן הדגשה מיוחדת. כי הנה, המועד הזה הוא כנגד המועד של סוכות, ובסוכות אנו מובטחים, זו קבלה בדינו, שתהיה המלחמה הגדולה הזאת, מלחמת גוג ומגוג, שהיא מלחמה כנגד מה שנקרא השכינה שורה בישראל, הם יוצאים למלחמה כנגד השכינה ששורה בישראל.

הגילוי שמתגלה עלינו עתיד להגלות על כל העולם

בתפילת המועדים אנו אומרים "אבינו מלכנו, גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה והופע והינשא עלינו לעיני כל חי", אנו מבקשים, שיתגלה אותו גילוי שצריך להתגלות בכל העולם כולו, שהשכינה שורה בישראל, גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה, והופע והינשא עלינו לעיני כל חי, ועל ידי הגילוי עלינו, יתקיים "והינשא על כל הארץ ביקרך".

אנו אומרים פעמיים בכל יום "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", רש"י מפרש שם בפסוק "ה' שהוא אלקינו עתה ולא אלקי האומות, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ונאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", היום הוא אלקינו ולא אלקי האומות כולן, זה לא מתגלה, אכן, אותו גילוי שנקרא ה' אלקינו, הוא זה שעתידי להיות הגילוי של

ה' אחד על כל באי עולם. זוהי התפילה שאנו מתפללים "גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה והופע והינשא עלינו לעיני כל חי".

פעם אחת ויחידה, בורא העולם נתן לנו אפשרות. מדובר על מלכות שמן השמים המליכוה, ממש, כמו את מלכות אדם, היא אמנם לא החריבה את הבית בפועל, היא לא שרפה את הבית בפועל, אבל היא שיקצה אותו, וגם על כך מן השמים המליכוה. וכך מצינו בגמרא בע"ז (ג"ב ע"ב) בעניין אבני מזבח ששיקצו מלכי יון, שדורשים על כך את הפסוק "באו בה פריצים ויחללוה". אלו הם אותם פריצים שבאו לתוך בית המקדש ויחללו אותו, כביכול, את מקדשו יתברך, גם על זה מן השמים המליכוה.

אבל כאן, כפי שכותב רש"י בפרשת וזאת הברכה, (ל"ג י"א) "מחץ מתנים קמיו, ד"א, ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", שלושה עשר אנשים היו בסך הכל, בני חשמונאי, ואלעזר - הנמנה לחוד אחר שכפי הנראה הוא היה בראשם - עמהם, זה היה חיל שעמד ונלחם כנגד מלכות יון שהייתה שולטת מסוף העולם ועד סופו, ואותו חיל שנלחם ביון, נלחם והצליח, וחזרה מלכות לישראל ליותר ממאתיים שנה.

זו הייתה פעם אחת ויחידה, הדבר הזה נעשה בכח אותה מסירות נפש. אותו כח שנקרא שהשכינה שורה בישראל, אינו כוחנו שלנו, זה לא עוצם ידינו, זה הקול קול יעקב ולא הידיים ידי עשו. אותם בני חשמונאי שיצאו להילחם, יצאו למלחמה כנגד "אלה ברכב ואלה בסוסים", על ידי "ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר".

המלחמה הזאת הייתה המלחמה שבה מלכות יון נוצחה, והואיל והמלחמה שתהיה מכל העולם כולו כנגד המלך המשיח זו מלחמה של בני יון, המלחמה הזאת שייכת לבני יפת, הרי שאותה מלחמה ששייכת לבני יפת כבר הוכרעה.

אלו הם שני המועדים בהם אנו מנצחים את גוג ומגוג. זה המועד של סוכות, וכנגדו, המקביל לו, הדרבנן שלו, התורה שבעל פה שלו, הדבר שנתחדש על ידינו שהוא מקביל אליו השייך לאותה פרשה. אבל זה חידוש שלנו, חידוש של כלל ישראל. אלו הם שני המועדים האלה שהם זהים ושונים זה לזה. שניהם שמונה ימים, משום שבשניהם מתגלה משהו ששייך לכינור של משיח שהוא של שמונה נימים.

והנה, "אותה עדות שהשכינה שורה בישראל", יש בה עניין מיוחד, כי קודם שהיא תהיה עדות לכל באי עולם, צריך לזכור מי הם מגידי העדות הזאת. "אתם עדי" (ישעיהו מ"ג י'), אלינו, כביכול, בורא העולם מדבר בכל פעם שהוא מבקש עדות, העדות הזאת היא תמיד התפקיד שלנו, זו העדות שלנו, אנחנו העדים.

בתפילת עלינו לשבח אנו אומרים "אמת מלכנו אפס וזולתו ככתוב בתורתו וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", זו לשון הפסוק, ואנו ממשיכים "על כן נקווה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עוזך", צריך להבין מה הכונה "על כן", כלפי מה הדברים אומרים, על איזה כן, כלפי מה זה מתייחס.

הגר"א מבאר זאת, ואומר כי ה"על כן" מתייחס ל"וידעת", היינו, בגלל וידעת, כאשר, אנו יודעים את הדבר הזה, "וידעת היום והשבות אל לבבך", אם אנו יודעים את הדבר הזה היטב, אז, אנו רשאים לקוות שהדבר הזה יתגלה בכל העולם כולו.

מעתה, אין שום ספק בעולם, שאם העדות הזאת, של "אתם עדי", תוגד ותיאמר באופן ברור, באופן שזו תהיה הגדת עדות אמת, אם אנחנו יודעים את הדבר הזה היטב, אז, אנו רשאים לקוות שהדבר הזה יתגלה בכל העולם כולו. גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה, כל מה שהוא "ידעת היום" בשבילנו, ככל שהדבר הוא יותר "וידעת" בשבילנו, ככל שהדבר הוא יותר הגדת עדות שלנו, הגדת עדות עבורנו, ככל שהדבר ידוע וברור לנו, אז אנו יותר יכולים לקוות, לראות מהרה בתפארת עוזך.

אכן, עדות היא כמובן מחייבת, הראשונים אומרים שהמילה עדות היא מלשון דעת, וכלשון הכתוב "והוא עד או ראה או ידע" (ויקרא ה' א'), אנו צריכים לדעת את הדבר, עד שנוכל בכיורר גמור להעיד עליו בפני כל באי עולם. זאת העבודה של המועד הזה. שאנו עדים בדבר. המועד הזה, זה עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, ועל כן, בגלל העדות הזאת, באמת "נקווה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עוזך".

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

חנוכה

מלחמת יון כנגד כלל ישראל להשכיחם תורתך – כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל

שורש גזרות יון - להשכיח ולהעביר תורה מישראל

בנוסח "על הניסים" שהותקן לנו מחז"ל מצאנו את מטבע הלשון: "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". ומבואר בזה, שייסודה של מלכות יון בגזרותיה נגד כלל ישראל היה "להעביר" את התורה מישראל ו"להשכיחה" מהם. וצ"ב, מה היא משמעות ענינם של השכחת התורה והעברת חוקי רצון ה', שלא נקטו חז"ל בלשונם שרצו היוונים לבטלם מתורתך אלא בלשון של העברה והשכחה.

והמהר"ל בס' נר מצוה מבאר באריכות שמלחמת יון הייתה זו מלחמה של חכמת יון שהיא חכמה החיצונית מול חכמת התורה שהיא חכמה אלוקית שנמצאת מעל דרכי הטבע. ויש לבאר מה עניינה של ההתנגדות שבחכמת הטבע כנגד החכמה האלוקית, מה היא מלחמת החכמות - שעליה באו להילחם היוונים כנגד כלל ישראל.

חושך - זו תרבות יון

והנה, במדרש רבה (ר"פ בראשית, פמ"ד) דרשו רבותינו את הפסוקים של תחילת התורה על כל הד' מלכויות "וחושך על פני תהום - זו מלכות יון שהשכיחה את עיניהם של ישראל בגזרותיהם, שהיו אומרים: כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוהי ישראל". ומבואר בדברי המד"ר שמזמן בריאת העולם כבר הושרשה וננעצה שמה של גלות יון כחושך. ומבואר עוד, שמלבד מה שרצו היוונים להשכיח ולהעביר את התורה מישראל, עוד באו ללחום ג"כ בחלק אמונתם של ישראל בה"ת. אמנם צ"ב מפני מה גזירה זו של כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל לא הוזכר כלל בנוסח התפילה, ולמה הוזכר רק הענין של השכחת התורה, ולא את גזירת יון לעקור האמונה בהקב"ה ע"י הכתיבה בקרן השור.

אין לכם חלק באלוקי ישראל

ועיקר עניינה של גזירה זו של כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, צ"ב, מהו ענין זה לומר שאין לנו חלק באלוקי ישראל. ונראה בביאור גזירה זו דהנה את הפסוק (דברים לב, ט) "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", ביאר הנצי"ב בעמק דבר ש"חלק" ה' עמו, שהכוונה היא שכלל ישראל הם חלק אלו' ממעל מאותה נשמה החצובה מכסא הכבוד שהיא חלק ה'. ואת המשך הפסוק "יעקב חבל נחלתו" פירש הנצי"ב, וז"ל: "כלל האומה נמשלה לחבל שהוא מפותל מהרבה חוטים וכך פירש בספרי מה חבל זה משולש כך היה יעקב שלישי לאבות וכו'. ולפי דרכנו, המשל כמו חבל עב שיש בו רבבות אלפי חוטים דקים ולמעלה המה מפותלים יפה ולמטה הם נפרדים כל חוט בפני עצמו, כך הקב"ה כביכול הוא יתברך נשמתא דנשמתין, וכל נשמות ישראל למעלה מקושרים המה, ולמטה לכל אחד נשמה בפני עצמה, ומשום הכי נקראו ישראל גוי אחד שמאוחדים המה בשרשן למעלה".

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

וכן הדברים מבוארים ב'לשם' בהקדמות ושערים (ש"ג, פ"ז) שכתב: "שורש נשמות ישראל היא עולה על כולם, והנודע דנשמת ישראל היא חלק אלוה ממעל, וכמ"ש כי חלק ה' עמו, וכמ"ש בזוה"ק אחרי מות דהא אינון איתאחדן לעילא ולעילא". ונראה, דתוכן עניינה של גזירת יון כתבו לכם על קרן השור היא להפריד ולנתק את ישראל מלהיות חלק ה', וזהו כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק בה' אלוקי ישראל, לנתק ולהפריד את ישראל מהקב"ה ומלהיות חלק ה' יתברך, דכל מעלת ישראל היא במה שהם חלק ה', וכלשון הפסוק "כי חלק ה' עמו" וזהו באה יון לבטל בגזירה זו.

ונראה, דהכח של יון לנתק את ישראל מלהיות חלק ה', אינו רק ע"י ההכרזה בקרן השור אלא הוא ע"פ מש"כ הרבינו יונה בשע"ת (שער השני): "כי נפש הרשע אשר כל תאוותיו לחפצי הגוף ונבדלת תאוותו מעבודת הבורא ונבדלת משורשה". ומבואר בדבריו, דמי שכל תאוותיו לחפצי הגוף נבדלת נפשו משורשיה, ובוודאי דכוונתו שהיא נבדלת משורשיה מהשורש והמקור של הנשמה העליונה שהיא חצובה מכסא הכבוד. ולפי"ז כוחה של יון לנתק את ישראל מהשורש של הנשמה העליונה שהיא חלק ה' עמו אינו רק ע"י ההכרזה בקרן השור של אין לנו חלק באלוקי ישראל, אלא יון הביאה לישראל את תרבות הגוף והנאות עוה"ז, וכמו שמבואר בספר חשמונאים שהעמידו להם בתי טיטראות ובתי קירקסאות, ובזה באו לנתק אותם משורש הנשמה ולבטל מעלת כי חלק ה' עמו.

[ומה שבאה ההכרזה בדווקא על קרן השור, ביאר המהר"ל (בנר מצווה ובבאר הגולה באר הג'), דקרן השור מורה על חטא העגל, ש"העגל שעשו ישראל במדבה מורה שיש פירוד וסילוק לישראל בדבר מה מן השם יתברך מצד עצמם", ולכן המקום שבו שייך הפירוד בין ישראל לקב"ה הוא בקרן השור, שהוא מורה על חטא העגל. וזה מבואר היטב לפי דרכנו שכל עניינה של הגזירה של אין לנו חלק הוא סילוק והפרדה בין ישראל לקב"ה במעלת כי חלק ה' עמו, ולכן באה גזירה זו בקרן השור שבזה נמצא המקום ששייך הפירוד בין ישראל לקב"ה].

ומבואר מאד לפי"ז לשון חז"ל "וחושך על פני תהום - זו מלכות יון שהחשיכה את עיניהם של ישראל בגזרותיה שהיו אומרים כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל", וצ"ב מהו הענין שנחשבת גזירה זו שהחשיכה את עיניהם של ישראל. ונראה עפ"י המבואר, דהנה כתב המסילת ישרים (בפרק ג') בביאור לשון חז"ל "תשת חושך ויהי לילה - זה העוה"ז שדומה ללילה", וביאר המס"י דחומריות וגשמיות העוה"ז הוא בחינת חושך, ומחשיך את האדם מלראות את האמת, ולכן יון החשיכה את עיניהם של ישראל שבאו לחברם לחושך העוה"ז ולנתק אותם מאור הנשמה.

והנה בזוה"ק (וירא קי"ג, א') בלה"ק "ונטל הקב"ה את הנשמה הטהורה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף". ומבואר, דזהו תוכן עניינה של כניסת הנשמה לגוף להאיר אותו מחושך החומריות, וזהו הענין שבאה יון לגזור על ישראל להכריז שאין להם חלק באלוקי ישראל, לבטל מהם מעלתם של חלק ה' שהיא הנשמה החצובה מכסא הכבוד, ולנתק את הנשמה משרשה בעליונים, שלא תאיר את חושך הגוף, ובזה מחשכת יון את עיניהם של ישראל. ומדוקדק מאוד הלשון "שהחשיכה עיניהם של ישראל", שהרי לשונו של המס"י שהבאנו הוא שחושך החומריות מחשיך את הגוף שלא יוכל לראות את האמת, וזוהי החשיכה שהחשיכו עיניהם של ישראל בחושך הגוף שלא יראו את האמת, אלא יהיו חיים של עלמא דשיקרא.

השייכות שבין הגזירה של להשכיחם תורתך והגזירה של כתבו על קרן השור

ובדרך זו יש לבאר השייכות שבין הגזירה של להשכיחם תורתך והגזירה של כתבו לכם על קרן השור, דהנה כתב הנפש החיים (ש"א פט"ז) וז"ל "שע"י עסק האדם והגיונו בתורה הקדושה הוא משיג להתנוצצות אור בחינת הנשמה בו... וזהו קוב"ה ואורייתא וישראל מתקשרים דא בדא". ומבואר בדבריו, דהנשמה שהיא קשר החיבור שבין האדם לקב"ה והיא בחינת חלק ה' עמו והחיבור של הנשמה שהוא חיבור ישראל וקוב"ה חד הוא ע"י התורה, שע"י עסק האדם והגיונו בתורה הוא משיג התנוצצות אור הנשמה בקרבנו, ובזה הוא מתחבר לקב"ה שהוא שורש הנשמה, וזהו הבחינה של ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא.

ולפי"ז מבואר היטב השייכות שבין הגזירה של להשכיחם תורתך וגזירה זו, כיוון שתכלית גזירת יון להפריד את ישראל מהקב"ה ולנתק אותם מהקשר בכוח התורה שמאיר בגוף את התנוצצות של בחינת הנשמה בקרבנו, והוא הקשר של ישראל ואורייתא

וקוב"ה חד הוא. וע"י שיון באו להשכיח תורה מישראל יש להם הכוח לנתק את ישראל מהקב"ה שהחיבור שבין ישראל לקב"ה הוא בכוח התורה והוא בחינת ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא, וע"י השכחת התורה מישראל הם יכולים להפרידם מהקב"ה ולנתק אותם משורש נשמתם בעליונים.

המבי"ט - קיום התורה בישראל ע"י חיבורם בהקב"ה, וזה בכח תושבע"פ החקוקה בנשמתם

ונראה דענין זה הוא לב' הצדדים, דגם כח התורה הוא המחבר את הנשמה לעליונים, וגם להיפך ניתוק הנשמה משרשה בעליונים פועל את שכחת התורה. דהנה מצאנו בהקדמת המבי"ט לס' קרית ספר דברים נפלאים, הוא מביא את לשון הגמ' בגיטין (ס:) "לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ". וביאר המבי"ט את טעם הדבר, וז"ל: "להיות נפשותיהן של ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ומשפעות ממנה, משא"כ בנפשות האומות הנמשכות ממקום אשר איננו טהור ואינן ראויות לקבל שפע חכמת התורה". ומבואר בדבריו, שרק כלל ישראל הם שיכולים ומסוגלים להתחבר אל התורה להיות התורה קבועה בליבם, לפי שנשמתם חצובה ממקום טהור מתחת כסא הכבוד, משא"כ אומות העולם שנשמתם באה ממקום שאיננו טהור אינם יכולים להתחבר לתורה האלו, שבכדי להתחבר לתורה צריך גם את החלק הזה שהאדם התחבר אל שורש נשמתו שהיא חלק אלו' ממעל, וחיבור זה ישנו לישראל לבדם.

ולפי"ז מבואר דכוחם של ישראל לקבל שפע חכמת התורה הוא רק במה שנשמתם חצובה מכסא הכבוד, והם מושפעות ממנו, ובלא זה אין להם את הכח לקבל שפע חכמת התורה. ולפי"ז נמצא דגזירת יון לנתק את ישראל משורשם בכסא הכבוד, ע"י שאמרו כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל הוא השורש לכוחם של יון להשכיח מהם התורה, דכוחם של ישראל לקבל שפע התורה הוא בתורה שבע"פ שהיא חקוקה בנשמותיהם, וזה ע"י שנשמותיהם הם חלק אלו' ממעל וחצובות מכסא הכבוד ומושפעים ממנו. ולכן מה שמנתקים את ישראל משורש נשמתם בעליונים, מבטל מהם הכוח לקבל בנשמותיהם שפע תורה שבע"פ, ובזה מתקיימת גזירת יון להשכיחם תורתך, להיות ככל האומות שאינם מוכנות לשפע תורה שבע"פ. וכבר ביאר ביערות דבש, שעיקר מה שרצו יון להשכיח התורה מישראל הוא להשכיח מהם תורה שבע"פ, דתורה שבכתב תרגמו ליוונית והפכו אותה לחכמה שלהם, ורק תורה שבע"פ לא היה להם שליטה שהיא מיוחדת לישראל וחקוקה בנשמותיהם, ואותה באו להשכיח מישראל ע"י שבאו לנתק את ישראל משורש נשמתם בעליונים.

עומק גזירת יון בהשכחת והעברת התורה - ליצור ניתוק מחיבור ישראל בהקב"ה

ולפי"ז היוונים שבאו "להשכיחם תורתך", לא באו רק לגזור גזירות בפועל להשכיח התורה אלא עומק רצונם היה לנתקן ולעקור את החיבור הזה של כלל ישראל לקוב"ה. שהרי החיבור של ישראל בהקב"ה הוא הנשמה העליונה החצובה בכסא הכבוד ובתורה שבע"פ שעליה כרת הקב"ה עמם את הברית שהיא המקשרת ומחברת אותנו אליו יתב', ואת החיבור הזה שמקורו בנשמות ישראל החצובות מתחת לכסא הכבוד ממקור טהור רצו היוונים לנתק, שיהיו חלילה כמותם שאין להם את החיבור לעליונים, ואינם בתורת תורה שבע"פ כלל, לפי שנשמתם איננה מחוברת בה"ת.

וזאת היא תוכן משמעות כריתת הברית שכרת הקב"ה עם ישראל, והיא הברית המבוארת בדברי המבי"ט של ישראל אורייתא וקוב"ה חד הוא, שבה כלל ישראל מתאחדים ע"י התורה החקוקה בנפשותם עם הקב"ה, שברית היינו חיבור, החיבור של ישראל ושורש נשמת מקור ישראל - קוב"ה, בתורה שבע"פ החקוקה בנפשותם. ואת זאת רצו יון לעקור בגזירתם - כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלו' ישראל, ובמה שגזרו להשכיח את תורה מישראל, שבאו להפר את הברית שכרת הקב"ה עם ישראל על תורה שבע"פ.

ברוך שחלק מחכמתו ליראיו

והנה מצאנו בברכות (נח.) חילוק בין הרואה חכם מחכמי ישראל לבין הרואה חכם מחכמי אוה"ע, דעל חכם מישראל אומר 'ברוך שחלק מחכמתו ליראיו' ולא 'ברוך שנתן מחכמתו ליראיו' בדומה לחכמי אוה"ע שעליהם מברך "ברוך שנתן מחכמתו לבו"ד". וביסוד החילוק ביניהם ביאר הגר"א באמרי נועם (בברכות, שם) וז"ל: "כי למקבלי התורה שהם חלק אלו' ממעל שייך לומר שחלק שנתן חלק ממנו, אבל באומות העולם נתן דבר ולא מעצמו". ומבואר בדברי הגר"א, שהביאור הוא שגם מקבלי

ג

התורה הם חלק אלוק ממעל, וגם התורה היא חלק ממנו. ודברי הגר"א צ"ב, מה עניין זה שהם חלק אלוק ממעל להא דנתן חלק ממנו.

ולדרכנו, הדברים מבוארים היטב, ויש כאן עומק נוסף בתוכן הדברים. דהנה, בעיקר מש"כ הגר"א שנתן להם חלק ממנו, מצאנו ביאור הדברים בדברי הב"ח (או"ח סי' רכ"ד) שכתב וז"ל: "שבחכמי ישראל אומר שחלק ובחכמי עו"ג ברוך שנתן, כתב בית יוסף ב' טעמים. עוד נראה כי קרוב לומר, שבישראל חלק להם מחכמתו חלק ממש מהכל היא חכמת תורתו שחלק להם פה אל פה ופנים בפנים דיבר הי עמנו, כד"א (תהלים קמז, יט) מגיד דבריו ליעקב וגו', לא עשה כן לכל גוי וגו'. ואיתא נמי בשמות רבה (פמ"א אות ג) על פסוק (משלי ב, ו) כי ה' ייתן חכמה מפיו דעת ותבונה, גדולה החכמה וגדולה ממנה הדעת והתבונה הוי כי ה' יתן חכמה, אבל למי שהוא אוהב מפיו דעת ותבונה, ר' יצחק ור' לוי חד מנהון אמר למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן וכו' טעמו לומר כי ה' יתן חכמה לחכמי אומות העולם, אבל למי שהוא אוהב הם חכמי ישראל מפיו דעת ותבונה ע"ש, דאילו לחכמי אומות העולם לא נתן להם אלא חכמה אנושית במה שהם חכמים מחכמת העולם אבל לא חלק להם מחכמת עצמותו היא חכמת התורה שהיא כולה שמותיו של הקב"ה וכולה דעת ותבונה שבה נברא העולם כד"א ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו, ואמרו רז"ל אם יאמרו לך כי יש חכמה בעו"ג האמן, יש תורה בעו"ג על תאמן".

ומבואר לפי דברי הב"ח, שחלק מחכמתו, היינו שהתורה היא חלק ממנו, שהיא מעצמות חכמתו יתברך והיא שמותיו של הקב"ה, וזהו היסוד של אורייתא וקב"ה חד הוא, כיוון שהתורה בעצם היא חלק אלוק ממעל שהיא חלק מחכמת עצמותו יתברך. ונראה לבאר לפי"ז יסוד דברי הגר"א שביאר הלשון שחלק שאזיל על ישראל שהם חלק ה' ועל התורה שהיא חלק ה' הוא ענין אחד, דנתינת התורה לישראל שהיא חלק אלוק ממעל, מיוסד על ענין זה שישראל עצמם הם חלק אלוק ממעל, שרק ישראל שהם חלק ה' ראויים להתחבר לתורה שהיא חלק ה', ולהם ניתנה התורה שהיא חלק ה' והיא המחברת ומקשרת את ישראל עם הקב"ה בבחינת אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא, התורה החקוקה בנפשותם המושפעת מכסא הכבוד.

נוסח על הניסים

ולפי"ז מבואר דהנוסח דעל הניסים שנתקן על העברת והשכחת התורה, הוא ענין אחד עם הגזירה של הפקעת ישראל מלהיות חלק ה', והיינו שעיקר ענין הגזירה היה להעביר מן הקיום והמציאות את הברית של החיבור של ישראל בהקב"ה, ולא באו היוונים רק לבטל את לימוד את התורה היה רצונם, כי אם לנתק את החיבור שממנו באה התורה לישראל, ואת החיבור הנוצר ע"י לימוד התורה. ולכן אע"פ שלא נזכר במפורש בעל הניסים ענין זה של כתבו על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, אך מ"מ כל שורש הגזירה של ה"להשכיחם מתורתך" היה הגורם להביא לידי הפירוד מהקב"ה, שרק ע"י התורה שייך החיבור בו ואותו רצו הם לעקור ע"י גזירת השכחת התורה, ורק ע"י הפירוד מהקב"ה היה בכוחם להשכיח התורה מישראל. ונמצא דהגזירה של השכחת התורה, היא ענין אחד עם הגזירה של אין לכם חלק באלוקי ישראל.

מהות הניצחון - הינו בעוצם הכרת אושר חלקנו בתוה"ק

אכן עמדת הניצחון כנגד מלחמת היוונים תוכר בתרתי - בהכרה ובידיעה הזו של "אשרינו מה טוב חלקנו, ומה יפה ירושתנו", שהרי נתינת התורה לישראל באה עם הבחירה של ישראל לחלקו, וכמו שמבואר בלשון התנחומא (בפ' נח, ג') "שהקב"ה בחר את ישראל לחלקו שנא' כי חלק ה' עמו, ונתן לנו את התורה שבכתב ותורה שבע"פ". ומצאנו בנתינת התורה עצמה את החיבור של ב' העניינים, שניתנה התורה לישראל עם הבחירה לחלקו, שהרי נתינת התורה מתחלת באנכי ה' אלוקיך, וכבר כתב הרמב"ן (בפרשת אחרי מות) דהפסוק "אני אהיה לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם" מורה על בחירת ישראל לחלקו, ולכן אנכי ה' אלוקיך הוא עצם יסוד הבחירה לחלקינו של הקב"ה, ובו פתח הקב"ה את נתינת התורה לישראל, ומלכות יון באה לעקור את הברית של אנכי ה' אלוקיך, וזוה להשכיח תורה מישראל. ונס חנוכה הביא לתוכנו את אור התורה, וכמו שכתב הרמח"ל ב'דרך עץ חיים' שהתורה היא "אור המאיר בנשמתו להביאו לגנזי מרומים לגנזי ה"ת", ההפך מאותו החושך שרצתה יון להכניס בישראל. וכבר כתב הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד) דענין החנוכה הוא להאיר בכל שנה ושנה את אור התורה שבאור בני חשמונאי הכהנים בנצחון על מלכות יון.

הימים הללו הינם הימים שנועדים להכרה ולשמחה הזאת, ימי ההלל וההודאה של "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", ימים של הכרה במעלת ישראל וברוממות התורה המגדלת ומרוממת את האדם ומחברת אותו לה"ת בחיבור האמתי בברית, של ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא.

פרשת מקץ

ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה

(מא, ד).

מש"כ בחלומות פרעה בתחילה שבע פרות הטובות ושבע רעות ואילו בשעת בליעה כתיב ותאכלנה ולא מוזכר שבע, וכן בשיבולים, וכן בסיפורו ליוסף. הענין כי שני הרעב לא היו למעשה שבע רק שנתיים, ולכן לא הוזכר שבע, ודו"ק.

וירא יוסף את אחיו ויכרם ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות ויאמר אלהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשבר אכל (מב, ז).

נתחבטו המפרשים מה היה טעמו של יוסף הצדיק בהנהגתו הזרה עם אחיו לצערם כל כך, אטו בא ח"ו להתנקם בהם.

והנראה בהקדם מה שיש להקשות עוד, דבפרשת ויחי כתיב, ויראו אחי יוסף כי מת אביהם, ויאמרו לו ישטמנו יוסף, והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו. והדבר מתמיה מאד, הלא כבר נתפייס יוסף עמהם ודבר אליהם דברים טובים ונחומים. כדכתיב, ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכתם אותי הנה וגו' וישלחני אלהים לפניכם וגו' ולהחיות לכם לפלטה גדולה. ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים וגו'. וכתיב וינשק לכל אחיו ויבך עליהם. ומהיכ"ת עלה על דעתם חשד מכוער כזה.

והנראה לומר כי כלל גדול הוא בחכמת הנפש, כי הרוצה לעקור מלבו שנאה שיש בו כלפי זולתו ולהשריש בקרבו אהבה אליו, העצה היעוצה היא, להביט עליו בעין החמלה והרחמים, וזהו סוד מה שתרגום אהבה הוא רחמנותא, כי מדת הרחמים וההבטה בעין החמלה, היא כאמור גשר המעבר משנאה לאהבה.

אבל האמת היא, כי לפי דרכי הטבע האנושי, המהפך הנפשי הזה להיות רוחש להם לאחיו אהבה עזה כזאת, לאחר כל מה שעוללו לו, והמשטמה הגדולה שגילו כלפיו, הוא למעלה מבינת אנוש. וקרוב הדבר לומר, כי הנסיון הזה קשה הרבה יותר מן הנסיון שנתנסה עם אשת פוטיפר, ומעשים בכל יום יוכיחו. ואם כן, אין לתמוה על אחיו שקינן בלבם חשש שאינו כנה בזה, ואינו נוהג כן אלא מפני כבוד אביו.

אכן יוסף הצדיק עבד על עצמו, והשתמש בעצה ותחבולה בכדי לעקור מלבו שנאה שיש בו כלפי אחיו ולהשריש בקרבו אהבה אילהם, ולכך הוצרך להביט עליהם בעין החמלה והרחמים, שזה הוא גשר המעבר משנאה לאהבה. ומשום כך השתדל יוסף להעמיד את אחיו במעמד מעורר חמלה, שבראותו שברון רוחם ועלבונם, יתעוררו בקרבו רגשי רחמים וחמלה עליהם. וכך הוה, כדכתיב ולא יכול יוסף להתאפק וגו' ויתן את קולו בבכי וגו'. וק"ל.

ובפשטות יש לומר, שעשה כן לטובתם, שלא יהיו נכספים ובושים מלפניו בהתודעו אליהם, על התנהגותם עמו. משא"כ עתה, תהא להם הרגשה שכבר באו על עונשם וכבר התנקם בהם.

ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליך (מב, לז).

ע"י ברש"י וא"ע ורמב"ן שנדחקו מאד. ועוד תמוה, מה ענין שני בני ולא אחד ולא שלשה. ונראה פשוט עפ"ד הזהר באד"ר (ח"ב קל"ה ב') כל מאן דנחית מדרגא קדמאה דהוה ביה, קארי ביה מיתה ע"ש. והנה ענין הבכורה ליוסף הוא שנעשו שני בניו שני שבטים, א"כ היה עומד להיות כך לראובן. ששני בניו ייעשו שני שבטים. וזהו שאמר ראובן ליעקב את שני בני תמית. פי', שירדו מגדולתם, ואפסיד הבכורה אם לא אביאנו אליך. ומ"ט לא קיבל יעקב אבינו את דבריו. כי הרי כבר היה בלבו בלא"ה להעביר הבכורה מראובן ליוסף בחללו יצועי אביו כדמוכח בברכות ז' ע"ב ע"ש. (איברא דבב"ב קכ"ג מוכח דהיה רק לאחר מכירת יוסף. ועי' במהרש"א שעמד בסתירת הסוגיות שם ואכמ"ל).

אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים (מג, ט).
 בבא בתרא (קעג, ב) א"ר הונא מנין לערב שמשעת עבד דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו וגו'. כתב הרמב"ם (פכ"ה מלוה ולוה ה"י) שנים שערבו לאחד כשיבוא המלוה ליפרע מן הערב יפרע מאי זה מהן שירצה, ואם לא היה לאחד כדי החוב חוזר ותובע השני בשאר החוב. עכ"ל. ובראב"ד, א"א אינו מחוור אלא לפי המנהג ולמדין מן העכו"ם לישראל עכ"ל.

ובהה"מ הביא דברי הרשב"א (ב"מ לד, ב) שחילק בין שני ערבים לשנים שלוו. לפי שכיון שהמלוה אחת הערבות אינו חל לחצאין, או יתחייב כל אחד בכל או לא יתחייב כלל דמי חלקו להן, שהרי הן לא נתחייבו מחמת שום דבר שלקחו ממנו שנאמר לכל אחד נתן חציו או הפקיד חציו, אלא ללוה הלוה הכל והערבין לבטחון כעין משכון ואין השיעבוד חל לחצאין, עכ"ל.

ונראה ביאור סברתו דהלוואה הוא דבר שקיים אף קודם מ"ת ובזה שייך שותפות שכשם שיש שותפות בבעלות כך שייך שותפות בעסק כגון הלוואה או מכר וכיו"ב. ועל כן שניים שלוו הגדר ששניהם לווה אחד משותף ונמצא כל אחד חייב רק מחצה אלא שהוא ערב על השני משא"כ ערבות חידוש הוא שחידשה תורה [תדע דשיילינן מנין לערב שמשעת עבד ולא שיילינן מנין ללוה שמשעת עבד] וא"כ לא שייך שותפות בזה אלא כל אחד ואחד ערב על הכל ופשוט.

ויאמר יהודה מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק האלהים מצא את עון עבדיך הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו (מד, טז).

במס' שבת (קה, א), ומה נצטד"ק, נכונים אנחנו, צדיקים אנחנו, טהורים אנחנו, דכים אנחנו, קדושים אנחנו.

חשב ה' דברים אלו כנגד ה' דברים שנחשדו ע"י יוסף. ג' בעודם בבית אביהם, אמה"ח, עריות, ומזלזלין בבני השפחות. וב' חשדם עכשיו, במרגלים ובגנבים. נכונים כנגד מרגלים כדרך שנאמר (שם מב, יא) כנים אנחנו לא היו עבדיך מרגלים. צדיקים נגד גנבים. טהורים נגד אכילת אמה"ח שהוא מטמא כנבלה. דכים נגד מזלזלים בבני השפחות. קדושים כדתניא בספרא קדושים תהיו הוו פרושים מעריות.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

חנוכה תש"פ

בדין פרסומי ניסא

ונמצא דבדין פרסומי ניסא נכללו שני דינים, ותרתי איתנייהו בדין פרסומי ניסא, א' דין הדלקת נרות, ועוד דין והיוב כללי של פרסומי ניסא, ששייך לקיים זה ככמה אופנים נוספים.

ומעתה נראה לומר דזהו ביאור דברי הריב"ש דמנהג ותקין הוא משום פרסומי ניסא, היינו דמשום היוב דפרסומי ניסא, אז מלבד עיקר חובת ההדלקה של כאו"א בביתו, הנהיגו עוד הדלקה מחודשת בביהכ"נ, מה שלא נזכר בגמ'.
ובזה יש ליישב מה שמברכין על הדלקה זו גם לדעת הרמב"ם, דאף שאין הדלקה זו מעיקר מצות הדלקת נר הנוכה, אבל היא מכלל המצוה של פרסומי ניסא, ואף שההדלקה עצמה היא מנהג, מ"מ יש בזה קיום של מצוה הכללית של פרסומי ניסא שהוא מצוה והוכחה, ועל קיום זה שפיר שייך לברך.

והנה לשון השו"ע מדליקין ומברכין משום פרסומי ניסא. ועל פי המבואר יש לפרש בדבריו דמה שאמר משום פרסומי ניסא, הוא נתנית טעם גם על ההדלקה וגם על הברכה, דמברכין משום קיום של פרסומי ניסא שבוה.

והנה בבית יוסף הביא דברי הכל בו וזה לשונו, וכתב טעם אחר שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם, ולסדר הברכות לפנייהם, לפי שיש בזה פירסום גדול לשם יתברך וקידוש שמו כשמברכים אותו במקלות ע"כ. ומבואר בדבריו שלא רק במעשה ההדלקה יש פרסומי ניסא, אלא דגם בהברכות עצמן יש פרסום גדול לשם יתברך ויש בזה קידוש שמו. ונמצא מדבריו ענין מחודש שהברכות עצמן הן מכלל הקיום דפרסומי ניסא. וצריך עיון דהרי בגמ' לא נזכר רק שההדלקה עצמה היא משום פרסומי ניסא.

והנה בבית יוסף הביא דברי הכל בו וזה לשונו, וכתב טעם אחר שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם, ולסדר הברכות לפנייהם, לפי שיש בזה פירסום גדול לשם יתברך וקידוש שמו כשמברכים אותו במקלות ע"כ. ומבואר בדבריו שלא רק במעשה ההדלקה יש פרסומי ניסא, אלא דגם בהברכות עצמן יש פרסום גדול לשם יתברך ויש בזה קידוש שמו. ונמצא מדבריו ענין מחודש שהברכות עצמן הן מכלל הקיום דפרסומי ניסא. וצריך עיון דהרי בגמ' לא נזכר רק שההדלקה עצמה היא משום פרסומי ניסא.

ובעל כרחך מבואר מזה כמו שנתבאר דבכלל התקנה של הדלקת נר חנכה משום פרסומי ניסא, מלבד עצם החיוב של הדלקת נרות, עוד נכלל בזה חיוב ואופני קיום של פרסומי ניסא באופנים נוספים, והוא שם חיוב בפני עצמו של פרסומי ניסא. ולפי זה מבואר איך מברכין, שהרי יש בזה קיום חובת התקנה של פרסומי ניסא.

בדין לילה בהדלקת נר הנוכה

אמנם בתוס' שם כתבו דלאוקימתא זו דהנפק"מ היא דאי לא אדליק מדליק, או לאחר שתכלה רגל מן השוק אינו מדליק דעבר זמנו, וכיון דמשני עוד שינויי על כן לא ידליק אלא מספק. הרי דדעת התוס', דלשינוי דעד שתכלה רגל מן השוק הוא זמן ההדלקה, הוא לעיכובא, ולאחריה אינו מדליק כלל, וכ"ה ברא"ש שם. וברמב"ם (פ"ד מהל' הנוכה ה"ה) כתב דאם לא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, עבר זמן זה אינו מדליק.

בשו"ע או"ח סימן תרע"א כתב, ומדליקין ומברכין בבית הכנסת. ובבית יוסף הביא דברי הריב"ש בתשובה שהקשה איך מברכין על הדלקה בבית הכנסת, אע"פ שאינו מעיקר הדין והחיוב של הדלקת נר הנוכה, ותירץ דמנהג ותקין הוא, ומברכין על המנהג כמו שמברכין על הלל דראש חודש. ובחכם צבי (תשו' פ"ט) הקשה דדעת הרמב"ם (פרק י"א מהלכות ברכות הל' ט"ז) דכל דבר שהוא מנהג, אע"פ שהוא מנהג נביאים כגון נטילת ערבה בשביעי של חג, ואין צריך לומר מנהג חכמים כגון קריאת הלל בראש חודש ובחול המועד של פסח, אין מברכין עליו. ובשו"ע בהלכות ראש חודש (סי' תכ"ב) מסיק דעדיף מפי שלא לברך על הלל בראש חודש וכדעת הרמב"ם, והקשה החכם צבי דלפי זה אין לומר דהטעם דמברכין על הדלקה זו משום דמברכין על מנהג, דהרי דעת השו"ע עצמו דאין מברכים על מנהג.

והנה בעיקר מצות הדלקת נר הנוכה שהוא משום פרסומי ניסא, נראה דפרסומי ניסא אינו רק טעם המצוה, אלא בעיקר התקנה יש בזה עוד, דפרסומי ניסא הוי קיום לעצמו, ושם מחייב בפני עצמו, דהנה התוס' בשבת (דף כ"ג ע"ב) כתבו דכראש חודש שבת הל בשבת, יש להפטיר בנרות דזכריה, משום פרסומי ניסא, ובהפטרות שמזכיר בה נרות, יש עוד יותר פרסומי ניסא מבקריאת התורה שאינו מזכיר בה נרות, ולכן עדיפא מלהפטיר בשל ראש חודש שהוא תדיר. והדבר צריך ביאור דהרי אין לנו משום פרסומי ניסא, יותר מעיקר המצוה של הדלקת נר הנוכה, ויותר לא תקנו, ולא נזכר בגמ', ומהו ענין קריאה בעניינא דנרות משום פרסומי ניסא, וכי הך פרסומי ניסא עניינא בעלמא הוא, ואינו שייך להפרסומי ניסא של עיקר ההדלקה.

ומבואר מזה, דמלבד עיקר החובה של הדלקת נר הנוכה, שטעם המצוה הוא משום פרסומי ניסא, עוד יש דין בפני עצמו של פרסומי ניסא, שהוא קיום דין של פרסומי ניסא, שאינו שייך לדין הדלקה נרות.

בגמ' בשבת (דף כ"א ע"ב) אמרינן דזמן הדלקת נרות הנוכה, מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, מאי לאו דאי כתבה הדר מדליק לה, לא דאי לא אדליק מדליק, אי נמי לשיעורא. וכתב הרשב"א דלא למימרא דאי לא אדליק בתוך שיעור זה אינו מדליק, דהא תנן כל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, אלא שעשה שלא כתקנה. מבואר דעת הרשב"א דאם לא הדליק, אז גם לאחר שנתכלה רגל מן השוק מדליק ומקיים בזה עיקר מצות הדלקה.

הרי דגם דעת הרמב"ם כדעת תוס' והרא"ש, דעד שתכלה רגל מן השוק הוא לעיכובא ולאחריה אינו מדליק.

וקשה לשיטתם קושיית הרשב"א מהא דתנן דכל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, וא"כ גם אחר שתכלה רגל מן השוק צריך להדליק. ונראה לבאר בזה, דהנה יש לחקור בעיקר דין הלילה בהדלקת נר הנוכה, אם ההדלקה תלויה בשם לילה, וביסוד דין ההדלקה הוא שמצותה מצות לילה, וככל שאר הדברים שמצותן בלילה דתליין בשם לילה.

והנה בטור (סי' תרע"ב) כתב דבעבר כל הלילה ולא הדליק, לא ידליק ביום המחרת, דשרגא בטיהרא מאי אהני, וכן לא ישלים בלילה של אחריו שכבר עבר זמנו עכ"ד, ומבואר מדברי הטור דבלילה של אחריו לא ידליק שכבר עבר זמנו, אבל הא דביום לא ידליק הוא רק מטעם דשרגא בטיהרא מאי אהני, ולא משום שעבר זמנו. ומבואר מזה, שעיקר ההדלקה לא תליא בלילה, וגם ביום מיקרי זמנה, ואין מצותה מצות לילה דוקא, דגם ביום הוה זמן הדלקה, רק דעכ"פ לא ידליק משום דשרגא בטיהרא לא אהני, אבל באמת עיקר זמן ההדלקה הוא גם ביום.

מעתה יש לישב שיטת הראשונים, די"ל דס"ל דמצות נר הנוכה

ביסוד דינו אינו תלוי בשם לילה ולא הוה מצות לילה, וע"כ אינו נכלל בהא דכל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, דשם איירי במצות שעיקר זמנם תלוי בשם לילה, ועל זה נאמר הדין דמצותו כל הלילה, אבל נר הנוכה שאין עיקר זמנו תלוי בשם לילה, זה לא נכלל בדין המשנה, ועל כן ס"ל דעד שתכלה רגל מן השוק הוא לעיכובא.

אמנם הרשב"א ס"ל דגם עיקר זמנה תלוי בשם לילה, וע"כ נכלל בדבר שמצותו בלילה דכשר כל הלילה, אלא שיש עוד דין זמן נוסף מלבד זמן הלילה, והוא זמן דעד שתכלה רגל מן השוק, משום דין נוסף דפרסומי ניסא. אבל מכיון שגם נרות הנוכה נכלל בהא דתנן דמצותו כל הלילה, ע"כ דעד שתכלה רגל מן השוק אינו לעיכובא.

והנה דעת הרמב"ם שם דזמן הדלקת נרות הנוכה הוא עם שקיעת החמה. והנה עם שקיעת החמה עדיין אינו לילה, דהרי אז רק מתחיל בין השמשות שהוא ספק לילה, וא"כ איך מדליק.

אכן לפי מה שביארנו בדעת הרמב"ם דנר הנוכה אינו מצות לילה כלל, ומה דזמנה בלילה הוא כמו שכתב הטור דהוא משום דשרגא בטיהרא מאי אהני, על כן ס"ל להרמב"ם דעם שקיעת החמה כבר אין זה בטיהרא, ושפיר אהני הנר, וסגי בזה דליהשב נר של יום הבא, ושפיר מדליק עם שקיעת החמה אע"פ שעדיין אין זה לילה.

הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם. הנה זהו כמאן דאמר דאסור להשתמש לאורה. והנה הרשב"א פירש הטעם שאסור להשתמש לאורה משום דע"י נס שנעשה במנורה תקנו, הלכך עשאוה כמנורה שאסור להשתמש לאורה, אי נמי כיון דלמצוה הדליקה איכא משום בזוי מצוה. ומבואר דתרי טעמים יש באיסור להשתמש לאורה, חדא דעשאוה כנרות המנורה דיש בהו קדושה לאיסור השתמשות, ועוד משום ביזוי מצוה. לפי זה יש לפרש דזהו שאמר הנרות הללו קודש הם, וזהו כטעם הראשון שכתב הרשב"א דהו קודש כמנורה לאיסור להשתמש, ועוד ואין לנו רשות להשתמש בהם וזהו מהטעם השני דבזוי מצוה, וזה אינו שייך לקדושת הנרות.

גילוי התורה ע"י המנורה

מתוך דברים בישיבת 'אהלי חיים' ירושלים - הנוכה תשע"ח

הרמב"ם כתב שענין הדלקת נר חנוכה ופרסומי ניסא הוא 'להראות ולגלות הנס'. והנה מזה שצריך לגלות הנס, מבואר שיש איזה דבר סוד, דבר שהוא מכוסה, ואותו צריך לגלות, וצריך להבין מהו הדבר המכוסה. והנה נס חנוכה נתייחד ונשתנה משאר ניסים בזה שנס פך השמן נעשה בסתר בתוך ההיכל, ולא כמו במצרים שהמכות נעשו בפרהסיא, ונמצא שנס חנוכה הוא נסתר, וזהו הדבר שאותו צריך לגלות. אלא שצריך להבין מדוע באמת היה זה בהסתר ולא בגילוי.

ונראה לבאר דהנה במקדש היו כלים, וכל כלי בא לענייניו המסויים, דהשולחן בא להשפיע מזון ופרנסה, והמנורה באה כנגד התורה ולהשפיע אור תורה ועניינים רוחניים, ואור המנורה שהיה במקדש באה להוציא לאור עולם תעלומות חכמה כמו שנר מוציא השלהבת מהגחלת, כך המנורה באה להוציא תורה שבע"פ מתוך התורה שבכתב, ואור המנורה הוא אור תורה שבע"פ, וכשהיונים נלחמו להשכיחם תורתך הייתה עיקר מלחמתם ותכלית מטרתם להושיב את ישראל בחושך ולהחשיך את כך העולם כולו, וכמבואר שכשתרגמו את התורה עפ"י גזירת היונים היה העולם חושך שלושה ימים, וגם מבואר בחז"ל על הפסוק הנאמר בברית בין הבתרים 'והנה אימה חשיכה גדולה' שחשיכה זה יון, והדרך של היונים ללחום באור התורה היא ע"י הגברת החומר, ולכן הם טמאו השמנים מפני שטומאה כל עצמה היא מגנות החומר, שהרי מת ונבלה ושרצים הם עצם הקרקע היינו עצם החומר וכן זב ומצורע, ולכן הם טמאו שמשמע שטמאו בכוונה ובזדון, שבאו בכח החומר להתגבר ולרוקן את כל כח הרוחניות שמונה בשמן שתכליתו להאיר באור רוחני. ולכן דוקא בזה נעשה הנס, שלא היה זה רק שחר בעבור קיום המצוה אלא זה היה כל תורף ותוכן המלחמה אם יהא טהרה היינו אור רוחני או טומאה היינו חומר ללא כל רוחניות.

כל זמן שיש סט"א וחושך בעולם עדיין לא הגיע זמן הגילוי ועד שיבא זמן הגילוי הדברים צריכים להיות בסתר ולהשאיר במקום מסתור, וכמו שדרשו חז"ל 'מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר', ומכיון שעיקר נס חנוכה הוא נצחון של אור התורה ותורה מקומה בסתר לכן נעשה הנס בסתר, ורק לעתיד לבא כאשר כל הרשעה כולה כעשן תכלה יהיה המדרגה של 'אמצאך בחוץ אשקך', אבל עד אז המקום כמו שדרשו חז"ל הפסוק ברחובות תתן קולה-ברחובות של תורה, שזה בתי מדרשות.

מצוה נט

לתקוע בחצוצרות על הקרבנות ובשעת הצרות

שנאמר ותקעתם בחצוצרות

המצוה היא בחצוצרות ומפני מה תקעו בשופר, ויש כמה דרכים בראשונים בזה.

ברשב"א (ר"ה כז.) מבואר שבתעניות יש לתקוע באחד מהם - או בשופר או בחצוצרות, ובלבד שלא יתקעו בשניהם יחד, ובזמן חז"ל נהגו בשופר.

בראב"ד (הובא ברשב"א) כתב שהתקיעה בשופר בזמן חז"ל היתה עם שש הברכות הנוספות שהיו כוללים בתוך תפילת שמונה עשרה, ואת חיוב התקיעה בחצוצרות היו מקיימים בזמנים אחרים במשך היום, והם ב' תקיעות שונות ולא נתבאר בדבריו מנא ליה לחלק בין התקיעות וזמניהם.

הרמב"ן סבר (שם וביתר ביאור במלחמת ה' שם ז: בדפי הר"ף והביאו הר"ן) שמצות תקיעה בחצוצרות מחייבת לתקוע רק במלחמה ואילו על שאר הצרות תוקעים בשופר, והטעם דבלישנא דקרא החיוב הוא רק בשעת מלחמה - "כי תבוא מלחמה בארצכם" וגמרי' דאף על שאר צרות שמתענים עליהם יש להתריע מהוספת הפסוק - "על הצר הצורר אתכם", ואחר דילפי' מריבוי ולא מעיקר קרא עבדי' בשופר דומיא דראש השנה (אפשר משום שהוא יום דין דדמי ליום צרה).

הבעל המאור (שם ז: בדפי הר"ף) כתב על הא דיוצאים ידי חובת תקיעת שופר בראש השנה בשופר של מודר הנאה כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והני מילי בתקיעות ראש השנה שמחויבים בהם מדאורייתא אבל תקיעות בחצוצרות בתעניות שהם מדרבנן אין לתקוע בשופר של מודר הנאה. מקובל להסביר בדבריו דסבר שבכל מצוות דרבנן לא נאמר כלל הדין דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ואין ליהנות מהם. וקשה לומר כן, דמאי שנא מצוות דרבנן דלא אמרי' דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והא פירש רש"י טעם הדבר (שם כח.) "לא ליהנות ניתנו לישראל, להיות קיומם להם הנאה, אלא לעול על צואריהם ניתנו" ואין נפק"מ בין מצוות דאורייתא למצוות דרבנן.

ברמב"ם פסק (שם ה"ד) שבתעניות מריעים בחצוצרות בלבד, אבל במקדש מריעים בחצוצרות ובשופר, ואילו בהלכות כלי המקדש (פ"ג ה"ה) כתב שהכהנים היו תוקעים במועדים בשעת הקרבן בחצוצרות. וכתב בקרן אורה (מנחות כח.) שלמד הרמב"ם שדין התקיעה בשופר ובחצוצרות יחד הוא רק בשעת מלחמה אבל במועדות תוקעים רק בחצוצרות, ודן בחילוקים שביניהם. ולכאז' יש לחלק, דבקרא דמועדות הקפיד הכתוב בפירוש על תקיעה בחצוצרות - "וביום שמחתכם ובמועדיכם... ותקעתם בחצוצרות", ואילו בקרא דמלחמה כתיב "וכי תבוא מלחמה בארצכם... והרעותם בחצוצרות", ולשון תרועה שייך בשופר, והגמ' דורשת שלפני ה' - במקדש - יש להריע בשניהם אבל במועדות אין מקור לתקיעה בשופר. אלא דלפי זה יש להקשות על הרמב"ם במשנה תוקף, דאם שני התקיעות הם שני עניינים נפרדים, מה טעם חיברם ואיחדם למצוה אחת.

התקיעה ליזכרון לפני ה'

וביאור הדברים נראה לומר, דבוודאי התקיעה בחצוצרות במועדות היא

תקיעה בעת מלחמה ותקיעה בהקרבת הקרבנות במועדים

מצות תקיעה בחצוצרות לדורות נאמרה בפרשת בהעלותך בשני פסוקים "וכי תבוא מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות... ונושעתם מאויביכם" ועוד - "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזיכרון לפני אלוקיכם" (במדבר י ט-ז). ונאמרו בזה שני זמנים בהם יש לתקוע בחצוצרות - בעת מלחמה, ובהקרבת הקרבנות בימי המועדים. ובתחילת הפרשה נאמר למשה רבינו הציווי על התקיעה בחצוצרות במדבר למקרא העדה ולמסע את המחנות.

כתב הרמב"ם (ריש הל' תעניות) על חיוב התקיעה בעת צרה "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הציבור... ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן... אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים...". והקשה במגיד משנה דאין ענינה של התקיעה בשעת צרה שהיא מדרכי התשובה שייך לתקיעה בשעת הקרבת הקרבנות, ואחר שנכתבו שתי התקיעות בשני פסוקים שונים ומתקיימות בזמנים שונים, מדוע כללם הרמב"ם במצוה אחת.

תקיעה בחצוצרות בזמן הזה

בתקיעת שופר של תעניות יש חילוקי דינים בצורת התקיעה. שנינו (ר"ה כו:) שהיו תוקעין בתעניות בשופר ובחצוצרות, ומסקנת הגמ' שבמקדש היו תוקעים בשופר ובחצוצרות כדדרשינן "דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', לפני המלך ה' הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר, אבל בעלמא לא", אבל בגבולין היו תוקעים בחצוצרות בלבד.

בזמנינו אין תוקעים כלל לא בשופר ולא בחצוצרות, והקשה במגן אברהם (או"ח ריש סי' תקעו) "למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה, ואף על פי שאין תענית ציבור בבבל מ"מ הלא מדאורייתא מצוה לתקוע בלא תענית". ונאמרו בזה שני תירוצים -

הפמ"ג מתרץ שעד כמה שהמצוה והחיוב לתקוע הינו על צרה שבאה על הציבור, רק כאשר הצרה מכוונת לרוב הציבור יש חיוב לתקוע אך לא כל עשרה נחשבים 'ציבור' אלא הם קהל של יחידים.

המשנ"ב תירץ בשם ספר נתיב חיים (וכ"כ בקרבן נתנאל תענית פ"ג ל) שהמצוה היא רק על צרות שבאות על ישראל בארץ ישראל כדכתיב "בארצכם", אבל על צרות שבחו"ל לא הצטוו לתקוע. ותירוצו זה טעון תוספת הסבר, דלפמש"כ הרמב"ם דכוונת המצוה שהתקיעה מדרכי התשובה מאי שנא ארץ ישראל מחו"ל ולמה תיגרע חובתם של בני חו"ל לנקוט בדרכי התשובה.

שיטות הראשונים כמה תוקעים בתעניות

בזמן חז"ל נהגו בגבולין בשופר ולא בחצוצרות כדשינינו באורך במסכת תענית (טו.) את כל סדרי התעניות התפילות והתקיעות בשופר, וצ"ב

מדיני הקרבן והתקיעה בשעת מלחמה היא מדיני התשובה כמו שמאריך ומבאר ברמב"ם. ובאמת צריך להתבונן מה השייכות בין תקיעה בחצוצרות לתשובה, (דעל שופר נאמר "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ג' ו) ולא על חצוצרות), אך הדברים מפורשים בשני הפסוקים שיש בהם ענין אחד עיקרי שמשותף לשניהם דלגבי תקיעה בשעת מלחמה נאמר "וזכרתם לפני ה' אלוהיכם ונושעתם מאויביכם" ולגבי תקיעה במועדות נאמר "והיו לכם לזכרון לפני אלוהיכם". ומפורש בזה שבשני הזמנים הללו יש לנו להיזכר לפני הקב"ה, והאופן להיזכר לפני הקב"ה הוא ע"י חצוצרות.

ואשר על כן יש לבאר בדברי הבעה"מ דבאמת בכל התורה אין חילוק בין מצוות דאורייתא למצוות דרבנן לענין מצוות לאו ליהנות ניתנו, אל כאן המצוה לתקוע מדאור' היא כדי להיזכר לפני ה' אך המצוה מדרבנן היא להתעורר לתשובה ומדרכי התשובה ולכן אין עצם התקיעה חשוב מצוה וא"א לומר על זה שלא ליהנות ניתנו דסו"ס התקיעה היא לצורך האדם.

ועל פי הדברים האלה יש להביא כמה נפק"מ.

תקיעה בכל יום

דעת החינוך (מצוה שפד) שמצוות תקיעה בחצוצרות נוהגת בכל יום ויום עם הקרבת הקרבנות, וראיה לזה מהגמ' בר"ה (כט.) - "הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים, לויים וישראלים" ומקשה הגמ' "פשיטא, אי הני לא מיחייבי מאן מיחייבי" ומתרצת "כהנים אצטריכא ליה, סלקא דעתך אמינא הואיל וכתוב 'יום תרועה יהיה לכם', מאן דליתיה אלא בתקיעה דחד יומא הוא דמיחייב, והני כהנים הואיל ואיתנהו בתקיעות דכל השנה, דכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם, אימא לא ליחייבו, קא משמע לך". ומשמע שיש תקיעות בכל יום, אמנם אין זו ראיה גמורה דאפשר שכונת הגמ' בתקיעות של כל השנה לתקיעות של שבתות ושאר המועדים. וראיה נוספת מסדר הקרבת התמיד דשנינו במסכת תמיד (פ"ז מ"ג) שעם הקרבת התמיד היו תוקעים בחצוצרות - "נתנו לו יין לנסך הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו ושני כהנים עומדים על שולחן החלבים ושתי חצוצרות של כסף בידם תקעו והריעו ותקעו... הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה". וכתב החינוך דמאי דכתיב בקרא שהתקיעה במועדים היא לאו דווקא, וצ"ב. אכן הרמב"ם פליג וס"ל דתוקעים רק במועדים וכמו שהתבאר שהתקיעה כשיש צורך להיזכר לפני ה', ואע"פ שגם בעת הקרבת התמיד שבכל יום היו תוקעים כדאי' במתני', יש לדקדק בלשונו שלגבי תקיעה במועדים כתב "תוקעין בחצוצרות" ולגבי התקיעה בתמיד כתב (שם ה"ד) "ובמה הם מנגנין, בנבלים וחלילים וכנורות וחצוצרות והצלצל". ולמד שהתקיעה בשעת התמיד היא חלק מהשירה של הלויים ולכן מנגנים בחצוצרות, ואינה מחיוב המצוה של תקיעה בחצוצרות ששייך למועדים.

תקיעת בעלי מומין

בספרי (בהעלותך עה) הביא שנחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא אם יכולים בעלי מומין לתקוע בחצוצרות, רבי טרפון אומר בין תמימים בין בעלי מומין, ורבי עקיבא אומר תמימים ולא בעלי מומין, ולמד ג"ש מהכהנים המקריבים דאפשר רק בתמימים, אמר לו ר"ט שראה שמעון אחי אימא שהיה חוגר ברגלו אחת שהיה עומד ומריע בחצוצרות, אמר לו שמא בהקהל או ביום הכיפורים או ביוכל ראית שבעלי מומין כשרין בהם. והודה לו ר"ט שרק תמימים כשרים לתקוע ואמר לו "כל הפורש ממך כפורש מן החיים". הרמב"ם לא הביא דין זה ותמה במנחת חינוך

מפני מה השמיטו הרמב"ם. ויתכן שהסיבה שלא הביא הרמב"ם דין זה מפני שבמועדות חיוב התקיעה שונה וכמו שנתבאר, והתקיעה צריכה להיעשות בשעת הקרבת הקרבן ומקום התקיעה הוא על יד המזבח, ולדעת הרמב"ם (סוף"א מהל' ביאת המקדש) כהן בעל מום אסור מדאורייתא להיכנס בין האולם למזבח כדכתיב "אך אל המזבח לא ייגש" (ויקרא כא כג) (ופליג על הרמב"ן ועל הר"ש) ולמד כן במשנה בכלים (פ"א מ"ט), וא"כ אין היכי תמצי שכהנים בעלי מומין יתקעו בחצוצרות דבלא"ה אסורים להיכנס למקום התקיעה. עכ"פ דין התקיעה במועדות אינו שייך לשירה וצריך להיעשות רק ע"י הכהנים.

תקיעה בשבתות

הלכה נוספת שהוזכרה בספרי אך הרמב"ם השמיטה - "וביום שמחתכם אלו שבתות", ובאמת אינו מבורר דשבת חשיב 'יום שמחתכם'. מצינו כמה מקורות לשמחה בשבת - בירושלמי במגילה איתא (פ"א ה"ה) שאין לערוך סעודת פורים בשבת בפורים המשולש, כיון דכתיב "לעשות אותם ימי משתה ושמחה... יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים". וכן הביא בבית יוסף (אר"ה רפא) משבלי הלקט בשם האבודרהם שאומרים בתפילה "ישמחו במלכותך" לפי שהשבת היא יום שמחה, וכמו שאומרים בזמירות "עונג וגם שמחה בהם למשחה". וכ"כ בשו"ת הרא"ש שבשבת צריך לשמות, וכ"ה בר"ח בפסחים.

לעומת התוס' (מו"ק כג.) כתבו שיש הבדל בין רגלים לשבת לענין אבילות, רגלים מפסיקים את האבילות כי הם ימי שמחה אבל השבת אע"פ שאין נוהגים בה דיני אבילות, אינה מפסיקה את האבילות כי ניתנה לעונג ולא לשמחה, וכן נקט הגרעק"א (שו"ת א) כדבר פשוט שבשבת אין דין שמחה. וכ"כ בב"ח (אר"ה תק) שמי שמתענה בשבת תענית חלום צריך ליתב תענית לתעניתה אבל ביו"ט לא, דבשבת יש רק דין עונג והתענית עונג היא לו אבל ביו"ט שיש דין שמחה והתענית סתירה לשמחה.

ובאמת אין סתירה - ברמב"ן (ויקרא כג ב) מפרש מהו מקרא קדש "שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלוקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לא-ל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה כמו שנאמר בקבלה לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם", ובוודאי שיש דין שמחה שאינו חיוב שמחה כבשאר יו"ט אלא הוא מדין מקרא קודש, וע"י העונג מגיעים לשמחה כמו שאומרים בתפילה "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג" השמחה היא ביטוי לשומרי שבת וקוראי עונג וזהו קיום "מקרא קודש". לכן דן הרעק"א שאם אין דין עונג ממילא גם שמחה אין, דבזה תליא.

ויתכן דהרמב"ם לא פסק כהירושלמי לענין תקיעה בשבתות ולכן השמיט את ההלכה שלא לעשות הסעודה בשבת (ולכן מחמירים להוסיף משהו בסעודה), ולכן הרמב"ם השמיט גם הספרי שדרש על 'יום שמחתכם' דאלו השבתות, דס"ל ששבת לא יום שמחה, ומאידך את פסק כהספרי שכתב שבשעת הקרבה במועדות צריך לתקוע, והלכה זו הביא הרמב"ם שאני תקיעה במועדות שהיא לזכרון לפני ה' מתקיעה שבשבתות.

נמצא דאע"פ שתוקעים בחצוצרות בב' עניינים שונים, בשעת מלחמה ובשעת הקרבת הקרבנות במועדים, מ"מ הם מצוה א' מפני ששניהם לזכרון לפני ה' ע"י חצוצרות במקומות שצריך להזכר לפני ה'.

להערות והארות
ולחצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

בולל דברי היוזק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמדו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

פרשת מקץ - ענייני חג החנוכה

אין לך גרוע מן הספק

נראה היום בעזרת ה', להתבונן קצת בענייני חג החנוכה, נקריא קצת מלשון הרמב"ם באגרת תימן, מה ששלח לחזק את כלל ישראל שהיה עליהם גזירות 'שמד' [הרי גם בזמן שאנתנו נמצאים בו זה אותו דבר, יש כל מיני 'נסינות' וכל מיני 'קשיים' וצריכים להתבונן במה להתחזק]. ונקריא פסקא אחת, מה ששייך לענין שלנו לענין 'חטכה', כך הוא כתב: 'ועתה אחינו, חייבים אתם להטות אוזנכם ולשמעו מה שאסדר לפניכם, ותלמדוהו לטף ולנשים', זה לא רק להכמים, אלא כל הציבור בכללותו, אנשים נשים וטף מותרים להטות אוזן, ואיש את אחיו יעזור, 'כדי שיתקיים להם מה שהספק מאמנתם', כלומר, מה שגורם ספיקות באמונה, 'ותחזקו בנפשותם האמת שאין לזוז ממנה, ויצילתו הבורא ויצילכם מן הספק'. כי אין לך דבר הגרוע מן הספק. 'ספק' בגימטריא 'עמלק' כידוע, וע' כח שם טוב הספח סי' צג, זה אותו חשבון, אותה גימטריא, כי זה הכח של 'עמלק' - להטיל ספיקות בענייני 'אמונה'. אשר קרן בדרך' (דברים טו יח), לשון 'קור' וע' רשי' שם, שהיא קירר את האמונה על ידי 'ספיקות' 'אולי כך, ואולי כך'. זה הענין של 'עמלק'. ולכן מוזלל הרמב"ם שיצילנו הבורא - ויצילכם מן הספק. כי 'אין שמתה כהרתח הספיקות' (פמ"ג א"ח סימן תרפ"ג מש"א אות א, מצודה דוד מש"ל טו ל).

רדיפת ישראל על ידי אומות העולם

ואחרי שהרמב"ם מאריך להראות איך נרדפו כלל ישראל על ידי אומות העולם, מוסיף הרמב"ם לציבור בתימן לעודד אותם ולנחם אותם, 'ואתם

1. הרי זה ידוע, כי בזמן הרמב"ם ע"ה, היישוב היהודי בארץ 'תימן' פנה אליו בשאלה מכמה סיבות, דבר ראשון: בארץ ההיא היה שם צרות, צרות צוררות, וכרגיל מי סובל? היהודים. וכשיש צרות, יש גם כן 'משיחים' למיניהם. עמד אחד שטוען שהוא 'משיח', והחזיל לבלבל את הציבור, והם היו נבוכים, מישהו מבלבל אותם, משגע אותם, לא ידעו מה לעשות. והתקופה ההיא הייתה תקופה קשה, היה גזירות 'שמד' בכל תפוצות ישראל, ב'תימן' ובארצות המערב, ו'לספרד' ובכמה מקומות אחרים. לכן שלחו לרמב"ם בבקשה שיאיר את העיניים ויחזק את הלבבות. מה צריכים לעשות, במה צריכים להתחזק.

ורבינו הרמב"ם באגרת המופלאה שלו 'אגרת תימן', הוא כותב לחכמים מאריך תימן, לציבור שם, מה צריכים לעשות בעת חשוכה כזו, בעת שאור וחושך משמשים בערבובייה, ויש ריבוי צרות, במה צריכים להתחזק.

'אין ישראל אומה אלא בתורתיה'

2. כך הרמב"ם כותב: 'דעו, שזאת היא תורת ה' האמתית, שניתנה לנו על ידי אדון כל הנביאים הראשונים והאחרונים, שבתורה הזאת הבדילנו הבורא משאר בני העולם', תורתנו הקדושה, תורת אמת, שקיבלנו מהבורא יתברך, בזה אנו נבדלים מכלל שאר בני העולם. רב סעדיה גאון ע"ה (אמונה ודעות מאמר נ פרק ז) כותב: 'אין אומה ישראל אומה אלא בתורתיה'. 'תורתיה' היינו 'תורה שבכתב' ותורה שבעל פה, בזה אנו נבדלים משאר בני העולם. 'שנאמדו רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם, ויבחר בזרעם אתריהם, בכס מכל העמים כיום הזה' (דברים י טו), ונפלא להתבונן בפסוק הזה: רק באבותיך חשק ה'. כביכול, הבורא יתברך יש איזה 'חשק', ומה החשק? לאהוב אותנו. במה זה מתבטא? שהוא בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. 'ואין זה לפי שהיינו ראויים לכך, אלא בחסדו של הבורא שהתחסד אלינו והטיב לנו'. מה שכלל ישראל קיבל את התורה זה מחמת 'חסד' מיוחד שהבורא יתברך האיר פנים אלינו בטובו והטיב לנו, ובזכות מה כל ההארת

פנים והחסד הגדול הזה? 'בשביל שקדמו לאבותינו מעשים טובים בדיעת הבורא ובעבודתו'. מה שהיה אצל אברהם אבינו ע"ה ושאר האבות הקדושים, ששחלו ונטעו אמונה בבריאה. 'שנאמדו לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכס' (דברים ז, ז). רק בזכות האבות הקדושים. לכן קיבלנו את התורה שזה מבדיל אותנו משאר האומות, 'ומפני שייחד אותנו הבורא במצוותיו ובהתקוותיו, והתבררה מעלתו על זולתו בכללותו ובמשפטיו', בזה שקיבלנו את התורה והמצוות התברר העליונות והמעלה של כלל ישראל משאר הברואים, כמו 'שנאמדו: ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים', המשך הפסוק: ככל התורה הזאת אשר אנכי נותן לפניכם (דברים ד ח). כל זה גרם ש'קנאנו עובדי עבודה זרה כולם', כל הגוים. 'על דתינו קנאה גדולה'. ואין שנאה כשנאת הדת.

מעלת ישראל מכל הגוים בבריאה

הנמצא דורשה במסכת שבת (פ"ט): 'אזר סיני', למה נקרא שמו ר' סיני, מפני שבו ירדה שנאה לעולם. כשכלל ישראל עמד בחר סיני וקיבל את התורה הקדושה, בדג ע שקיבלנו את התורה, נוצרה שנאה לכלל ישראל. הם מקנאים. הם יודעים שאנתנו האומה הנבחרת. על ידי פתח חזרה נעשה עם ישראל עם סטלה [ידוע שהבריאה מחולקת לדומם (כמו העפר) והאבנים], ויש מעלה מעליה, זה הצומח (שאר הצמחים), 'עשבים', 'אילנות', ואחר כך יש את החי' (כל 'בעלי החיים', 'הסוסים' והחמורים וכיו"ב), ואחר כך המדבר, (כל הבריאה שמדברים, בני אדם המדברים). מוסיף על זה בעל הכוזרי בספרו (מאמר א אות לא והלאה) וכותב: כי יש עוד סוג, עוד מין, שהוא למעלה מהם. מה הוא? כלל ישראל (וע"ע שערי קדושה למרחצ'ו ח"ג שער ב, וע"ע יהל אור פרשת תזריע עמוד קנה). ונרמה שנאה וקנאה גדולה על דתנו. 'וילחצו מלכיהם בשביל לערער עלינו שטנה ואיבה', השורש של כל השנאה הכבושה לעם ישראל אצל אומות העולם, 'ורצונם להלחם בו' ולעשות מריבה עמו', אם היה אפשר להם לאומות העולם הם היו (כביכול) נלחמים עם ה' יתברך, אבל 'ואלהים הוא ומי יערב לו', מי יכול להלחם עם הבורא.

כל המלחמה של אומות העולם בישראל - כוונתם במלחמה כלפי הבורא יתברך

ומוסיף הרמב"ם (להקשיב היטב), 'ואין לך זמן מאז שניתנה לנו תורה, עד זמנינו זה, שכל מלך עובד עבודה זרה גובר או מכריז או מתגבר או אונס, שאין תחילת כונתו ודעתו לסתור תורתנו ולהפוך דתינו באונס בנצחון ובחרב'. מאז שעם ישראל קיבל את התורה, כל דור דור עומד ההמך שלו, עומד אותו מלך שרוצה לעקור ולסתור את תורתנו ב'כח הרוע', 'נצחון בחרב', והרמב"ם טונה את חלקם: 'כמו עמלק, וסיסרא, וסנתריב, ונבוכדנצר, וטיטוס ואדריאנוס, והרבה כיוצא בהם', כל האומות כולם, מי שיספחל ב'דברי הימים', בתולדות של כלל ישראל יראה כי תמיד יש 'מהלך' אצל אומות העולם לעקור ולקעקע את תורת ישראל על ידי 'כח הרוע'. 'זהו הנע האחד משני הנעים', המין אחד משני המינים, 'שהתכוונו בו לנצח החפץ האלוהי'. זה אופן אחד. זה דרך אחת שבהם השתדלו אומות העולם, מלכי אומות העולם, לבטל את החפץ האלוהי, מה שהקב"ה בחר בנו ונתן לנו את חזרתו. זה מין אחד, ב'כח הרוע' ניסו. 'אבל', מוסיף הרמב"ם, 'הנע השני', המין השני, 'הם המתודדים משאר המלכויות והחכמים מידו הלשונות, כמו האדומיים והפרסיים והיוונים, שאלו כמו כן שמו כוונתם לסתור דתינו ולהפיר תורתנו בטענות שטוענים עליה ובקשיות שמחברים', אבל הם עשו את זה במהלך חדש, שרצה לסתור את תורתנו הקדושה לא ב'כח הרוע' על ידי 'חרב' ומלחמה, אלא על ידי 'טענות ומענות', 'קישויות' ו'סתירות'. 'חכמה'. 'חכמת יון'. בזה רצו לסתור את תורתנו הקדושה. 'ומגמתם בכל זה, להפיר התורה ולמחות עקבותיה בתיבורים', כמו שהתכוונו האנשים במלחמותיהם', כמו אותם הכת הראשונה, המין הראשון, שרצו ב'כח הרוע' לנצחון ו'להר' לסתור תורתנו.

אחינו, האינכם יודעים שבימי נבוכדנצר הרשע הכריחו את ישראל לעבוד עבודה זרה, נבוכדנצר הרשע גזר שכל כלל ישראל חייב לעבוד עבודה זרה, היה לו עבודה זרה מיוחדת בבקעת דורא, היה לו שם איזה מין אלה עם 'כישוף' והיה צועק ומדבר ומטעה את העולם, ומי שלא היה שומע היה הורג אותו, כמו שידוע במקראות ותיאל פק ג, "ולא ניצלו מן הנמצאים", מכלל ישראל באותו דור, מי לא כרע לאותה עבודה זרה? אלא דניאל הנביא מישראל ועזריה". רק הם שיכלו לעמוד כנגד המזירה הזו של נבוכדנצר. "וסוף דבר השמידו הבורא יתעלה, והאביד נימוסו, וחזרה האמת למה שהייתה".

גזירת מלכות יון על איבוד הדת

ומה שייך לענין שלנו, זה מה שהרמב"ם כותב כאן: "וכן ארע בבית שני, כשגברה מלכות יון הרשעה וגזרו שמדדות גדולות ומשונות על ישראל, לאבד הדת", כל מנמטם וכוננתם של מלכות יון זה לעקור ולקעקע את דת ישראל, את תורתנו הקדושה, איך זה מתחיל? "וגזרו עליהם חילול שבת, ולהפך ברית מילה, ושיתכונן כל אחד מישראל בלבשו שאין להם חלק בה' אלהי ישראל", זה מה שהם ביקשו היוונים, שכלל ישראל יכפור בבורא יתברך "שיחקק בקרן שורו כענין הזה, ואחר כך שיחרוש בו", כמו שזרשו רבותינו (ירושלמי תגינה פ"ב הל"ב, בראשית דף פ"ב ע"ד) כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלהי ישראל. "ועמדו בגזירה זו כמו", בערך, "חמישים ושתים שנה",

כן בדיוק הכת השניה. חפצים המה לסתור את התורה, אבל באופן חדש, לא בכח הדרוע, אלא בכח הטענה.

כל כלי יוצר עלייך לא יצלה

אומר הרמב"ם, "וזה לא יצלה ולא זה", יש לנו הבטחה שאלה יכריעו וייהרסו. לא יצלה שום דבר, "שהקב"ה בישור אותנו על ידי ישעיהו, שכל אנס או נצחן שיתחנן לסתור תורתנו ולבטל דתנו בכלי זייף, בנשק, "שבד הבורא כלי מלחמתו ולא יצליחו. וזה על דרך משל, כלומר: שעצתו לא תושלם לעולם. וכמו כן כל טוען שיתחנן לבטל מה שבידינו, יצא מחוייב מן הדין בטענתו ויבטל אותה ולא תתקיים, כמו שנאמר", בספר ישעיה (נד יז), "כל כלי יוצר עלייך לא יצלה, וכל לשון תקום איתך למשפט תרשיעי, זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאום ה'", מפרש הרמב"ם, "כל כלי", כלומר כל כלי נשק שינסו אומות העולם להלהם איתנו, לא יצלה, זה יישר, ייהרס, וכל לשון, כל אומה שתקום בכח הלשון לסתור בטענתו ומענתו את תורתנו הקדושה 'תרשיעי', את תעשי אותה שהיא רשעה בדין, את תנצח, כלל ישראל ינצח. זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאיתי נאום ה'. אלה הם המהלכים שהיו בכלל הבריאה בשני אופנים אלו לעקור את דת ישראל.

כל הכחות שקמו לערער על היהדות כולם יאבדו

והרמב"ם מוסיף אחר כך: "ואחר כך התחדשה כת אחרת", כת שלישית, "שמגדלת בעיניה ומדרה היינו משתי עיני הכחות, כלומר מכת ההתנבחות ומכת הטענות והקושיות", וזו הכת של הצרות, "וראתה בעצה להכחיד שם האומה הזאת בדרך אחרת", איך? "והוא שהתנכלה בעצתה להתוודע בשם 'נבואה', ולהדש דת מבלעדי תורת ה'. והודיעה ברבים ששתי התורות מאת ה', וכוננתה לחדש הספק ולהכניס 'מבוכה בלבותינו'. זה טענת הנוצרים זה המהלך שלהם. לא בכח הדרוע ולא בכח קושיות, אלא בכח 'תוספת': יש עוד דת חדשה. וכאן הרמב"ם מאריך, (לא אקריא את זה), מה יצא הסוף עם זה. ואחר כך "עמד אחריה משונע", מי זה המשונע? אצל הרמב"ם כידוע זה המוסלמי המפורסם (היה משונע באמת), "ונרג כמנהגו, כלומר: לשנות דתנו", וגם על זה אומר הרמב"ם כי אף אחד לא יצלה, ואי אפשר שכלל ישראל חלילה ייגזק מהם, כמו שביאר את הפסוק: "כל כלי יוצר עלייך לא יצלה, וכל לשון תקום איתך למשפט תרשיעי, זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאום ה' (ישעיה ג' יז)".

והרמב"ם מוסיף אחר כך: "ושלשת המערערים האלה", שלשת הכחות הללו, "כלומר: כת האגסים", בכח הדרוע, "והכת הטענות טענות, והכת המדמה לדתנו, כולם יאבדו, ואם תראה להם שום גבורה ונצחון בשום זמן", אם בכל זאת תראה שלכאורה השעה משתקת להם, שיש איזה תקופה שהם 'הנצחים', שהם הניבורים, אומר הרמב"ם: "לא תעמוד להם הגבורה הזאת ולא יאריך להם הנצחון ההוא", זה נצחון לזמן, נצחון עריא, אבל לא חלילה נצחון לעצת. "וכך גזר עמנו בוראינו יתברך, והבטיחנו מעולם ועד עולם, שכל זמן וזמן שיעמוד על שונאיהם של ישראל - (בלשון נקיה) - 'שמד', או שיתחדש עליהם שום דוגם, שהוא עתיד לסלק ולהסיר, הקב"ה בסוף יבטל את כל הצרות הללו. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה בספר תהילים (קכט, א-ב): 'דבת צרוננו מעורר יאמר נא ישראל, כלל ישראל בוכה לפני הבורא: 'דיבון העולמים, הדבה צורדים ציערו אותי מנעורי', מזמן שכלל ישראל נהיה 'אומה', תמיד רודפים אותנו, 'דבת צרוננו מעורר', הוא כופל את זה מרוב כאב וצער (תהילים שם ב), אבל, אף על פי כן, גם לא יכלו לי.

מלכות יון הרשעה הייתה שולטת על כלל ישראל בגזירותיה ברשעות הזו במשך 52 שנה. לא יום ולא יומיים, תקופה ממושכת. "ואחר כך איבד הקב"ה ממשלתם ודתותיהם יחד", האומה של היוונים נאבדה יחד עם הממשלה שלה, עם הכת והעוצמה שלה. כל האימפריה של יון כרעה יחד עם הדת שלה. התבטלה ואיננה. "וכן תמצא ברבותינו אומרים ברוב המקומות: פעם אחת גזרה מלכות יון הרשעה שמד על ישראל", בכמה מקומות בבתלמוד יש שגזרו כל מיני גזרות כל מיני שמדות, אבל הסוף "ושלום על ישראל, כך וכך גזרו עליהם, ואחר כך היה מבטל הבורא יתברך הגזירה הזאת, והיה משבית אותה, והיה מבטל ומשמד תגזר אותה". כך הכלל בדינו: "וכן אמרו ז"ל שמדא עביד דבטיל". השמד עתיד להתבטל.

הבטחת השי"ת ליעקב אבינו ע"ה - כל האומות סופם שיתבטלו וישראל יישאר

ואומר הרמב"ם כי זה מה שהבטיח הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה, "וכבר הבטיח הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה, שאף על פי שישתעבדו האומות בזרעו ויענו אותם ויגזרו עליהם", האומות יתגברו עלינו, אבל כלל ישראל יישאר ויעמוד, "הם יישארו ויעמדו, והמשתעבדים בהם יחלפו ויאבדו, כמו שנאמר", בספר בראשית (כה יד), "והיה זרעך כעפר הארץ", לומר הרמב"ם פשוט נפלא בפסוק הזה: מה ההבטחה הזאת וזרעך כעפר הארץ? "כלומר, אף על פי שהם נתונים למרמס ולמרפס", כלל ישראל נתונים למרמס ולמרפס, "כעפר הזה שהכל דורסים אותו", מי לא דורך על העפר? כולם 'חולכים', וכולם 'דורסים' וכולם 'דורסים' את העפר, אבל הסוף הוא, "וסוף שייגברו וינצחו", שכלל ישראל יתגברו וינצחו. "וכן על דרך משל, כמו שהעפר", שדורכים עליו, "ובאחריתו יעלה על הדורסים אותו, ויישאר הוא", בסוף מי מכסה את מי? העפר מכסה את כולם. כשקוברים את האדם מכסים אותו בעפר. "והדורסים אותו לא יעמדו". כלל ישראל נמשל 'כעפר הארץ', דורסים ודורסים אותו, אבל בסוף העפר הוא שעולה, הוא שגשאר, הוא שמכסה, זה שדרס בטל מן העולם ואיננו. ושלום על ישראל. ואני מסיים עם לשון הרמב"ם ומתשך. וצריכים להתבונן בה: "וכן הבטיחו הבורא על ידי נביאיו, שלא נאבד ולא יעשה עמנו כליה, חלילה, תמיד כלל ישראל יישאר, "וכמו שאי אפשר שהתבטל מציאותו של הקב"ה, כן אי אפשר שנאבד ונתבטל מן העולם", כמו שהבורא יתברך אי אפשר, אין מציאות חלילה וחס שחחבטל מציאותו, כך כלל ישראל לא שייך כל עיקר שיתבטל, כמו שאמר הפסוק במלאכי (ג): 'כי אני ה' לא שניתו ואתם בני יעקב לא כילתם'.

בהגיע ימי חג התנוכה צריכים להתבונן בחסדי ה' עמנו

בדבר הזה צריכים להתחזק ולהתבונן כשבא חג תנוכה, כשבא המועד הזה. בשביל מה נקבע המועד הזה? בשביל ההתבוננות. להודות ולהלל על הניסים. הגמרא אומרת במסכת שבת וכאן: 'מאי תנוכה?', אומר רש"י "זה מאי תנוכה? על מה תיקנו את הנס? על איזה נס קבעוהו? 'דתנו רבנן'. והגמרא מביאה בדייחא: שמונה ימים של ימי תנוכה אין להספיד בהם, אין להתענות בהם. ולמה תיקנו את ימי התנוכה? כיון שבזמן בית שני כשגברה מלכות יון, וגזרו מה שגזרו, וטמאו את כל השמיים, ואחר כך מלכות בית השמונאי נצחו, וגרשו אותם, חיפשו שמן ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, ונעשה נס ונדלק שמונה ימים, ולשנה אחרת קבעו ועשו ימים טובים בהלל ובהודאה". (כך לשון הגמרא שם).

'מאי תנוכה? דתנו רבנן'

וכבר אמרו המפרשים: 'מאי תנוכה? דתנו רבנן'. במה מתבטא 'תנוכה?', 'בתנו רבנן'. בלימוד תורה. להוסיף בלימוד, להוסיף בלימוד של 'תורה שבעל פה', כי הנצחון היה של 'הכמה', של 'תורה שבעל פה' כנגד הכמת יון, וכמו שנבאר בהמשך בעזרת ה'. זה המועד שנקבע לציון הנס של לימוד תורה שבעל פה.

ותחילה צריכים אנו להתבונן ולבאר קצת את מאורע הנס של חנוכה. כדי לחלל ולהדות. צריכים לשנן את הנס של מלכות בית השמונאי. בתפלת 'על הניסים', פותחים: 'על הניסים ועל הפורקן, (שורף פידושו 'פוח', 'שועה - אונקלוס שטות ה יט, סגודות היילים קל כד. ויע' חוקי רצונן ה'כ ס ה אה ג), 'ועל הגבורות ועל החשועות, ועל הנפלאות ועל הנהמרות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. הזכרנו דברי הרמב"ם כי התקופה של הגזירות הקשות הללו היו במשך 52 שנה, בהם פרצו היוונים פרצות בכלל ישראל, אבל 'בימי מנחיה בן יוחנן כהן גדול השמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשכחם וחרתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברהמיק הרבים עמדת להם בעת צרם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גיבורים ביד הלשים, ורבים ביד מעטים'. וזה כמו שהרמב"ם מביא כי יש לנו הבטחה שכלל ישראל תמיד יישאר, תמיד יצא, וכל שמד עשוי להתבטל וייתבטל בסוף.

'רבים ביד מעטים'

עיקר הנס הגלוי לעין היה במה שהיו 'גיבורים ביד הלשים, ורבים ביד מעטים', ובאמת, מי שיבא להתבונן בכל דברי הימים של כלל ישראל, כשערכו מלחמה, לעולם כלל ישראל היה במיעוט אנשים' כנגד 'רוב', וכשנצחו היה זה רק בגלל שהקב"ה עזר. התבוננו ונראו. יש לנו 'ספר הספרים', ספר 'החנך', מי שילמד בו ויעיין בו ימצא בו, לא פעם אחת ולא במקום אחד, אלא בהרבה מקומות את ההדגשה, את הלימוד הזה: כשמנצחים מנצחים ברצונו של הבורא יתברך. לא בגלל שום סיבה אחרת. לא בכח הורוע. 'באלהים נעשה חיל - והוא יבוס צרנו' ותהלים ס יד. 'שוא תשועת אדם' ושם יג. וזה עצמו לימוד מוסר השכל על הענין הזה של 'נצחון' כש'מנצחים' - במיעוט מנצחים! לא בכח הורוע. 'רבים ביד מעטים' כמה היו בני השמונאי כשיצאו למערכה? כמה 'דבידות' היו להם? היו 'מעטים', כמו שאתנו אומרים 'רבים ביד מעטים', אבל כמה 'מעטים'?, רש"י בספר דברים על הפסוק 'ברך ה' הילו ופועל ידיו תרצה' ולא יא, מפרש רש"י: זה מלכות בית השמונאי, שהיו שנים עשר איש כשיצאו למלחמה נגד יון! שנים עשר איש ויצאו למערכה! כשעמדו וראו יותנן מתותיהו ובניו שהגיע הזמן להילחם, 'הגיעו מים עד נפש: כמעט טמאו את פך השטן האחרון. נגעו בבת נפשם של כלל ישראל - יצאו למלחמה. אספו את כל הלהמים, עשו ספירה כמה יוצאים למערכה, 'התפקדו', כמה יש? 12 איש. יוצאים נגד מי? נגד אימפריה, נגד אלפים ורבבות. על סמך מה? אם היו שואלים אותנו, יש רק 12 איש, האם יש טעם שיצאו למלחמה כנגד אלפים ורבבות? זה היה נראה לנו כשנעוץ. אבל כשיש צורך - יוצאים למלחמה. וההשמונאים נצחו. כי הקב"ה היה איתם. זה לא תלוי לפי כמות אנשים. זה תלוי אם הקב"ה איתך. ואם הקב"ה איתך - אפילו יחיד, אם יצא למערכה יצא. אברהם אבינו ע"ה יצא למערכה עם אליעזר, כנגד ארבעה מלכים ונצחו אותם וכמו שלמדנו בפרישה לך (ק).

3. מלחמת אחאב מלך ישראל וכן הדד - רבים ביד מעטים

אני רוצה להקדיא כמה פסוקים מספר מלכים (וא פרק כ), יש כאן סיפור על אחאב, (כדאי פעם אחת לקרוא ולהתבונן בזה), 'ובן הדד מלך ארם קיבץ את כל חילו, ושלושים ושנים מלך איתו, וסוס ורכב, ויעל ויצר על שומרון וילחם בו (מלכים א, כ א), 'בן הדד היה מלך ארם, והוא אסף את כל הצבא שלו, ועוד 'הגבורה' שלושים ושנים מלכים, וסוס ורכב, וזה ה'טנקים' של אותו זמן, ובאו להלחם נגד שומרון. 'וישלח מלכים אל אחאב מלך ישראל העיר' (שם ב), הוא לא מיד פתח במלחמה, אלא הוא שלח שליחים, 'ויאמר לו, לאחאב מלך ישראל בשומרון, 'מה אמר בן הדד, כספך וזהבך לי הוא, ונשיך ובניך הטובים לי הם' (שם ג). תדע לך, כל מה שיש לך, 'כסף' וזהב, 'משפחה, אנשים נשים בנים, הכל שייך לי. 'זיען מלך ישראל ויאמר כדברך אדוני המלך, לך אני וכל אשר לי' (שם ד). מי יכול להלחם כנגד 'ארם', ועוד עם כל התגבורת של שלושים ושנים המלכים אשר איתו? אני נכנע מראש. מה שאתה מבקש: כסף וזהב נשים ובנים, הכל יהיה לך. @184וישובו המלכאים, ויאמרו כה אמר בן הדד לאמר, כי שלחתי אליך לאמר כספך וזהבך ונשיך ובניך לי תחת' (שם ה), את זה ידעתי שהייתך לי, אבל מה שאני נזר עליך הוא, 'כי אם כעת מחר אשלח את עבדי אליך, ותחפשו את ביתך ואת בתי עבדיך, והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו' (שם ו). כאן הוא מבקש דבר חדש: 'את כל מחמד עיניך'. ומיד יש מפנה אצל אחאב, אחאב עושה 'כ'וטה', 'ויקרא מלך ישראל לכל זקני הארץ, לכל היועצים

וכלל הקנים, 'ויאמרו דעו נא וראו כי דעה זה מבקש', בן הדד הוא לא מתנהג כהונן, הוא מבקש עלילה, 'כי שלח אלי לנשי ולבני ולכספי ולזהבי ולא מעניי ממנו' (שם ז), בתחילה, בשליחות הראשונה שהוא שלח אני הסכמתי לתת לו הכל: את הכסף, את הזהב, את הנשים והבנים, להפקיד את כל משפחתו. וכמה בנים היו לאחאב? שבעים (מלכים ב' י א). את כולם היה צריך לתת לבן הדד. ומי ידע מה היה עושה איתם? אולי היה מוציא את כולם לתורג. הכל הוא חייב לתת. זה לא דבר קל לוחזר על זה. אבל הוא וויתר על זה. אבל כאשר הוא מבקש 'את כל מחמד עיניך', הוא מחננד בכל חוקך. 'ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם, אל תשמע ולא תאבה' (שם ח). מה קרה, למה מתחילה הסכים ואחר כך לא? מפרש רש"י, בתחילה, הוא ביקש רק כסף וזהב, אז הוא הסכים אחאב, אבל אח"כ הוא ביקש את כל מחמד עיניך, אומר רש"י (פסוק ז), 'זה ספר תורה (וע"ע סנהדרין קב): הרי אחאב היה 'מלך ישראל', ולכן היה לו 'ספר תורה', וגם את זה בן הדד מבקש, ואת זה הוא כבר לא הסכים לתת. הוא יודע שאם הוא לא יתן את הספר תורה, מיד תפרוץ מלחמה. ובכל זאת הוא לא מסכים להפקיד את הספר תורה. 'ויאמר למלכאי בן הדד, אמרו לאדני המלך: כל אשר שלחת אל עבדך בראשונה, אנשה. את הכסף וזהב שלי, והנשים שלי והבנים שלי, אבל 'זה דבר הזה, מה שבקשת בפעם שניה, 'לא אוכל לעשות', אני מצטער לא אוכל לעשות. 'וילכו המלכאים, הם השליחים, וישיבוהו דבר' (שם ט). .. בן הדד שומע את הדברים, פירושו של דבר שהוא לא מוכן להכנע אליו: 'וישלח אליו בן הדד, ויאמר כה יעשון לי אלהים, וכה יוסיפו אם ישפוק עפר שומרון לשעלים, לכל העם אשר בגלגלי' (שם י). אין מספיק 'עפר' בכלל העיר הגדולה עיר 'שומרון' לצבא שלי.. אם הצבא שלי יבוא וייכנס אין לו מקום לעמוד בשומרון מרוב ריבוי החיילים שיש לי. והוא בא ורוצה להכריז מלחמה כנגד? הוא לא נכנע אחאב? 'זיען מלך ישראל ויאמר, דברו. אל יתהלל חונג כמפתח' (שם יא), 'חונג' זה מי שחונג את 'החרב' לקראת המערכה, 'ומפתח' זה מי שחוזר מהמערכה ומוריד את החרב, אתה עדיין לא חוזר מהמערכה, אל תתהלל. אמנם הצבא שלך מרובה, יש לך סוס ורכב, שלושים ושנים מלכים אשר איתך, אבל 'אל יתהלל חונג כמפתח', נראה דבר מי יקום. 'ויהי כשמוע בן הדד את הדבר הזה, והוא שותה, משהכר, שוטה יין, 'הוא והמלכים בסוכות, יושבים מחוץ לשומרון במצור, 'ויאמר אל עבדיו שימו, וישימו על העיר מצור' (שם יב). התחילו כלי המצור להפקיע את שומרון. מלחמה עד תרמה. 'והנה נביא אחד גיש אל אחאב מלך ישראל, ויאמר: כה אמר ה' הראיתי את כל הממון הגדול הזה, צא ותתבונן שלושים ושתים מלכים, אלפי חיילים, עד שאין מספיק 'עפר' בשומרון בשבילהם יוצאים למערכה איתך, 'הגני נותנו בידך היום, וידעת כי אני ה' (שם פסוק יג). אתה תנצח. כך בא הנביא ומוסר לאחאב. אחאב לא היה עדיק גדול, הרבה תועבות עשה, ואף על פי כן, כיון שלא רצה להפקיד את הספר תורה בא הנביא ואומר לו אתה תנצח. 'ויאמר אחאב: במי? אין לי צבא. כמו אני ינצח? אין לי אף להלחם? 'ויאמר כה אמר ה', בנערי שרי המדינות. מפרש רש"י, כל שר של מדינה אחרת היה עדין לשלוח את הבן שלו לאחאב לפקדון, למשמרת, שהוא לא יילחם עם אחאב. לקחו אותם 'בני ערובה'. מצווה הנביא כי עם הנערים האלה אתה תצא להלחם. 'ויאמר מי יאסור המלחמה? מי יצא בראש הגדוד? כך שואל אחאב. 'ויאמר אתה' (שם יד). אחאב יוצא להלחם נגד השלושים ושתים מלכים, והחיילים שהיו איתו הם נערי שרי המדינות. 'וייפקדו את נערי שרי המדינות. אחאב עושה 'מפקד', לדעת כמה חיילים יש לו לצאת למערכה, 'ויהיו מאתיים שנים ושלושים, עשו 'מפקד' ומצאו שיש רק 232 נערים. 'נערים, בקושי כל אחד יודע להרים 'חרב'. ועם זה הם יוצאים למערכה. הם הראשונים. הם החיל שפורץ את המצור. ובהם יוצאים להלחם כנגד צבא אשר לא ייספר מרוב. 'ואחריהם פקד את כל העם, כל בני ישראל, וכמה יצא כל בני ישראל? 'שבעת אלפים' (שם טו). 'ויצאו בצעריים, לא 'לעת ערב, ולא באשמורת הבוקר', שאלה הם השעות הטובות להפתיע את האויב, אבל בשעת הצהריים, בשעה שהשמש מאירה בכל תוקפה, כשסולם רואים אותם, בשעה זו יצאו למלחמה. 'ובן הדד שוטה שיכור בסוכות, הוא והמלכים שלושים ושנים מלך עוזר איתו' (שם טז), המקרא מדגיש: הוא לא לבדו, אלא עם עוד שלושים ושנים מלכים איתו. 'ויצאו נערי שרי המדינות בראשונה, יצאה הפלוגה הראשונה, הגדוד' הראשון, 232 נערים ואחאב בראשם יוצאים למלחמה, 'וישלח בן הדד, ויגידו לו לאמר: אנשים יצאו משומרון' (שם יז), מיד 'הצופים' מדווחים לבן הדד: 'אדונינו המלך יצאו להלחם איתך, 232 ילדים יוצאים להלחם כנגדך. 'ויאמר אם לשלום יצאו - תפשו חיים, תהפסו אותם חיים, 'ואם למלחמה יצאו חיים תפשו' (שם יח), הוא שיכור, שוטה יין ומדבר איתם. זה שיכור. 'ואלה יצאו מן העיר, נערי שרי המדינות, והחיל אשר אחריהם' (שם יט). מתחילה המערכה. 'ויבאו איש איש, כל אחד חכה את האיש כנגדו, 'זינוסו ארם, וידדפם ישראל, 'וימלט ארם בן הדד על סוס ופרשים' (שם כ). בן הדד ברח. לא נשאר לו כלום. 'ויצא מלך ישראל ויך את הסוס ואת הרכב, והכה בארם מכה גדולה' (שם כא). (מי שרוצה ימשיך הלאה לקרוא את המקראות. לא נמשיך בזה כעת).

וכל זה זה לימוד מוסר גדול, שיוצאים למערכה כנגד שלושים ושנים מלכים - עם מאתיים ילדים. ללמדך: 'רבים בן מעטים'. לא 'כח הורוע' עוזר.

כאשר גוזרים על התורה - יוצאים למלחמה

במשך המישים ושתיים שנה גזרו גזירות ועשו צרות צרות, אבל כרגע שמרו להשיכם חרותך ולהעבירם מחוקי רצונך, לא יכלו להתאפק: יצאו למערכה. עם שתיים עשרה איש! כי לא 'כח הדורע' עזר - אלא הש"ת. 'ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה' (בראשית לג יא). יצאו למערכה ונצחו. זה נקרא 'נס הנוכה'.

כל הקדוש מחבירו - חרב מחבירו

וכבר הזכרנו (כמה פעמים) דבריו הידועים והמפורסמים של הרמב"ן באיגרת לבנו רבי נחמן שישב בספרד (כתבי רמב"ן ח"א עמוד שפה), כשהוא מתאר את ירושלים, הוא כותב ומספר לבנו: כאשר הגעתי לירושלים, מה אגיד לך בני, רבי נחמן, בירושלים אפילו 'מנין אנשים לא מצאתי. מנין לא היה בירושלים בזמנו של הרמב"ן (לפני 700 שנה בערך). רק שני אחים 'צבעים' היו שמתפרנסים ממלאכת הצביעה. "וכל הקדוש מחבירו - חרב מחבירו". ירושלים עיר הקדוש והמקדש, שהיא מקודשת יותר מהכל, כשהרבה - חרבה עד הסוף. זה הכלל: כל דבר שהוא קדוש מחבירו אם ה' שולט בו חורבן - כשהוא נחרב הוא נחרב עד השורש. נחרב ונחרס עד הסוף.

4. כשנוגעים במקום תפילין - צועקים צעקה גדולה ומרה

אמרו הספרדים מה שאמרו ר"ל במדרש (אוצר המדרשים עמוד תמג, ו'ע' חולין קכו. וברכות נו) על רבי ישמעאל כהן גדול (ידוע כל המעשה בקינות לתשעה באב), שהיה יפה, וביהו של הקיסר (אוחה מרשעת ארורה) רצחה שיקלפו את עור פניו, (לא סתם ימיתו אותו אלא תחילה יקלפו ממנו עור פניו), והוא שתק, (זהו ייסורים איזמים, ייסורים קשים עד למאד), אבל כשהגיעו להפשיט את העור של מקום התפילין הוא צעק צעקה גדולה ומרה, עד שמלאכי השרת אמרו עוד צעקה כזו יחזור העולם לתוהו ובוהו. מה הפירוש בזה? על הכל אנטנו שותקים. כל ייסורים שטייסורים את כלל ישראל, 'סביר וקביל', מקבלים ושותקים. אבל כשנוגעים במקום 'תפילין' - צועקים צעקה גדולה ומרה.

5. גזירת הגידוש על הרמב"ן מספרד ועלייתו לארץ ישראל

הרמב"ן ע"ה מגדולי רבנינו הספרדים בספרד וברצלונה, והמלך הספרדי הכריח אותו, להתווכח עם איזה מוסר, עם איזה יהודי שהמיר דתו בענייני אמונת הדעות, הוא 'כפה עליו הר כניגית' עד שהסכים. הרמב"ן היה מוכרח להתווכח. אבל הוא ביקש בקשה אחת: שיאפשרו לו לדבר ככל אשר יעלה על דעתו, כל מה שהוא רוצה בלי שיפחד, בלי שיסתמו את פיו. וכך היה. המלך והכותרים שלו הסכימו שהרמב"ן יעשה את הוויכוח ויטען מה שירצה. קבעו את הוויכוח לשבעה ימים בארמון המלך הספרדי. ואחוז מוסר קם והתחיל לטעון כל מיני טענות, על ה' ועל משיחו, והרמב"ן סתר את דבריו והראה שכל דבריו בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא, אין בהם 'לא שורש ולא ענף', 'הבל הבליט', עד כדי כך - כך כותב הרמב"ן בעצמו - שאחרי ג' ימים הכותרים ביקשו להפסיק את הוויכוח, הם אמרו שהטענות של הרמב"ן כל כך חזקות וכל כך ניצחות, עד שזה מערער להם את האמונה בדת שלהם. לכן הם רוצים להפסיק את הוויכוח. והמלך נתן לרמב"ן פרס של שלוש מאות דינרים.

אבל הם לא יכלו לסבול את זה שהרמב"ן ניצח אותם, שהרמב"ן סתר את כל דתם ואת כל אמונתם. אלא שהם אלו שביקשו, הם אלו שהכריחו אותו להתווכח איתם, מה יכולים לעשות לזה? עשו כל מיני תחבולות ורשעו עד שגזרו עליו 'גזירת גידוש' שהוא מוכרח לעזוב את ספרד. וכשראה הרמב"ן ע"ה שאין ברירה, עלה לארץ ישראל. הרמב"ן היה בוקעוהו (בן שבעים שנה או קצת יותר), היה מוכרח לעזוב את ספרד, היכן שהוא גדל, היכן שהוא הרביץ תורה בעדרים. בספרד היה בית המדרש הגדול שלו. והיה מוכרח לעזוב את הכל ולעלות לארץ ישראל. ובא לארץ. ולדעת: בזמנם להימק מקצה אחד לקצה שני, זה לא ברגע אחד, בשעתיים שלוש שעות... זה 'מסע' ארוך. כרוך בטיכונים. ועם כל התלאות וכל התגלגלות הגיע לארץ ישראל.

וכשהוא הגיע לארץ הוא כתב את המכתב המפורסם לבנו ר' נחמן שגשאר שם בספרד, והוא מתאר את ארץ ישראל. הוא הגיע לעכו, שם היה הנמל, שם הוא ירד, הוא הגיע בראש השנה, ונשאר שם ודרש בישיבה של חכמי הגרפתים בעכו (ע' דרשה הרמב"ן לראש השנה). ואחר כך הוא היה בגליל, כך הוא מספר באיגרת.

6. ותמיד אנטנו מביאים את הראיה הפשוטה, הר הבית שזה המקום המקדש ביותר שיש לנו, שם נצבר אפרו של יצחק אבינו ע"ה, ושם היה נסיון העקידה, ושם נה הקריב את הקרבן, שם היה בית המקדש ומקום קדוש הקודשים, והנה לדאבונו הרב כשהרב כמה מיני טומאות בנו על גבו. כמה 'מספדים' יש שם, וכמה 'בתי קברות' יש שם. כי כל הקדש מחבירו, אם ה' חרב - הוא חרב מחבירו. הוא יורד עד דיוטא תתתונה.

כל זמן המקדש מחבירו - היצר פעל יותר רוח

כך זה בקדושות - וכך זה בזמנים מקודשים. תדעו לכם כלל גדול בתורה: בזמן שהוא יותר מקודש, היצר עובר להרוס אותו ולקעקע ולהפיל אותו, זה ידוע ומפורסם. אדם יתבונן ויראה את השבתות, את המועדים שלו, יתבונן. ולדין אדם ייקח את 'הנוכה', איך תנוכה הזמן המקודש, מי שיראה דברי השל"ה הקדוש (מסכת תמיד אות קנב) כמה שהוא צוות, כמה שהוא מתמדרר מלבו הטהור, שצריך את הזמן הזה לנצל לתורה ולתעודה, בריבוי לימוד (וכדאי לדאוג דברי השל"ה בפנים).

קיום מצוה בימים מקודשים מעלתה גדולה יותר

מצוה שאדם עושה ביום שבת או בכל מועד מקודש, היא לא דומה למצווה שאדם עושה ביום רגיל, ביום חול. כך כותב רב סעדיה גאון ע"ה, הפרי מגדים (מתן שחרן של מצוות הקידה ה) ועוד, כל גדולי עולם (ע' פלא יועץ ערך שבת, ו'ע' בס' מגדים הדינים ע"ס הגיגה סוף עמוד שפה והלאה), כיון שיש כאן את קדושת המועד, מצטרף כאן עוד מעלה. זה 'איכות' אחרת. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס 'נורא דאליהו' (עמוד ג' הערה ל). ע"ש]. והלילה והס' - הוא הדין בעבירה. לכן צריך להמנע מלכעוס בימים הללו, צריכים להיזהר מליצנות בימים הללו. הזמן הזה צריך שיהיה רק לתורה. 'מאי הנוכה? דתנו רבנן! זה היסוד: להוסיף בלימוד, להוסיף בתורה. כיון שכן נקבע המועד.

'לשכתם תורתך' - עיקר הגזירה על תורה שבעל פה

הגזירה של היוונים הייתה 'לשכתם תורתך'. ולשון 'שכחה' נופל על תורה ש'בעל פה', שאותה דייקא ניתן 'להשכיח', אבל תורה 'שכתב' אי אפשר 'להשכיח', שהלא 'בכתב' היא (החיד"א בספר דברים אהדים דרוש לב). וכנגד זה שרצו לבטל תורה שבעל פה - צריכים להרבות בעסק התורה שבעל פה בימים אלו. עיקר הגזירה של היוונים כתוב בקדמונים - הרמב"ן ואבודרהם ועוד - שהיא הייתה על לימוד תורה, ודוקא על תורה שבעל פה (וכמו שאמרו), על תורה שכתב הם לא התנגדו, רק על 'תורה שבעל פה הם מרו'. כי בלי תורה כלל ישראל בטל ומבוטל. לכן דבר ראשון מה הם

7. מעלת לימוד תורה בשבת קודש

המקובלים אומרים - כך מביא חב"ן איש ח' ע"ה (ש"ש הקדמה לפרישת שמות) - שלימוד תורה שעה אחת ביום שבת קודש שווה לאלף שעות בימי החול. אדם שלומד 'שעה אחת' תורה בשבת - כאילו למד אלף שעות בחול. צריכים מיד להוסיף ולומר: שגם 'ביטול תורה' של שעה בשבת זה כמו של אלף שעות בחול. (גם את זה צריך לדעת). שאדם יראה איך השבת שלו עוברת? אדם יתבונן ויראה מה הוא עושה בשבת? (אמר פעם מישור, שהשבת שלו מתבטאת בשני דברים: ארוחה - ארוכה, ושינה עמוקה... זה שבת קודש. וזה רק דוגמא קטנה).

8. א"ה, זו לשון השל"ה הקדוש שם: תוכחה מוסר להנוכה, יחשוב שעיקרו נהקן להלל ולהודות להשם יתברך, על כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות. אם כן הימים הקדושים האלה, ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר הימים, כי תלמוד תורה נגד כולם (פאה פ"א מ"א). ובעונותיו הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה, והולכים אחר ההבל. ומה שרבוותיו הקדמונים פסקו שישב בימים ההם, עשו בשביל הנערים שיתחדו ויתורו על תלמודם מה שלמדו, שיהיה שגור בניהם. על כן השומע ישמע ויהעורר בימים ההם ביהר שאה בתורה ובמצוות. עכ"ל.

9. אדרבא תלמי מלך מצרים (שהיה יוניי כידוע), הוא ביקש שיתרגמו את התורה, לקח יותר משבעים זקנים ולכל אחד נתן חדר, ונתן לו את התורה, ואמר לו בבקשה תתרגם לי ליוונים, וכולם היו צריכים להרגם את תורתנו הקדושה ליוונית, והוא הושיב אותם בשבעים חדרים, כדי שלא יוכלו להתייעץ זה עם זה, והיה נס סן השמים שכולם תרגמו בדיק באותה לשון ובאותה שפה, ואפילו באיזה מקומות שעשו שינוי מפני דרכי שלום, הקב"ה דאג שכולם שינו אותו דבר. ניסים וניסים ניסים היה שם (כמבואר במגילה ט).

10. ולמעשה אם אין תורה שבעל פה - מה נביין בתורה שכתב, הרי אי אפשר להבין תורה שכתב בלי תורה שבעל פה. מצוה אחת מהתורה אי אפשר להבין ולקיים בלי תורה שבעל פה (וראה בהקדמת הרמב"ם ל'ליד החזקה).

11. על ידי עקירת תלמוד תורה - משתכחת התורה

אמר החפץ חיים ע"ה (וגם תלמידו ר' אלתרן וסרמן וצ"ל מביא את זה), דאינו, באותם שנים שלחלבסקי מלך, בתקופת הקומוניזם 'הבולשביקים', סגרו ברוסיה - (שהיה שם את הריבוי היהודי גדול, שלוש מיליון יהודים) - את כל מוסדות התורה, תלמודי תורות, ישיבות, הכל. לא השאירו מקום אחד של תורה. מקוואות

גזרו - על תורה. ודבר זה רואים בחוש: כל צורך שעמד על כלל ישראל בנקודה הזו דוקא ניסה לפגוע, דבר ראשון לסגור תורה. שלא תהיה תורה בכלל ישראל¹².

לשכתם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך - עיקר הגזירה על החוקים דייקא

ובתפלת על הניסים' אנו אומרים: לשכתם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך. וכבר הסברנו (בשנים קודמות) שכאן לא נאמר כמו בשאר המקומות בגמרא ובמדרשים 'להעבירם ממצותיך'. אלא 'להעבירם מחוקי רצונך'. היוונים התנגדו במיוחד לענין של 'חוק'. לענין של חוקים. למה? כי כשאדם מקיים את המצוות שהם בגדר 'חוק', שהם מצוות ללא סיבה וללא טעם¹³, ואת זה היוונים לא יכלו לסבול. להעבירם מחוקי רצונך. לא רק ממצותיך, אלא מחוקי רצונך. ואיזה מצוות הם ביטלו היוונים? על מה יצא הקצף? על מה יצא עיקר הגזירה? על 'חוקים'. 'שבת', 'מילה', 'ראש חודש', שגזרו לבטל ענין המועדות מכלל ישראל. ובעל הטורים (בראשית ט כב) מוסיף בשם מדרש רבותינו: מקוה. הם גזרו לבטל את המקוה, שגששות ישראל לא יטבילו במקוה. אין טהרה בכלל ישראל. למה גזרו דוקא על זה? כיון שבמצוות הללו, ארבעה מצוות הללו, 'שבת', 'מילה', 'ראש חודש' ומקוה, מתבטא

נסתרו, בתי כנסיות סגרו. אין 'שוחטים' ואין 'מוהלים'. כלום. כך עקרו את התורה. ותוך זמן קצר, פחות משנות דור, (כ-20 שנה), כבר נשתכחה תורה מירוסה. כשאין תורה - יש ירידה מיידית.

ז'סרתם - ועבדתם!

בזמן בית ראשון, היו שבעים שנה בגלות. שבעים שנה זה לא הרבה. וכיון שהיו מנותקים מתורה, הגיעו למצב נורא: בנו של כהן גדול התחתן עם נתינה בנו של כהן גדול, פירושו של דבר שאם אביו היה מה מי היה עכשיו צריך לעבוד במקדש? הוא. ועם מי הוא נשוי? מי אשתו, נתינה. כך כתוב בספר עזרא ונחמיה. אין אפשר להגיע למצב כזה? בלי תורה כבר אין קושיות, יכול לרדת עד שאלו התחיה ועד בכלל. אם מנותקים ממרכזי תורה - גמרו. ז'סרתם ועבדתם (דברים יא טז), אומר רש"י, כיון שסר אדם מן התורה, מיד הלך ונדבק בעבודה זרה. זה מיד, לא צריך הריבה זמן, 'הדרך עין', 'תוך כדי דיבור'. [א"ה: ראינו עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ד (פרשת ויצא השע"ט, עמוד ז). ע"ש].

12. אחז, שהיה מלך רשע מרוע, הגמרא מעידה (סנהדרין קג) על רשעותו שהתיר את הערה וכו'.

ולמה נקרא שמו 'אחז'? שאחז בתי מדרשות (ירושלמי סנהדרין פרק י"ב, וע"ע סנהדרין קג). אמר אחז: 'אם אין גדיים, אין תישים' (ירושלמי שם). אני יסגור את הישיבות, אני יסגור תלמודי תורה. ממילא אין 'תורה', וכלל ישראל יילך לאבדון. וכל האומות תמיד פגעו בזה. בתורה.

13. 'חוק' כידוע זה כמו שאומר רש"י (בראשית ט כב, שמות טו כו, ויקרא י"ה, י"ט, וקולת ב ג, וברכות ל"ג) והרמב"ן (ויקרא י"ט, דברים ד ד), 'חוק' זה המצווה שנצטוונו בה ולנו לא נגלה הטעם, אנתנו לא יודעים מה הטעם. כמו 'שעטנז' ופרה אדומה, 'כלאים'. אדם לא יכול להגיד טעם בדבר: למה אסור ללבוש שעטנז? מה הטעם, ילבש צמר ופשתים יחדיו, מה הבעיה בזה? מה רע בזה? זה 'חוק'. הקב"ה יודע את הטעם, אבל לנו הוא אסר את המצוות ולא גילה לנו את הטעם.

'שבת' - זה 'חוק'

14. 'למכילתא' (פר' בשלח מסכתא דויסע פרשה א), דרשו רבותינו על הפסוק 'שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסיהו' (שמות טו כה), דורשת המכילתא: חוק אלו השבתות. אין בזה טעם מיוחד. אחת צריך לשבות כל יום שבעי. זה חוק. כלל ישראל חייב להיות כפוף לחוקים. וזה הכאיב ליוונים, לכן הם ביטלו את זה.

'מילה' - זה 'חוק'

15. 'מילה' זה 'חוק', אנתנו אומרים בברכה של מילה: 'אשר קדש ידיך מבטן, ו@84חוק בשארו שם'. גם מילה זה חוק. מה הטעם שלוקחים חינוך בן שמונה ימים ופוצעים אותו, במקום עדין, ויש בזה סכנה, מה הטעם בדבר הזה? 'חוק'. ולכן גזרו היוונים לבטל את זה.

'ראש חודש' - זה 'חוק'

16. 'ראש חודש' זה חוק, בנוטה הברכה בתפלת 'מוסף' של 'ראש חודש' אנתנו אומרים: 'חוקי ראשי חודשים להם קבעת'. הרי שאף ראש חודש הוא בודעה של 'חוק'. לכן גם את זה הם ביטלו.

'מקוה' - זה 'חוק'

17. 'מקוה' זה חוק, הרמב"ם (בסוף הלכות מקואות) כתב שהטהרה והטבילה מכלל

החוק של כלל ישראל, שכלל ישראל כפופים לחוקים של תורתנו. ומפני כך תיקנו רבותינו בתפלת 'על הניסים': 'להעבירם מחוקי רצונך'. זה הפריע עד למאד ליוונים. אם היו מקיימים מצוות עם 'סברא', עם 'טעם', יכולים להבין. 'הכמת יון' היא חכמה לסברא, להבין טעם בדבר¹⁴. לכן יצא הקצף על חוקים. כי בחוק בולט הענין שעם ישראל משועבד לבורא יחברך. הוא לא חוקר חקירות, מה שאומרים לו - הוא עושה. בלי לחוסף ובלי לגרוע¹⁵. וזה עיקר המצווה¹⁶. 'חוק' זה ציווי של הבורא: תקיים בלי תוספת ובלי מגרעת. תקיים מה שנצטווית. וזה מה שהפריע ליוונים, הרי אין לזה הבנה, לכן גזרו לבטל את זה.

'לשנה אחרת' קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל ובהודאה

צריכים לדייק בלשון הגמרא: 'לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל ובהודאה'. כבר שאלו את זה המפרשים: מה זה 'לשנה אחרת'? למה בית הדין הגדול של החשמונאים היה צריך להמתין לעוד שנה כדי לקבוע את חג החנוכה בהלל ובהודאה, (שואורים בשמונה ימים הלל, ואומרים בהודאה על הניסים), למה צריכים להכות לשנה הבאה?

בכל שנה מתחדשת ההארה של 'נס תנוכה'

אמרו המפרשים דבר נפלא, במסגרת של הניסים יש שני מהלכים, יש נס שקורה והוא בוקע וחדר לתוך מערכת הזמן. שבכל שנה ושנה מתחדשת אותה ההארה של הנס שהיה. ויש ניסים לזמנם. והמתבונן יראה כך, הרבה נצחונות שכלל ישראל ניצח, (ולא בכה החזק), אלא בכה עזרה מן השמים, כמו

החוקים הם. גם זה 'חוק'. לכן גם את זה הם ביטלו.

18. הרמב"ן ע"ה (ויקרא טו יז, ובדרשת חזקת ה' המימה עמוד קמז) כותב על אותו יונוי ערל שהגיס בדעתו שכל דבר שהוא לא יכול להבין אותו בדעתו זה בטל ויאנו. זה 'הכמת יון'. כל דבר שאי אפשר לתפוס בהבנה, בשכל, הרי שהוא בטל.

איסור 'בל תוסיף'

19. יש לנו מצוה בתורה שאסור להוסיף 'בל תוסיף' (דברים ד ב). וכבר עמדו על זה מה רע בתוספת? אם אדם אוהב את הבורא יתברך ורוצה לשבת בסוכות לא רק 'שבעת ימים' (ויקרא כג מה), אלא הוא רוצה לשבת 'חודשיים'. מה רע בזה, מה עולל יש בזה? 'מצוה' הוא מוכן לאכול לא רק שבוע אחד (שמות יב טו), אלא הוא יאכל חודש. הוא אוהב את המצוות, רוצה לקיים הרבה מצוות. יש לאו, מי שעובר ועושה את זה מקבל 'מלקות'. כך אומרת הגמרא (ר"ה כה): מי שישן בשמיני בסוכה מלקים אותו. (לוקחים אותו לבית דין ונותנים לו מלקות). ומדוע? הרי הוא אוהב את הסוכה, אומר: 'אני אוהב את הסוכה לא יכול להפסיק ממנה, אני רוצה לצאת אבל אני נעצר... לא יכול... בל תוסיף.

משלו הנפלא של המגיד מדובנא ע"ה

הזכרנו פעם דברי המגיד מדובנא (כך אומרים העולם בשמו), שהוא הביא את המשל המפורסם, משל נפלא (כולם מכירים את זה, אני אומר את זה בקיצור נמרץ). על אותו אחד שעבר דירה, והגיע למקום החדש שלא היה שם, התחיל להתארגן ולהכין את הבית וכו', נכנס לשכ' ממולו דופק בדלת ואומר לו: 'תעזר לי, אני עדיין חדש, אין לי את כל הכלים ואת כל הדברים, אני מבקש ממך 'מטאטא', שכחתי להביא, הביא לו בהשאלה 'מטאטא', הוא טאטא את הבית, והתחיל לו את המטאטא בצידוף 'מברשת'. שאל אותו: 'מה זה המברשת הזו?', אמר לו: 'המטאטא שלך היה 'מעובר' והוליד אצלי 'מברשת', הבאתי לך אותה... שמת מאד: 'מברשת בחינם? למה לא?'. וכן על זה הדרך, ביקש כמה כסות, נתנו לו כמה כסות, והתחיל לו את הכסות שקיבל עם עוד כסית קטנה. שואל אותו: 'מה זה?', אמר לו: 'אחד מהכסות שלך היה ב'הריון' וילד אצלי בשעה טובה ומצלחה, תקח בחזרה. אחר כך אמר לו לשכ' 'אני עושה 'חונכת הבית', אני מבקש את המנורה הגדולה שלך, 'מנורת זהב', לסעודה. אמר לו: 'תיקת, בשמחה. חשב לעצמו: 'מי יודע מה זה 'וליד' אצלו...', עבר יום יומיים, ולא התחיל את המנורה, שאל אותו: 'מה קרה איפה המנורה שלי?', אמר לו: 'מה? עליה השלום...'. שאל אותו: 'מנורה סתה?', אמר לו: 'אם 'מטאטא מוליד' או 'מנורה מתה... זה המשל הידוע. ללמדך: אל תוסיף. אם תבוא לחוסף - חטע.

20. עיקר היראת שמים' זה הדקדוק בהלכה בלי תוספת ובלי מגרעת [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס תפארת חיים (עמוד סא). ע"ש].

שאמרנו, כמו מלחמת 'גדעון', לא שמענו שקבעו על הגם הזה 'תל'. ויום
דיעין נקרא לו... למה אין על זה 'חג' הרי גם זה 'נס'. גם אצל חזקיה במלחמה
עם 'סנחריב' שהיה נס גדול, ולא שמענו שעשו מזה 'תל'. אבל כאן מלכות
חשמונאי נצחו עשו מזה מועד. 'חנוכה'.

אלא יש שתי מערכות של ניסים, יש נס שהיה לזמנו, עברה שנה וגמרנו,
הוא לא נכנס ולא פגע ולא בקע את 'מערכת הזמן' שיהיה בכל שנה ושנה,
אותה ההארה התחדש כל שנה מחדש, זה היה רק לזמנו. אבל יש ניסים
שהם נכנסים למערכת הזמן, וכל שנה מתחדשת אותה ההארה כמו שהיה
באותו עת שהתרחש הגם, לכן זה היה הספק של כל בית חשמונאי, אם נס
חנוכה זה גם לזמנו, או נס שנכנס למערכת הזמן, מתי אפשר לבדוק את זה?
לשנה אחרת. הם חיכו לשנה הבאה, לראות האם מתחדשת אותה ההארה
של הגם של חנוכה, וראו שאכן כן, מתחדשת אותה ההארה מחדש, לכן
קבעו בהלל ובחודאה. כל שנה מחדש מתחדשת ההארה שהייתה בתקופת
נס חנוכה.

ימי החנוכה אינם 'יומא דפגרא'

'מאי חנוכה? דתנו רבנן, חשב והלמד בזמן הזה, זה לא 'יומא דפגרא', זה לא
זמן למנוחה ולהפסקות. יש יצר הרע שגורם לאנשים שהם מבזבזים את
הזמנים המקודשים, 'שהי' פה' ומילה יג... למה? כי כל הקדוש מחבירו חרב
מחבירו. יש כאלה אומרים: חנוכה בא, ברוך ה', מחפשים 'טיוולים', מחפשים
'שמחות', כל מיני דברים בטלים. אדבא צריך את הזמן הזה של נצחון של
'תורה שבעל פה' כנגד חכמת יוון, צריך לנצל יותר לתורה ולתעודה. יותר
קביעות בבתי מדרשות. יותר תורה שבעל פה ללמוד. זה הזמן. זה המהות
של 'חג החנוכה'. ואבל לא כמו שראיתי לפני שנתיים מודעה, ותיארו את 'חג חנוכה', 'חול'
המועד חנוכה... חשבתי מה הענין של אלה שעשו את המודעה וקראו לזה 'חול הסעוד' אולי
בשביל לפזרם מלחמת תפילין... היה קשה להם להניח תפילין לכן עשו 'חול המועד חנוכה'.

הודאה לה' יתברך על ידי עסק התורה

בהודאה על נס חנוכה, צריכים לזכור את הישועה הגדולה שעשה ה' עמנו.
צריכים להודות לה' יתברך. ואין לך הודאה יותר מאשר עצם לימוד תורה.
שזה ההודאה הכי גדולה. אדם יושב ולומד את התורה שהם ביקשו לעקור
ולגזול מאיתנו. בזה צריך להשתדל יותר. כל אחד ואחד. בימי חנוכה לא
לצאת לכל מיני 'שמחות' שלא שיערום אבותינו, אלא לשבת כל אחד בתוך
ביתו, עם בניו, עם בני משפחתו, אחרי הדלקת הנר לשבת, ולספר ולשבת
ולהודות וללמוד. ללמוד את כל 'הלכות חנוכה' יכול לקחת כמה שנים עד
שאדם יגמור את הכל, יש הרבה פרטים, והרבה לימודים, ואדם מטבל את
הזמן ח' בכל מיני דברים של בטלה. איך ייתכן? הזמן הקדוש הזה. צריך
כל אחד ואחד מאיתנו לדעת את גדל ההפסד, את גדל הנזק שאדם לא
מנצל את זמנו לתורה. בפרט בימים המקודשים הללו. וכמו שאמרנו, היצר
הרע עובד במלא כוחו לקחת את זה מהאדם. אפילו אם ייקח חלק די לו בזה.

'תחילת מפלה שינה'

במדרש (ברייתא רבה פ' יו"ט ה') אצל אדם הראשון על הפסוק: 'זיפל ה'
אלהים תרדמה על האדם וישן' (ברייתא ב' כא), כתוב במדרש: תחילת
מפלה - תרדמה. תחילת 'מפלה', דהיינו, כשיש 'מפלה' ח'ו, במה זה
מתחיל? שאדם רדום. כשאדם 'חולם', ישן. הוא לא 'ח' וממילא זה ה'ו
ה'מפלה'. ובמדרש שם י"ו (ו) מובא מעשה שסיפר רבי תנחום בד מדין
שהוא הלך פעם לרומא, לעיר 'רומא', והוא אומר שהוא למד מוסר גדול
מהכלבים של רומא. מה אפשר ללמוד מהכלבים? הוא ראה שיש אחד
שעומד ברחוב של עיר, עם העגלה שלו ומוכר כל מיני דברים, כל מיני
'עוגיות' כל 'מיני מזונות', והכלבים באים ורוצים 'ליטול חלק בראש', מה
הם עושים? עומדים כמה כלבים לידו, לא עושים כלום, רק 'מנמנים'. כל
אחד מהם 'מנמנם' וראשו 'נשמט'. הוא 'מפנה'. (פירוק מדויק פירוק: אדם רואה
את תבירו 'מפנה' גם הוא 'חוד וניעור'. אני יודע מה הטעם...). עד שהם רואים שבעל
העגלה ראשו נשמט ומנמנם, ולזה הם מחכים. מיד הם קופצים, הופכים לו
את העגלה, ו'סוחבים' לו שתיים-שלוש 'בייגלה' ובורחים כל עוד רוחם בם.
כשהוא קם ורואה עגלה הפוכה, מיד הוא מגרש אותם, מקלל אותם, ודבר
ראשון שעושה, הוא סופר כמה הפסד יש ל' כמה הפסדתי היום? סופר,
ואומר: 'ברוך ה' יתברך שמו, כך הכל גנבו שלוש 'בייגלאך'. כפרת עונות'.
מתפייס ונת. זה הטעות הכי גדולה! כמה הם רצו לגנוב? שלוש. וכמה הם
גנבו? שלוש. כך זה היצר. בא לאדם ושר לו 'שיר ערש' באמצע היום, ולא
בלילה... בעדינות ובמתנות, מרדים אותו. ומנמנם, וכך הוא חוטף ממנו
מה שהוא חוטף. אחר כך אדם אומר: 'ברוך ה' לא הפסדתי, אמנם לא
התפללתי בציבור, אבל התפללתי...'. וכן על זה הדרך, כל אחד יעשה את החשבון
לבדו. אבל הוא לא יודע כי מה שרצה היצר - זה לקחת את הדברים שהוא
לקח. (רק שהוא לא יתפלל בציבור, הוא לא רצה שהוא לא יתפלל בכלל...). צריך לדעת:
אסור לוותר לו. אסור לוותר ליצר הרע כלל.

הוא הדין בימי חנוכה. לא לוותר כלום. לא יאמר אדם: 'יום ראשון יילך,
כפרה... אבל השאר אני כבר אנצל. לא כן! אלא לעמוד בתוקף. 'תחילת
מפלה תרדמה'. אסור להיות רדום. כשאדם רדום בא (מה שנקרא) 'המחלה':
'למה קרה מה שקרה?' היה 'מחלה'. לא היו 'בכוננות', היו 'דומים'...
ובפרט בחג הזה, אסור לבטל רגע אחד, צריך לנצל לתורה את כל הזמן
הקדוש הזה. 'מאי חנוכה? דתנו רבנן'. ה' יהיה בעזרונו. ברוך ה' לעולם
אמן ואמן.

23. הנהגות בעבודת ה' של 'הסבא מקעלם' ע"ה

הסבא מקעלם ע"ה, (היה מלאך ה' צבאות, הלמידו המובהק של ר' ישראל
סלנטר ע"ה), חתנו עלה לא"י (כמדומני לביקור בארץ), שאלו אותו גדולי
ירושלים, גדולי הדבנים כאן: 'תתאר לנו מי זה חמך, תן לנו איזה תיאור ה'
'מוחש' שנדע מה הגדלות שלו, שכל הגולה רועשת ממנו, כולם משבחים
ומהללים אותו'. אמר להם: 'אני אספר לכם סיפור משל, ומה אתם תבינו את
גדלותו של חמי. תארו לעצמכם: 'נמר', נמר חי, נכנס כעת ל'בית המדרש' כאן...
אורך 2 וחצי מטר, לא עושה כלום, רק מחיך... אדם ייתאר לעצמו בחיות איך
הוא נראה הנמר הזה, ואיך שהוא 'מפנה'... ואיך העיניים 'בורקות': איך 'השפם'
שלו וה'זנב' שלו מרוכם... וכשהוא שואג איזה 'פחד' 'חיל' 'חלילה' אותו את
האדם. אם יש כזה נמר, ואומרים לאדם ולא תמות ולא יודע: 'קח המשוכות
בידך, אתה מתבקש לעלות ולרכב על הנמר, זה התפקיד שלך...'. אדם עולה
על 'סוס' מפחד, על 'נמר' על אחת כמה וכמה... איך הוא יעמוד, באיזה 'כוננות',
ברמ"ח איברים וש"ה גידים שלו, כולם בחיות, רגע אחד הוא לא 'נמנם', הוא
הופס את המושכות בחיל ו'ברעדה' ו'במתח', כל הזמן הוא יושב ב'כוננות',
יושב ובודק שלא יהיה איזה בעיה. כי זה 'נמר'. זה המשל. והנמשל: זה חמי. כך
זה חמי. כך הוא רכב על היצר שלו. כך הוא השיב לגדולי ירושלים. הוא לא
נתן לו ליצר איזה דגעים בשבילו, 'את זה תיקח לעצמך', 'אני עיף היום', 'אני
הולה עכשיו', (או: 'אני צריך להיות הולה עכשיו...'). אלא כל הזמן ב'כוננות',
לא נוהן רגע אחד בלי להתבונן, בלי לבדוק, למה? כי כמו שאמרנו: 'תחילת
מפלה תרדמה'. השי"ת יצילנו אמן.

21. כשגדעון יצא למערכה עם 'מדין', עם 'עמלק', הפסוק מעיד בספר שופטים (ו'
יב) שהצבא שלהם היה כחול הים אשר לא יספר מרוב. והוא יצא למערכה עם
עשרת אלפים חיילים (שופטים ז' ג), והקב"ה אמר לו זה יותר מדאי, זה הרבה,
צדיקים לעשות בהינה, בידרה, ולבדוק מי כרע לבעל ומי לא. והיה צריך להשקות
אותם, ולבדוק אם הוא מלקק או לא (שם ד). ובסוף נשארו לו שלוש מאות
חיילים מתוך עשרת אלפים (שם ו), ויצאו למערכה ונצחו. הוא בא בחצי הלילה
עם השופרות, ביד האחד שופר ביד שניה היה לפיד והכד, ושלוש מאות שופרות
בהצי הלילה, כשכולם שינים, תקעו בבת אחת 'תקיעה שובים תרועה תקיעה',
(אדם ייתאר לעצמו כשהוא ישן ושומע שלוש מאות שופרות, לא אחר...), איזה
בהלה הייתה שם, קמו כל הצבא של המדיינים, וכל אחד הכה בשני ועשו שם
'סיוע' גדול.

22. הזכרנו את זה (באתר השיעורים), מה שבא 'סנחריב' עם 185 אלף 'ראשי'
גיסות' וכולם מתו בלילה אחד, על ידי המלאכים שבאו. היה נס גדול. [א"ה: ראה
דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ה (פרשת וישלח תשע"ט
עמוד יח בהערה). ע"ש].

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

מלקחי החנוכה: הכרה בערכיותה של כל מצוה, וקיומה בלב שלם

בימי החנוכה אנו מודים כמה פעמים ביום "על הנסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל המלחמות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". האם נתנו את לבנו לכך שההודאה על המלחמות נראית חורגת משאר הפרטים עליהם אנו מודים כאן? וכי שוחרי מלחמה אנו, אוהבי מדון הששים אלי קרב? מה הוא אם כן המקום להודות על המלחמות?

שאלה זו העלה הרב מפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל. ובתשובתו הוא מעמיד אותנו על משמעות שונה מזו שהורגלנו בביאור "על המלחמות". באמת אין כאן כל כוונה לייחס חשיבות ליציאה לקרב, אלא יש כאן ביטוי להתפעלות מכך שקומץ יהודים חרף נפשו לצאת למלחמה נגד חיילי הממלכה היוונית האדירה. חלשים ומעטים יצאו להלחם נגד גיבורים ורבים, מערכה שבדרך הטבע תוצאתה היתה ידועה מראש. ההודאה היא, איפוא, על כך שלא נכנעו אלא נלחמו על יהדותם. כאן נשאלת השאלה מאין הם שאבו את העוז לצאת ולהלחם נגד אלה שרצו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך"?

לביאור הענין נקדים סיפור, המובא כאן כפי ששמעתיו מבעל המעשה, אברך בישיבת מיר. וכה היו דבריו: חליתי לפני כשלוש שנים במחלה הידועה רח"ל. עברתי שני מחזורי טיפולים קשים ביותר, אשר בהם "הוצף" גופי ברעלים, עד שלא נשאר מהגוף כמעט כלום. משקלי ירד פלאים, שכבתי כל היום במיטה, מנוון ומכווץ. ללמוד לא יכולתי מעבר לקביעות של לימוד עם חברותא במשך חצי שעה ביום בעניני שביעית, כפי שהורה לי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ולא התפללתי אלא במיטה במצב של שכיבה. כאשר הגיעו ימי החנוכה, בזמן הדלקת נרות קמתי בקושי רב כדי לקיים את מצוות היום, וב"ה היה זאת בשמחה ושרנו שירים מתוך התרוממות הרוח.

באחר מימי החנוכה קיבלתי שני דברים, שהיו בבחינת שטר ושוברו בצידו. האחד, היה בשורה לא נעימה. רופא המשפחה התקשר בזמן הדלקת נרות, ו"בישר" לי שעלי ליצור קשר עם רופאי בית החולים, מכיון שכמות ההמוגלובין שבדם ירד ל-5.5! אולם אני הייתי שֶׁבַע טיפולים, ולפי שעה דחיתי את הפניה לבית החולים. הדבר השני שקיבלתי - שיעור מוקלט בעניני חנוכה מפי הגר"א דיסקין שליט"א. והוא היה ה"שובר" שבצד הידיעה הלא מרנינה אשר הודיע לי, כאמור, הרופא. "שובר" זה הביא לתפנית מפתיעה בס"ד במצב הקשה, וכאן אני מגיע לעיקר סיפורי המרגש ומחזק.

בשיעור זה דובר אודות חשיבותן המיוחדת של מצוות הדלקת נר חנוכה וברכת כהנים. שתי מצוות אלו, אומר הרמב"ן בתחילת פרשת בהעלותך, הן המשך לעבודת בית המקדש. כאשר שמעתי את הדברים, חשבתי לעצמי הרי כהן אני ואיך אוכל להחמיץ מצוה חשובה זו? לכשעצמי חשבתי הרי איני יודע מה ילד יום, כי לא ראיתי את גופי מסוגל לעמוד במחזור נוסף של טיפולים, אם אזדקק לכך. לאור זה החלטתי שאני חייב לגרור את עצמי לבית הכנסת ולברך ברכת כהנים. לתדהמת בני ביתי, קמתי למחרת ולבשתי את בגדי, ואט אט יצאתי מהבית והלכתי בזהירות ובאיטיות רבה.

אחרי מאמצים מרובים הגעתי לבית הכנסת הסמוך לביתי, ובהגיע זמן ברכת כהנים התקרבותי לעבר הדוכן. [יצוין שבשלב זה נעמדתי ליד אחד ממכרי הטובים, והלה לא זיהה אותי, בגלל מימדי גופי שהשתנו עד לבלי הכר וצבע עורי ונשירת השיער ששינו את זהותי.] בפני עמדה עתה משימה קשה ביותר - לעלות שלש מדרגות שהובילו לדוכן. המאמץ היה נוראי, ליבי הלם בחזקה ופעימותיו הגיעו לקצב של מאתיים פעימות לדקה!! הרגשתי כאילו אני מטפס על הר גבוה ותלול, ולזה לא היה לי די דם וכח. לא האמנתי שזה יהיה כל-כך קשה. כאשר הצלחתי עד סוף "מודים" להעפיל אל מקום הברכה,

הרגשתי כאילו אני עומד על סף גג בגובה שלוש קומות, ומה יקרה אם אפול ח"ו? הרי גם קרישת דם לא היתה לי, ואם כן מי יודע מה תהיינה התוצאות.

אכן התברר שלא שיערתי בנפשי כלל מה תהיינה התוצאות. הברכה עברה ב"ה בשלום, מתוך התעלות מיוחדת במינה. אח"כ יצאתי מבית הכנסת בשמחה ובסיפוק רב, ושבתי לביתי. וכאן חלה תפנית מדהימה, מאותו יום ואילך לא הפסדתי אף פעם ברכת כהנים. מיום ליום התחזקתי, הלכתי להתפלל במנין ומצבי הלך והשתפר. גם הבדיקה שאחרי ברכת כהנים היתה טובה יותר. ובתוך זמן קצר ביותר (כשבועיים), שבתי ללימודים תמידין כסדרן בישיבת מיר.

אין לי כל ספק בכך שהיתה זו תוצאה ישירה מקיום מצוות ברכת כהנים. אין לי אמנם השגות בענינים אלה, אולם הרגשתי הלב המלווה אותי כל העת היא שְׁהַחֲלָמְתִי מהמחלה והשיפור העיקבי במצבי הגופני, לתדהמת הרופאים, היו גם בזכות המצוה היקרה הזו (ובזכות הקביעות בלימוד כפי שהורה מרן הגר"ח, ומעבר לכל תפילות הרבים).

כאשר הופיעו אצלי סימני המחלה, היה זה ביום הולדתי. באמצע תפילת מנחה, הבחנתי לפתע בגוש קשה בצוארי, וכיום אני סבור שזו היתה בין המתנות הגדולות שקיבלתי בימי חי. כי לקבל מתנה אישית מהקב"ה, זוהי מתנה גדולה עד מאד. ברור לי שזוהי מתנה אישית, כי זה עזר לי מאוד בחיים, זה רומם אותי באופן שלא ניתן לתאר. עתה אני יודע להעריך עד מאד את היכולת שהקב"ה מעניק לנו ללכת בכל יום ללמוד בצלילות הדעת. מה אפשר לבקש יותר מזה, בעולם הזה?! עד כאן דברי המספר, יאריך ה' ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

גם כאן יכולים אנו לשאול, מאין שאב האברך הכהן את הכוחות להוביל את גופו השבור והרצוף אל הדוכן, כדי לברך את עמו ישראל באהבה? נדמה שהתשובה ברורה. קראנו בפרשת "וישב" על ראובן שביקש להציל את יוסף ע"י הורדתו לתוך הבור. ועליו אמרו חז"ל (רות, רבה ה, ו): "א"ר יצחק בר מריון, בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מעשה מצוה יעשנה בלבב שלם - שאילו היה ראובן יודע שהכתוב מכתוב עליו 'וישמע ראובן ויצילהו מידם', בכתופו היה מוליכו אצל אביו". מבארים בעלי המוסר, שאילו היה יודע את גודל ערך המעשה שעשה, עד שראוי הוא להכתב בתורה, היה מקבל ע"י זה כוחות לעשות אותו בשלימות ובגלוי ללא פחד ומורא מאחיו. ומכאן המסקנה של חז"ל - ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם.

והנה יש לנו דוגמא מוחשית לענין הגדול הזה. ולצורך זה הובא הסיפור המופלא דלעיל. הידיעה שברכת כהנים בימינו הינה המשך לעבודת בית המקדש, עוררה בלב האברך הנ"ל הערכה עצומה למצוה, וזה נתן לו כוחות. כך גם לגבי בני חשמונאי הקריאה "מי לה' אלי!" ביטאה את גודל המשימה של פעולה למען ה', כי היא מבטאת את עומק הענין לאמור נוצר מצב של חילול שמו יתברך, כל מי שחש כאב ורצון לפעול למען ה' נקרא להצטרף אל קהל הכואבים את חילול שמו יתברך. בכך נתגדלה ערכה והדרה של המשימה, וזה העניק לאלה שנענו לקריאת את העוז ואת הגבורה לצאת למלחמה (הנצחון היה מתנת שמים, בתמורה לגילוי הרצון והעוז).

ומכאן לימוד גדול וחשוב עבורנו. המדרש הנ"ל מסיים ואומר: "לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו כשאדם עושה מצוה מי כותבה? אליהו הנביא כותבה ומלך המשיח, והקב"ה חותם על ידם. הדא הוא דכתיב (מלאכי ג) 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב'."

אם רק נעלה בדעתנו את גודל ערכה של כל מצוה שאנו מקיימים, שחשובה היא כל-כך עד שאליהו והמשיח כותבים אותה והקב"ה בכבודו ובעצמו חותם על ידם, נקבל בוודאי כוחות נעלים כדי לקיים המצוות בשלימות. אם נצא מעט מהשיגרה, נתבונן במלים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו", תהא זו מצוה ברמה אחרת ושכרה גם יהיה גדול ביותר. זהו רצון ה' בצוותו אותנו את מצוותיו, שנקיים אותן מתוך כוונה וידיעה שבזה אנו עושים את רצונו ומקדשים את שמו יתברך. וההשקעה הנדרשת מאתנו בדברים שאנו בלאו הכי מקיימים ב"ה, היא קטנה ותוצאותיה עצומות.

זאת לימדונו בני חשמונאי בצאתם למלחמת קודש, ועל זה אנו מודים ואומרים "ועל המלחמות". הם גם הראו לנו כיצד מהדרים אחרי קיום מצוות, בחפשם דווקא שמן טהור. ואכן בעקבותיהם גם אנו נמנים בימי החנוכה על קהל המהדרין מן המהדרין, וזה לנו האות להמשך בימים הבאים עלינו לשלום. אור הנרות של המקדש שאינו נפסק לעולם ע"י נרות החנוכה, יפיח בנו רוח קדושה וטהרה לעבוד את ה' בלבב שלם.

חנוכה - ענין אור המנורה

הרבים עמדת להם בעת צרתם... רשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך. ובפשט הדברים נראה שהניצחונות מקבילים לגזירות, שאומרים שהמתגברים הם עוסקי התורה שניצחו את אלו שגזרו 'להשכיחם תורתך', וכן הצדיקים הם שניצחו את אלו שגזרו 'להעבירם מחוקי רצונך' (ומסתמא כנגד חוקי רצונך בא הניצחון של 'טמאים ביד טהורים', כיון שהטהרה המדוברת כאן מתבטאת בכך שכלל ישראל הם הטהורים להיות מקבלים את ההנהגה של הקב"ה בעולם וכפי שיובן יותר בהמשך). ולפי סדר זה מתבקש להמשיך ולומר 'ואחר כן באו בניך ועסקו בתורתך וקיימו מצוותיך', אבל הישועה של חנוכה לא מסתפקת רק בהעברת הגזירות, אלא נוסף עוד חלק בהודאת על הניסים - 'ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך. וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול'. השלמת הניצחון המדובר מתקיים במה שבאו אל המקדש, וכמשתמע גם משמם של הימים 'חנוכה' שמגיע מיסוד חנוכת המקדש.

ומוכח שכן הוא, שהרי היו ג' מלחמות מפורסמות קודם המלחמה שבה היה נס החנוכה, וגם אחריה היו מלחמות ומ"מ זמן הישועה והגאולה נקבע בזמן שחזרו לביהמ"ק. דבאותו הזמן בפרט היתה גלות מהמקדש, שנכנסו היוונים להיכל ופרצו בו י"ג פרצות וטימאו את השמנים, ואח"כ חזרו למקדש ופינו את ההיכל וטיהרו את המקדש מכל שיקוצי היוונים עד שהגיעו למנורה, ורק את הישועה הזאת תיקנו לדורות לימי חנוכה.

ועוד מדויק שהחזרה למקדש מוזכרת בדווקא בהדלקת הנרות בחצרות קדשך ולא בעצם החזרה למקדש, ואף הנס שהיה במנורה לא הוזכר ב'על הניסים' אלא רק שזכו לחזור ולהדליק נרות בחצרות קדשך. ומתאים עם דברי הרמח"ל שהנושא הפנימי של הנפילה ביד היוונים והיציאה מתחת ידם קשורה למנורה ותיקוניה שהיו קטרוגים נגד ענינה והחזירום הכהנים על בורים.

והדברים סתומים וטעונים ביאור, מהם אותם הקטרוגים כנגד המנורה ומה תיקונם. ידוע מש"כ הב"ח (תרע"ט) שהגורם שנמסר המקדש לידי היוונים מאחר והתרשלו בעבודה, אמנם הרמח"ל אומר שהיו קטרוגים כנגד המנורה ותיקוניה והכהנים הם שהחזירו את הקטרוגים על בורים. ומשמע מדבריו שבהזכרת הנס של פח השמן והמנורה אין הכוונה

ענין חנוכה ופורים הוא להאיר האור המאיר בימים ההם כפי התקונים שנתקנו במ. חנוכה בתגבורת הכהנים על הרשעים בני יון שהיו מתכוונים להסיר ישראל מעבודת ה' ונתחזקו הכהנים ועל ידם שבו לתורה ולעבודה. ובפרט ענין המנורה לפי תיקוניה שהיו הקטרוגים נגד ענינה והחזירום הכהנים על בורים. (דרך השם ח"ד פ"ח)

הבדל בין חנוכה ופורים

בהגדרת הרמח"ל את מועדי חנוכה ופורים יש שינוי בולט בניסוח המאורע והנס, דבהמשך לגבי פורים כתב "ופורים לענין הצלתם של ישראל בגלות בבל, וחזרת קבלת התורה שחזרו וקבלו עליהם לעולם וכו'". ויש להתבונן דהגמ' במגילה (א) משווה בין הניסים - "ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול, לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר", וא"כ כשם שבפורים מזכיר הרמח"ל בעיקר את הצלתם של ישראל בגלות בבל, כך היה לו לתאר את חנוכה כהצלתם של ישראל מהרשעים בני יון שהיו מתכוונים להסיר את ישראל מעבודת ה', ומדוע הדגיש כאן את תגבורת הכהנים על בני יון.

הדגשה זו בולטת אף ב'הנרות הללו' שמזכירים 'על ידי כהניך הקדושים', וביותר בתפילת 'על הניסים' בה מתארים באריכות את ההתגברות של הכהנים וניצחון המלחמה - 'מסרת גיבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים, טמאים ביד טהורים וכו'. ושונה מפורים שבו מוזכרים מרדכי ואסתר רק כהצדיקים שבזכותם ובאמצעותם זכו לניסים, ומ"מ עיקר הנס במגילת אסתר הוא ההנהגה האלוקית וההיפוך שהגיע אחר מהלך המגילה, המספרת איך סובבה ההשגחה את כל סדר הדברים והביאה לישועת ה' בגלות בבל.

מרכזיות ענין המנורה בחנוכה

עוד יש להבין את החלק השני של דבריו "ובפרט ענין המנורה לפי תיקוניה שהיו הקטרוגים נגד ענינה והחזירום הכהנים על בורים", דהיינו שיש מאבק פנימי על ענין המנורה.

ובאמת ההודאה של 'על הניסים' מחולקת לשנים. החלק הראשון עוסק בגזירות על התורה ועל העבודה, במלחמה ובניצחון, והחלק השני בחזרה אל המקדש והדלקת המנורה. ההתחלה - 'כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך

רק למעשה הדלקת המנורה, וכמו שאומר המהר"ל (בנר מצוה) שאין הודאה על נס לקיים מצוה אלא אנו מודים על הניסים של ישועת ה', שהיא מתבטאת במנורה שהאירה באור ניסים את ההתגברות על יוון.

וא"כ יש להבין מה ענין התגברות הכהנים בפרט על היוונים, ומה ענין הקטרוגים על המנורה והחזרת הכהנים את עניני המנורה על בורים.

שני עדים נאמנים על יחודם של הכהנים ביחס לחנוכה

מצאנו בברכתו של משה רבינו בפרשת וזאת הברכה שאומר לשבט לוי "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומו" - יש כנגד לוי קמים ושונאים, ופירש"י שהם היוונים שכנגדם נלחמו החשמונאים ומשה רבינו מבקש שהקב"ה יתן להם את הניצחון.

מקום נוסף בו מוצאים את יחודם של הכהנים כנגד כל ישראל הוא בפר' בהעלותך "כשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חיך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות" (רש"י ריש בהעלותך). יש כאן ציווי מיוחד על השלמת מעשה המנורה, דכבר הוזכר מעשה המנורה בפר' תצוה ובפר' צו וכן בפר' אמור והתורה מוסיפה כאן "בהעלותך את הנרות" (היינו הנרות הידועים) - "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", ובזה נחם הקב"ה את אהרן הכהן¹.

הרמב"ן מקשה מה הניחומים דווקא בזה הרי כל הקרבנות של יום חנוכת המזבח הוקרבו ע"י אהרן ובניו ומה היה צריך לפייסו, ומפרש ע"פ המדרש "הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם. והנה דבר ידוע שכשארן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו". וכן רואים בהפטרות חנוכה "ראיתי והנה מנורת זהב כולה", שהיא המתאימה לחנוכה בזה"ז שאין לנו אלא מצות הדלקת נ"ח ואין לנו מנורה שבמקדש.

והעולה מדברי הרמב"ן שיש לנו שייכות עם חנוכת המשכן שאותה חנוכה של הנרות גדולה מחנוכת הנשיאים שהיא קיימת גם בגלות. ולכאור' איזה שייכות יש לנו עם אור המנורה בזמן הגלות.

ויש להתבונן מהי הפעולה המדוברת ואיך זה נחמה לאהרן שיש לו חנוכה אחרת שהיא נחמה לדורות. ועוד יש להבין דאם כל הנס הוא ישועת המקדש מה יש לנו היום עם

המקדש, ולכאור' היו"ט של חנוכה הוא כשאר יו"ט של מגילת תענית שיש בה הרבה תאריכים של מאורעות שקשורים בכינון העבודה וסידור עם ישראל בימי בית שני ובטלו עם חורבן הבית, ובמה התייחד חנוכה שאינו בטל ונשאר עומד לעולם עם הישועה שבו - העמדת ענין המקדש.

הארת המנורה בהדלקת נרות חנוכה

והעולה מכל הנ"ל שיש בהדלקת נר חנוכה מהארת המנורה של בית המקדש וכן מצינו בקדמונים שיש הלכה בהדלקה דומיא דמנורה כמו שמביא הבעה"מ (הובא במ"ב תרעג ד) שלכך אין להשתמש לאורה והזכרה בראשונים מעלת שמן זית שהוא דומיא דמנורה. וכן נודע דברי רבי יצחק סגי נהור (מהמקובלים הקדמונים שהרמב"ן היה מתלמידי תלמידיו) שאומר שיש כמה מעלות בעשיית החנוכה, והעושה אותה מזהב משובח שהוא דומיא דמנורה ואח"כ מכסף וכו'.

הדלקה כשרה בור

עוד יש להבין מהי עבודת הכהנים במנורה, שהרי ההדלקה כשרה בזר וא"צ דווקא כהן וא"כ הטבת הנרות היא עבודת הכהונה שיש במנורה. והדבר תמוה האיך יתכן שההטבה תהיה יותר מההדלקה שהיא דווקא בכהנים.

עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל

ובברייתא בשבת (כב:) "מתיב רב ששת מחוץ לפרוכת העדות יערוך, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות, אמר רב זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמידת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים". והדברים סתומים וחתומים מכמה פנים:

(א) מה הקושיה 'וכי לאורה הוא צריך', וכמו"כ יש לשאול וכי לקרבנות הוא צריך או למנחות הוא צריך.

(ב) תשובת הברייתא 'עדות היא לבאי עולם' אינה מובנת, שהרי רק בנר מערבי יש את העדות וכי נס זה הוא כל סיבת הדלקת המנורה, אתמהה.

(ג) מהי העדות שיש בנס של הנר המערבי, וכי באי עולם יכולים לראות את המנורה השוכנת בתוך ההיכל. (ד) דרשת הברייתא צריכה פירוש, דהעדות המוזכרת בפסוק מתייחסת לארון העדות (כמו שפירש"י "לפרוכת העדות - שלפני הארון שהוא קרוי עדות") ולא נאמרה עדות על המנורה כלל.

עניינה של המנורה

ונראה להציע פשוט פשוט בברייתא ובזה נבין מהם הקטרוגים והתיקונים במנורה.

¹ ובפשטות י"ל והוא כלל גדול (וכך הסבר הענין ששחיטה כשרה בזר) - שיש את בעל התפקיד ויש מי שכשר לעבודה. דהיינו שיש מי שכשר לכך אבל אינו

המלך בכיסופיו הגדולים וכן שלמה המלך באזהרותיו במשלי כתב עד כמה יש לאדם לבקש ככסף וכמטמונים לזכות לתורה ולמה שנאמר "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" (משלי ב' ו'), כמה צריך להעמיד את עצמו כדי לזכות לכתרה של תורה.

"אמר רב הונא הרגיל בנר (חנוכה - ר"ח) הויין ליה בני תלמידי חכמים" (שבת כג) ומפרש רש"י "דכתיב כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה". ומבואר שהנר הוא הכלי קיבול לאור, וכמו כן האדם החומרי שבא לקבל מהארון המונח בקה"ק מקום הראה עליונה (מקום ארון אינו מן המידה) וצריך כלי קיבול. על זה אומרת הברייתא שניתן לכלל ישראל כלי לקבל את אורו של הקב"ה והיא המנורה. והנר המערבי הוא הסימן שהדלקת הנרות היא קבלת אור ולא הבאת אור. דאורו של הנר המערבי אינו נס צדדי אלא כאשר הנר דולק לא כפי מה שהאדם העמיד והדליק וממנו מדליקים אח"כ את כל הנרות, זה מלמד שההדלקה אינה אלא העמדה מצד האדם לקבל את ההארה. לכן עריכת הנר היא עבודת הכהנים, כיון שזהו העיקר להתכונן לקבל את ההארה אבל עצם ההשפעה אינה פעולה של האדם כמו עבודת הקרבנות אלא היא הארה שחלה מצד הקב"ה.

'עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל' - העדות אינה על ידי שאנשים יראו את המנורה ועי"כ יודע שהשכינה שורה בישראל, אלא העדות בישראל נצרכת שהגם שישראל יכולים להשתבח שהתורה נמצאת איתם עם כל מעלותיה, אך עדיין יש לדעת כמה הם קיבלו ממנה ועד כמה התורה חלה בהם. וזה תלוי באדם שעד כמה שהאדם משמש כ'נר' - כ'מקבל' של הארת התורה וכך יראו עליו את הכתר שם טוב של עילויי התורה. הנר המערבי הוא העדות על כך שההארה מגיעה מבפנים - מהשכינה ששורה בישראל ומאפשרת להם לקבל את הארת התורה. וממילא המנורה משמשת לארון העדות כי על ידה מתממש ענין התורה בישראל.

ישוב סתירה בענינה של מנורה

ובזה מיושבת סתירה במנורה שמצד אחד היא רומזת לכתר שם טוב שהוא עולם המעשה, ומצד שני המנורה שייכת לחכמה. ולהנ"ל הפעולה של המנורה היא לאפשר לאדם לקבל את התורה. דלא מצינו בחז"ל אף פעם שינויים ועיכובים בהתורה עצמה, אלא כל העיכובים הם מצד המקבל אם הוא מקיים או לא (כגון "כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת" "אם אין יראה אין חכמה" ועוד). ההחלה של החכמה העליונה אל תוך החיים של האדם מתאפשרת ע"י המנורה שהיא המגלה שהאדם יכול להוריד את מציאות התורה אל חייו ע"י שמעמיד את עצמו כ'מקבל' ההארה העליונה.

התורה אינה מגדירה את מקום המנורה כמונחת בהיכל אלא "מחוץ לפרוכת העדות", ואיזה מקום הוא זה. ונראה פשוט שזאת שאלת הגמ' 'וכי לאורה הוא צריך' - האם מביאים קרבן של אור לפני הקב"ה? כל הקרבנות הם התקרבות האדם להקב"ה והאדם הוא שצריך אותם ולא הקב"ה. הקב"ה מעמיד את עצמו כביכול כצריך את הקרבנות כמפורש בגמ' "עבודה צורך גבוה" (מנחות טז.) ומקבל את הקרבנות היות והוא רוצה את עילוי ותיקון האדם בהתקרבות האדם באמצעות הקרבנות. אך המנורה היא כלי שמשמש בבית ואין כאן התקרבות ע"י אור, וע"ז שואלת הגמ' 'וכי לאורה הוא צריך'. ומתרצת הגמ' שבאמת לא מדליקים את המנורה בשביל להביא להקב"ה את האור אלא בשביל לקבל האור, וזאת ההגדרה של המקום שבו שוכנת המנורה - הארון נמצא בקודש הקדשים והמנורה היא כלי שמשמש אל הארון שבאה לקבל את ההארה מהארון.

וכן אחז"ל באבות (ד' יג) "רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן" ודחז"ל (שמ"ר לד) שזר הזהב שעל הארון הוא כתר תורה, הזר שעל השולחן הוא כתר מלכות והזר שעל מזבח הזהב הוא כתר כהונה. ולגבי המנורה אי' בחז"ל שהיא כנגד חכמה - "אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידרים... וסימניך שולחן בצפון ומנורה בדרום" (ב"ב כה:), ויש להבין את החלוקה בין 'תורה' ל'חכמה' וכי הם ב' דברים נפרדים (ופשיטא שהרוצה שיחכים מכוון לחכמת התורה).

אלא הפשט שהנר של החכמה בא לקבל מאור התורה וכמו שיבואר. השל"ה בתחילת ספרו מבאר את הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור" - "בנר עצמו שייך נר ואור. כי הנר הוא המקבל האור... והאור אחוז בו והם דבקים זה בזה וצריכין זה לזה, כי לאור הנר אין אחיזה רק בנר". ההארה שיוצאת מארון הברית זקוקה כל הזמן לכלים שיקבלו אותה ועליהם היא תחול, וזהו הנר מצוה.

מנורה - כתר שם טוב

הגר"א על המשנה שם באבות מפרש (ומקורו במדב"ר ד' יג וכן מביא בהקדמת ראשית חכמה) שהמנורה היא כנגד כתר שם טוב, אין למנורה כתר של זר זהב ובכל אופן היא הכתר שם טוב. דכתר שם טוב חולש על כל ג' הכתרים, שהוא מביע כמה התממש באדם אותה המעלה וכמה היא חלה בו. אף האדם העוסק בתורה ומתעטר בכתר תורה והמשנה אומרת עליו "אל תתאוה לשלחנם של מלכים ששולחנך גדול משולחנם וכתרך גדול מכתרם" (אבות ו' ד), מ"מ הוא נצרך ותלוי בכתר שם טוב. דלא די בכתר תורה אלא יש להחיל את התורה באדם, וזה נמדד במה שהאדם באמת מקבל מהתורה אור שמאיר את המציאות שלו והתפיסה שלו ומוציא את זה לפועל. כך מצינו בכתובים שעל זה התפלל וביקש דוד

לפי זה מובן ענין התגברות הכהנים בחנוכה. דבימים ההם עמדו ישראל בניסיון גדול והיו אנוסים בגזירות החמורות של היוונים להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ומצד הדין בשעת השמד יש חיוב 'יהרג ואל יעבור' וגם הצדיקים אינם מחויבים יותר מזה. ההנהגה המתבקשת אז היתה "לך עמי בא בחדריך... חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" (ישעיה כו כ), ומי חידש והמציא את הדבר לערוך מלחמה אבודה מראש כנגד היוונים - מעטים כנגד רבים, חלשים כנגד גיבורים. אך עם ישראל גילה בחנוכה הודאה אמיתית שהיא הבסיס לנס חנוכה. הנס לא התחיל בפח השמן אלא עיקרו של נס בזה שהיתה משפחה אחת במודיעין של י"ב בני חשמונאי שהבינו מהי התורה בעולם ומהי פועלת בישראל. היו כאלו באותה תקופה שהתיוונו למחצה לשליש ולרביע או לכל הפחות קבלו את המציאות שהחיל והכוח נמצא בידם של היוונים ואין מה לעשות כנגד המציאות. באו מתתיהו ובניו ולא קבלו את המציאות הזאת, וקמו ואמרו שלא שייך חילול השם כזה של עקירת התורה מישראל, ולא תיתכן מציאות שבאים להחשיך את הקשר שיש לישראל אל התורה. החשמונאים העמידו מחדש 'מקבלים' לאור התורה שנמצא בעולם.

ובאמת הקנאות של הכהנים משרתי השם הוא התפקיד המקורי שלהם שהמשיך מחטא העגל, כמו שמשבח אותם משה רבינו "האומר לאביו ולאִימו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע, כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" (דברים לג ט), ומתוך המסירות הזאת זכו להיבחר כמשנ"א "ויאמר משה מלאו ידכם היום לה' כי איש בבנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה" (שמות לב כט) ופירש"י "אתם ההורגים אותם, בדבר זה תתחנכו להיות כהנים למקום". ללויים ניתן הכח שיעורר את הגילוי בעולם מהי התורה לישראל ואיך מקבלים אותה, הם המביאים את העדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל ואפשר להחיל בהם את התורה.

נרות חנוכה - נר המערבי

ונראה להציע חידוש בהדלקת המנורה של נר החנוכה שדלק שמונה ימים, שהיה בבחינת נר מערבי שדלק שמונה ימים. הקב"ה גילה שכמו שבנר המערבי שבכל ימות השנה, הכהן מדליק וההארה מגיעה מצידו של הקב"ה, כך ההארה מצידו של הקב"ה במלחמה הגיעה אחר שהחשמונאים העמידו את עצמם במסירות נפשם על התורה. וכן נאמר בפתרון מראה המנורה אצל זכריה (ג ט) "כי הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על אבן אחת שבעה עינים" - כשמעמידים לפני הקב"ה בסיס אחד הוא נותן פי שבע ואלו שמונת ימי חנוכה.

הקטרוגים שהיו באותו הזמן הם החולשה מצד ישראל באותו הניסיון שלא ראו את העמדת המנורה וכנגד זה באו החשמונאים וגילו והעמידו מקבל לחכמת התורה במסירות נפשם וכך באה הישועה של חנוכה - יש מנורה בישראל. נס חנוכה הוא גילוי של הכלי המיוחד המנורה שאנו מעמידים מצידו את ההכנה והמסירות לקבל את האור הפנימי ואז מגיעה מצידו של הקב"ה ההארה בחזרה. וזה מש"כ רמח"ל "ונתחזקו הכהנים ועל ידם שבו לתורה ולעבודה. ובפרט ענין המנורה לפי תיקוניה שהיו הקטרוגים נגד ענינה והחזירום הכהנים על בורים".

חכמת התורה מול חכמת יוון

ועל פי זה נראה לבאר את ההבחנה בין חכמת ישראל לחכמת יוון. איוב מבקש בפרק שלם (כח) היכן נמצאת החכמה "והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה", מהיכן אדם יכול לבוא ולהשכיל את האמת. ומסיים איוב "אלוקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה... אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה. ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה". מהו הכלי שדרכו מאירה בעולם ההבנה הנכונה, ובאמצעותו אפשר לדעת איך הולך סדר העולם אל תכליתו לפי מהלך החכמה - יראת ה' היא חכמה. הבסיס הראשון לכל חכמה הוא 'יראת חטאו קודמת לחכמתו', כשאדם מעמיד את עצמו ככלי לקבל את ההדרכה של הקב"ה.

כך אחז"ל (שבת לא:) "אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד... וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו', שכן בלשון יוני קורין לאחת הן", ויש לשאול למה דבר הכתוב בלשון יונו. וי"ל שחכמה בגוים תאמין מכוון אל יוון, ובא הכתוב ואומר - הן יראת ה' היא חכמה, החכמה נמצאת רק במקום הזה. הסיודור של הבנת העולם לפי החכמה החיצונית הוא בתכליות שנמצאות בתוך סדר העולם, והאדם יכול לחשוב שהכל לא נברא אלא לשמשני. אך העיקר חסר מן הספר, מה הענין בכל המציאות שמתרכזת בו, ומה התכלית שאליה העולם הולך - על זה באה יראת ה' ואומרת 'ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוני'. זהו הכתר שם טוב שנקרא יראה שעל ידו אדם מקבל אורו של הקב"ה.

זאת הישועה של חנוכה שמלווה אותנו תמיד לזכור בכל דור ודור איך עומד סדר היחס האמיתי של העולם דווקא על גבם של היוונים התגלה קידוש השם גדול 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך' - כולם הבינו שאור המנורה הוא העיקר של כל סדר עולם ומלואו שהולך לקראת התכלית. ובזה נזכה ל'קל ה' ויאר לנו' להארת הימים האלו עד שיבוא ויתפשט אורו של הקב"ה מסוף העולם עד סופו.

שומרים על הניקיון, למהדרין!

גם בשבת וחג!

MUSHARET HASHABBAT
Keeping the Sabbath in the digital age
www.jerusalem.muni.il

משמרת השבת
מנהלת על השבת במוקד המידע
מספר קווי שירות: 02-6299000, 02-6299001

רייח כסלו תשפ"א

אישור

הרינו לאשר, כי פחי האשפה (מסוג יטמון קרקעי) בהם הותקנו מערכת לניטור פחי האשפה על ידי עיריית ירושלים באמצעות חברת 'נקסקטום', מתרות לשימוש בשבת וחג ללא חשש חילול שבת ויום טוב.

בפחי האשפה בהם הותקנו המערכות הנייל בוצעו כל ההוראות להן הם נדרשו והפחים נבדקו ע"י צוות מפקחים ובודקים מקצועי.

המערכות לניטור פחי האשפה שהותקנו בפחים מושבתות בכל שבת וחג, עם פיקוח תמידי על ידי צוות מפקחים.

האישור מתייחס לעניין הפעילות הדיגיטלית ולא לעניין טלטול.

תוקף האישור: עד ר"ח כסלו תשפ"א

בברכה,
מנהלת השבת
חברת אלוטרייסט

0722-144422

עיריית ירושלים התקינה לאחרונה מיכלי אשפה טמוני קרקע חדשים ברחבי העיר.

טמוני הקרקע מכילים חיישנים מיוחדים אשר ינטרלו במהלך שעות השבת וחג למניעת חילול השבת בהכשר "משמרת השבת".

תושבים יקרים! ירושלים יקרה לכולנו, אנא שימרו על הניקיון והקפידו להטמין אשפה במיכלים החדשים גם בשבת וחג.

אנחנו עושים הכל שתהיה לנו עיר נקיה יותר, עזרו לנו! שבת שלום!

אזהבים את ירושלים נקיה

www.jerusalem.muni.il

משה ליאון
ראש העיר ירושלים

ישראל קלרמן
סגן ראש העיר

ברין תדיר ואין מעבירין הי מנייהו עדיף - וב' דיני אין מעבירין

אמנם נראה דליכא פלוגתא בזה, והדבר מוכרע מסימן כ"ה, דמבואר בב"י מובא בט"ז שם ומקורו מהנימו"י דטלית קודם לתפילין מדין תדיר דנוהג אף בשבת, ומ"מ מפורש בשו"ע דפגע בתפילין ברישא אמרינן אין מעבירין על המצות, וכ"כ המנ"ח מצוה ה' אות ו' בפשיטות דאין מעבירין עדיף, וזהו דהביא הגרע"א במשניות זבחים דברי הקרבן נתנאל בלא חולק. וכן איתא בשו"ת תורת חסד סי' א' מובא בגרע"א סי' תרפ"ד, ועיין הגהות הגרע"א סימן כ"ה, דהקשה משם להמג"א בסי' תרפ"ד, וכ"כ בשו"ת דברי מלכאל סי' ח', ועיין נוב"י תנינא סי' י"א.

בשיטת הרמ"א דהתחיל בקרה"ת דחטבה דגולל לר"ח

ובשיטת הרמ"א דגולל של חנוכה ומתחיל בשל ר"ח צ"ל חד מתרתי, או כמבואר בגר"א והישועות יעקב, דהטעם הוא משום דעיקר הקריאה דר"ח דאין משגיחין בשל חנוכה במקום ר"ח כדאיתא מגילה כ"ח, והישוע"י הוסיף בזה, דהקריאה בר"ח הוא מחובת המועד, ואילו בחנוכה מטעמא דפרסומי ניסא, וזה אופן אחד. ועוד י"ל בשיטת הרמ"א, כמש"כ הברכי יוסף סימן ק"מ, דהאי דינא דאין מעבירין, זהו אך בתרי מצות, אמנם בחדא מצוה, ליכא אין מעבירין, וא"כ הכא דשניהם מצות קריאת התורה, ואך שני פרשיות חלוקות, הרי זהו כחדא מצוה דלית בהו משום אין מעבירין.

ונראה דע"כ בעינן ליסוד הברכי יוסף בשיטת הט"ז, דהרי לא הוכיח מסוגית הגמ' זבחים צ"א דמבואר למסקנא דאין מעבירין עדיף כמש"כ המנ"ח. ובאמת הנוב"י תמה ע"ד הט"ז דלא הביא סוגיא זו אעיקר דינא דחזינן דאין מעבירין עדיף. וצ"ל דהתם בזבחים תרי מצות המה [יעויין מ"מ פ"א ממגילה] אולם הכא חדא מצוה, וא"כ י"ל כהברכי יוסף דליכא אין מעבירין, וכל הנדון אי מעכב הדין תדיר קודם, ולהא הביא הט"ז ראייה. וניחא בזה משמעות הפוסקים דכל הנדון ברמ"א, הוא אך בהתחיל לקרות בשל חנוכה, ולא בפתח הספר לקריאה דחנוכה, ובאמת החזו"א בזבחים עמד ע"ז דאי מטעם אין מעבירין, א"כ אף בכה"ג, וע"כ לא דנו

פלוגתת האחרונים אי נר חטכה קודם להברלה והנהגת הגרי"ח זוננפלד

הנה נחלקו גדולי האחרונים במוצ"ש חנוכה. אי עבדינן הבדלה קודם מדין תדיר קודם להאינו תדיר או דילמא מצות נר חנוכה קדים כדי לאחר צאת השבת ועוד משום פרסומי ניסא. יעויין היטב סי' תרפ"א ובמשנה ברורה שם.

ומפורסם הנהגת הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, דציוה לסדר הנרות חנוכה דיהיו מוכנים באופן דכשחוזר לביתו פגע קודם בנרות חנוכה, וחייל הדין דאין מעבירין על המצות. ועד"ז איתא בפמ"ג סי' תרע"ט, דכתב, דלכאורה נראה דיזמין תחילה נ"ח בשמן ופתילות ולא יזמין השרגות עם הנרות על השולחן לנר שבת די"ל כל שאין שניהן לפניו, לא אמרינן תדיר יעו"ש.

הי מנייהו קדים אין מעבירין או תדיר

והנה מאי דפשיטא ליה דאין מעבירין על המצות עדיף מתדיר, היה נראה בזה לפי מאי דפסק הרמ"א סי' תרפ"ד סעיף ג, בהדין דקוראים קודם של ר"ח ואח"כ חנוכה, "ואם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק לקרות בשל ר"ח".

והט"ז בסק"ד חולק, וסובר, דממשיך בשל חנוכה. וכן הכריע בנתיב חיים על אתר, דליתא לדברי הרמ"א, והיינו טעמא דאין מעבירין דוחה את התדיר. והביאו הגרע"א במשניות זבחים פ"ה אות ל"ט.

ובפשוטו נחלקו בזה אי תדיר עדיף מאין מעבירין וכדברי הרמ"א, ולכן מפסיק בשל חנוכה וחוזר וקורא בר"ח, ואילו להט"ז ונתיב חיים אין מעבירין, עדיף. ועיין שאגת אריה סימן כ', בר"ח שחל בשבת, ובבהמ"ז התחיל יעלה ויבא, ונזכר דבעי לומר רצה, והכריע השאגת אריה דתדיר עדיף ומפסיק באמצע יעלה ויבא ומתחיל רצה, וזה עולה לדברי הרמ"א, אכן להנתיב חיים והט"ז אין מעבירין עדיף, וגומר יעלה ויבא.

א. וילייע בזה, לפמשי"כ המנ"ח מצוה ה', דתדיר הוא מ"ע ולא אך סדר קדימה, א"כ אכתי לא יצא ידי כולם. ועוד, אפילו אי דין תדיר אינו אלא סדר קדימה, מ"מ הך דינא דאין מעבירין, הוא בפשוטו מילתא דאיסורא, לא להעביר על המצוות, ולא משום דמעלת אין מעבירין, קדים, וא"כ אכתי מעלת תדיר לא נתקיים, וכדיבואר.

מצד אין מעבירין כמש"כ הברכי יוסף, אלא טעמא אחרינא, וכמש"נ.

ושיטת הנתניב חיים ותורת חסד, דאף בחדא מצוה נאמר הך דינא דאין מעבירין.

והנה אף דנתבאר בשיטת המ"ב דבעי ליסוד הברכי יוסף דבחדא מצוה לא אמרינן אין מעבירין, אין זה מילתא דפשיטא, דיעויין סי' תרס"ט, לענין וזאת הברכה ובשניה בראשית, דיותר טוב לגלול שכבר מונחת ולא לעבור על המצות וליקח הראשונה, ובמקום טירחא דציבורא התיר, יעו"ש בביאור הלכה. וכן מצינו לענין לחם משנה סי' רע"ד, אף דחדא מצוה. אמנם י"ל דאי לא בוצע על שניהם ורק על חד מהם והשני נדחה לגמרי, בכה"ג אף בחדא מצוה איכא לאין מעבירין אף להברכי יוסף וכדאיתא מנחות ס"ד ע"ב לענין עומר, וכ"ד הברכ"י זהו רק באופן דיקיים את שניהם והנדון לענין להעבר על א' מהם, דבזה נאמר דחדא מצוה ליכא קפידא, דאין מעבירין. אמנם יותר נראה דבס' תרס"ט וסי' רע"ד, אין זה עיקר דינא דאין מעבירין, דהרי הביה"ל סי' תרס"ט התיר לכבוד הציבור להעביר על המצוה. ואילו בס' כ"ה הכרעת הביה"ל, דאין מעבירין הוא דין דאורייתא כמבואר בחיי אדם ופמ"ג. וכ"כ הלבוש ותוס' יומא ל"ג ע"א, ולא נדחה מפני כבוד הבריות כי אם בגנאי גדול. ולכאורה טירחא דציבורא לא הותר יותר מכבוד הבריות, וע"כ, לעולם בחדא מצוה ליכא עיקר דינא דאין מעבירין, מלתא דאיסורא, כי אם קדימה בעלמא, וע"ד שיבואר בעזה"י.

יסוד הרשב"ם דחייב החיל ברישא בכלל דינא דאין מעבירין

והנה בעיקר הך דינא דאין מעבירין על המצות, כתב הרשב"ם פסחים ק"ג ע"א, היכא דנתחייב בבהמ"ז ברישא ואח"כ הבדלה, "דכיון דגמר סעודתו בההוא מחייב ברישא ואין מעבירין על המצות". ומתבאר מזה, דבכלל הך דינא דאין מעבירין, זהו אף בחיוב דחל קודם, דאף זהו בכלל האי דינא דאין מעבירין על המצות. וכ"כ בשו"ת תורה לשמה סימן ס"ו.

סתירת הסוגיות אי אין מעבירין דוחה לתדיר

וראיתי דהקשה הגאון ר' צבי פסח פראנק זצ"ל, מהא דאיתא בברכות כ"ה, מנחה ומוסף דלר"י מנחה קדים מחמת תדיר ואינו תדיר. ואף דמוסף חייל ברישא, מ"מ מבואר דמנחה קדים משום תדיר קודם, ועד"ז איתא במגן אברהם קס"ה מובא בהגהות הגרע"א סימן ז', דהמחויב בורא נפשות וחייל ברישא, ושוב נתחייב בברכת אשר יצר. דברכת אשר

יצר קדים, מדין תדיר, וזהו כסוגית הגמ' ברכות כ"ח לענין מנחה ומוסף, דאף דמוסף חייל ברישא, מ"מ מנחה קדים, מדין תדיר. [והגרע"א שם דן אי נתחייב בבהמ"ז, א"כ י"ל דחשיב מקודש שהוא דאורייתא כלפי אשר יצר, ותלוי בהאיבעיא דמנחות, תדיר ומקודש, ואכ"מ], וקשה להרשב"ם דחייב החל ברישא הוא בכלל הך דינא דאין מעבירין, א"כ הרי מבואר בסימן כ"ה לענין טלית ותפילין, דאף דטלית קדים מדין תדיר, מ"מ בפגע ברישא בתפילין אמרינן דאין מעבירין אף במקום תדיר, וא"כ אמאי מנחה קדים למוסף, מדין תדיר, הרי מוסף חייל ברישא, ולעולם אין מעבירין דוחה התדיר, וצ"ע.

ב' דינים דאין מעבירין על המצות

אשר יראה בכל זה, דתרי דינים המה בהך דינא דאין מעבירין על המצות, חדא, מילתא דאיסורא, מכח דמזלזל בהך מצוה דפגע בה ואינו מקיימה, ועוד איכלל בזה, דין וסדר קדימה למצוה דפגע ברישא.

ויסוד הדבר דהנה ברש"י בזבחים צ"א ע"א, דהנדון דשחט שלמים ברישא באופן שהוא אינו תדיר קודם לתדיר, אי מזלזלין בשלמים למרס דמן. ובשו"ת דברי מלכאל סימן ח' כתב, דזהו ענין אין מעבירין משום זלזול במצוה. אמנם בסוגיא דיומא נ"ה, מצינו דנכלל בהך דינא דאין מעבירין, סדר קדימה, לענין שפיכת הדם היכא דקעבר על קרן המזבח, מדינא דאין מעבירין, בעי למיהדר וליעבד שם, ובטורי אבן מגילה ו' ע"ב וחזו"א זבחים סי' ט"ו כתבו, אף דכעת עומד בקרן האחרת, ועיין היטב שפת אמת מגילה ו' ע"ב, והרי ליכא הכא מדין "זלזול", דהרי כבר עבר מקרן זו, וע"כ כיון שכבר נתחייב א"כ מדיני "קדימה" בעי למיהדר וליעביד, והוא דוחה כל פניות שאתה פונה, יעו"ש.

נפק"מ דדין הא' דאין מעבירין דוחה תדיר ולא הדין הב'

ומעתה נראה לומר, הא דאמרינן דאין מעבירין דוחה התדיר זהו לענין הלתא דאיסורא דמזלזל בחפצא דמצוה דפגע ברישא. ואמנם כלפי הקדימה דאין מעבירין, לעולם דין תדיר עדיף.

ושורש הדבר ע"פ קושית הפמ"ג במ"ז סי' כ"ה אות א', דהקשה, אמאי בפגע בתפילין ברישא אמרינן אין מעבירין על המצות ואף דהוא דאורייתא כמש"כ הלבוש, הרי היאך דחינן דין תדיר המפורש בקרא מלבד עולת הבקר כדאיתא בריש כל התדיר, מפני, אין מעבירין.

והנראה בזה, דאה"נ אי אתינן עלה מדין סדר קדימה,

עדיפי מעלת תדיר משום דמפורש בקרא וכמש"כ הפמ"ג, אמנם היכא דפגע בתפילין, דאית בהו מילתא דאיסורא כמש"כ רש"י זבחים דאין לזלזל במצוה, א"כ ליכא מתיר לזלזל במצוה כדי לקיים הקדימה דתדיר. באופן דמתבאר מזה, דכלפי הקדימה הנאמר באין מעבירין כהסוגיא דיומא, לעולם י"ל דתדיר קדים. אכן היכא דפגע בחפצא דמצוה, ואית בהו נמי משום זלזול בגוף המצוה ומילתא דאיסורא, בהא אין מעבירין דוחה.

ומעתה אתיין היטב קושית הגאון ר' צבי פסח, דאף דמבואר ברשב"ם פסחים דחיוב החל ברישא אית ביה משום אין מעבירין, מ"מ אין זה מלתא דאיסורא דאין מעבירין, דליכא חפצא דמצוה קמן דפגע ביה, ואך אתינן עלה מדין נוסף דאיכלל בהו מחמת חיוב החל ברישא, חל סדר קדימה לקיים מצוה דחייל ברישא, וע"ד המבואר בסוגית הגמ' יומא נ"ח, בהא, לעולם תדיר קדים משום דמפורש בקרא כמש"כ הפמ"ג. וניחא דמנחה ומוסף, ובורא נפשות ואשר יצר, דאף דחייל ברישא, מ"מ כל הדין דאין מעבירין דאית ביה הוא משום "הסדר קדימה", ובהא תדיר קדים, ולכן מנחה קודם למוסף, ואשר יצר קודם לבורא נפשות, אכן היכא דפגע בתפילין, דבזה איכא "מילתא דאיסורא" דאין מעבירין, בהא שפיר דוחה להתדיר, כמבואר בסימן כ"ה.

סוגי' מפורשת להגך ב' דינים דאין מעבירין כלפי דין תדיר

ונראה דשורשי הדברים מתבארים מתוך סוגיא ערוכה בזבחים צ"א ע"א, "איבעיה להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחיט לשאינו תדיר מאי, מי אמרינן כיון דשחטיה מקריב ליה או דילמא יתן לאחר למרס בדמו". ומדברי רש"י מבואר, דהנדון דגומר השחיטה באינו תדיר, הוא מכח דלא מזלזלין בקדשים למרס דמם, [ונתבאר בשו"ת דברי מלכאל היינו משום דאין מעבירין על המצות], "ת"ש דאמר ר' יוחנן הלכה מתפלל אדם של מנחה ואח"כ של מוספין, ופרש"י ואע"ג דזמן מוספין אתא ברישא. ותירץ בגמ' כיון דמטי זמן תפילת מנחה כמאן דשחיטי תרוויהו דמי", וברש"י, "דלא תפשוט מיניה לבעיין".

והדברים, צ"ב, דכיון דיסוד השאלה אי תדיר עדיף או אין מעבירין משום דמזלזל בקדשים, א"כ מהי הראיה ממנחה ומוסף, וכבר תמה בזה השאגת אריה סי' כ'.

ונראה דזהו המקור, דחיוב החל ברישא אף הוא בכלל האי דינא דאין מעבירין, וזהו דמיון הגמ' בנדון זה, אי אין מעבירין דוחה תדיר, ולזה תירץ בגמ', כיון דמטי זמן מנחה, כמאן דשחיטי לתרוויהו, והיינו דאף דחל מוסף ברישא ובכלל הך דינא דאין מעבירין כמש"נ הרשב"ם פסחים ק"ג. מ"מ ליכא חפצא דמצוה דמזלזל קמן דהרי שני התפילות לפניו, וא"כ לית בהו משום איסורא וזלזול בחפצא דמצוה, אלא מכח החיוב דחל ברישא, בהא לעולם תדיר קודם. ומסקנת הגמ' דלעולם בשחט האינו תדיר ברישא, דשפיר גומרו וכדפסק הרמב"ם.

באופן דנתבאר מסוגיא זו, דתרי דינים המה בדין דאין מעבירין על המצות, חדא, אין מעבירין מכח זלזול בחפצא דמצוה, ועוד, אין מעבירין מכח החיוב דחייל ברישא. ועוד מתבאר מעלתו כלפי תדיר. דלענין האין מעבירין דמזלזל בחפצא דמצוה, לעולם הוא דוחה התדיר, ומהאי טעמא גומר הקרבת האינו תדיר. אכן לענין האין מעבירין דחל ברישא, ומכח סדר קדימה אתינן עלה, בהא תדיר קודם. [והטעם י"ל דהוא מפורש בקרא כמש"כ הפמ"ג].

והשתא הדרינן לקמייתא בהנהגת הגרי"ח זוננפלד לענין נר חנוכה במוצ"ש דהזמין הנרות חנוכה קודם, כדי דממילא יחול הדין דאין מעבירין. ולהמבואר, ודאי דדינא כן דאין מעבירין דפגע ברישא דוחה התדיר וכמסקנת הגמ' זבחים צ"א, אכן זהו מלתא דאיסורא, והיינו דלעולם מחמת הסדר קדימה, הרי תדיר עדיף משום דמפורש בקרא, ואך היכא דפגע באינו תדיר, א"כ מלתא דאיסורא וזלזול במצוה, אסור לו לעבור. וא"כ לא הרויח להני שיטות דבעינן למיעבד התדיר קודם והיינו הבדלה. ואולי עביד כן לא כדי לצאת יד"ח כולם, דלעולם לא נתקיים התדיר ברישא והוא עדיף אף כלפי הסדר קדימה דאין מעבירין, אלא בהנהגה למעשה מה לעשות בגוונא דספק?

ב. מ"מ יליע, אי להכניס עצמו לכתחילה למצב דאיסורא, דעיי"ז לא יוכל לקיים מעלת תדיר, דמעלתו קודם אף כנגד הסדר קדימה דאין מעבירין, כמנחה ומוסף וכדו', וכל ענין האין מעבירין דדוחה הוא מכח האיסור דמזלזל, וא"כ יתכן דאין לגרום כן לכתחילה, וצ"ע.

בד' שבה"ל הנפלאים שאין תשלומין לנ"ח

הראשונים דנו במי שלא הדליק נרות חנוכה באחת הלילות אם ישלים למחר, ובשבלי הלקט סי' קפ"ו כ' בשם ר' יצחק שלא ישלים שאם עבר יומו דחוי הוא, ועוד טעם שהרי אנו נוהגים כבית הלל שביום הראשון נר אחד ומכאן ואילך מוסיף והולך ובית שמאי סוברים שביום הראשון שמונה נרות ומכאן ואילך פוחת והולך, ואם יעשה ביום אחר השלמה יבואו לחשוד בו שנוהג כבית שמאי. וז"ל השב"ה"ל שם וכ"ש בשאר לילות דלא מדליק דעבר יומו ודחוי הוא, ועוד הלכה כב"ה ואי הוה עביד בשאר לילותא טובא וקא חזי ליה אינשי אמר עובר על דברי חכמים הילכך הואיל ודחוי דחוי כו' עכ"ל.

ומבואר שאסור להדליק הנרות בסדר של בית שמאי, ובבאור הלכה בסי' תרע"א כתב שאף שבכל מקום אסור לעשות כב"ש אבל הרי בשבת דף כ"א ע"ב אי' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בציון אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה, זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג, וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ומבואר שהיה זקן אחד שעשה כבית שמאי, וע"כ י"ל דבמקום שאין מחלוקת בעיקר הדין אלא רק בהידור מותר לעשות כד' ב"ש ולכן הביא הר"ף עובדא זו של שני זקנים, וסיים בבאור הלכה דכיון שלא הובא בשום מוסק דאפשר לעשות כד' ב"ש ע"כ אין לסמוך ע"ז. ובאמת שמצינו כן בחי' הריטב"א החדשים על שבת שכתב כן על הגמ' הנ"ל שבוה אין איסור לעשות כב"ש, אבל בדברי השבלי הלקט נמצא שגם כאן אסור לעשות כדברי בית שמאי.

עוד יש לדון שהרי ידוע דעת בית הלוי שאם יש לו ביום ג' רק ב' נרות לא ידליק אלא א', שאין בוה מהדרין מן המהדרין הואיל ואם מדליק ב' ביום ג' אין היכר של הימים, וכן כתב במשנה ברורה סי' תרע"א ס"ק ה' בשם ח"א ושו"ת כתב סופר סי' קל"ה, ובאבי עזרי הלכות חנוכה כתב שידליק ב' נרות, ולכאורה אם אי אפשר להדליק במספר ימים אחר מאותו יום, הרי שמטעם זה אי אפשר לעשות תשלומין, שכמו שאי אפשר לפחות כמו כן אי אפשר להוסיף.

אבל אין מובן באיזה אופן אם משלים נרות של אתמול יהא נראה כמו בית שמאי, דאילו החסיר ביום ראשון וביום ב' מדליק ג' נרות הרי ביום ב' לב"ש מדליק ז' נרות, ואילו החסיר ביום ב' ומדליק ביום ג' ה' נרות הרי ביום שלישי מדליקין לב"ש ו' נרות, ואם החסיר ביום ג' ומדליק ביום ד' ז' נרות הרי לב"ש מדליקים ביום ד' ה' נרות וכ"ש בימים שאח"כ שבית שמאי פוחתין יותר שלא יתכן שאם עושה תשלומין שיחשדוהו שעושה כבית שמאי, ויתכן שכל שמרבה יותר נרות מהצריך לבית הלל שוב יש חשש שיחשדוהו כבית שמאי כיון דלב"ש יש בימים הראשונים ריבוי נרות, גם יתכן שהרי למחרת התשלומין ידליק ככל אדם ונמצא שמדליק פחות מאתמול וזה ג"כ נראה כב"ש שמדליק אח"כ פחות מקודם. ויש להציע כמה דרכים איך יתכן דבר זה שאם עושה תשלומים שיהא נראה כבית שמאי.

א. אפשר שכל הנידון שיהא תשלומין אינו על נרות ההידור אלא רק על הנר העיקרי, וא"כ באופן שלא הדליק בליל שלישי ואילו היה דין תשלומין היה מדליק בליל רביעי ד' נרות של אותו יום ועוד נר אחד של תשלומין, וזהו כב"ש שבליל ד' מדליקין ה' נרות, (וצריך לומר שהואיל ובלילה אחת אי אפשר תשלומין כיון שיהא כבית שמאי על כן אין תשלומין בכל לילה).
ב. ואחד התלמידים רצה לפרש באופן שלא הדליק בליל ראשון ובליל שני ועתה אם ישלים את הכל בליל ג' צריך להדליק ו' נרות, וזה כדעת בית

שמאי, אבל באמת שהראשונים נחלקו בברכות תחילת פרק ד' אם יש תשלומין לב' תפלות או רק לתפלה אחת הסמוכה, ובשבלי הלקט בהלכות תפלה כתב שאין תשלומין לב' תפלות, וא"כ מסתבר שגם בנר חנוכה אילו היה תשלומין היה זה רק תשלומין לפעם אחת ולא לב' פעמים.

ג. עוד יש לדון אם לא הדליק ביום הראשון וגם לא עשה תשלומין ביום השני אם שייד תשלומין אח"כ, ואם נימא שיש תשלומין גם אח"כ הרי יתכן שלא השלים עד יום הרביעי ובא להדליק ה' נרות ונמצא כב"ש, אלא שבתפלה אין תשלומין אלא על התפלה הסמוכה, (ר"י שמעון).

ד. מי שמדליק כל יום רק נר אחד ואינו מן המהדרין הרי אם לא הדליק ביום ו' נמצא שידליק ביום ז' ב' נרות, והרי לבית שמאי מדליק בליל שביעי

ב' נרות, (ר"א כהן), והנה מי שמדליק נר אחד בלבד הרי בליל שמיני מדליק אחד כב"ש, אלא שבוה אין אפשרות אחרת, אבל לגבי לעשות תשלומין בזה אמרי' דלא יעשה משום שא"כ יחשדוהו כבית שמאי.

אך ל' השב"ה"ל הוא שאם עושה ריבוי נרות נראה כב"ש, ואופן זה אינו ריבוי נרות.

ה. אולי אם לא הדליק ביום ב' ומדליק ביום ג' ה' נרות יחשדוהו שנוהג כבית שמאי, ואף שלפי בית שמאי צריך להדליק ביום ג' ו' נרות אבל יתכן שאין לו ו' ומדליק ה' נרות (וזה כמו שכתב באבי עזרי שמי שאין לו כמספר הנרות שצריך שידליק כמה שיש לו, ובלאו הכי הרי אם מדליק לתשלומין אינו כמספר הימים שצריך היום). [הג"ר יצחק דוד

מרגע ועוללות מתודת רבנו צבי אליהו הלוי סמיתברג שליט"א

קפלו.

עוד יש לדון במי שהחסיר נר אחד מהמהדרין אם היה שייד ביה תשלומין, וא"כ אם החסיר ביום ג' נר אחד ישלים ביום ד' עוד נר ונמצא מדליק חמש כב"ש [ר"א סורק].

אלא שלפי הבית הלוי והמשנה ברורה שאם יש לו ב' נרות בליל שלישי לא ידליק שתיים אלא אחת, נמצא שבהדלקת שנים אין מתקיים שום הידור, וא"כ אם ביום השלישי מחסיר נר אחד דינו כמו שמחסיר שתי נרות, וא"כ צריך להשלים למחר עוד שתיים, וא"כ פ"י זה יתכן רק כאבי עזרי שאם מדליק ביום ג' ב' נרות קיים הידור במקצת, וע"כ חשיב שהחסיר רק נר אחד, ובלא"ה ממה שדן בשבלי הלקט שיהא תשלומין משמע שסובר שאין צריך היכר הימים.

ז. הנה אילו היה תשלומין היה זה כמו תשלומין שבתפלה, והרי בתפלה אם לא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בליל שבת שתיים של שבת, והיינו שהתשלומין הם כמו מה שצריך לעשות עתה, ולפי זה יתכן שאילו היה צריך תשלומין בנר חנוכה הרי שאילו לא הדליק בליל ראשון מה שעושה תשלומין בליל שני אינו שמדליק ג' נרות אלא ד' נרות כמו ב' פעמים של היום, ואם כן הרי שאילו לא הדליק בליל ב' ידליק בליל ג' ב' פעמים ג' והיינו ו' נרות, והרי לב"ש בליל ג' מדליק ו' ובוה הוא דמשכח"ל חשדא כב"ש.

אולם בשו"ת מהר"ש הלוי שהביא הפרי חדש מפורש שאילו היה תשלומין היה מדליק את של אתמול ואת של היום.

ובאמת שאם נאמר כן שידליק פעמיים כמו הדלקת היום, הרי נמצא שהתשלומין אינו להשלים את מספר הנרות, אלא להשלים את ההדלקה שכיון שהחסיר אתמול הדלקה צריך להשלים היום בעוד הדלקה, ואם כן היה ראוי שיעשה ב' הדלקות של שלש ולא הדלקה אחת של שש ושוב

אין זה כבית שמאי, דאילו לבית שמאי מדליקים ביום שלישי ו' נרות יחד ולא ב' של שלש שלש.

ח. עוד יש לומר שבאמת אין כוונת השבלי הלפט שידליק כולם ביחד אלא ידליק בנפרד את נרות היום ואת נרות התשלומין, (וכן מבואר בפרי חדש בשם שו"ת מהר"ש הלוי), ונמצא שאילו לא הדליק בליל רביעי נמצא שמדליק בליל ה' ב' פעמים מצד אחד ה' נרות כמו היום ועוד תשלומין של ד' נרות של אתמול, ויבאו לחשוד בו שעושה גם כבית הלל וגם כבית שמאי, ולכן מדליק ד' נרות כשיטת בית שמאי שבליל ה' מדליק ד' נרות, [הג"ר **אבינועם פוסטבסקי**].

ויש להוסיף בזה שהרי בשבת כ"ב ע"א אי אמר רבה נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח, והיכא מנח ליה רב אחא ברי' דרבא אמר מימין, רב שמואל מדפתי אמר משמאל, והילכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין, והנה כ"ז בנר חנוכה בעלמא, אבל אילו היה דין השלמה א"כ היה יכול להדליק משמאל ומימין יעשה השלמה, שהרי בין כך יש נר חנוכה גם משמאל.

ולפי זה נמצא שגם להשבלי הלפט קס"ד מדליק כל אחד בנפרד אין סתירה להסוברים שצריך להדליק דוקא מספר הנרות של אותו יום.

והנה **אחי הגר"מ** הק' דאם איתא שיש תשלומין לני"ח איך אפשר שמשום שיחשדוהו כב"ש לא יעשה התשלומין, שהרי נתבאר לפי כמה מהפ"י שהחשד הוא אם עושה את ההידור היום ואת ההידור של אתמול מתוך כך יחשדוהו, אבל אכתי יעשה תשלומין רק על נר העיקרי, ואיך אפשר שמשום הידור ידחה את עיקר התשלומין, וי"ל שבאמת הרי מעיקרא כי בשבה"ל דלי"ש תשלומין משום שנדחה, ורק שהוסיף טעם ב' שלא יחמיר מעצמו לעשות תשלומין משום שבה יחשדוהו כב"ש, אבל אין זה עיקר הטעם שאין תשלומין.

נ"ח בבשר בחלב

האחרונים דנו אם מותר להדליק נר חנוכה מבשר בחלב כגון בישראל חמאה בסיר של בשר בן יומו אם מותר להדליק בה נ"ח, ע' שער אפרים סי' ל"ח ופמ"ג סי' תרע"ג ושע"ת. וע' צבא הלוי על חנוכה סי' ו.

והנה יש לדון עוד דהנה בתו' שבועות מ"ד ב' כ' וא"ת דאמרי' ברי"ה המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעת מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה ואמאי הא מיתהני לרב יוסף דחשיב ליה בהכי כשומר שכן, וי"ל דשאני שומר אבידה ומשכון דכמה פעמים שיתעסק בה לשוטחה לצרכה ולהצניעה יפטר מליתן לו אבל התם יכול לכוין לתקוע ולטבול במקום שלא יבא שם עני באותה שעה עכ"ל.

בס' נפש יהונתן לרבינו יהונתן אייבשיץ הק' ששורף עיר הנדחת פטור ממצות צדקה משום עוסק במצוה וא"כ נהנה מעיר הנדחת שהיא אסורה בהנאה. ולכא' ק' כן על כל שורף חמץ בפסח לר' יהודה שביעור חמץ בשריפה, ולמה לא הק' על חמץ.

והנה כל איסורי הנאה אסורים רק כדרך הנאתם, כמבואר בפסחים כ"ד ב', ובתו' כ"ח א' ד"ה ותנן מבואר שחמץ מותר בהנאה שלא כדרך, ולכא' הוא הנאה זו שנפטר מליתן צדקה לעני היא שלא כדרך הנאה ואין לאסור.

אבל יש לדון שאם יבא עני בעת שמדליק פטור מליתן לו משום עוסק במצוה ובזה ל"ש ת"י התו' כיון שיש לזה זמן ומקום קבוע, והרי בבשר בחלב אסור גם שלא כדרך הנאתו. וכמבואר בפסחים כ"ה א' וברמב"ם פ"ד מהל' מאכלות אסורות הל' י',

להעיר את בני ביתו לצורך הדלקת נ"ח

במ"ב סי' תער"ב ס"ק י"א כל הלילה, עד במ"ב עמוד השחר ובברכה והיינו דוקא אם בני הבית נעורים אבל אם ישנים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה דכמו דלדידהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס הי"נ לדידן, ואם בא לביתו קודם עה"ש ומצא בני ביתו ישנים מן הנכון שיקצם כדי

שיוכל להדליק בברכה עכ"ל.

והוא דבר פלא שיוכל להעיר אחרים משנתם כדי שהוא יוכל לעשות מצוה, וביותר דאטו אם אין לו בני בית א"כ יעיר את הדורים בבתי אחרים כדי שיראו הדלקת נ"ח שלו, והנה יש לברר איך איירי כאן דאם הם הדליקו הרי כבר יצא גם הוא יד"ח משום שר איש וביתו ולא נותר עליו אלא הידור וע"ז ק' יותר משום כך יעיר את אנשי ביתו, ומיהו י"ל ע"פ הגרעק"א בתשו' תנינא סי' י"ג דמה שכל אחד מדליק בפני"ע אף שאין זה אלא הידור והרבה פוסקים ס"ל דאין ברכה על הידור, הוא מפני שמכיון שלא לצאת בהדלקת בע"ב וע"כ אצלו ההדלקה היא מעיקר הדין, אך מ"מ ק' משום מצוה שלו יעיר אחרים משנתם.

וע"כ נ' דאיירי שהם גם לא הדליקו ואם הוא מדליק יצאו יד"ח משום שר איש וביתו, אלא שכיון שישנים ואין שום פרסום ניסא ע"כ הדלקתו אינה כלום וממילא שאם יעירם יקיימו גם הם את מצות ההדלקה וחשיב שמעירם לצורך מצוה שלהם, וע"כ מותר להעירם משנתם.

והנה ראיתי בקו' מים חיים לחנוכה שדן אם הגיע מאוחר לביתו ועדיין לא הדליק נרות אם מותר להעיר את אביו ואמו כדי שיוכל לברך על נרות חנוכה, ולהני"ל הרי מ"מ"נ שאם הם הדליקו ורק הוא לא הדליק גם באדם אחר לא מצינו שיש להעירו, ואם הם לא הדליקו וכש"נ, פשוט שמותר להעירם שזה חיוב שלהם להדליק.

בנוסח הברכה בל' יחיד

יל"ע בנוסח הברכה על הדלקת נר חנוכה והרי מדליקים כמה נרות כל יום מלבד יום א', וא"כ למה אין מברכים להדליק נרות חנוכה, והפוסקים נחלקו אם לא בירך מעיקרא אם מברך על נרות ההידור, כגון מי שהדליק ביום חמישי ד' נרות ואח"כ נזכר שהוא יום חמישי ובא להדליק את הנר החמישי אם מברך עליו, וע' בשו"ת הגרע"א תנינא סי' י"ג, והשתא אם אין ברכה על נרות ההידור לא קשה אבל אם יש ברכה על נרות ההידור למה אין מברכים להדליק נרות חנוכה.

תרגום תיבת 'ויגלח'

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח וגו' [מ"א י"ד], תיבת 'ויגלח' תרגם אונקלוס 'וספר', וצ"ע שבכל התורה תרגם 'ויגלח'. ואמר **הג"ר זאב בורנשטיין** שגילוח סתם הוא תער כמו נזיר ומצורע משא"כ כאן סיפר שערו משום כבוד מלכות וע"כ רק גזז שערו שיהיה נאה ולא גילח. ומעתה לפי"ז יש מקום ליישב ד' רש"י שבת י"ג שכי' על מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה, ופירש"י להסתפר, ויש שואלים מה הוסיף רש"י, הרי בודאי יושב לפני הספר כדי להסתפר, אמנם להמבוי' א"ש ונפקא דינא להלכתא שרש"י דקדק שהאיסור הוא שמה ישבר הזוג ובא ללמד שכל זה דוקא בזוג, אבל לגלח שערו בתער שאינו זוג אלא סכין א' בזה אין לחוש ומותר לפני המנחה. [מאת העורך].

זכרון עולם

נשמת אדונו מורנו ורבנו
מאורן של ישראל
הגאון החסיד האמתי
רבי אהרן יהודה לייב
שטינמן זצלה"ה
כבה אורו של עולם ביום כ"ד כסלו
ונכתת גחלת ישראל הנשארת
וימש חשך

תמצית משנה ברורה

הלכות חנוכה סימן תר"ע – סימן תרע"ב

מיועד לחזרה בלבד, ואין לסמוך להלכה.

הלכות חנוכה:

סימן תר"ע:

סיבת תקנת מצוות החנוכה - בימי בית שני גזרו היוונים גזירות על ישראל וביטלו דתם וכו' עד שריחם הקב"ה וניצחו בני חשמונאי והרגום, ונכנסו ישראל לביהמ"ק בכ"ה כסלו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן טהור שהיה בו כדי להדליק נרות המערכה יום אחד, ונעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים, עד שהביאו שמן טהור, ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו הימים האלו ימי שמחה והלל, ושידליקו בהם נרות בכל שמונת הימים, להראות ולגלות הנס, והם מצוה מד"ס, ונקראים חנוכה ר"ל שחנו מאויביהם בכ"ה כסלו.

דיני ימי החנוכה

ימי החנוכה, והיינו ח' ימים שמתחילים בכ"ה בכסלו, אסורים בהספד ותענית, מפני שהם ימי שמחה והלל, ואין להתענות ביום שמתו אביו או אמו או תענית חלום, ואם עבר והתענה באלו צריך אחר חנוכה למיתב תענית לתעניתיה, ואין אומרים **צדוק הדין** בחנוכה, ויש מחמירים יום לפני חנוכה, אבל ביום שאחרי לחנוכה אין להחמיר. ואין **מספידים** בחנוכה אלא לחכם בפניו, ויום לפני חנוכה מותר, ויש מחמירים, ו**אבילות** לכ"ז נהג בחנוכה. ואזן לא ידליק נר חנוכה, ואשתו תדליק ונחלקו הפוסקים אם מותר לו לענות אמן, ואם אשתו לא בבית ידליק לפרסומי ניסא ולא יברך. **חרש** המדבר ואינו שומע חייב בנר חנוכה.

נוהגים העניים לסובב על הפתחים בימי חנוכה.

מלאכה - נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בזמן שהנרות דולקות והיינו חצי שעה, כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה, ויש מי שאומר שאין להקל להם, ודווקא הנשים שנעשה נס על ידיהם, ויש מקומות שגם האנשים נוהגים מחמירים בזה, ובמקום שנהגות איסור מלאכה כל היום יש למחות בידם, כי הבטלה עבירה היא ומביאה לידי שעמום.

סעודות - השו"ע כתב שרבי הסעודות הם סעודות רשות, שלא קבעום למשתה ושמחה אלא להלל ולהודות (שלא היתה הגזירה על הגופים, ואם היו מקיימים גזירותיהם על הדת לא היו מבקשים יותר, אבל בפורים שהגזירה היתה על הגופים, ולא היה עוזר להם להמיר דתם, לכך קבעו

להלל ולשבח גם במשתה ושמחה), והרמ"א כתב שיש קצת מצוה ברבי הסעודות, משום שבכ"ה כסלו נגמרה מלאכת המשכן, וגם בזמן אנטיוכוס שטמאו ההיכל עשו חנוכת הבית בח' ימים, ונוהגים לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם ובצירוף זה היו סעודת מצוה (וכן יכולים לעשות בנישואי בת ת"ח לע"ה כדי לעשות סעודת במצוה), וכתב הרש"ל שאם עושה הסעודה כדי ליתן שבח למקום או כדי לפרסם את הנס או המצוה, הכל סעודת מצוה, וראוי שהשמחה תהיה מעורבת בשמחת תורה, לשלא להתבטל מהקביעות. ובעונותינו הרבים יש שבמקום הדאה והלל מרבים בשחוק הקרטיף, ושומר נפשו ירחק מזה. וי"א שצריך לאכול גבינה בחנוכה, מפני שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב.

סימן תרע"א:

צריך להזהר מאד בהדלקת נר חנוכה.

הדלקת נרות שבת וחנוכה זה סגולה לבנים ת"ח. עני המתפרנס מן הצדקה צריכים הגבאים לתת לו נר אחד לכל לילה, ואם לא נתנו לו יחזר על הפתחים או מוכר כסותו או משכיר עצמו כדי שיהיה לו שמן להדליק נר אחד בכל לילה.

כמה נרות ידליק

אם אין ידו משגת ידליק נר אחד לכל לילה, והמהדרין מוסיפים כל יום עוד נר עד שבליילה האחרון מדליקים שמונה.

אם בני הבית רבים, לשיטת השו"ע רק בעה"ב ידליק וכולם נגדרים אחריו, כדי שיהיה היצר הנוספת הנרות בכל יום, ואפי' בניו הגדולים או משרתיו הם בכלל בני ביתו כיון שהם סמוכים על שולחנו בקביעות. ולשיטת הרמ"א כל אחד מבני הבית ידליק, לבד מאשתו שהיא כגופו, וגם הם יוסיפו נר אחד בכל לילה אם ידם משגת, ויזהרו לתת נרות כל אחד במקום מיוחד, כדי שיהיה היצר כמה נרות מדליקים, לא"ר היינו מיום השני והלאה, ולמ"א אף ביום הראשון ידליקו במקום מיוחד משום לא פלוג. מי שאין לו אלא ט' נרות ידליק ביום השני שניים ובשאר הימים אחד, ואם יש לו י' נרות לא ידליק ביום השלישי אלא נר אחד.

ואם יש לו מעט שמן ישים בנר אחד שמן כשיעור והשאר יחלק לכולם, ואם יש לו שמן בצמצום ולחבירו אין כלום מוטב שידליק נר אחד ויתן גם לחבירו, אמנם אם חבירו הוא מבני ביתו מוטב שיהיה הוא מהמהדרים.

אם השמן ביוקר מוטב להדליק נרות שעה ולהיות מוסיף והולך מאשר להדליק נר אחד בכל לילה, ודעת הבנין עולם שבליילה הראשון ידליק בשמן זית.

הפרדה בין הנרות

נר שיש לו ב' פיות ויכר שהם שתיים, אע"פ שבתוך הנר אינם מובדלות זה מזה, נחשב כב' נרות, ומשמע מהשו"ע שזה מועיל לב' בני אדם, ומהמ"א משמע שהנוהגים שכל אחד מדליק ומוסיף והולך, שצריך שכל אחד ידליק במקום מיוחד, לא ידליקו ב' בני אדם בנר אחד, ואפי' בליילה הראשון ובשעת הדחק יש להתיר בליילה הראשון. ולאדם אחד מהיום השני ואילך עולה לב' נרות. אך אפשר שכל זה בנר אחד, אבל בחנוכה אחת עם ח' פיות מותר להדליק כל אחד בצד אחר, וכן נוהגים.

הדלקה בעיגול - מילא קערה שמן ושם פתילות בצידיה או ששם את הנרות בעיגול והלהבות יכולות להתחבר יחד, אם לפני ההדלקה כפה עליה כלי שע"ז אין הפתילות מתחברות יחד כל פתילה עולה לנר אחד, ואם הדליק ואח"כ כפה כלי צריך לכבות ולהדליק אחרי כפית הכלי, ואם לא כפה כלי כלל אינו עולה אפי' לנר אחד, ולכן יש להדליק את הנרות זה ליד זה ולא בעיגול, ואם יש מחיצה בין נר לנר וכרוחב אצבע ביניהם מותר אפי' בלא כפית כלי, וכן מותר להדליק בפמוטות העשויות קנים קנים חלולים היוצאים בעיגול, אם מחיצת כל קנה מפסיקה בינו לחבירו, והם מובדלים אצבע זה מזה, ומ"מ אינו הידור להדליק בפמוטות. וטוב שלא להדליק נרות שאחד נכנס ואחד יוצא, כדי שלא יבוא להדליק בעיגול. וכשמדביקים את הנרות יזהרו שלא להדביק אפי' שתיים יחד, ואפי' נרות שבת ויור"ט אין לעשות כך אם הם מתחממות ונפלות.

מקום ההדלקה

יניח את הנר על **פתח** ביתו לרה"ר, ואם ביתו פתוח לחצר יניחו על פתח החצר לרה"ר, ובר"ן ובא"ז כתבו כרש"י שידליק בפתח הבית לחצר, ואם הוא דר בעליה וביתו פתוח לבית, ואין לו פתח לרה"ר או לחצר, ידליק **בחלון** הסמוך לרה"ר, ובשעת הסכנה מניחו על **שלחנו** ודיו.

הדלקה מפני החשד - חצר או בית שיש להם ב' פתחים אחת בצפון ואחת במזרח, צריך להדליק בשניהם מפני החשד, אפי' אם אין בחצר זו עוד דיירים, אך לא יברך אלא באחד מהם. ואם שני הפתחים הם באותה רוח מספיק שידליק באחד, אא"כ הם של שני בתים או שהבית חלוק מתוכו, שאז צריך להדליק בשניהם מפני שיחשדו שגרים שם שני בני אדם, ויש מקילים בששניהם שייכים לאדם אחד. וכתב הרמ"א שבזמן הזה שמדליקים

בפנים ואין הכר לבני רה"ר כלל, אין חוששים לחשד.

גובה ההדלקה - לא ידליק בפחות מגובה ג' טפחים, ובדיעבד יצא, ומצוה להניחו מתחת י' טפחים, ובדיעבד יצא, וכתב הא"ר שהיום שהורגלו להדליק בפנים אין בזה קפידא, אכן מהטור משמע שגם היום יש להקפיד בזה, וכן נוהגים המדקדקים. והמדליק בחלון ידליק שם אפ"ל אם הוא גבוה יותר מ"ט מוקרקעית העליה וזה עדיף מלהניח בטפח הסמוך לפתח אם אין שם הכר לבני רה"ר, ואם יש לו חלון פחות מ"ט ידליק בו, ובגרות בית הכנסת המנהג שהמנורה במקום גבוה. ואין להדליק מעל כ' אמה, בין במדליק בבית בין במדליק בחוץ, ואפ"ל בדיעבד לא יצא, וצריך לחזור ולברך, ואם הנרות ארוכים והלהב מעל כ' פסולה, ואם הדליק למעלה מכ' והוריד את הנרות ללמטה מכ' ג"כ לא יצא יד"ח, (ואם שני המקומות מתחת כ' יצא).

מקום ההדלקה בפתח - צריך להדליק בטפח הסמוך לפתח ולא רחוק יותר, בין בפתח הבית ובין בפתח החצר. וידליק לכתחילה בצד שמאל כדי שתהיה מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל, ואם אין מזוזה ידליק בימין. ואם מדליק בחלל הפתח יניחו בחצי השמאל, ולהט"ז ראוי להדליק בקצה הצד השמאלי ליד הכותל, ואין בזה ג"מ לאיזה צד הדלת נפתחת. וכתב הרמ"א שלדידן שמדליקים בפנים אין לחוש אם לא מדליק בטפח הסמוך לפתח, ומ"מ המנהג הנכון להקפיד בזה גם בזמננו, ואם יש לו חלון הפונה לרה"ר עדיף שידליק שם משום פרסומי ניסא, אא"כ שכיח הזיקא, או שהחלון למעלה מכ', שאז עדיף שידליק בפתח. ואם בני הבית רבים, עדיף שכל אחד ידליק במקום אחר שיהיה הכר כמה נרות מדליקים, ולא ידליק כולם בטפח הסמוך לפתח, אך לא ידליק במקום שמדליקים כל השנה.

הדלקה בבית הכנסת ובבית המדרש

מדליקים בבית הכנסת ובבית המדרש, ומברכים על ההדלקה, (כמו שמברכים על הלל בר"ח שאינו אלא מנהג).

מקום ההדלקה בצד דרום או בשלחן העומד בצד דרום, זכר למנורה, ואפ"ל בזמן הגמ' שהיו מדליקים בפתח, ויסדר הנרות ממזרח למערב, ויעמוד כשאחוריו לדרום ופניו לצפון, ויתחיל בימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש, והנוהגים לסדר הנרות מצפון לדרום אין למחות בידם, די ש להם על מה לסמוך, וכל אחד יעשה כמנהגו.

אם חוזר ומדליק ומברך בביתו - מי שהדליק בבית הכנסת חזר ומדליק בביתו, ואפ"ל בירך בבית הכנסת חזר ומברך בביתו, וביום הראשון לא יחזור ויברך שהחיינו, אא"כ מדליק להוציא את אשתו ובני ביתו, ובהגהות הגאון ר' ברוך פרינקל מסתפק אם אורח שהדליק בבית הכנסת חזר ומברך בבית.

זמן ההדלקה בבית הכנסת הוא בין מנחה למעריב, אפ"ל הנוהגים להדליק בבית בצה"כ, ובערב שבת לרמ"א ידליק לפני מנחה, ולרש"ל בין מנחה למעריב, בשעה שהציבור מתחיל להתקבץ ויש פרסומי ניסא, אך אם יש חשש שעד

שיבואו יתקדש היום לא ימתינו וידליקו אפ"ל לפני מנחה ויהיה פרסומי ניסא כשיבואו אח"כ.

ברכה בבית הכנסת כשאין מניין - דעת המ"א שגם בחול כשאין מניין יכול לברך. ודעת המור וקציעה שצריך שיהיו עשרה בשעת הברכה משום פרסומי ניסא, ואם השעה דחוקה ידליק בלי ברכה, ודעת הבה"ל שהפרסומי ניסא לא תלוי בעשרה, ושמשמעות הפוסקים שאפשר להדליק ולברך בלי עשרה, ועל כן המדליק בברכה יש לו על מי לסמוך, ואם יכול להשיג מנין בקלות זה עדיף.

אם רוצים למהר להתפלל יכול השמש להדליק את שאר הנרות והש"צ יתפלל, וכן בביתו אם מזדמן לו דבר נחוץ יכול אחר לסיים את ההדלקה, אמנם כשאינו ממהר עדיף שיגמור את ההדלקה בעצמו.

אבל בחנוכה - אבל ב"ב חודש על אביו ואמו, או שלושים על שאר קרובים, שמתפלל לפני העמוד בערב חנוכה, ידליק אחר את הנרות משום ברכת שהחיינו שניכר שזה שמחה לציבור, (אבל בביתו יכול לברך שהחיינו), ובשאר הימים יכול להדליק בבית הכנסת, ומתפלל בחנוכה מנחה ומעריב (ובט"ו באב וט"ו בשבט ול"ג בעומר מתפלל גם שחרית, ובחמה"מ פעמים מנעתי מאבל להתפלל מנחה ומעריב).

הדלקת שמש - צריך להדליק נר נוסף להשתמש לאורו אם ירצה, להכירא שהדליק את השאר לשם מצוה, ודווקא במניחה על שלחנו, אמנם המנהג שגם בבית ידליק נר נוסף אפ"ל אינו צריך לתשמיש, ומי שאין לו אלא נר אחד ידליק ללא שמש ויברך עליו, ויזהר לכתחילה שלא ישתמש לפניו. ואם יש מדורה א"צ להדליק שמש, אא"כ הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה.

סימן תרע"ב:

זמן הדלקת נר חנוכה

לדעת השו"ע מדליקים בסוף השקיעה, והיינו בזמן צאת הכוכבים, לא מאחרים ולא מקדימים, ובערב שבת מקדימים. וכתב המ"ב שמי שמתפלל מעריב בזמן צה"כ, נכון שידליק קודם מעריב, ויטיל בה שמן שתדלק חצי שעה אחרי צה"כ, שהרי הטור סובר שאפשר להקדים עד קרוב לחצי שעה, ולרמב"ם שצריך להדליק בשקיעה הרי אם מדליק חצי שעה או מעט יותר אח"כ לא יצא, ואף המקילים להדליק אח"כ אינו אלא מטעם ספק, ואם לא הדליק מקודם והגיע זמן מעריב, יקדים להתפלל מעריב. והנוהגים להדליק בצה"כ נכון שיכינו את השמן בתוך הנרות לפני מעריב, דאם יכינו אחרי מעריב יש לחוש שיעבור עיקר זמן ההדלקה שהוא חצי שעה. וכתב הבה"ל שמה שהזכיר השו"ע שאין מקדימים הוא צ"ע מכמה שאלות, דווקא קודם השקיעה אינו ניכר הפרסומי ניסא, אבל לא כשמדליק רבע שעה או חצי שעה לפני צה"כ, ובערב שבת הרי חייב להדליק לפחות עשרים דקות לפני צה"כ. אבל דעת הרבה ראשונים סוברים שצריך להדליק בתחילת השקיעה השניה, שזה בערך רבע שעה לפני צאת הכוכבים.

הדלקה מפלג המנחה - אם אין לו פנאי להדליק בזמנה, י"א (והכי נקטיק. פ"ח). שיכול להדליק מפלג המנחה ולמעלה, והיינו שעה ורבע לפני צא"כ (לפי שעות זמניות), ויכול לברך כשמדליק,

ויתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק, ולכמה פוסקים היינו חצי שעה אחרי צה"כ, ואסור להשתמש לאורה כל אותו הזמן, ואם כנתה בחול לפני צה"כ צריך לחזור ולהדליק אבל לא יברך. ואם נתן בה שמן רק לחצי שעה יוסיף עוד שמן אך לא יחזור ויברך, ואם הדליק לפני פלג המנחה צריך לכבותה ולחזור ולהדליק.

אם לא הדליק בשקיעה בין במזיד בין בשוגג, מדליק עד שתכלה רגל מן השוק, שזה בערך חצי שעה, שאז יש עוברים ושבים ויש פרסומי ניסא, וצריך לתת בה שמן שתדלק עד זמן זה, וכל זה לכתחילה, אבל אם עבר הזמן ולא הדליק, מדליק עד עלות השחר, ואם בני הבית נעורים אז יברך, ואם הם ישנים נכון שיקצים כדי שיוכל להדליק בברכה, ודעת החמד משה שיכול לברך גם אם אין אנשים, וספק ברכות להקל, אך הרוצה לנהוג כותיה אין למחות בידו. וכתב הרמ"א ש"א שבזמן הזה שמדליקים בפנים ואין ההכר אלא לפני ביתו, א"צ להדליק לפני שתכלה רגל מן השוק, וידליק כשבני הבית מקובצים יחד, ומ"מ טוב להזהר גם בזמן הזה, שכיון שמדליקים בפתח הבית והוא פתוח, יש הכר לעוברים ושבים.

אם לא הדליק כל הלילה אין לו תשלומין, אמנם בלילות האחרים ידליק מספר הנרות כשאר בני אדם.

כמה זמן צריכות הנרות לדלוק - המדליק בחוץ צריך לתת שמן שידלק עד שתכלה רגל מן השוק, ואם מדליק בתוך ביתו או שמדליק אחר שכלה רגל מן השוק, יתן שמן לחצי שעה, ואם נתן יותר שמן אין בזה שום מצוה, אמנם בגרות של שעה יש הדור מצוה שיהיו ארוכות, אך לא יעשה אותם גדולות מדאי. ומי שאין לו שמן כשיעור ההדלקה ידליק בלי ברכה, ואין לקנות שעה מעובדי עבודת גילולים.

הנאה מהשמן אחרי זמן ההדלקה - אם נתן שמן יותר מהשיעור הנצרך להדלקה, יכול לכבות, וכן מותר אז להשתמש לאורה, אך טוב להתנות שאינו מקצה את השמן יותר משיעור הנצרך להדלקה, ד"א שהכל הוקצה להדלקה, ויש מחמירים שבעוד הנרות דולקות לא ישתמש לאורם, מפני שהרואה לא ידע שעבר זמן ההדלקה, ולדבריהם אפ"ל תנאי לא מועיל לזה, וכן אין לטלטל הנרות בעוד שהם דולקים אפ"ל יותר מחצי שעה.

מי שהדליק נר אחד בלילה השני, ידליק אח"כ עוד נר ולא יברך, והפמ"ג מצדד שאפ"ל אם מתחילה לא היה כוונתו להדליק אלא נר אחד לא יברך על הנר השני.

כשיגיע זמן ההדלקה אסור אפ"ל ללמוד, וכ"ש אכילה ושאר דברים, ואם התחיל פוסק, ויש להחמיר אפ"ל חצי שעה קודם, אך לענין לימוד נראה שאין להחמיר.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

מידי חודש יוצא גיליון סיכום על המשנה ברורה לפי ההספק של מבחני דרשו, וכן על הדף היומי של אותו חודש.

נקודות הפצה ברחבי הארץ

ניתן לקבל את הגליונות במייל-

A0527692282@gmail.com

חיים של השגחה פרטית

א. מספרים שהגר"ח מברסק זצ"ל שאל פעם את הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל, ע"מ שנאמר במדרש שבגלל שאמר יוסף לשר המשקים שתי מילים כי אם 'זכרתני והזכרתני', נתווספו לו שתי שנים בבית האסורים, מה היה קורה אילו יוסף הצדיק היה מזכיר רק פעם אחת 'זכרתני', השיבו רבי שמעון כי אם בשביל שתי הזכירות מוסיפים שנתיים, שורת ההגיון שבשביל הזכרה אחת יוסיפו לו שנה אחת, הגיב רבי חיים כי לא כן הדבר אילו היה מזכיר רק פעם אחת לא היו מוסיפים ליוסף אפילו שנה אחת, משום שאדם חייב בהשתדלות, והזכרה אחת יתכן כי יש בה משום השתדלות, ורק כשהזכיר פעמיים נמצא שאף ההזכרה האחת אינה מתוך השתדלות, ואז נוספו לו שנתיים גם תמורת הראשונה, כי עתה הוכח שגם הפעם הראשונה לא היתה רק משום שהקב"ה צוה לעשות השתדלות, אלא משום שמאמין שזה מועיל, ונתבע יוסף על דק מן הדק כזה לפי רום דרגתו הגבוהה.

אמנם החזו"א בספרו אמונה ובטחון (פ"ב אות ו) כתב שגם על הראשונה נענש, שלפעמים ההשתדלות מנוגדת למדת הבטחון, ונתחייבנו לבדוק במחשבתנו אם היא מוסכמת ממדת הבטחון, וההשתדלות של יוסף לבקש משר המשקים 'והזכרתני', היתה כולזול במדת הבטחון בהיות שידע שלפי תכונת הרהבים אין בטבעו לזכור ולהיטיב אין ראוי המעשה הזה רק מתוך יאוש, והמיואש עושה כל מה שיכול אף דברים הרחוקים מכל תועלת, אבל אצל הבוטח כל מעשה שאינו חובה הרי היא אסורה. וכונת חז"ל רק לפעולה שעשה ולא למדת הבטחון שלו.

ב. אכן זו המציאות של ה"מעל הטבע" שמחייבת את המעוניין לזכות בה, להשליך יהבו על הי"ת בשלימות, וזו היתה המלחמה עם היונים, שהם לא כפרו במציאות ה', כי לא אמרו: כתבו 'אין אלקים' ח"ו, אלא אין לנו 'חלק'... כלומר, יש בורא אלא שהוא יצר טבע שסגור בכללים וכל מיני חוקים, וכמו שנגר או סנדלר אינו שולט על יצירתו לאחר שסיים את מלאכתו, כך סברו שהבורא עוזב עולמו.

לעומתם ישראל איתנים באמונתם שהקב"ה ממשיך לנהל את הבריאה, ומתערב כסדר בכל פרט שנעשה אצל יצירי כפיו בעולם, בהשגחה פרטית. לכן לא החריבה יון את המקדש, ולא עצרה את תפקודו, רק במנורה נלחמה כי היא בנר המערבי שבה סימלה את המעל הטבע הגמור ששום יוני לא הצליח להסביר תופעה פלאית כזאת, ולכן

שיא נצחונם של החשמונאים היה במציאת פך השמן שלא היה בו אלא ליום אחד, ובפועל דלק שמונה ימים!... ג. סיפור פלא של השגחה פרטית עליונה שלח לי גיסי שליט"א, ואינני משנה מלשונו הנעימה: הסיפור דלהלן מאומת לגמרי, שמעתיו מבעל המעשה, סמוך מאד להתרחשותו, הוא ארע ממש בתקופה האחרונה, ובעל המעשה הוא אברך מאלעד שלומד בכולל בני ברק.

כך היה המעשה: לאותו אברך משפחה ברוכה במגוון גילאים, ויש לו שתי בנות שצריכות לעבור טיפול ליישור שיניים. הוא אמנם שופע חידו"ת, אך כיסו אינו משופע בעודף מזומנים, ולעומת זאת בטחונו בה' הוא חזק מאד. חשבו הוא ואשתו, והחליטו שאמנם הטיפול הוא יקר, ואינם יודעים מנין לכסותו, אך הוא דבר חיוני שמוכרחים לעשות עבור הבנות, והי"ת הכל יכול, ישלח את הכסף.

הסיעתא דשמיא הראשונה היתה, שהתארגנה קבוצה יחד לטיפולים, והמחיר הקבוצתי היה חמש אלף במקום שבע וחצי אלף, סך הכל עשר אלף עבור שני הבנות.

אותו אברך, סח לפי תומו לחברו, שהוא עומד לעשות יישור שיניים לבנותיו, ונענה חברו לעומתו "אני לא מאמין לך". הלה השתומם, מה הוא אמר, ומה יש כאן לא להאמין. אומר לו החבר, 'תקשיב', לפני כמה ימים מתקשר אלי אדם עשיר, שאמנם יש בינינו היכרות ברמה מסוימת, אך לא יותר מידי. מבקש ממני אותו העשיר, ומספר שיש לו בת שצריכה לעבור טיפול מסובך מאד בשיניים, והוא מבקש שימצא לו בחורה שצריכה לעבור יישור שיניים, וכסגולה לסיעתא דשמיא לטיפול של בתו שיצליח. (אגב, מעשה מופלא לכשעצמו, על התנהגות של יהודי.)

כל זה מספר החבר לאותו אברך, וסח החבר: "אני לא ידעתי מנין אמצא בחורה הצריכה יישור שיניים, וכי אתלה מודעה בבית הכנסת. והנה משמים אתה מספר לי שהבת שלך עומדת לעבור טיפול ליישור שיניים, ואני השליח לתווך ביניכם". אמר לו האברך: יש לי שתי בנות... ואכן בסופו של מעשה העשיר לקח על עצמו מימון הטיפול של שתי הבנות... "פלאי פלאים", אברך צריך מימון ליישור שיניים, יהודי עשיר מתעורר מעצמו לחפש בחורה שצריכה טיפול, ו'בדיוק' בקש מחבר של אותו אברך, ו'בדיוק' סיפר האברך לחברו שבתו צריכה יישור שיניים. "יש מנהיג לבירה!" ויה"ר שיזכו תמיד כל עמלי התורה, להארות נפלאות של מעל הטבע ממש.

"יוסף" גימטריא "דף היומי"

א. בב"ר בפרשתן אי': "ויהי מקץ שנתים ימים, קץ שם לחושך (איוב כח) זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה ומאי טעם קץ שם לחושך, שכל זמן שיציה"ר בעולם אופל וצלמות בעולם, דכתי' "אבן אופל וצלמות" (שם), נעקר יצה"ר מן העולם אין אופל וצלמות בעולם. ד"א קץ שם לחושך, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום" ע"כ.

נראה דמדרש זה הוא מקור נוסף ליסוד שאמרו שכל פרשה שחופפת לרגלים בני חדא ביקתא נינהו, דכך בכל שנה פרשיותיו של יוסף הצדיק נקראות בעידנא דחנוכה. והנה איתא במדרש "וחושך על פני תהום" וחושך זוהי יון שהחשיכה את עיניהם של ישראל בגזרותיה, וכן מציינו שבעת שתלמי המלך תרגם את התורה ליונית ירד לעולם חושך שלשה ימים, אמנם הקב"ה שם קץ לחושך, וזהו הנר של חנוכה, זכר לפך שמן טהור שמצאנו החשמונאים שהיה קץ לחושך של יון, דמאז ניצחום ובטלו גזרותיהם.

ויש למצוא את ענין המנורה אצל יוסף הצדיק, דאיתא ברוקח דל"ו שעות האיר האור הגנוז בעולם, וכשראה ה' שהרשעים משתמשים בו לרעה גנוז, והיכן גנוז, בתורה שבע"פ, והם ל"ו מסכתות שבש"ס, וכנגדם אנו מדליקין בחנוכה ל"ו נרות, וזהו שאמרו שהנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד, דמאיר דרכם אור הגנוז דיום ראשון, שאין להשתמש בו לחולין.

ונפלא מאד שהשנה זוכים אנו לסיום ל"ו מסכתות הש"ס בז' טבת כהמשך לימי החנוכה, שאחרי שמאירים את ל"ו הנרות של חנוכה, זוכים אנו גם להשלים את ל"ו מסכתות הש"ס, כדי לסלק את החושך של יון, בג' ימים.

ב. מעתה יובן הרמז ביוסף שקרוי בתורה "בן זקנים", ופי' הבעה"ט שזקנים ר"ת זרעים קידשים נשים ישועות מיועד, ויש לעמוד כאן על ב' שינויים: **א.** שסדר נזיקין נקרא כאן ישועות כדאי' בשבת (לא,א) שיש כינוי לכל הו' סדרים בפסוק "והיה אמונת עיתך חוסן ישועות חכמת ודעת", וקשה דאם באנו להשתמש בכינויים אזי נכנה את כל סדרים, ומדוע שנכנה בר"ת אלו רק את סדר 'נזיקין' כ'ישועות'. **ב.** מדוע נשמט כאן הסדר הו' - סדר טהרות.

ויש מפרשים, שאכן יעקב לימד את יוסף גם את סדר טהרות, אלא שטהרות נקרא שם בגמרא 'דעת' ואין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה. עוד י"מ, דמצרים היא גלות הדעת, ולכן יוסף היה צריך קודם לרדת לגלות למצרים ולתקן הדעת ועי"ז להשיג מעצמו את 'טהרות'.

ברם על דרך החריפות נראה בזה, דהנה אי' (בב"ב כה,ב) הרוצה להחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום, עוד אמרו (בב"ב לא) מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות

ואמרי לה מילי דנזקין, ועתה יל"פ במה שיוסף נקרא 'בן זקנים' דפי' אונקלוס דהיה 'בר חכים', דבתיבת זקנים מונח סוד חכמתו דיוסף, דתיבת 'זקנים' נוטריקון ז'-קנים, והיינו ז' קני המנורה, שיוסף תמיד הדריס לעומתם לזכות להחכים, ועוד דבזקנים נרמז ש"ס כנ"ל, ומודגש דנזיקין נקרא ישועות, דישוע"ה גי' שמ"ן, ואת השמן יצק בז' קני המנורה כדי להחכים, ע"י שקיים בעצמו הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, ואלו הם ג' הבבות, ד'בבא' תרגומו 'שער' והיינו המנורה שמדליקין בפתח ובשער שהיא המשך של המנורה דביהמ"ק, כמו שאמר הקב"ה לאהרן שלך גדולה משלהם, ומכוח סדר נזיקין שבו ג' בבות (כנגד ג' אבות, דבבא גי' אבא) זכה להיות 'בר חכים' שהוא בחינת בן זקנים שממשיך את אור האבות אל השבטים.

וזהו שכתב הבעה"ט דזקנים גי' ר"ז וכן גי' או"ר, דהרי שורש החכמה שבש"ס הוא כאמור מל"ו שעות שאור הגנוז האיר בעולם שזהו הר"ז שבתורה וממנו האו"ר של התורה, וכך יוסף זכה לאור החכמה מזה גופא זכה לקץ שם לחושך, שהרי איתא בתורת חיים דענין ד' כוסות הם כנגד ד' גלויות שכלולות במצרים, ויוסף הוא זה שחולם על ענין ד' כוסות כנודע, דהוא מתקן את גלות מצרים שכוללת את ד' גלויות, ובחינת התיקון של גלות יון לגבי יוסף, הוא בכוח ה'בר חכים' שממנו זכה לקץ שם לחושך.

ג. ונפל ברעיוני רמז פלא ש"דף היומי" גי' "יוסף", דאכן בעומק תקנת ה"דף היומי" מונח סודו של "יוסף", שבכל יום מוכרח להיות התקדמות מיום האתמול, שזהו בחינתו של יוסף הצדיק שנקרא ע"ש "יוסף לי ה' בן אחר", דבגדר הניסיון שלו נאמר בתורה "ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה", ובחינת יום יום עניינו שבכל יום היה תוספת בקושי הניסיון ובכולם עמד, ולעומת זה בקדושה זהו בא בחינת 'דף היומי' שבא נמי במהלך של יום יום תמיד. (וי"ו יום עולה בגי' יבק' דהוא מנין פסוקי וישב לרמז שזה עיקר פר' יוסף, שבמעבר יבק נלחם יעקב עם שרו של עשיו על פך השמן דחנוכה שממנו משתלשל עבודת 'מוסיף והולך', ויוסף הוא שטנו של עשיו, כנרמז בגמל טעון פשתן שבנר חנוכה, דו"ק מעט בצירוף הרמזים.) וזהו בחינת "מוסיף והולך" של נר החנוכה, שהזוכה לזה ממשך תמיד להיות מוסיף והולך בתורה, שבכל יום ויום מתחדש לו דבר שלא ידע אתמול, ומי שלומד "דף היומי" כראוי בוודאי זוכה לזה.

וראה זה פלא, שכעת (חורף תש"פ) רובא דרובא דעולם הישיבות עוסקים בג' הבבות: **ב"ק** - היכלי מיר ובנותיה. **ב"מ** - פוניבו' ובנותיה, קפלן, פינקל, אור ישראל וולפסון. **וב"ב** - חברון ובנותיה, וסורוצקין. ויהי רצון, שנזכה כמו יוסף הצדיק בשעתו למשוך ישועות מנזיקין. ועי"ז להאיר את חכמת התורה לתוככי רה"ר - **"חכמות בחוץ תרנה"**, ויתקיים בנו קץ שם לחושך, בבניית אורו של עולם בב"א.

הרהורים אודות 'סיום הש"ס העולמי'

א. הנה זה ברור שתקנת ה"דף היומי" שכבר התקבלה בקהילות ישראל, נכנסה לתוך וורדיה ועורקי דמה של נכנסת ישראל, עד שנהפכה לעצם מעצמה ובשר משרה, ומן שמיא קזכו למאיר לארץ ולדרים ה"ה הגאון ר' מאיר שפירא מלובלין, להאיר בעם ישראל את רעיון תקנת הדף היומי בכוח ובהיקף עצום שכזה, באופן שניתן אולי הרשות להשוות בין תקנה זו בסדר לימוד תורה שבע"פ, לתקנת סדר הלימוד של תורה שבכתב, עד שאותו רוח ממרום שנשבה על משה רבינו בעת שתיקן קריאה דשני וחמישי שלא יעבור על כלל ישראל שלשה ימים בלא קריאת התורה, אותו רוח נשבה על המהר"ם שפירא ששמו ע"ש "משה שפיר קאמרת", לתקן כן בתושבע"פ.

והנה תלמידו הגדול של מהר"ם שפירא מלובלין זי"ע, הלא הוא מרן בעל השבט הלוי זצוק"ל, העיד ששמע מפיו שרואה תועלת הרבה בלימוד הדף היומי, שעל ידי כך כל אחד ילמד גמרא כדבעי לפחות שעתים-שלש ביום, כי באמת רצונו הקדוש היה שילמדו את הדף היטב, כידוע שכל חלומו היה שאם שני יהודים יפגשו ביניהם יוכלו לדבר בלימוד, והרי פשיטא שבשביל לדבר בלימוד צריך לכל הפחות שעתים-שלש שקיעות בלימוד הדף בכדי שיהיה ע"מ לדבר, ודלא כהמנהג הרווח היום ללמוד במשך שלשת רבעי השעה או שעה, רק את הגמ' בלבד.

ב. עד כדי כך חשוב להפוך את זה ללימוד עיוני לכל דבר וענין, עד שאף חשוב לקבוע את הדף היומי לחלק מסדרי הלימוד בישיבתו, וכמסופר בסוף ספר ראשית ביכורים, שכשהקים הגר"מ שפירא את ישיבת חכמי לובלין הלך ובא לביתם של גדולי הדור בפולין כדי להחליט על שיטת לימוד מתאימה בישיבה הקדוה, וכשביקר בוורשה נכנס לביתו של הגאון בעל ה'ראשית ביכורים' (עמ"ס בכורות), ושאל לדעתו, תוך שהוא מוסיף שהציעו לו להנהיג את שיעור הדף היומי בישיבתו מידי יום בשיעור עיון, היינו שרה"י יסדר לעצמו לפני השיעור את דף הגמ' שלומדים עם כל המפרשים תוך עריכת חידושו, ואח"כ ירצה בפני התלמידים את הדף כשיעור יומי קבוע, כדי שיהיה הדף היומי העולמי נלמד בישיבת יח"ל מדי יום ביומו בעיון.

החזירו הראשית ביכורים מלה"ד, למי שמסר את בנו לאופה ללמוד את מלאכת האפיה, הלך האופה והושיבו ליד דלפק המכירה, מכר הנער ככרות הרבה ואת מלאכת האפיה לא למד! אדם הרוצה ללמוד את מלאכת האפיה עליו לראות במו עיניו פעמים רבות איך עושים עיסה איך לשים אותה, כמה מים מכניסים לקמח, וכמה שמרים, רק אז ילמד איך אופים לחם, כך הדבר ביחס לבן ישיבה עליו לראות בעיני רוחו ולחוש איך לומדים ומבינים ד"ת,

איך נולדים השיעורים, וכיצד יש להתעמק כדי להבין סוגיא, לכן לא די בידיעה איך מוסרים שיעור מוכן, עכ"ל.

ב. לפי הדברים האמורים לא פלא תגובתם הצוננת של גדולי ישראל זצ"ל בנוגע ללבטס של עמלי תורה בחורים ואברכים להשתלב בלימודי הדף היומי. פעם הגיע אברך צעיר להגאון ר' מיכל פינשטיין זצ"ל להתייעץ איתו אם ללמוד דף היומי, ענה לו: דף היומי מתאים או לבעלי בתים פשוטים או לגאונים גדולים, אתה, לא זה ולא זה...! הגר"מ שפירא זצ"ל שיבח פעם בחור שאינו יודע איפה אוהז הדף היומי, וסיפר לו שהתפעלו פעם למרן הגרא"ל זצ"ל, שבעבר כשיהודי בא לעיר שאל: איפה האכסניה? היום, יהודי בא לעיר שואל: איפה הדף היומי...? ענה מרן בשנינה: כן, פעם ישנו באכסניה, היום ישנים בדף היומי!

מאידך אין ספק שגדולי ישראל עודדו בכל פה את לומדי הדף היומי, זה ודאי נחוץ לאלו שעמלים לפרנסתם ואינם שייכים לעומק סוגיות התורה, שלפחות יהיה להם איזו מסגרת שתקשור אותם במידת מה לתורה הקדוה, עינינו הרואות כיצד לימוד שעתים זה, למרות היותו קליל ביותר, בעל הבנה בסיסית ראשונית, הופך בתים שלמים ומעלה יהודים לעבודת ה' בכל תחומי החיים, כי כל גרם של תורה, נידון בערך שונה לחלוטין, גבוה מהמצות כולן.

אבל לחשוב שבן-עליה אשר טמון באהלה של תורה, ומלין עצמו בעומקה של סברא וסוגיא, יחוש את עצמו נפסד ומקופח מהעדר אירועים רבי-רושם, מלאי צלילים והפקות עוצרות נשימה, למען ציין את הספקיו וידיעותיו הנפלאות בעמקי תורתנו הקדוה, זוהי טעות בכל ההגדרה.

משל למה"ד, למלך עתיר נכסים, שבארמונו התגוררו שרים ורוזנים, נהנים מעושרו הכביר, ומתפרנסים בכבוד ויקר מאוצרותיו הבלתי נדלים, ברם, מידי שבע שנים היה המלך עורך סעודות פאר לכל בני מדינתו, מתוך הוקרה לתומכים בשלטונו, שם היו מוציאים מאכלים מיוחדים ואטרקציות מקוריות אשר לא הורגלו בהם אפי' בארמון המלך... נו, האם יחושו השרים והרוזנים 'מקופחים' שלא הוזמנו לסעודות הללו? האם יחשבו להתחלף אם אזרח סתמי במדינה, ולוותר על זכותם הנוראה לחזות יום יום בפני המלך, ולחבוק את כל החיים האיכותיים בארמונו?

כך עמלי התורה שמוסרים נפש למען שמו באהבה, עוזבים כל מנעמי עולם, אינם שולחים ידם בשום אמצעי פרנסה, ומתגוררים כל ימיהם בהיכלא דמלכא בד' אמות של הלכה, שם רואים את פני המלך מידי יום, בגילוי ד"ת מתוקים ונחמדים העולים ומעטרים כתר של מלך. האם נוכל להשוותם רגע קל, לשאר האזרחים - יהודים כשרים ויקרים, שלכבוד שמצייתים להוראת המלך לקבוע עתים לתורה, עורכים להם מסיבות כל ז' שנים... יש השוואה...?

כשרונות "מבזבזים"

א. עלינו להבין למה התנכלו יון דווקא למנורת ביהמ"ק לטמאות שמניה, כנוסח הפייט 'ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים', דמשמע שעיקר מה שפרצו למקדש היה בשביל לטמאות את השמנים שזה היה כל מגמתם ושאיתם. וכן משמע שעיקר הנס היה שמוזימתם זו לא הצליחה כדפייט: 'ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים' כנודע, שמצאו שם פך שמן קטן חתום בחותמו של כה"ג. וכן חזינו דעיקר מצוות חנוכה היא הדלקת הנרות זכר לנס פך השמן. וא"כ משמע שזהו החלק העיקרי במאבק של היונים והחשמונאים, ומה ראו לחום בפרט שולי כזה...?

ברם הביאור הוא, שהמנורה סימלה את השיעבוד המוחלט של ז' החכמות שבעולם לחכמת התורה, וביאר ביערות דבש (דרוש ז'), דא"י בשבת (כ"ב), שהנר המערבי היה עדות לכל באי עולם ששכינה שורה בישראל, וצ"ב למה זה היה עדות, ואם כי היה מופת חוץ לטבע, הלא הרבה מופתים ושינוי טבע היו במקדש כנודע, וכן מהו שאמרו ממנה היה מתחיל ובה היה מסיים? ותירץ: ונראה כי ז' נרות הם ז' חכמות, כי ידוע חכמה מכונה בשם נר, חכמת אדם תאיר פניו, וז' נרות הם חכמות חיצוניות, ונר המערבי היא חכמת תורתנו הקדושה, שכינה במערב, וכל החכמות משתלשלות מתורתנו ומשם מקורם ושם ישובו, כי כולם הם נערות המשרתות את המלכה, כמ"ש הרמב"ם שהן לרקחות וטבחות, וכולם צריכים לתורתנו כי כל החכמות פרפראות לתורתנו. (ומאריך שם ברשימת חכמות: המשקולת. התכונה. התולדה. הטבע והרפואה. הצמחים והמחצבים. הרקחות והרפואות. אלקימייא. הציור והמוזיקה. ההגיגות והנימוסין.) וזהו מאמרם על הנרות כלפי נר המערבי - 'ממנה היה מתחיל ובה היה מסיים', כי ממנה כל החכמות ובה היו מסיימות שכולם טפלים אליה. עכ"ד.

ולכן היונים רצו לטמאות את השמנים דייקא, כי היה לצנינים בעיניהם תפיסה זו שכל החכמות כפופות לתורה ויונקות ממנה, והחזיקו שחכמת התורה היא אחת מיני אלף, והעיקר היא החכמה היונית, וע"כ לחמו בעדות זו.

ב. והנה אי' בירושלמי (חגיגה ט"א): אחר הציץ וקיצץ בנטיעות, מני אחר? אלישע בן אבויה שהיה הורג רבי תורה (כשראה נערים שנתרבו וגדלו בתורה הרגו, פני משה), אמרין כל תלמיד דהוה חמי ליה משבח באורייתא (שהיה רואה אותו מצליח בתורה) הוה קטיל ליה, ולא עוד אלא דהוה עליל לבית וועדא והוה חמי טלייא קומי ספרא (שהיה נכנס לבית המדרש והיה רואה נערים שנכנסים לבית רבן, קרה"ע), והוה אמר מה אלין יתבין עבדין הכא (מה אלו יושבין כאן, כלומר, מה תועלת להן בלימודן, סופן שלא יצליחו בלימודן, קרה"ע) דהן 'בנאי' אומנתיה, דהן 'גרי' אומנתיה, דהן 'ציידי' אומנתיה

(זה ראו לאומנות שיהיה בנאי, וזה נגר וכו') וכיון שהוון שמעין כן הוון שבקין ליה ואזלין לון (כששמעו זה הניחו בית הסופר והלכו להן, פני משה) עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך (שבדברי פיו היה מחטיא התינוקות וכו', קרה"ע).

ומתבאר שאחר היה הולך בדווקא למוכשרים והיה הורג אותם, וצריך להבין מאי משמע הורג אותם, וכי הוא היה מוציא סכין ושוחט אותם...? לא מסתבר!... וגם בירושלמי אי"ז משמע שהרי מוסיף "ולא עוד"... ואם הוא היה הורג את החכמים בפועל ממש, היה צריך להפוך את הסדר ולומר שהיה מוציא מלימוד ולא עוד אלא שהיה הורג (ואולי להורות שגדול המחטיאו יותר מההורגו), ויותר נראה לומר שהוא היה הורג אותם נפשית, שהיה צוחק עליהם ומבזה אותם, מה הם משקיעים בלימוד, ומה יצא מהם, ואיזה חיים קשים וכו'.

ג. ונראה דאת ההיפך הגמור מזה אמר תלמידו של אחר - ר"מ (שעל יחסו לאחר נאמר בגמרא: ר"מ רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק), כמבוי בשלהי קידושין - ר"מ אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, דלכאורה לא מובן ממה הוא בא לאפוקי? אבל עכשיו מבואר היטב, דהוא היה צריך להתמודד עם כל ה'מכונים' שייסד אחר, רבו, וע"ז צעק שהוא אינו שומע לו, ודוחה את כל ההצעות המגוונות לעבודה, רק שטייגען!...

ולפ"ז ניתן אולי לבאר את דברי הגמ' בחגיגה (ט"ב), שאמרו על אחר שזמר יוני לא פסק מפיו, ויהיו אולי שייסבירו שטמון במקצב הנגינה שלהם השחתות רבות שמביאות לקלקול בנפש, אבל לפי דברי הירושלמי, י"ל דהזמר היוני היה קריאות עידוד לצאת להשתלם בכל מיני חכמות מחכמות שונות, דענין זמר הוא החזרה על ענין אחד הרבה פעמים, דלעומת זה אמר ר"ע (סנהדרין צ"ט, ב) זמר בכל יום זמר בכל יום, שיחזור על חכמת התורה הרבה פעמים, וליון יש זמר בשבח ההתמחות בחכמות העולם, ודירבן את הצעירים לצאת החוצה ולהתקצצע... מידי מוכר לנו הזמר הזה... אנו מתמודדים עם כל מיני מזמרים מעין אלו, תלמידי יון המנסים בכל כוחם להיכנס למחנינו ולעניין את לומדי התורה ועמליה לצאת ללימוד כל מיני חכמות, ואם פעם היה זה בניה נגרות וצידות, היום זה הנהלת חשבון, עורכות דין, ומחשבים... אולם הזמירות הללו הם זמר יוני מובהק, והניצחון עליהם היא המנורה, שמורה שכל החכמות משתלשלות מתורתנו.

לכן גם בלי לחשב את הנוקים האדירים שבאים מעסק שחוץ ללימוד, צריך לדעת ששום כשרון אינו מתבזבז כשעוסק בתורה, להיפך, ככל שמעמיק בתורה ולומד עוד שנים, משתבחת חכמתו ומתחדדים כשרונותיו, ומי שטוען לו שמפסיד את ההתמקצעות, 'זמר יוני' הוא!...

הזהיר בנר

א. הגמ' בשבת (כג,ב) מבטיחה למי שזהיר בנר שיזכה עי"ז לבנים תלמידי חכמים, וצריך להבין מדוע דווקא בנים תלמידי חכמים ומדוע לא יזכה שהוא עצמו יהיה ת"ח. ובכן יהודיע כתב עפ"ד האריז"ל שעיקר האור של הנרות מיישר שיין לנשים (כנרמז בגדר נר איש 'וביתו' זו אשתו) ולכן ניתן לה הברכה שיצאו ממנה בנים תלמידי חכמים, ומחדש שם יסוד מופלא, שעיקר השמחה בבנים ת"ח הוא לאשה, כמו שנאמר במשלי (כג,כה) "ישמח אביך ואימך ותגל יולדתך" שלאשה יש יותר שמחה בבנים ת"ח, ולכן נאמר בה לשון 'גילה' שהוא תוספת שמחה, ובאב נאמר רק לשון שמחה.

ב. ויש להציע בזה עוד מהלך, דהנה להלן שם בגמ' מובא מימרא דרבא: "דרחים רבנן" הוו ליה בנין רבנן, "דמוקיר רבנן" הוו ליה חתוותנא רבנן (חתנים תלמידי חכמים), "דדחיל מרבנן" הוא גופיה הוי צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא מרבנן. הרי מבואר כאן שלשה שלבים שונים באהבת ת"ח שלגבי כ"א מהם יש שכר שונה.

והנה המהר"ל בחידושי אגדות שם, ביאר את שלשת החלוקות הללו באופן נפלא שכל מידותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, ולכן האוהב ת"ח ונפשו קשורה בתורה יזכה שבניו יהיו ת"ח שנפשו של האדם קשורה בנפש בנו, והואיל ופיתח בעצמו את כוח מידת האהבה עי"ז יזכה לבנים שיוכל לאוהבם ביותר. והמכבד את החכמים, מפני שהוא מכבד את התורה ראוי שיתכבד ע"י התורה, כמו שנאמר (שמואל א' ב,ל) "כי מכבדי אכבד", ומפני זה יהיו לו חתנים ת"ח שהדבר ידוע שהחתנים הם כבודו של האדם. והירא מן החכמים, הוא עצמו יהיה ת"ח, דכיון שירא מהם מבטל את עצמו לגמרי אליהם עד שכביכול אינו נמצא כלל, ונמצא שהירא מן החכמים הוא דבק לגמרי בחכמים כל ימיו עד שאינו מחשיב עצמו כלום כנגדם, ולכן הוא עצמו יזכה להיות ת"ח. עכ"ד.

לכשתמצי לומר, נראה דמונח בזה כל שלשת הברכות היסודיות ביותר ששייכות בזה העולם - בני חיי ומזוני, דהאוהב זוכה ל'בני' כדפי' המהר"ל שיהיו לו בנים שיאהב אותם, והמכבד זוכה ל'מזוני' דע"י שיהיה לו ממון רב יוכל לפזר הונו ולקבל בעד זה חתנים ת"ח גדולים, והירא זוכה ל'חיי' שהתורה היא החיים בעצמם כלשון חז"ל כי חיי בעלי החכמה בלא תורה כמיתה הם חשובים, והואיל ויש לו את היראה שהיא האוצר לחכמה לכן זוכה להיות ת"ח בעצמו שזהו ברכת ה'חיי' כנ"ל, וכבקשת ברכת שים שלום "כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים", כי אין חיים בלא תורה.

ג. וצריך ללמוד מזה כמה חשוב ונפלא מצוות כיבוד ת"ח ואהבתם ויראתם, שע"ז אדם מקבל את כל שכר חיי העוה"ז בבני חיי מזוני, מה שלא שמענו גודל שכר כזה בשום מצוה.

וההסבר לכך מפני שהת"ח הם עמודי העולם, ד"אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת"י, וכיון שכל קיום העולם תלוי בלימוד של התלמידי חכמים, לכן כל דבר קטן הנוגע לחביבותם להתבטלות כלפם או לאהבה אליהם, מונח בזה שכר שכולל את כל חיי העוה"ז, דזה גופא המדה כנגד מדה שיש כאן, דכיון שדאג לאלו שמחזיקים העולם, ממילא הקב"ה ישפיע עליו כל שפע שיתכן בזה העולם.

ובאמת שככל שמתרבים האברכים, כך יותר צריך להזהר בדבר זה, כי כבר מתרגלים למציאות נשגבה זו, ונעשה גס ליבו במעלתם וחשיבותם, ובאמת מה שיש ריבוי אינו פוגע במאומה בחשיבותם, שהרי כל אברך שעמל בתורה הוא ס"ת חי, ולא שמענו שממעטים בכבוד הספר תורה אם יש בביהכנ"ס עוד עשרה אחרים, ורואים את ישראל קדושים מכבדים בכבוד עצום את הספר תורה, ומנשקים ומגפפים ומחבקים אותם, ועושים לכבוד כל ס"ת חדש שמכניסים לביהכנ"ס, אירוע ענק וסעודה גדולה ומכובדת.

וכך בדיוק היו צריכים לעשות בכל קהילה חרדית, כאשר מגיע להתגורר במחיצתם אברך ת"ח חדש, בין אם הוא מבוגר ובין אם הוא צעיר, היו צריכים לתלות מנורות על כל הרחוב, ולתלות מודעות ענק "ברוך מתיין לשלם" ולערך שעה ריקודים בתזמורת וסעודה מכובדת לכבוד בואו לשכון כבוד בשכונתם. כי זו האמת ואין בלתי שהגיע כאן עוד ס"ת.

ד. ועתה נבא לבאר מדוע הזהיר בנר הוין ליה בנין ת"ח ולא נקבע לזה שכר אחר של חתנין ת"ח או שהוא עצמו יהיה ת"ח, דנראה דעניינו של חנוכה נתייחד ביותר ל'אהבה' אל התורה, דכיון שכל רצונם של היונים היה להשכיחם תורתך, וכנגד מזימה זו נתגברה יד חשמונאי וניצחו אותם, ממילא כל עיצומו של ימים אלו הוא שמחה בהתגברות כוח התורה בעולם, ואי"ז שיין ל'יראה' מהתלמידי חכמים, או ל'כיבוד' תלמיד חכמים, אלא ל'אהבה' כלפי עצם מציאות הת"ח בעולם, ששמח בהצלחת עולם התורה דאז, שבזכות הנצחון דאז נמשך שגשוג התורה עד ימינו באופן מופלא ביותר.

ונמצא שהעלאת הנרות הם העלאת קרנם של האברכים עמלי תורה, ששוקדים בכל המצבים כחשיכה כאורה - לילה ויום לא ישבותו, כי גם כשבאים למקומות למטה מעשרה או בשעת החשיכה והמשברים, וכן בדרכים, תמיד הם אוחזים בתורה באהבה רבה, ולכן הם מעמידי העולם מאז ומעולם.

גילוי הנס מתוך מכסה הטבע

א. הנה בחנוכה ייסדו חכמים מצווה שיש בה ענין מיוחד של פרסומי ניסא, אכן מצינו ענין פרסומי ניסא בעוד שני עניינים דרבנן, קריאת המגילה בפורים שטעונה עשרה, וד' כוסות בליל הסדר, וצריך להבין מה המיוחד בניסים אלו שראו צורך לפרסמם, ולמה לא קבעו לפרסם את נס קריעת ים סוף ועשרת המכות, וכל תהלכות בני ישראל במדבר...?

ואשר נראה דאכן ג' ניסים אלו נמצאים בסכנת הכחדה ושכחה כמו שנבאר, ולכן קבעו להם זכרון ופרסום מיוחד מידי שנה שלא יחול עליהם השיכחה, ראשית נס חנוכה שבו אנו עומדים, המעיין בספרי ההסטוריה כיוסיפון ומכבי יראה שכל שיחם ושיגם היה בדבר נס המלחמה, שעליו ראו להקדיש סקירה נרחבת, משא"כ נס פך השמן שהיה בבית המקדש פנימה לא תפס כל כך מקום, ואולי אף לא היה ידוע אלא לכהנים הקדושים שבאים אל הקודש פנימה. ובוודאי שבאמצעי הפירסום של פעם היה יכול להיות מצב כזה שסוקרי האירועים ינציחו אך ורק את מאורעות המלחמה וישכחו לגמרי את הנס של פך השמן, ולפיכך ראו חז"ל לתקן מצווה מיוחדת כדי שלא ישתכח נס מציאת פך השמן הטהור ובעירתו שמונה ימים בדרך נס. (ונרמז בעל הניסים אחרי כל התיאור של המלחמה "ואחרי כן באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו, דמשמע דרק אחרי נס פך השמן קבעו, ג"כ ימי הלל והודאה על ניסי המלחמה).

וכך בענין נס פורים, התרחישים שארעו שם היו נעולים בתוך מסגרת עבה של מקרי הטבע השונים, אחשוורוש רגיל להשתכר, ובמקרה הוא מוצא לנכון להעלות לגדולה את המן ובמקרה הוא הורג את המלכה שלו, ובמקרה אסתר נקראת אל בית הנשים וכו', וכבר אמרו חז"ל אסתר מן התורה מנין שנאמ' ואנכי אסתר אסתיר פני ביום ההוא, ועל כן יש ענין של 'פרסומי ניסא' לפרסם את צד הנס בתוך כל ים הטבע.

ובד' כוסות יש גם כן צד נס שכבוש בטבע, שהרי ד' כוסות רומזים לד' גלויות, שבמצרים שתינו רק כוס אחת, כי הפ"ו שנים האחרונות מעת פטירת מרים שהכביד השיעבוד הוא גי' כו"ס, ונותר מת"ל שנים עוד ד' פעמים כו"ס שהם ד' גלויות, וכ"ז נעלם בקורות עולם במכבש ההסטוריה, ורק מי שמאמין בהקב"ה, יודע שנסתרו כאן ד' מלכויות מכוונות וידועות מראש ואי"ז סתם מלחמת מלכים זה קם וזה נופל.

ב. ונפלא לראות את הקשר שבין נס חנוכה ליוסף הצדיק שאת פרשיותיו אנו קוראים מידי שנה, שלא במקרה, בימי החנוכה, דאי' במגלה עמוקות, דיוסף גי' אנטיוכוס וגי' מלך יון, שהרי יון מחפשת בכל דבר את שיא היופי, ומצינו בכל מקום שמלך הוא דבר יפה כדכתי' מלך ביופיו תחזינה עינך, ונמצא דשיא היופי שבעולם הוא מלך של יון ויוסף כנגדו

שעליו נאמר יפה תואר ויפה מראה, ובנביא זכריה נאמר 'ועוררתי בניך ציון על בניך יון' שנתבאר בזה שהחשמונאים נקראים בני ציון, וכן נודע שציון גי' יוס"ף, כ"ז כבר מובא.

ונראה להוסיף עוד ע"פ הנ"ל, דהנה מצינו ביוסף שקראו פרעה "צפנת פענח", ופי' יונתן בן עוזיאל 'גברא דטמירן מפרסם' הרי שיוסף הוא הראשון שייסד את ענין הפירסומי ניסא, שהוא היהודי הראשון שירד למצרים והכין את הדרך לכלל ישראל, ע"י שגילה בתוך מצרים איך שהכל במהלך מוכן וידוע מראש, וכפי שהודיע לפרעה כשניגש לפתור את חלומותיו "את האלקים אני ירא", והאלקים גי' הטב"ע, ששם בתוך הטבע שמטביע את כולם, גילה יוסף את השם.

ולדרכינו יובן נפלא, דזהו הענין של 'פירסומי ניסא' של חנוכה ושל פורים וד' כוסות לגלות את הנס שמוסתר בתוך הטבע, (ויוסף גי' סו"ד הטב"ע או סו"ד אלהי"ם ששם שמים שגור בפיו ושובר על ידי כוח הסתרי הטבע) ובאותו פסוק נזכר שנתן לו את אסנת בת פוטיפרע, שבא נתגלה נמי מגילת אסתר בבחינה ידועה, שהיא נולדה מחמור ודינה והחביאה יעקב וענד לה קמיע בצווארה שהיא מזרעו, והרי לאה היתה מעוברת מיוסף ורחל מדינה וביקשה רחמים על אחותה רחל שלא תהיה פחותה מהשפחות, וכ' המהרש"א שנעשה נס ונתחלפו התינוקות בבטן, ועברה דינה ללאה ויוסף לרחל, ונמצא דחזרה האבידה למקומה, ויוסף גילה זאת.

ונפלא שהירושלמי מביא מקור לד' כוסות מהא דנזכר אצל יוסף בחלום שר המשקים ד' פעמים כוס, והיינו כנ"ל שענין ארבע כוסות שנושא בתוכו את כל ארבעת הגלויות, נס נסתר הוא המלוכש בתוך כיסוי עבה של טבע ושיגרת עולם, ויוסף הוא בעל הגביע והכו"ס אשר מנחש על ידו להוציא לאור תעלומה, לחשוף ולגלות את נ"ס הטב"ע כנ"ל.

והנה יוסף מכונה גם "אברך" דין אבא (זה חבר) למלכא, ולהנ"ל יובן דלא בכדי מכונה כך יוסף, שהרי הוא עומד כנגד יון הרשעה שטוענת שהכל רק טבע כמש"כ הרמב"ן שאין לו ליווני הארור אלא מה שמשיג בחושיו, ויוסף שובר את הטבע ומתחבר להקב"ה, ומגלה שמסתתרים בתוככי הטבע דרכים נעלמות להוביל העולם לתיקון, ובנקודה זו שוים שלשת שמותיו, ד'יוסף' גי' ציון וגי' מלך יון, 'צפנת פענח' עניינו פרסומי ניסא נגד הטבע המטביע דכל יום, ו'אברך' כל מציאותו מהות נס תמידי שהוא חבר למלך ומעל הטבע.

והעומק במה שמשמים אתרמזי איתרמי שיהיה שורש כינוי 'אברך' לאדם שמנהל חיים רוחניים נגד כל הסיכויים, דיוסף היו לו את כל התירוצים שבעולם להאבד לנצח, נמכר ע"י אחיו ונזרק כנעל למקום הפרוץ בעולם ומה יעשה ולא יחטא... והנה ע"י שהתחזק תמיד ושבר הטבע, זכה משמים לצאת לפרסומי ניסא. וא"כ אולי ע"ש שבירת הטבע נקרא כל עמל בתורה בשם המופלא 'אברך' דין אבא (חבר) למלכא.

זדים מול עוסקי תורתך

א. מסרת גיבורים ביד חלשים... וזדים ביד עוסקי תורתך. כאן גילו לנו חז"ל יסוד מבהיל על הרעיון, שההפך מ'עוסקי תורתך' הם 'זדים', ואין כאן משהו אמצעי, אלא הוי דבר והיפוכו ממש. כדי להבין זאת עלינו להתבונן בגדר 'עוסקי תורתך' מול גדר 'זדים', ומתוך כך נוכל להבין את הקוטביות.

הנה רגילים אנו מחמת האדיבות הטבעה בנו או חלילה מחמת אדישותינו כלפי סביבתנו, להתייחס די בסלחנות לאדם שאינו בגדר 'עוסק תורה', רגילים אנו להבין לקושיו ולדונו לכף זכות, כי הרי בכל זאת לא כל אחד מסוגל לשבת ללמוד כל היום, ולא כ"א מתאים לקבל על עצמו עול תורה...

אבל הרי אילו נאמוד נכון את העולם הזה מול העולם הבא, אילו נגדיר במדויק את היחס האמיתי שבין שטיקל'ה עוה"ז, לבין שטיקל'ה עוה"ב, אז נגלה שבאמת מי שניכר בו זלזול והתרפות מהגדלת חלקו בעולם הבא, או יותר מדויק, מי שאינו מניח בראש מעייניו את השאיפה לזכות לעוה"ב, זוהי הוכחה גמורה שיש בו חידק של 'ליצנות' שגורם לכך, כי בכוח ה'ליצנות' להרוס את הפער הנכון בין ב' העולמות.

ב. ובכן תחילה נברר מהו 'עוסק בתורה'? הנה כל בוקר יהודי מברך: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לעסוק בדברי תורה", א"כ זה שייך לכל יהודי, וידועים דברי הב"ח (סי' מ"ז) עמש"כ הטור: ברכת התורה מאד צריכים להזהר בה כדאי' בנדרים בפרק ואלו נדרים מפני מה ת"ח אין מצויים לצאת מבניהם ת"ח רבינא אמר מפני שאין מברכים בתורה תחילה, דאמר ר"י אמר רב מאי דכתי' "מי האיש החכם ויבן את זאת... על מה אבדה הארץ" דבר זה נשאל... עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנא' "ויאמר ה' על עזבם את תורת... ולא הלכו בה".

וכתב הב"ח: ואיכא לתמוה טובא למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורם כזה על שלא ברכו בתורה תחילה שהוא לכאורה עבירה קלה, ונראה דכוונתו יתב' מעולם היתה **שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה**, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאיתנו כדי שתתדבק נשמתו וגופו ברמ"ח אברים ושס"ה גידים ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות ל"ת שבתורה, **ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתב' שהיתה השכינה ממש בקרבם** כי היכל ה' היכל ה' המה, ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה **והארץ כולה היתה מאירה מכבודו**, ובזה היה קישור פמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד וכו' והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו על שקרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום כדי שתתדבק נשמתו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו, "לא הלכו בה" לעסוק

בדברי תורה לשמה כי בזה נענשו שנסתלקה השכינה מן התחתונים ואז אבדה הארץ" עכ"ל הב"ח הנוראה.

והמורם מדבריו ש'עסק התורה' הוא נקודת המבחן בין עולם הזה שמטביע בחומריותו, לבין עוה"ז שמשמש רק כפרוזדור בכדי להגיע לעוה"ב, שלפי דבריו זהו כל כוונת נתינת התורה לארץ, שיעסקו בתורה באופן **שבקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו**, וזהו גופא ענין המנורה עליה נאמר עדות היא לכל באי עולם ששכינה שורה בישראל, והיינו שהיא אור התורה שבע"פ והיא מזרחת אורה מביהמ"ק לחוץ, ומעידה שבתוך קרבם ממש השכינה קבעה דירתה, והארץ מאירה מכבודו.

ולכן מלחמת היונים היתה לטמאות את שמן המנורה, כי רצו לבטל את העדות הזאת, שהתורה מוחזקת ביד ישראל בצורת 'עיסוק', ע"י שהיא מרכז חייהם, ומחברת עוה"ב עם עוה"ז, ובכך הופכת את הלומדים להיכל ה' ולמשכן לשכינה.

זהו כוח של ליצנות "זד יהיר לץ שמו", וכמו שאומר דוד המלך: "זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטיתי" כי הזדים מייצרים ליצנות שמתנגדת לעסק התורה, הלץ אומר עוה"ז ג"כ עולם, הרי צריך גם להנות ולבלות, לטייל לעשות חיים, ובכך הוא מבטל את הגדרת עוה"ז כ'מעבר' בעלמא ופרוזדור אל העוה"ב, ורק מי שעוסק בתורה ברצינות, הוא זה שמוגדר אצלו נכון היחס של העוה"ז כמקום הכנה לעוה"ב, ואז בעוד שהינו כאן, הוא נעשה בן עולם הבא, והוא מרכבה לשכינה.

בשביל להתנתק מהיצר היווני הזה, צריך להעמיד את הפרופורציות הנכונות, כי זה הרי פשוט שמי שיש לו ארנק תפוח שמכיל מאות אלפי דולרים אינו יכול להתלונן שמציק לו הנפח של הארנק בכיס המכנסיים, כי אי"ז נחשב צער ביחס ליכולת הכלכלית שלו, וכך כל צער וסבל בעוה"ז עליו להמדת במשקפיים של עוה"ב, וזוהי צריכה להיות המדידה וה'אמת מידה' היחידה בהנאה מול צער, ורווח מול הפסד.

ג. למעשה כל חמשת ה'נפלאות' הללו שמתוארים בעל הניסים שייכים למלחמה על התורה, אלא שהם מתארים דרגות שונות של מלחמה, "גיבורים ביד חלשים" כי התורה נקראת 'תושיה' שהיא מתשת לומדיה. "רבים ביד מעטים" הוא מצד מאמרו של רשב"י ראיתי בני עליה והם מועטים ואם שנים הם אני ובני, וכמש"כ ר"ת בספר הישר דמכיון שע"י התורה נדבק הלומד בהקב"ה שהוא יחיד, א"כ כל שהוא דבק בתורה כך הוא יותר יחיד, "טמאים ביד טהורים" הוא מצד דברי תורה שנמשלה לנחל שמטהר דכתי' ננחלים נטיו, "רשעים ביד צדיקים" הוא מצד שלא עם הארץ חסיד, וכדי להיות צדיק מוכרח להיות בקי בתורה. אך מעל הכל - "זדים ביד עוסקי תורתך", שהוא הנצחון של כלל ישראל שנפלו יוונים זדים שאין להם אלא את הנתנות העוה"ז ותו לא מידי, ביד אלו שהם מרכבה לשכינה שמגלים כאן עוה"ב.

המלחמה ופך השמן

א. הנה בעל הניסים עיקר התיאור על המלחמה, ורק בדרך אגב מזכירים לבסוף שאח"כ באו ביתך והדליקו נרות בחצרות קדשך... משא"כ במצוות חכמים שתיקנו לפירסומא ניסא להדליק נרות על פתח ביתו, חזינו בדיוק להיפך, שבעיקר מציינים את נס פך השמן ורק בדרך אגב יש קצת רמז למלחמה ביום הנוסף שהוסיפו. ונראה הביאור, דאמנם היו בחנוכה ב' מאורעות גדולים וכדאי' במדרש חנוכה: 'ועל הצלתם, ועל נס האסוך ההוא, קבלו וקימו היהודים עליהם ועל זרעם, להיות עושים את שמונת ימי חנוכה בהלל ובהודאה', וכן מובא במאירי, אבל צורת הציון היא לפי דרגת הנס, דנס המלחמה היה תלוי בתפילה ע"כ ההודאה עליו באה בדרך תפילה, אבל נס מציאת השמן היה ע"י מעשה, ע"כ ההודאה עליו באה ע"י מעשה הדלקה. **מעשה נגד מעשה, דיבור נגד דיבור.**

ב. ותחילה נראה איך שכל המלחמה לא היתה כלל וכלל בכוחם, אלא רק ע"י תפילתם אל ה', ונביא כאן לשון מדרש המובא ברוקח: אמר רבי יצחק שישים ריבוא גייסות הוו, וכל אחד מהם היה לו אלף איש תחתיו, שבאו עם גליקס הרשע להלחם עם בית חשמונאי, והיה אומר אותו רשע, מה לנו לירא הם שנים עשר כנגד חיל גדול וכו' והיו ישראל עומדים בתפילה ואמרו, רבש"ע, גלוי וידוע לפניך, שלא עמדנו להלחם כנגדם אלא בעבור שמך הגדול שלא יתבזה בגויים, ואם אינך עושה נס על ידינו, יאמרו אין לו עצה, וכתוב בך גדול העצה ורב העליליה, מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר, שתוקו בניי והתייצבו וראו את נקמת ה' אשר יעשה בגויים, והביא (הקב"ה) כל השרים של ע' אומות, ואמר להם, כ"א מהם יהרוג את שלו מן חיל של אותו רשע... מיד ירדו לארץ, וכל יוני שהיה חץ על קשתו לזרוק בישראל היה המלאך מחזירו ונועצו בלבו... והיו בית חשמונאי רואין זה את זה ואמרו: ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

הרי להדיא שמצידם נתנו את ה'זאתם תחרישון', ונס המלחמה היה באופן של ה' ילחם לכם, שמלאכי שמים עשו בשבילם את כל המלחמה, וממילא אין לנו לציין נס זה אלא דרך הודאה בדיוק כדרך שנסבב הצלתם. וכן מוכח בנוסח על הניסים שאומרים רבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת וכו', הרי שהכל מתייחס כלפי מעלה שהוא רב ריבם והוא נקם נקמתם והוא מסרם בידם. ואדרבה, מה שאח"כ מזכירים את נס פך השמן הוא כדי לציין שזה כבר היה על ידי מעשיהם, שזהו אומרו: ואחר כן באו בניך לדביר ביתך, ופינו, וטיהרו, והדליקו... הרי הכל מעשים מצידם.

אבל את מצוות חכמים של הדלקת הנרות הבאה בדרך מעשה, עושים זכר לטורח שטרחו במציאת פך השמן, דכבר איתא בפנ"י שבאמת יכלו להדליק עם השמן הטמא כי

טומאה הותרה בציבור, אבל בכל זאת התעקשו מאד לזכות להדליק בפך שמן טהור, וכל הנס התגלגל ע"י המעשה חיפוש שבא מצידם, וכן מפורש במגילת אנטיוכוס: ויבקשו שמן זית זך להדליק המנורה, ולא מצאו כי אם צלוחית אחת, אשר היתה חתומה בטבעת הכהן הגדול מימי שמואל הנביא, וידעו כי היתה טהורה, ע"כ. וכתב הגר"י סרנא זצוק"ל (דליות יחזקאל ח"ד) 'מציאת הצלוחית היתה נס גדול, ויש ביוצר לחנוכה שמעקרי הגזרות היה גם ביטול הדלקת המנורה... ובוודאי שבלשו וחיפשו היטב אחרי השמנים כדי לטמאם, ואם אעפ"כ נשארה צלוחית אחת היה זה נס גדול, ונראה שזה היה נס היום הראשון (ותי' בזה קו' הב"י)... עכ"ל.

ואכן זהו תמיד היחס הנכון של רוחניות מול גשמיות, שכלפי החלק הנוגע ל'רוחניות' אי אפשר לסמוך רק על תפילה, אלא צריך להשקיע בתיקון המעשה כמה שיותר, וכדאמרו חז"ל מה יעשה אדם ויחכם, ירבה בישיבה, ואע"פ שלאוקמי גירסא צריך עוד הרבה סייעתא דשמיא ותפילה, מ"מ עיקר קנין הלימוד מגיע ע"י **מעשה**. משא"כ בכל הנוגע לגשמיות עיקר ההשתדלות היא **תפילה**, ואם יזכה יסודרו צרכיו מהשמים, בבחינת ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

ג. קשה לנו להאמין לפעמים כמה סייעתא דשמיא יכולה להיות לאברך שעמל בתורה כדבעי, אבל הנה סיפור על אברך משי, שהנני מכירו מקרוב כבר שנים, כזה שהתורה היא משוש חייו. עם גידול משפחתו הוא מצא את עצמו במצוקת דיור, שניים מילדיו כבר ישנים בסלון, והבית די צר למימדי יושביו, יצאה איפה רעייתו לחפש דירה פה ושם, אך לא עלתה בידה, בעיקר משום שמאד לא רצו להתרחק מבית הכנסת השכונתי המשמש כמרכז תורני עצום. כבר היו אחרי יאוש, עד שבאלול האחרון הגיע אל האברך יהודי אחד, והציע לו דירה גדולה ויפה המוצעת לקניה בקרבת מקום לביהכנ"ס וללא תיווך, אך מיודעינו לא רצה לשמוע ב"אלול" מדירות!... ליהודי ההוא יש סבלנות, ובכן, תיכף במוצאי סוכות הוא חזר אליו עם אותה הצעה, אבל הפעם יחד עם קונה שמעוניין לרכוש את דירתו במגביל. האברך ניסה לומר שאין לו את האפשרות להיכנס ללחץ של קניה ומכירה ביחד, אבל היהודי ההוא מהנחושים בעם, כבר אירגן הכל עם המוכר והקונה הפוטנציאלים ותיאם את כל התשלומים שיעבירו ישירות מזה לזה (כעין שיעבודא דרבי נתן), כך שלא נותר לאברך שלנו אלא להשיג את הפער שבין הדירות כתשלום אחרון. לכזאת הצעה מיודעינו לא יכל לסרב, ופנה לסיור בדירה המוצעת. בסקירה מהירה גילה שהחלונות יצאו מכלל שימוש, שזה אומר שעליו להוסיף 20,000 ₪, שוב חש רתיעה... אבל ה'לא מתווך' השלים מלאכתו נאמנה וסידר עם הקונה והמוכר, שהקונה יוסיף 10,000 ₪, והמוכר יוריד 10,000 ₪, והנה סיפסוד גם לחלונות... ויחתמו... ויערכו חוזה... ובא לציון גואל.

'סבון כלים בשבת'

'שטיפת כלים בשבת קודש'

בימות החול, שוטפים כלים בעזרת סבון כלים (אמה), בשבת קודש ישנם שגמונים מלהשתמש בסוגי הסבונים השונים, ושוטפים את הכלים בעזרת מים בלבד, ויש שכן משתמשים בסבון או רק בסוגים מסוימים. בגיליון הנוכחי נביא את צדדי הנידון ודעות הפוסקים להיתר ולאיסור, האם יש להימנע משימוש בסבון ולשטוף במים בלבד, או שמותר להשתמש בשבת קודש בסוגים השונים של סבון כלים.

1. מלאכת ממחק

אב מלאכה: **המשנה** (שבת דף עג), מונה בין ל"ט אבות מלאכה את מלאכת 'ממחק', שמהותה הסרת השיער מעור הבהמה, ו**בגמ'** (שבת דף עה): מבואר שהמחליק את הקרקע שבין עמודי הבנין חייב משום 'ממחק'.

עוד מבואר **בגמ'** (שבת דף עה): הממרח רטיה בשבת חייב משום 'ממחק', ומשמע **ברש"י** (עירובין דף קב), שמלאכת המירוח הוא בהחלקת הגומות שברטיה, ואילו **בפסקי הר"ד** (שבת דף עה): משמע, שמלאכת המירוח הוא בהחלקת הרטיה על גבי המכה, ו**נפסק בשו"ע** (סימן שיכ סעיף כה), ו**במשנ"ב** (ס"ק פא), רטיה שנפלה מהמכה על גבי קרקע, אסור להחזירה בשבת, שמא ימרח את הרטיה להחליק הגומות שיש בה ויכשל במלאכה דאורייתא של 'ממחק'.

תולדה: עוד מבואר **בגמ'** (שבת דף קמו), שאסור לסתום בשעוה את נקב החבית משום 'ממרח', ופירש **רש"י** שאסור משום 'ממחק'. [ה'ממרח' בשבת חייב חטאת משום תולדה של 'ממחק', וההבדל בין האב לתולדה, הגדיר בספר **נועם שבת** (עמוד פב), 'ממחק' שהוא אב מלאכה ענינו 'החלקת העור' על ידי הסרת השערות, ומלאכת ההחלקה נוצרת על ידי הסרת השכבה המחוספסת, ואילו 'ממרח' שהוא תולדה, ואילו מלאכת ההחלקה נוצרת על ידי מריחת החומר כמו 'מירוח השעוה' על נקב החבית, שמחליק את פי החבית בשעוה, או ברטיה שממרח את החומר במילוי הגומות].

שבת כלים
ה. אם היצת לנקות כלים בשבת, יש אומרים שמותר לו להשתמש ב"משחת כלים" אם באופן מיוחד את הבנין כיוון על כל הכלי, אבל יש מחמירים שלא להשתמש ב"משחת כלים", ולכל הוצאת מחר לו להשתמש בה באופן ששמו מנוח שיהיה מוכן על הכלי ואח"כ שרף מים וימשיך את המים עם משחת הסבון (שהיה במקום אחד כגון) וכך מתקן כל הכלי, וכל שבו שמותר אם יטול משחת המים לתוך קערה מים ואחר כך ישטוף את הכלים במים הללו המעורבים עם הסבון, ובמקום נולדו ביתר ככל צריך.

משיב כהלכה

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה!

הפרס השבוע: 100 ₪

(ההגרלה על דעת רבני המפעל)

שאלה: מתי צריך להדליק נר חנוכה במוצאי שבת חנוכה?

הדלקת נרות קודמת לפני 'הבדלה', או ש'הבדלה' קודמת, והאם מותר להדליק לפני 'מעריב', השיעור של 'עד שתכלה רגל מן השוק' נאמר גם במוצאי שבת, או לא. האם עדיף להזדרז בצאת השבת בכדי להקדים את 'הדלקת הנרות' כמה שיותר, מה יעשה המחמיר כשיטת 'רבינו תם' שלכאורה בחנוכה החומרא גורמת לו קולא'?

מדוע בספרי הראשונים, והפוסקים הקדומים כמעט לא מצאנו שיטות בזה, ואילו בספרי פוסקי זמננו רבו השיטות?

תשובות ניתן להעביר עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד) באחד מהאפשרויות הבאות:

- בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 - שלוחה 4
- בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
- מחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@a@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 244 על סך 100 ₪ האברך החשוב הרב אליהו וינברגר שליט"א ישיבת מיר ירושלים ביהמ"ד 'מאה שערים'

מדור זה נתרם לעילוי נשמת הגה"ח ר' אהרן בן הרה"ק רבי יעקב דוד צ"ל נלב"ע ביום המיוחס ב' סיון תשמ"ג ת.נ.צ.ב.ה.

הגיליון השבוע הונצח לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמחה בונים בן הרה"ח ר' ישראל שמעון דוידוביץ ז"ל נלב"ע כד חשון תשמ"ח ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות והנצחות חייגו עכשיו 02-5377085 שלוחה 8

השלחן (סימן קלח בדי השלחן ס"ק לא), שכל שהמשחה רכה ונשארת רכה אין חשש משום נולד ומוליד. וכן דעת הג"ר שלמה זלמן אייערבראך זצ"ל (שמיירת שבת כהלכתה פרק יד הערה מט) שמותר ואין חשש 'ממרח' בסבון רך, שהרי אינו רוצה ולא מתכוין למרוח ולהחליק את הסבון, ועוד שהרי הסבון מתערבב במים ונהיה דליל והמירוח אינו מתקיים, אך הוסיף הגרש"ז שהרי זה 'כדברים המתירים שנהגו בהם איסור'

לגבי מה שמצינו איסור 'ממרח' ברטיה, תמה בארחות שבת (פרק יז הערה כח) שהרי המורח משחה על המכה או על הרטיה, אין לו ענין להחליק את המשחה אלא להביא משחה לכל מקום המכה או הרטיה, ואף שהוא 'פסיק רישא' מכל מקום כל שאין לו חשיבות אין בזה שם מלאכה, כמו שמצינו במשנ"ב (סימן שכא ס"ק פב), ובביאור הלכה (סוף סימן שכא ד"ה תע"ב), בשם הגהת סמ"ק לגבי 'ממרח באוכלין' שמותר למרוח חמאה וכדומה על הלחם, משום שאין לו ענין למרח ולהחליק את פני האוכל, אלא להביאה לכל מקום, ואף שהוא פסיק רישא, ומבואר במגן אברהם (סימן שיד) שפסיק רישא בדרבנן אסור, כאן שבלאו הכי יש להקל מטעם שאפשר לאכול בלי זה אין להחמיר כלל.

[במריחת סבון רך על הכלי או כרית הקרצוף, שייך את ההיתר של הגהת סמ"ק, שאין לו ענין להחליק את הסבון כי אם להביאו לכל מקום שלא הגיע לשם, אולם לא שייך את ההיתר של 'אין ממרח באוכלין', וכן לא שייך ההיתר שאפשר לאכול בלי זה, ויש כאן 'פסיק רישא דאורייתא' לשיטת המעשה רוקח הנ"ל שממרח בסבון אסור מדאורייתא].

4. סבון נוזלי מחלוקת

לגבי סבון כלים הנוזלי המצוי כיום, נחלקו הפוסקים בדינו וכדלהלן. שהרי לפי המבואר במשנ"ב אסור לרחוץ בסבון מוצק משום נולד, ובסבון רך אסור משום ממרח, אולם בסבון נוזלי לכאורה לא שייך לאסור משום ממרח.

ראוי להחמיר: וכתב הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (ש"ת אגרות משה אר"ח חלק א סימן קיג) שאסור להתרחץ עם סבון בשבת ויום טוב משום ממחק, ואפילו בסבון דליל כמים אף שרבים נהגו להתיר לא ברור לי כל כך ההיתר, שהרי על ידי הרחיצה נוצר מהסבון הרבה קצף שמתפשט הרבה יותר מכפי שהיה בתחילה, ועדיין יש בזה קצת 'ממחק', ושונה משאר דברים לחים כמו מים ושמן שאין בהם כלל איסור 'ממחק'. לכן אין נוהגים בבית היתר זה, וכן ראוי להחמיר.

וכן נוהגים תלמידי להחמיר לא להשתמש בסבון נוזלי בשבת. והעיד אחד התלמידים ששהה בשבת קודש בבית בנו הג"ר דוד פיינשטיין שליט"א, וראהו ממלא לפני שבת קערה גדולה עם מים ומעט סבון, ולאחר הסעודה משרה את הכלים בתוך הקערה של מי הסבון. והוסיף לספר כי פעם הישיבה היתה במחנה קיץ, והיה שם מחלה מדבקת, ומשרד הבריאות הורה לטווח ידים עם סבון, ושאלו את הג"ר משה פיינשטיין כיצד לנהוג בשבת, והורה לערב סבון עם מים, ובאופן כזה התיר לטווח ידיים.

וכתב בספר שביתת השבת (מלאכת דש אות טא עמוד צא) אחר שהביא את המתירים לערב סבון עם מים מערב שבת, "אך הנוהגים להחמיר בכל ענין (גם במי סבון) יחזיקו כמנהגם".

דרבנן: מבואר בגמ' (שבת דף קמו:), ונפסק בבית יוסף (סימן שיד), ובשו"ע (סימן שיד סעיף יא), ובמשנ"ב (ס"ק מה), שמדאורייתא עובר על 'ממרח' רק כשמורח וסותם פי החבית בשעוה שהוא דבר המתמרח, אבל בשמן אין מירוח מדאורייתא, ומדרבנן אסרו מריחת שמן עב על פי החבית, גזירה שמא יבוא למרוח בשעוה. וגזרו רק בשמן עבה (סמ"ך) ששייך בו קצת מירוח שמא יבוא להתיר גם בשעוה, אבל בשאר דברים שאין בהם מירוח כלל, מותר לסתום בהם פי החבית.

2. מריחת דבר נוזלי

שמן קלוש: מבואר במשנה (שבת קיא). ונפסק בשו"ע (סימן שכז סעיף א), שמותר לסוך שמן בשבת ואין בזה משום ממרח, והאיסור למרוח על גופו במקום הכאב יין וחומץ ושמן או שמן ורד, הוא משום שניכר שהוא לרפואה. וכפי שנתבאר לעיל לגבי מריחת שעוה בפי החבית, שגם אם מורח שמן עבה אין איסור ממרח מן הדין, כי אם גזירה שמא ימרח בשעוה. משמע שבשמן קלוש אפילו מדרבנן אין איסור. וכן לגבי מה שכתוב בתוספתא (שבת פרק ו הלכה ג) אספלגית שפירשה מן האגד מחזירה, פירש הבית יוסף (סימן שכח) שמדובר שיש על המטלית משחה רכה ביותר שלא שייך בה מירוח, ולכן לא נאסר להחזירו אפילו אם נפלה על הקרקע, הרי שאין איסור ממרח בדבר רך.

רוק: נאידיך לגבי רוק מבואר בגמ' (שבת דף קכא:), לפי מה שביארו רש"י והר"ן (שם), ובארחות חיים לר"א מלוניל (דיני שבת סימן כג), וכן נפסק בטור ובשו"ע (סימן שטז סעיף יא), שאסור לשפשף בכוונה רוק על הרצפה משום 'ממרח', אבל מותר לדורסו לפי תומו שאינו מתכוין למרח ולאשווי גומות, ומשום מאיסותא. הרי שיש איסור ממרח ברוק שהוא רך, כמפורש בפמ"ג (סימן שטז אשל אברהם ס"ק כד) שלמד מכאן שיש איסור ממרח ברוק אם רוצה להשוות ולהניח שם על גבי מכה וכדומה.

וצריך להבין מדוע נאסר ברוק משום ממרח, הרי הוא רוק הוא רך ביותר ודומה לשמן קלוש שאין בו ממרח אפילו מדרבנן, ובארחות שבת (פרק יז הערה מ) צידד לתרץ שמדובר ברוק עם עפר, ואיסור ממרח הוא מחמת העפר, אך רוק בעלמא אין בו ממרח, (יש להעיר על תירוץ זה, שהרי המגן אברהם דן לגבי מריחת רוק על ספסל ולא מצוי עפר על הספסל). ובשלמי יהונתן (סימן שטז מופשיט וממחק סימן יח) מתרץ, שאיסור ממרח ברוק נאמר רק ברוק עבה היוצא מאדם חולה ריאות וכיוצא בזה.

3. טעם האיסור בסבון מוצק ורך

נולד וממרח: הרמ"א (סימן שכו סעיף י) אוסר לרחוץ ידים בסבון מוצק, כאשר על ידי הרחיצה הסבון נימוח, משום נולד, ודימהו המשנ"ב (ס"ק ל) למבואר בשו"ע (סימן שכ סעיף ט) שאסור לרסק שלג וברד משום 'נולד', והביא שהמגן אברהם הביא יש מתירים שחולקים על הרמ"א וסוברים שאין בזה 'נולד', כי הסבון אינו עומד להיות משקה, והביא בשם התפארת ישראל (כלכלת שבת כללי ל"ט מלאכות כלאכת לש) שבסבון שלנו שהוא רך אסור לפי כל הדעות, משום איסור 'ממחק' כמו בשעוה. וצ"ע לדברי המעשה רוקח (הלכות שבת פרק כב הלכה יג) שאסור מדאורייתא לרחוץ עם סבון בשבת משום 'ממרח' ו'ממחק' והוא 'פסיק רישא דניחא ליה'.

ולגבי סבון רך הנתון בשפופרת ורוחצים בו את הידים, לפי המשנ"ב שפסק את התפארת ישראל אסור, אולם הקצות השלחן (בדי השולחן ס"ק כ ד"ה וצבע השפתים) סותם להיתר, ותמה על התפארת ישראל מה שייך ממרח בסבון רך הרי אינו רוצה למרוח את פני הסבון, ומשום נולד ומוליד אין לחוש, כמבואר בקצות

השו"ת השבועי מ'בית הוראה הילכתא'

שאלה: מעשה שהיה בעיר התורה והחסידות שבעיצומו של החג נשבר מפתח במנועול הדלת של מטבח מלא באוכל, והוציאו את שברי המפתח באמצעות צבת, בכדי לפתוח את הדלת על ידי מפתח אחר, האם עשו כהוגן, והאם יותר קל ביו"ט לצורך אוכל נפש?

תשובה: ההוראה למעשה, וכן הורו למעשה כמה מגדולי הפוסקים שליט"א, שאם יוצא בקלות על ידי צבת וכדומה, מותר לכתחילה גם בשבת וגם ביום טוב, אבל אם יכול להוציאו רק בחזק, אין להתיר כי אם בשעת הדחק, כמבואר בשו"ע סימן שלו סעיף ט, וסימן שיד סעיף ב.

ואין לאסור משום בונה מתקן מנא ומוקצה, ומהטעם שיתבאר. לכאורה יש לאסור משום בונה, שהמנועול מקולקל, ובהוצאה מתקן את המנועול ואת הדלת, אכן זה אינו, כי הוא קלוקל חיצוני, ודומה לדבק על פתח המנועול או הבקבוק שאינו מקלקל את עצם הכלי. לכאורה יש לאסור משום מוקצה, כמבואר בסימן שח סעיפים ז-ו, אכן זה אינו, שדינו כטלטול מן הצד שמותר לצורך דבר המותר, כמבואר בשו"ע סימן שיא סעיף ח.

ומה שמבואר בשעה"צ סימן שב ס"ק לה, ויסודו בשו"ע סימן שח סעיף מו, שההיתר של טלטול בשינוי נאמר רק כשאין רגילות לטלטל באופן כזה, והרי במנועול הדרך ביום חול להוציאו עם צבת, זה רק לגבי טלטול בשינוי, אבל לגבי טלטול מן הצד אין הבדל.

ועדיין יש מקום לפקפק, לפי מה שכתב בשולחן שלמה תחילת סימן שט, שאסור לטלטל ילד בידים שמחזיק מוקצה, ואינו בכלל ההיתר של טלטול מן הצד, כיון שרגילים בטלטול כזה ואינו שינוי. ומכל מקום נראה, שהוצאת המפתח אינו בגדר רגילות גמורה כמו טלטול על ידי ילד, ועוד שיש שחלקו על דברי השולחן שלמה. ובי"ט יש עוד סניף להיתר כמבואר ברמ"א סימן תקט סעיף ז שמותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש.

להערות לכותב התשובה ניתן לפנות ל'בית הוראה הילכתא' 8481535@gmail.com או במייל 02-5350535 שלוחה 2-1 או

הדחת כלים הערה טז) בשם הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א, שאין איסור מוליד, כאשר המים נשפכים מיד בתוך כדי ההדחה ולא נשארים כלל אפילו לזמן קצר. ומה שנשאר ריח על הידים של השוטף, יש להקל כמו שהמשנ"ב התיר להשתמש לרחיצת ידי הכהנים בסבון המעורה במים מערב שבת, אפילו שנשאר ריח בידי הכהנים.

העירו: שהסברא של הולך לאיבוד מיד, לא שייך כאשר משרה כלים במים עם סבון שיש בו ריח טוב, כגון מליל שבת עד שבת בבוקר, שהמים אינם נשפכים תוך כדי ההדחה, ויתכן להתיר משום סברא אחרת שכל האיסור של מוליד ריח הוא רק כשיש חשיבות ומתכוין לריח כמו במי נטילת ידים לכהנים, אבל בחומר ניקוי אין תוספת חשיבות בריח ולכן אין לאסור.

מקורות: הדברים בנושא זה מופיעים בהרחבה במקורות דלהלן, **ארחות שבת** (חלק א פרק שבעה עשר), **מנחת איש** (פרק כא הלכות ממחך וממרח עמוד תפג), **פסקי תשובות** (סימן שכו), **נועם שבת** (פרק ב), ועוד.

רק במעורב במים: לדעת הג"ר בנימין זילבר זצ"ל (אז נדברו חלק י סימן טז) אסור בשבת להשתמש ב'אמה' של שטיפת כלים אלא אם כן עירב מים בסבון לפני שבת, אבל לא מועיל לערב בשבת משום 'מוקצה'. ולדעת הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני שבת חלק א עמוד קיז) לא ידוע מה השיעור והגבול של שמן עב, ולכן נהגו להחמיר מלהשתמש בשבת בסבון נוזלי שהוא קצת סמיך, אך מותר באופן שמערב בסבון מים, [ומותר לערב גם בשבת] עד שהוא ממש נוזלי, ובסוף דבריו מביא גם את דברי האגרות משה.

ולדעת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"ו עמ' מ"ג אות ז, ח"ט עמ' ל"ט אות ז) - "אסור לשטוף כלים עם משחת כלים, אבל מותר מן הדין לשטוף עם חומר נוזלי [ובפרט לצורך שמחה וכדו'] ובלבד שישגיח היטיב שיהא דליל ולא סמיך כי דבר זה יכול להשתנות. ואם החומר הנוזלי סמיך יערבנו במים שיהא דליל ואח"כ ישתמש בו".

מותר בסבון נוזלי: לדעת הג"ר יוסף שלום אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות חלק א סימן לח) יש שני טעמים לאסור את השימוש בסבון בשבת, משום 'נולד' ומשום 'ממחך', ומביא את דברי הערוך השולחן (סימן שכו סעיף יא) שיכול להכין לפני שבת סבון מעורב במים ומותר לנקות בו את הידים בשבת, וכן את דברי הפך החיים בשם הבן איש חי שמתיר לרחוץ בשבת במים המעורבים בסבון, וסיים הגר"ש אלישיב, שקשה לרדת לסוף דעתו של ר' משה פיינשטיין שאסר משום 'ממחך' אך כפי האמור כבר התירו את הדבר.

כתב בספר **ארחות שבת** (פרק יז סעיף כז) אין להשתמש בשבת בסבון מוצק או משחת סבון, אבל מותר להשתמש בסבון נוזלי. והעידו שהראו להגר"ש אלישיב זצ"ל (שם הערה מ) סבון נוזלי סמיך, ואמר ואמר שמותר להשתמש בו ואין בו חשש ממרח וכן אין חשש מוליד בעשיית הקצף הנוצר בשעת השימוש בסבון.

כתב בספר **שמירת שבת כהלכתה** (פרק יד סעיף יח) אין לרחוץ בסבון קשה או בסבון רך, משום איסור מוליד, ולעיתים יש בו גם משום ממחך וממרח. אבל מותר להשתמש בסבון נוזלי בשבת, ואין איסור ממרח או מוליד במה שנהיה קצף מהשימוש בסבון.

והורה אחד מגדולי הוראה שליט"א, שהמנהג להקל בסבון נוזלי. מאידך לגבי סבון שמנוח בכיורים לרחיצת ידים שהוא עב יותר מסבון כלים, הורה שבסוג כזה יתכן לחוש לממרח.

לפי סברא זו יש לאסור רק כאשר יש אחוז גבוה של סמיכות כמו במשחת שינים שיש צורה לחומר שיוצא מהשפופרת, אבל כשאין לו שום צורה אין לאסור שאין ממרח בחומר נוזלי. ומה שאסר האגרות משה כבר תמה עליו בקובץ תשובות.

5. מוליד ריח

ישנם סוגים של סבון, שיש בהם ריח, וכאשר שוטפים בהם ידים או כלים, יוצא מהסבון ריח על ידי השימוש. בשורות הבאות נביא את דעות הפוסקים, האם יש לאסור את השימוש בסבון כזה, משום איסור מוליד ריח.

כתב המשנ"ב (סימן תקיא ס"ק כח) אין ליתן ביום טוב דבר המריח לתוך המים, שבביל שיתפשט הריח, משום איסור נולד. ובמשנ"ב (סימן קכח ס"ק כג) הביא את דברי המגן אברהם והט"ז (סימן תקיא) שאסור לשפוך שמן של ריח במים משום איסור מוליד ריח, ונחלקו עליהם האליה רבה והחכם צבי (סימן צב) ודעתם להקל משום שלא שייך איסור הולדת ריח כאשר השמן עצמו מעורב במים. ולכאורה בסבון שמפיץ ריח, תלוי במחלוקת זו שלפי המגן אברהם אסור, ולפי האליה רבה מותר.

סברא נוספת להתיר, הובא בספר מפי כהן (הלכות יום טוב

עדכוני הלכה

עדכון חשוב לציבור על אפשרות רכישה 'מגבונים יבשים' בעקבות סדרת גיליונות 'עומק הפשט' מספר 240-242 בנושא 'פולמוס השימוש במגבונים לחים בשבת'

אלרגיה: מתברר, שניתן להשיג מגבונים יבשים לחלוטין, עשויים בד איכותי כמו מגבון לח, ללא נוזלים נוספים, ללא חומרים משמרים, ללא חומרים כימיים וכימיקלים מזיקים, וללא הלבנה.

סיבת הייצור הוא, מפני שישנם תינוקות שרגישים לחומרים שמכניסים לתוך המגבונים הלחים, ומפתחים פריחה גירוד ופצעים בעור, ולדברי היצרן, ברגע שמוסיפים להם מים, מקבלים מגבונים לחים מעולים! אפשר גם להוסיף שמן וסבון תינוקות.

ניתן להזמין מגבונים יבשים מעולים Only Wipes (אוני) וויפס) דרך הטלפון בחברת 'טבע סטוק' 058-476-7453.

הילכתא
בס"ד
כסלו תש"פ

'בית ההוראה - הילכתא'
מענה טלפוני לשאלות הלכתיות

לבקשת הציבור
ניתן לקבל מענה גם באמצעות שליחת השאלה
במייל: 5047867@gmail.com
בעמודות 'נדרים פלוס' ו'קהילות': בחיפוש 'הילכתא'
בפקס: מספר 1532-6507823

02-535-0-535

טובלץ לשווק את המספר לעת הצורך

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **ממרח:** 'ממחק' נאסר משום אב מלאכה כגון בהסרת השיער מעור הבהמה, 'ממרח' נאסר משום תולדה דממחק, כגון בסותם פי החבית בשעוה. בשמן עב גזרו אטו שעוה, אבל בשמן קלוש אין איסור ממרח.
- ב. **סבון מוצק:** לדעת הרמ"א אסור להשתמש בשבת בסבון מוצק (כמו סבון גוף), משום מוליד והמגן אברהם מתיר, אבל ממרח אין.
- ג. **סבון רך:** משחת סבון, לתפארת ישראל אסור משום 'ממרח', והמעשה רוקח שזה אב מלאכה דאורייתא.
- ד. **סבון נוזלי:** מותר להשתמש בשבת בסבון נוזלי, שאין איסור ממרח בנוזל. ויש אוסרים על פי המגן אברהם שאסר לדרוס על רוק משום ממרח.
- ה. **סבון נוזלי:** בסבון כלים נוזלי נחלקו הפוסקים, האגרות משה מחמיר, ובאז נדברו התיר רק כשהכין מי סבון מערב שבת, ואילו בחוט שני התיר להכין מי סבון אפילו בשבת עצמו, בארחות שבת בשם הגרי"ש ובשמירת שבת כהלכתה התירו בסבון נוזלי.
- ו. **מוליד ריח:** אין חשש מוליד ריח בסבון שיש בו ריח, לא בריח שבכלים, ולא בידים של השוטף.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גליון שבועי
- שיעורים וימי עיון
- מוקד למענה הלכתי
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו הילכתא
- חוברות הדרכה

נושא הגליון הבא:

'זמן הדלקת נרות חנוכה במוצאי שבת'

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפ"ש, וכדומה.
ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.
אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמודות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

מוקד הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי

קו הילכתא

02-5377-085

לקבלת הגליון במייל
5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 92
פרשת מקץ חנוכה
תש"פ

- הדלקה בשמן שלא הופרש ממנו מעשר ראשון ומעשר עני ♦ הרב אפרים שפיגלר
- ביאור הדעות דא"א לבעל כוין שלא לצאת בהדלקת אשתו ♦ הרב לוי יצחק רפפורט
- כהן שקיבל שמן תרומה ושמן חולין הראוי למאכל באיזה ידליק ♦ הרב אורי יצחקי
- שכח הבן לברך שעשה נסים ונזכר לאחר שהדליק ♦ לאחר שהדליק האב בע"ש
- חנוכה סמוך לשקיעה נמצא עוד שמן בשביל שאר בני הבית ♦ הרב אברהם זנגר
- אם יש אופנים שראוי לכבות את נרות החנוכה לאחר חצי שעה ♦ הרב אליסף פרלמן
- אם יש להקדים הדלקת נר שכבה מדין אין מעבירין על המצוות ♦ הרב מנחם הוכברגר

וכן מבואר בדברי הפמ"ג סי' תרע"ג סק"א דמצדד דבשמן של ערלה ושל ב"ח לא אמרי' בזה כתותי מכתת שיעוריה וכיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו יוצא יד"ח נ"ח, ויל"ע למאי דנקט הפמ"ג הנ"ל כד' הר"ן דבעי' דיהא השמן זית שלו א"כ שמן של איסוה"נ לא מקרי לכם [לשיטת הרמ"א סי' תרמ"ט ס"ב דפסק לתשו' הרשב"א דאין יוצאין בלולב של מודר הנאה משום חסרון לכם], ולכאור' מבואר דבמדליק בשל עצמו א"צ לכם, והנה המ"ב סי' תרע"ג סק"ב הביא מהשואל ומשיב להסתפק אי יוצא בשמן הגזול, וצ"ב למה לא קאמר דאינו יוצא משום דאינו שלו, אלא דהתם הנידון משום דקנאה בשינוי עי"ש בשו"מ, ולעולם קודם יאוש יתכן דלא יצא משום דאינו שלו.

והנה נידון זה דלכם בנ"ח הוא אף גבי נרות שבת דהתם איכא נמי לכל הני כללי, וכן אכסנאי צריך להשתתף שם בפריטי, וא"כ להסוברים דבעינן קנינים ואין יוצא בשמן של הפקר, אף גבי נר שבת צריך להקפיד לזכות בשמן, ושמעתי להעיר בשם הגר"א גנחובסקי זצוק"ל דא"כ נשים המדליקות נרות צריכות לזכות בשמן קודם הדלקתם ולא מהני ע"ז אשתו כגופו לשוייה דין לכם, ומדלא נהגין כן ש"מ דלא חיישינן לזה.

ואחר כ"ז נהדר למאי דהעירו לשיטת החזו"א דנקט דממון שנאמר בו דין המע"ה לא חשיב ממונו לענין לכם ולכך הקפיד להוציא המעש"ר מהקמח של המצות וכן מהאתרוג, דא"כ גבי שמן דחנוכה נמי יש לחוש להוציא המעש"ר לשיטת הרמב"ן ור"ן דאיכא דין לכם, וכמו"כ יש להקפיד שלא להשתמש בשמן שיש בו ספק מעשר עני מה"ט.

והנה אף אם נחוש לדין לכם בנ"ח, מ"מ הרי שמן השותפין כשר לחנוכה וכדחזינן גבי אכסנאי דיוצא בשותפות בעה"ב, ומעתה שמן שלא הופרש ממנו המעש"ר או מעשר עני כיון די' בילה בלח הרי כמות השמן שאינו שלו הוא רק עשירית,

הרב אפרים שפיגלר

הדלקה בשמן שלא הופרש ממנו מעשר ראשון ומעשר עני

נדוע שיטת הרמב"ן ור"ן בפסחים ז' א' דאין יוצאין בהדלקת נ"ח אלא בשמן זית של עצמו, וכדמצינו גבי אכסנאי דצריך להשתתף בפריטי, וכתבו הראשונים ליישב בזה מדוע מברכים להדליק ולא על הדלקת נר כשאר מצוות הנעשים ע"י שליח דמברכים על, דשאני נ"ח דאין השליח מדליק אלא בשמן של בעה"ב, ובחידושי רבינו דוד שם ביאר דנ"ח דמי לטלית ותפילין שהיא מצוה שבגופו ואין השליח מוציא אלא כשמדליק בשמנו של בעה"ב, ובפמ"ג תרע"ט א"א א' הוסיף בזה ביאור דכיון דהשליח מדליק בשמנו של בעה"ב לאו מתורת שליחות הוא אלא מעשה קוף בעלמא, וכתב דמה"ט מצי השליח להדליק אף אחר שקיבל הבע"ב שבת ולא אמרי' בזה כל היכא דאיהו לא מצי עביד לא מצי משויא שליח.

ויל"ד להנך ראשונים איך הדין במדליק בשמן של הפקר אי יוצא בזה יד"ח, דאמנם לשונם דאין יוצא אלא בשמן של עצמו מורה דכלל הוא בקיום הדלקת נ"ח דאין יוצא אלא בשלו, מ"מ יתכן דכל תנאי זה לא הוצרך אלא באכסנאי ובשליח דאין מדליק בעצמו, דבזה בכדי לייחס אליו מעשה ההדלקה בעי' דיהא בשמן שלו אבל במדליק בעצמו שפיר עולה קיום המצוה אף בשמן שאינו שלו. ויתכן עוד דאף גבי שליח כיון דכל ענינו לייחס ההדלקה למשלח סגי במאי דהשמן אינו של השליח ושפיר יהני נמי הדלקה בשמן של הפקר עבור המשלח. ובשד"ח מערכת חנוכה סי' ט"ו הביא בזה דעות בין האחרונים, וע"ע בספר החיים למהרש"ק סי' תרע"ז דנקט דבמדליק בעצמו א"צ לכם.

להערות והארות וכן לקבלת הגליון במייל 8456389@GMAIL.COM

וכל די שיעור השמן להדלקה מעט יותר ממחצית השעה שפיר איכא קיום לכם בשמן, וכל הנידון לא שייך אלא במדליק בשיעור שמן מצומצם.

ובשולי הענין, בספר זכר יהוסף שבת ר"פ במה מדליקין הק' לב"ש דס"ל שביתת כלים דאו' ואמרינן בגמ' שבת י"ח דלדידהו צריך להפקיר נר וגיגית קודם השבת א"כ איך יוצא יד"ח הדלקת נ"ח בשבת לשיטת הרמב"ן ור"ן דבעי' לכם כיון דצריך להפקיר הנר והשמן קודם השבת [עיי"ש דהק' לשיטת הרשב"א דצריך להפקיר מה שבתוך הכלי, אמנם ילה"ק אף לענין הפתילה להמבואר בפמ"ג תרע"ח א"א סק"ג דאכסנאי צריך להשתתף אף בפתילה וא"כ לשיטת הר"ן דלמד מאכסנאי דבעי' לכם ה"ה דבעינן דהפתילה תהא שלו, וכיון דפתילה חשיב לכלי הרי צריך להפקירה לב"ש בע"ש ונמצא דמדליק בפתילה שאינו שלון]. והנה גבי איסורא דשביתת בהמתו כ' הטור סי' רמ"ו משמיה דהר"פ דסגי להפקיר הבמהה ליום השבת לחוד ומהני בזה להתיירא דשביתת בהמתו ובנו"כ שם האריכו במהות ההפקר, ובדברי המ"א שם סק"א יש משמעות שהוא הפקר לזמן דמפקיר הקנין פירות דיום השבת [והאריך בזה הגרש"ש נדרים סי' כ"ד ובשער"י ש"ה פכ"ג], ולפי"ז משכח"ל היכ"ת דהגוף שלו ומ"מ אינו עובר משום שביתת בהמתו, ודנו לפ"ז אף גבי שביתת כלים דמשכח"ל דמפקיר הפתילה לזמן ומ"מ חשיב שלו, אמנם מסתבר דגבי חנוכה דכל ענין הדלקה מממונו משום דבעינן דיעשה מעשה הדלקה ברשותו לא סגי במאי דאית ליה קנין הגוף אלא בעינן זכות השתמשות וכשהפקיר הקנין פירות דל"ל זכות השתמשות לא חשיב ההדלקה בממונו.

והיה מקום לדון עוד דכיון דכל ענינו דלכם בנ"ח הוא בכדי לייחס ההדלקה למדליק יתכן דלא נצרך תנאי זה אלא לשעת מעשה ההדלקה לחוד, ומהני להפקיר להו לאחר ההדלקה, ושפיר משכח"ל לב"ש במדליק בע"ש בשלו ומפקיר להו אח"כ, ובאמת דאי בעי' לכם בכל משך ההדלקה, יל"ע בכל הדלקת נרות בע"ש דלכאו' נעשה השמן להפקר ממילא כיון דאסור לכבות הנרות ועומד השמן לכילוי, ודמי לדינא דהשו"ע או"ח סי' של"ד ס"ט גבי דליקה בשבת דבאופן דליכא מצילין נעשה המזון להפקר (כמבואר בנו"כ שם), אלא דכבר יסדו רבותינו [הביה"ל וחזו"א] דאף חפץ העומד לאיבוד כ"ז שיש לבעלים תכלית באיבודו לא נעשה להפקר, ושפיר נשאר השמן ברשות הבעלים כל זמן שצריכים אותו למצותו.

הרב לוי יצחק רפפורט

ביאור ד' האחרונים דבעל אינו יכול לכוין שלא לצאת בהדלקת אשתו

בסי' תרע"ז ס"א אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה, וכתב הרמ"א בס"ד דאם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק באכסנאי שפיר מדליק ומברך עליה [אע"פ שאשתו מדלקת עליו בביתו] "וכן נוהגין", ומקורו מתרוה"ד סי' ק"א ומהרי"ל סי' קמ"ה, והב"י הביא דברי התרוה"ד וכתב עלה "ולי נראה שאין לסמוך עליו לברך ברכה שא"צ", והד"מ שם כתב דהמנהג כתרוה"ד ושטעמו ונימוקו עמו, והביא שכן כתב ג"כ בתשו' מהרי"ל כנ"ל. ומהרש"ל בתשו' סי' פ"ה מסיק נמי כהב"י שאין נכון לעשות כן וכן כתב נמי הפר"ח, ולמעשה

מסיק המשנ"ב ס"ק ט"ז דנהי דאין למחות על המקילין כיון שהרבה אחרונים סתמו כן, מיהו טוב יותר להדר לשמוע הברכה מפי אחר, או שישער להדליק לפני הזמן שאשתו מדלקת עליו בביתו ע"ש.

והמעייין בתרוה"ד ומהרי"ל יראה דתרי טעמי אתי עלה, דהתרוה"ד אתא עלה מצד תקנת מהדרין, ואילו המהרי"ל אתא עלה מפני שמכוין שלא לצאת בהדלקת אשתו. והא דס"ל למהרי"ל וסייעתו דליכא בכה"ג תקנת מהדרין כתב הפמ"ג במשב"ז סי' תרע"ז ס"ק א' בדרך הב' דכיון דאשתו כגופו אין בזה תקנת מהדרין, [וכמו שכ' המשנ"ב תרע"א ס"ק ט' וסי' תרע"ה ס"ק ט' ובשעה"צ ס"ק י' לענין דבעל שמדליק אין אשתו מדלקת מתקנת מהדרין דאשתו כגופו, כמו"כ להיפך כשאשתו מדלקת אין על הבעל תקנת מהדרין וכ"כ בא"ר שם ס"ק ד"].

והנה הרי נודע הא דמסקי הרעק"א בתשו' י"ג והפמ"ג סי' תרע"ד א"א ס"ק א' דגדר הדבר דמהדרין מברכין היינו משום שמכוונים שלא לצאת בהדלקת בעה"ב, דאילו על הידור בעלמא נקטינן כהפוסקים דס"ל שאין מברכין, ולפי"ז ברור דגם לטעם התרוה"ד דמדיון מהדרין הוא דמדליק, מ"מ מכיון הוא שלא לצאת בהדלקת אשתו, וכ"כ הפמ"ג להדיא בענינו בסי' תרע"ז משב"ז ס"ק א' על דברי התרוה"ד הנ"ל ע"ש.

ולכאו' צ"ב דא"כ למה התרוה"ד אתא עלה מצד מהדרין ואילו המהרי"ל כתב דמכוין שלא לצאת בשל אשתו, והרי לכאו' תרווייהו חד טעמא קאמרי. ונראה דבאמת חלוקין הם בסברתם וכדיבואר.

הנה גם המהרש"ל סי' פ"ה נקט דליכא בזה תקנת מהדרין, ובנוגע לסברת המהרי"ל דמכוין שלא לצאת בהדלקת אשתו, כתב שם דלאו כל כמיניה לכיון שלא לצאת בהדלקת אשתו ע"ש, וכן הפר"ח סי' תרע"ז סוס"ק א' הביא די ש מהאחרונים שכתבו דמי שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו יכול הוא לכיון שאינו רוצה לצאת בהדלקתה ויודליק בברכה, ומסיק דטעות הוא בידם, וכן שם סוס"ק ג' כתב וז"ל; "וכן עיקר שאיך יברך וצונו והרי הוא אינו מצווה, ואפי' אם אינו רוצה לצאת בהדלקת בני ביתו לא יברך וכמ"ש בסמוך".

והנה זה ברור דמהרש"ל גופיה מודה דכשמכוין שלא לצאת בהדלקת אשתו הרי באמת אינו יוצא, וכמפורש במשנ"ב סי' תרע"ז ס"ק ב' לגבי מי שלא ידע שאשתו הדליקה עליו בביתו עש"ה, וא"כ צ"ב מאי האי שכ' דלאו כל כמיניה לכיון שלא לצאת בשל אשתו.

ולכאו' היה מקום לפרש הא דלאו כל כמיניה שלא לצאת בהדלקת אשתו, דהיינו משום דנהי דאכסנאי שאין לו אשה, הרי יכול להדליק באכסנייתו, מ"מ מי שיש לו בית ואשתו מדלקת שם, הרי עיקר מקום הדלקה דידיה הוא דוקא בביתו הקבוע, וכמפורש בביאור הלכה סי' תרע"ה ס"ג דכ' דמי שהוא בביתו ואשתו מדלקת הוי בכלל מה שאמרו חכמים תבא מארה למי שאשתו מברכת לו, מ"מ ר' זירא אמר השתא לא צריכנא דמדליקין עלי גו ביתאי, ולכאו' למה יצא בהדלקת אשתו ולא הדליק בעצמו, וביאר הביה"ל "מפני שלא היה אז בביתו ועיקר החיוב מונח על הבית", ומבואר דאע"ג דגם אכסנייתו הוי מקום הראוי להדלקה באין לו בית, אבל ביש לו בית הוי עיקר החיוב להדליק בבית דוקא, ולכן קאמר המהרש"ל דלאו כל כמיניה לכיון שלא לצאת בהדלקה שבביתו, דהיינו דנהי דאם מכוין שלא לצאת אינו יוצא וכדהוכחנו, מ"מ אינו נכון שיעשה כן, דמפקיע עצמו עי"ז מעיקר החיוב להדליק בביתו דוקא, ורק בלא ברירא ליה שאשתו מדלקת עליו, דאז בלא"ה חייב להדליק במקומו, שוב רשאי לכיון שלא לצאת בהדלקת אשתו כדי שיוכל לברך.

מיהו נראה דאין זה נכון, דהביה"ל לא קאמר אלא דעד כמה דר"ז ואשתו באו לצאת בחד הדלקה, ובאנו לומר דעדיף לר"ז להדליק במקומו ותצא אשתו בהדלקתו משום תבא מארה כו', בזה אמרינן דאדרבה עדיף שאשתו תדליק בביתו דהוא עיקר מקום ההדלקה, אכן כשהנידון הוא דהבעל רוצה להחמיר להדליק ולברך בעצמו, רשאי שפיר לעשות כן ואינו מחוייב לצאת בהדלקה שבביתו דוקא.

וראיה ברורה לזה דהרי דברי הביה"ל הנ"ל בסתמא נאמרו, ומשמע דקאי אף לשיטת הרמ"א וסייעתו דיכול לכתחילה לכיין שלא לצאת בהדלקת אשתו, ולכא"ו הא עיקר חיובא מונח על הבית ואיך יכוין שלא לצאת בשל אשתו. וע"כ דדברי הביה"ל אינם אלא לענין שרק ר' זירא ידליק ואשתו תצא בהדלקתו, בזה קאמר דלא מצי עביד הכי דעיקר החובה על הבית, אך כל שאשתו מדלקת בביתו, אין מניעה כלל שיכוין שלא לצאת בהדלקתה, דב' חיובים איכא בנר חנוכה, א' חובת בית דומיא דמזוזה דבעי' שיהא מזוזה בפתחו, וכן בעי' שיהא נר חנוכה בביתו [בפתח או בחלון או על שולחנו], ב' חובת גברא שידליק נר חנוכה, אלא דבעי' תנאי שידליק בביתו.

והיינו שביתו הוא גם סבת חיוב מצד עצמו דומיא דמזוזה, וגם תנאי בחיובא דגברא, והיינו דנהי דיש חובה על הגברא להדליק, מיהו תנאי יש בדבר שידליק דוקא בבית הקשור אליו, ואינו יכול להדליק ברחוב, ובאכסנאי אין דין הא', דכיון דאינו רק אורח ואין זה ביתו, אין בית זה מחייבו בנר חנוכה כמו שאין אורח חייב במזוזה, אך דין הב' איכא, דהיינו דהוי חובת גברא להדליק, והתחדש דמצד התנאי דבעי' שידליק בביתו, בזה סגי גם אכסנאי דסו"ס קשור הוא לאותו בית, ונהי דהאוכל סעודה בבית חבירו לא נעשה עי"ז אכסנאי ולא מצי להדליק שם כדהביא משנ"ב סי' תרע"ז ס"ק ג' בשם הט"ז, מ"מ בישן שם לילה א' כבר הוי מספיק ביתו לענין שיכול כבר לקיים שם חובת גברא שמוטלת עליו, אבל חובת בית אכתי ליכא עליו באכסנאי, והארכנו בזה בס"ד במק"א.

ולענין דין הא' לא מצי לכיין שאינו רוצה לצאת בשל אשתו, דסו"ס איכא נר חנוכה בפתחו, כשם דלא מצי לכיין שאינו רוצה לצאת יד"ח במזוזה שבפתחו, ורק חובת גברא מצי לכיין שאינו רוצה לצאת בשל אשתו.

וא"כ פשוט דל"ש כלל לפרש כנ"ל טעמייהו דמהרש"ל ופר"ח דלאו כל כמיני' לכיין שלא לצאת בשל אשתו כיון דבעי' חובת בית, דהרי חובת בית בלא"ה מתקיימא שפיר גם כשמכוין שלא לצאת בשל אשתו.

והמוכח בס"ד בכונת מהרש"ל, דנהי דאם יכוין שלא לצאת בשל אשתו ודאי דאינו יוצא חובת גברא בהדלקתה, ומצד חובת בית אין שום חסרון בזה וכמש"נ, אלא דס"ל דכיון דלא תיקנו מהדרין באיש ואשתו [וכדעת מהר"ל ותלמיד המובא בתרוה"ד], ומטעם המפורש בא"ר וא"ז סי' תרע"ז דאשתו כגופו והוי כאילו הוא עצמו הדליק בתוך ביתו, לכן לאו כל כמיני' דבעל לכיין שלא לצאת בשל אשתו דהוי כגורם ברכה שא"צ, וכדכתב הב"י דהוי ברכה שא"צ [ולא כתב דהוי ברכה לבטלה, כיון דבפועל כשכיון שלא לצאת הא מתחייב להדליק, אבל כיון שהוא גרם לחיוב זה הו"ל ברכה שא"צ, וכן ביאר בכנה"ג דברי הבי"י].

ואכתי יש לדון באופן שעבר וכיון שלא לצאת בשל אשתו האם עכשיו יברך, כמו בעלמא בגורם ברכה שא"צ שאם כבר גרם שוב יברך. ול' הפר"ח הנ"ל שכתב "ואפי' אם אינו רוצה לצאת בהדלקת בני ביתו לא יברך" משמע בהדיא דבכל גווני אין לו לברך, וכ"ה משמעות ל' מהרש"ל דלעיל. וצ"ב היכן

מצינו דבגלל שגרם ברכה שא"צ נימא שלא יברך, הרי נהי דשלא כדין עביד במה שגרם שלא לצאת בשל אשתו ולהתחייב עי"ז בברכה, מ"מ למה שבדיעבד לא יתחייב לברך.

והנראה בס"ד אחר העיון בעומק כונת המהרש"ל ופר"ח, דכיון שחובת בית ע"כ יוצא בשל אשתו, ממילא הברכה שבירכה אשתו על ההדלקה חלה נמי על הדלקתו, ואה"נ דאילו כשמכוין שלא לצאת בשל אשתו לא היה לו שייכות כלל להדלקתה, אז אה"נ דהיה מתחייב לברך על הדלקתו, אבל השתא דשפיר יש לו שייכות להדלקת אשתו, דהא עי"ז נתקיים חובת ביתו להדליק בביתו, שהוא מצוה דעליה דידיה רמיא, ממילא חלה ברכת אשתו על כל ענפי המצוה שלו, וכבר לא מצי לברך כלל, והרי מבואר בסי' רס"ג ס"ו דמי שהוא אצל אשתו ומדליק בשאר החדרים אינו מברך על הדלקה זו, וביאר הביה"ל שם "דכיון דהוא אצל אשתו והיא מברכת במקום א' הוי כאילו הוא היה המברך וממילא נפטרו כל החדרים שהוא מדליק בהברכה וכמו לענין בדיקת חמץ דמברך במקום א' ועל סמך זה הוא בודק בכל החדרים" עכ"ל, הרי דאע"ג דלא שמע ברכתה, מ"מ כבר חלה הברכה על אותה מצוה, וגם הדלקת שאר החדרים נכללו בברכתה אע"ג דאין היא מדלקת שם אלא הבעל מדליק, ואיכא חיובא להדליק בכל חדר וחדר, מ"מ הכל נפטר בברכתה, וה"נ הכא נהי דאיכא במצות נ"ח חובת בית וחובת גברא, מ"מ הכל הוי ענפים דאותה מצוה, וכיון דחובת בית יצא בהדלקת אשתו, הרי מה שמקיים חובת גברא בהדלקתו באכסנאי, אין זה אלא כהדלקה דשאר חדרים דנכללו ונפטרו בברכתה.

ונהי דגבי שבת הרי כשנסע לעיר אחרת ואינו אצל אשתו שפיר חייב להדליק שם בברכה [כשהוי חושך בבית ומדליק שלא יכשל], היינו דגבי שבת ליכא חובת בית כלל, ואינו אלא חובת גברא לקיים מצות הדלקת נר שבת, ועי' שהדליק במקומו שלא יכשל קיים בזה כל פרטי המצוה השייכים אליו, ואילו אשתו לא היתה מדלקת בביתו לא עבר הוא על המצוה כלל [אלא היא עבריינית מחמת מצוה שלה, אבל במצוה שלו לא נחסר כלל], ולכן אין מצותו נכללת בברכתה, אך בחנוכה דלעולם איכא עליה חובת בית, הרי לעולם זה דומה להדלקת נר שבת בשאר החדרים, כשהוא אצל אשתו דהכל נפטר בברכתה.

ואע"ג דאיכא לאקשווי עלה, דהרי לעולם מהדרין כל א' מברך על הדלקתו, וביארו רעק"א ופמ"ג הנ"ל דהיינו מצד דמכווני שלא לצאת בהדלקת בעה"ב, והרי גם שם הא מתקיימת חובת בית בהדלקת בעה"ב, ורק לענין חובת גברא הוא דשייך לכיין שלא לצאת בשל בעה"ב, וא"כ איך מצי מברכי, והרי נכללין בברכת בעה"ב.

והנראה בס"ד ברור דהיינו דוקא התם דחז"ל תיקנו תקנת מהדרין, וכך העמידו חז"ל צורת המצוה שכל א' ידליק בעצמו, [אם כי ליכא חיוב, אבל תיקנו כן בתורת מצוה קיומית], אלא דביארו רעק"א ופמ"ג דנהי דעל הידור לא מברכינן, מ"מ כאן דמכוין שלא לצאת בשל בעה"ב מברכינן, וסו"ס חז"ל הוא שהעמידו כן צורת המצוה שחובת גברא יקיים בעצמו ולא עי"י הדלקת בעה"ב, ולכן שפיר מצי מברך עי"ז, ולא אמרינן דנכלל בברכת בעה"ב כיון דזה גופא תיקנו שחוץ מהדלקת בעה"ב ידליק נמי בעצמו, אבל באיש דליכא תקנת מהדרין שלא יצא בהדלקת אשתו כיון דאשתו כגופו, אלא דמעצמו החליט לכיין שלא לצאת בשל אשתו, בזה אמרינן דלעולם נפטרה מצותו בהדלקת אשתו, כן נראה בס"ד הביאור האמיתי בדברי המהרש"ל ופר"ח לאחר העיון, ועוד יש להאריך טובא בהאי ענינא בכמה וכמה ענינים שמתיישבים עפ"י יסוד דברינו הנ"ל אך אין כאן המקום.

כהן שקיבל שמן תרומה ושמן חולין הראוי למאכל באיזה מהם ידליק

נשאלתי מכהן שקיבל שמן תרומה טמאה להדלקה בחנוכה, ושמן זה ראוי רק למאור ולא לאכילה, והתנה הישראל הנותן שישתמש בו בחנוכה של שנה זו, שע"מ כן נותן, ואחר שקיבל את השמן נזכר שכבר קיבל מהכולל שבו לומד שמן הראוי לאכילה שהוא מהודר יותר להדלקה, וגם התורם לכולל תרם את השמן ע"מ שישתמשו בו בחנוכה, והסתפק במה ידליק. ובתחילה אמרתי לו שידבר על לב הנותן את התרומה שימחל על התנאי כדי שיזכה להדליק באופן מהודר יותר, אך נאמר לי שכיון שהנתינה נעשתה ע"י שליח קשה למצוא את הנותן, ולכן מוכרח להכריע באיזה מהם ידליק.

והנה אין לומר דאסור לכהן מן הדין להדליק בשמן שריפה כל עוד יש לו שמן חולין, כהירושלמי סוף תרומות המובא בדרך אמונה פרק י"א ה"ח ביה"ל ד"ה ומי שאין לו, וא"כ בניד"ד דיש לו שמן חולין ודאי יש להורות לו להדליק בו ואין לחוש לדעת הנותן, דעיי"ש דזהו רק לזר שלא ברשות כהן, וכבר נהגו הכהנים הדלקת נרות שבת וחנוכה בשמן שריפה, ואכמ"ל.

והנה בהשקפה הראשונה כיון ששני הנותנים התנו שישתמשו בשמן שתרמו בחנוכה, וא"א להדליק באחד בחנוכה ובשני בשבת, דאיזה מהם שלא ידליק בחנוכה יעבור על דעת הנותן ויש בזה חשש גזל, ואה"נ אם לא היה תורם של שמן החולין מקפיד היה הדין שידליק בשמן התרומה דהכא חשש גזל והכא רק הידור, אבל השתא ששניהם מקפידים לכאורה אין עצה רק שידליקו בשניהם, האחד נר העיקרי והשני נרות ההידור.

אך יש לדון אם יש לחוש כלל לתנאי שעשה הנותן של שמן התרומה, דמאן לימא לן שיש לישראל הנותן אפשרות להתנות תנאים בנתינת התרומה, דהא צריך להיות בעלים על החפץ כדי שיוכל להתנות תנאים (כמבואר בתוס' כתובות ע"ד), והכא גוף התרומה היא ממון השבט ואין לישראל הנותן רק טובת הנאה, וצ"ע אם חשיב כבעלות לענין התנאי. וביותר בניד"ד דהוי תרומה טמאה, נראה דלית ליה לישראל כלל בעלות לכ"ע, דהא תרומה טמאה היא מהנשרפים ומה שיכול להדליק בה את הנר הוא כמש"כ התוס' בשבת כ"ד: דהבערת התרומה כשנהנה ממנה בשעת שריפתה אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעור, ונראה שגם הכהן עצמו אין לו בה בעלות לקדש את האשה, דמה יש לה לאשה לעשות בו, אא"כ נאמר שמקדש בת כהן שיכולה להדליק בה, אך יותר נראה שאין זו כלל בעלות ובאמת אינו יכול לקדש אפילו בת כהן, וכעת לא מצאתי בזה דבר מפורש, וצ"ע.

הנה גם לפי הצד דשייך בעלות לכהן אפלו בתרומה טמאה, לכאורה תלוי בפלוגתא דטובת הנאה ממון, דלמ"ד טובת הנאה ממון יש צד שיש מספיק בעלות להתנות, אבל למ"ד טובת הנאה אינה ממון לכאורה ודאי שאינה שלו ואין יכול להתנות.

והנה הרמב"ם פסק בהלכות אישות פרק ה' הלכה ו' דטובת הנאה אינה ממון ואינו יכול לקדש בו אשה, וז"ל; ישראל שקידש בתרומה שהפריש מגרנו אינה מקודשת שהרי אין לו למכרה ואין לו בה אלא טובת הנאה לפי שנותנה לכל כהן

שירצה וטובת הנאה אינה ממון, עכ"ל, וכ"פ הרמב"ם בהלכות תרומות פרק י"ב הלכה ט"ו; אסור לכהן ליטול תרומה או שאר מתנות שלו עד שיפרישו אותם הבעלים וכו', ואם לקח שלא מדעת בעלים זכה בהן שאין לבעלים מהן אלא טובת הנאה וטובת הנאה אינה ממון. וכן הדין בכל התורה דק"ל אינה ממון כמ"ש הש"ך חו"מ סי' ש"נ והפר"ח יר"ד סוס"י ס"א, (חוץ מנדריים דק"ל טובת הנאה ממון, וכבר ביאר הכס"מ פ"ז דנדריים הטעם בזה עיי"ש).

ולפ"ז כיון דאין לישראל בעלות ממונית בגוף התרומה לכאורה אינו יכול להתנות, וממילא יש לדון דהנתינה לכהן דידן היתה נתינה גמורה ויכול הכהן לעשות בתרומה מה שירצה, ושוב יכול להדליק בשמן הראוי לאכילה וישמור את השמן של תרומה להדלקת נר שבת.

מיהו ראיתי למרן הגר"ח ק שליט"א בדרך אמונה הלכות תרומות פרק י"ב הלכה ט"ו שהביא בס"ק קל"ג שדעת הגאונים דטובת הנאה ממון וכן פסקו הרבה ראשונים, (הובאו הדעות בש"ך סי' ש"נ), אבל כמה ראשונים פסקו כרבנו, ע"כ. וכתב בציון הלכה ס"ק ר"א בשם העה"ש דהוא ספיקא דדינא. ולפ"ז לא ברירא כולי האי לבטל התנאי, והדק"ל מה יעשה בשמן ובמה ידליק.

אך לענ"ד אין הכרח לומר דמי שסובר דטוה"נ ממון יכול לקדש את האשה, דתלוי בביאור יסוד הפלוגתא דטוה"נ ממון או אינה ממון, ושפיר י"ל דגם מ"ד טוה"נ ממון אין לו זכות ממון בגוף התרומה אלא שיכול להנות מהזכות ליתן לאיזה כהן שירצה, וחילי דהך מ"ד שפסק טוה"נ ממון הוא השאילתות בפרשת קרח כמש"כ מרן שליט"א בציון הלכה ס"ק קצ"ח, ויעיון בחלקת יואב חו"מ סי' כ"ג ד"ה ולענ"ד, שהוכיח מדברי הירושלמי פ"ב ה"ט והשאילתות קרח קל"ב שדעתם שאף מאן דאמר טובת הנאה ממון גם כן סובר שאין לו לבעלים קנין וזכות ממונית בהם כלל, וכל מחלוקתם אם טובת הנאה ממון או לא הוא שמאן דאמר טובת הנאה ממון סובר שיש לו לבעל הבית זכות הנאה מהם ומאן דאמר אינה ממון סובר שאסור לו ליהנות מהם כלל ואינו יכול לקחת עבורם מחבירו של כהן שום טובת הנאה ולכך אינה חשובה ממון. ולפ"ז אין הספק דידן תלוי כלל בהך פלוגתא. גם בל"ז כיון דנקטו גדולי הפוסקים הש"ך והפר"ח להלכה דטובה"נ אינה ממון, יכול הכהן לומר קים לי כהש"ך והפר"ח וממילא אין תנאו של הישראל בעל התרומה מועיל כלום.

ואם כנים אנחנו א"כ יש להורות לכהן שידליק את כל הנרות בשמן החולין משום שתי סיבות, חדא דבשמן החולין יש תנאי וקפידא של בעל הממון שיש בכוחו להתנות תנאים ויש בזה חשש גזל אם יעבור על תנאו, משא"כ בשמן של תרומה אין הנותן יכול להתנות תנאים וממילא תנאי שלו כמאן דליתא, ועוד ששמן החולין מהודר יותר להדלקה.

אך אכתי לא נחה דעתי בהוראה זו, דלכאורה יש לחוש לגניבת דעתו של הישראל הנותן, ואיסור גניבת דעת חמור מאוד והוא לתא דגניבה ממש וי"א שאסור מדאור' ועכ"פ מדרבנן, עיי' בכ"ז בספר לרעך כמוך פרק א' שהביא את השיטות בזה, וכיון דהנותן נתן את השמן ע"ד שישתמש בו הכהן בחנוכה והוא עובר על דעתו יש לחוש לגניבת דעת.

אך יש לדחות דבניד"ד לא שייך כלל איסור גניבת דעת, דאיהו הוא דהטעה את עצמו, כמבואר כיו"ב בגמ' חולין צ"ד: בעובדא דמר זוטרא בריה דרב נחמן ורבא ורב ספרא עיי"ש, ובניד"ד נמי כיון שלא בירר הישראל אם יכול הכהן להשתמש כפי התנאי, דהא הנתינה היתה ע"י שליח וכאמור, ולא אמר הנותן את התנאי בפני הכהן עד שיוכל לעמוד על דעתו בעת

הנתינה שמסכים לתנאי, השתא דאנוס הכהן מלהודיעו ליכא איסור כלל.

עוד נלענ"ד דהכא לא שייך כלל איסור גניבת דעת, דיעוין בשערי תשובה לרבינו יונה שער ג' אות קפ"ד בחלק השביעי מכת השקרנים, וז"ל; מי שמתעה את חברו לאמר כי עשה עמו טובה או דיבר טוב עליו ולא עשה, אמרו רבותינו זכרונם לברכה (חולין צד). אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת נכרי. עכ"ל. מבואר דגדר איסור גניבת דעת הוא במה שעושה מעשה שיחזיק לו חברו טובה בחינם. הנה בניד"ד הא אין החזקת טובה כלל מצד הישראל וא"כ לא שייך כלל איסור גניבת דעת.

אלא שאכתי יש לחוש לגניבת דעת במה שעבר על רצונו שהקפיד על השימוש בשמן באופן מסוים. הנה במה שאינו משתמש בשמן לחנוכה י"ל דהוי בשוא"ת ומותר כמו שנביא מהט"ז, אבל אח"כ כשישתמש להדלקת נר שבת יעבור בקום עשה, וצ"ע.

שו"ר שיש לפשוט הספק משו"ע מפורש ביר"ד סי' רנ"ד ס"ב; שר עובד כוכבים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירין אותו משום שלום מלכות, אלא נוטלין ממנו וינתן לעניי נכרים בסתר, כדי שלא ישמע השר. הגה. וי"א דיעשה בהן מה שצוה לו המושל, ע"כ. הנה דעת הט"ז לעיקר כהשו"ע, וכתב בס"ק ב' דלא שייך גניבת דעת אלא אם הוא עושה מעשה בדרך גניבה דהיינו אם הנותן נתכוין לתת לישראל ולא לעובד כוכבים נמצא דבשעת נתינה לעובד כוכבים עובר על דעתו של העובד כוכבים הנותן מה שאין כן כאן דיש עכ"פ היתר בנתינה לעובד כוכבים אלא במה שאין נותן לישראל כלום הוא עובר על דעתו בשב ואל תעשה אין בזה איסור גניבת דעת. וכבר הערנו שבניד"ד כשישתמש בשמן לנר שבת יעבור בקום עשה דאסור גם לט"ז. והשו"ך בס"ק ג' פסק לגמרי כהרמ"א דאם המושל צוה כך וכך יעשה כן אסור לעבור על ציווי שלו משום שאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים.

הנה נידון דהשו"ע לכאורה דומה ממש לניד"ד דהא התם נמי א"א לעשות כציוי השר משום "ביבש קצירה תשברנה" (דהיינו דמרבה זכות העכו"מ ומעכב הגאולה כמבואר ברש"י ב"ב י: עיי"ש), ואעפ"כ משום איסור גניבת דעת עושים כציווי השר, ה"ה לניד"ד דאע"פ שא"א לעבור על דעתו של נותן השמן של חולין, וגם יש מעלה והידור מצוה, אעפ"כ יש לחוש לאיסור גניבת דעת ואין לעבור על דעת הישראל הנותן של שמן התרומה.

ולפי כ"ז הדרין לעצה הראשונה שידליק הכהן את הנר הראשון בשמן הראוי לאכילה ויתר נרות הידור בשמן התרומה, ויש לגבב בזה כמה סברות נוספות להעמיד את הפסק, חדא דיתכן שבזה לא עבר על דעת הנותנים דסו"ס השתמש בשני השמנים להדלקת נר חנוכה, וממילא אין עצה זו סותרת לתנאי של הנותנים שהתנו רק שידליק בשמן שלהם בחנוכה, דהא סו"ס הדליק, וכלפי דעת הנותן של שמן החולין יש בזה קיום תנאו ודעתו בהדלקת נר העיקרי, וכלפי הישראל שנתן את שמן התרומה יש לומר דיש כאן קיום בהדלקת נרות הידור, ובפרט דכלפיו אין כאן רק איסור גניבת דעת וכמשנ"ת, וא"כ יש לצרף מה שיש לצדד דכל כה"ג באונס לא חשיב גניבת דעת דעיקר האיסור במה שמתכוין לגנוב דעתו והכא המציאות אנסתו, ויש לצרף עוד דכיון דבתורמים יראי השם עסקינן (דאל"כ לא היו תורמים למצוה) יש סברא חזקה לומר שאם היו יודעים את המבוכה שבאה לכהן היו מתרצים בפשרה זו, לכן יש להורות לכהן לתחילה לחפש אחר הנותנים, ועי"ז ימלט נפשו מכל צדדי

הספק, ואם אינו יכול למוצאם יש לו לעשות כמו שהצענו דידליק נר העיקר בשמן הראוי לאכילה ויתר הנרות הידור בשמן התרומה, ושולם על ישראל.

הרב אברהם זנגר

שכח הבן לברך שעשה נסים ונזכר לאחר שגמר להדליק

הוי עובדא אמש בליל א' דחנוכה שאחד הבנים הדליק לאחר האב וברך להדליק ושכח לברך שעשה נסים ושהחיינו והדליק מיד הנר ועד שהזכירו לו כבר היה הנר דלוק, ויש לדון האם יכול לברך עתה ב' הברכות.

והנה לפו"ר הלכה פסוקה היא במשנ"ב סי' תרע"ו סק"ד בשם הגרע"א דמי ששכח לברך שעשה נסים ושהחיינו ונזכר לאחר שגמר להדליק מברך, משום דלא גרע מברכת הרואה.

אולם יש לדון דבהדלקת הבן לאחר האב שאינו מקיים בזה אלא הדלקת מהדרין אין הדין כן, דהנה ידוע הנידון בגדר הדלקת מהדרין, האם הפי' דמתכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת בעה"ב ומדליק מצד חובת עצמו, [ולפ"ז אחר שהדליק בעה"ב יש עליו חיוב גמור להדליק וא"ז רק בגדר הידור אצלו, וההידור הוא בעצם מה שמתכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת בעה"ב ומקיים המצוה בעצמו], או דיוצא יד"ח עיקר המצוה בהדלקת בעה"ב כדון נר איש וביתו, אלא שתקנו חז"ל הדלקה נוספת לכל אחד מאנשי הבית בתורת הידור. והגרע"א בגליון השר"ע סי' תרע"ו ובשו"ת תנינא סי' י"ג נקט כצד הא', [ולדעתו אם גדר הידור היה דמתכוין לצאת בהדלקת בעה"ב ומ"מ תקנו לו הדלקה נוספת בתורת הידור לא היה יכול לברך על הדלקה זו, דתלוי בפלוגתת האחרונים אם יש ברכה על הידור, וספק ברכות להקל], אולם בשו"ת הרמ"א סי' צ"ט משמע כצד הב', ובחידושי הגר"ז על הרמב"ם הל' חנוכה האריך לבאר דההידור אינו במה שכל אחד מדליק את הנרות בעצמו ולא ע"י אחר, אלא ההידור הוא שיהיו נרות נפרדים לכאור"א מבני הבית, ומשמע דההידור אינו במעשה ההדלקה של הגברא אלא בחפצא של הבית שיהיו בו נרות נפרדים לכאור"א ע"ש היטב, ומשמע דס"ל כצד הב', [והנה רבים עמדו בסתירת דבריו ממש"כ שם דאין יוצאין בנרו של בעה"ב, אך בפשוטו צ"ל דכוונתו דאין מסתפקין בנרו של בעה"ב שיהא בעד כולם אלא מדליקין הדלקה בפנ"ע כנגד כאור"א, וכ"כ בספר ברכת אברהם שבת כא: וזה לשונו בסוף דבריו; 'ואחרי פלפול חברים נראה דכוונת מרן ז"ל במש"כ ואינן יוצאין בנרו של בעה"ב, לא כרע"א שמתכוונים שלא לצאת ידי המצוה, אלא שלא מסתפקים בזה לצאת ע"י בעה"ב אלא רוצים להוסיף הידור, ושוב אין סתירה מזה במש"כ בעצמו בסמוך לזה, דוק ותשכח. [ואמנם כשדברתי עם מרן ז"ל על אודות ברכה למהדרין, אמר שבשו"ת רע"א מהדו"ת י"ג כתב שמכוונין שלא לצאת ע"י הדלקת בעה"ב, ועל שאלתי הרי יש דעות דלא מהני, ענה פוק חזי מאי עמא דבר] עכ"ל]. ויש כמה ראיות מדברי הפוסקים והמשנ"ב לכאן ולכאן ואכ"מ.

ולכא' ניד"ד תלוי בזה, דלפ"ד הגרע"א פשוט דמברך כיון שנתכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת אביו, אבל לפ"ד הגר"ז לכא' לא יברך, לפי שיצא יד"ח בברכות של אביו, ואף שלא

כיוון לצאת ואפי' אם לא שמע כלל ברכותיו של אביו מ"מ לדעת כמה ראשונים אין לו ברכת הרואה כמבואר במשנ"ב שם סק"ו לגבי מי שמדליקין עליו בביתו וכן ס"ל לשו"ע שם וכתב המשנ"ב דספק ברכות להקל, ומבואר בזה דכל שיצא יד"ח בהדלקה שבירכו עליה כל הברכות לא תקנו לו שוב ברכת הרואה, וגם בהדלקה למחר אינו מברך שהחיינו לשיטות אלו כמבואר במשנ"ב שם סק"ז בשם המג"א הואיל וכבר בירכו שהחיינו על הדלקה שיצא בה יד"ח. [ואמנם צ"ב טובא איך נפטר מברכת שהחיינו לפ"מ שצידד בשעה"צ סי' תרע"ו סק"ג דחובת שהחיינו היא חובת היום על עצם הזמן דחנוכה שנעשו בו נסים ונפלאות אף בלא הדלקת נרות וכדקיי"ל בשהחיינו דיו"ט דאומרו אפילו בשוק, ורק לכתחילה תקנו לאומרו בשעת הדלקה, ולפ"ז אינו מובן כלל איך יתכן שיצא ע"י מה שבירך בעה"ב והוא לא שמע כלל הברכה, ואכמ"ל].

והנה יש מקום לומר דגם לד' הגרי"ז יברך, ולא מדין תקנת ברכת הרואה אלא מדין ברכות המדליק שתקנו לו לברך כל הג' ברכות על הדלקתו, וכיון שמברך על הנרות שהדליק בעצמו י"ל דיכול לברך מדין ברכות המדליק, ואף שכבר גמר מעשה ההדלקה י"ל דכל זמן שהן דולקות עדיין יכול לברך שעשה נסים ושהחיינו מחמת ההדלקה של עצמו, דלא בעינן עובר לעשייתן אלא בברכת להדליק שהיא ברכת המצוות.

אבל מדברי הגרע"א שם (בגליון השו"ע סי' תרע"ו ובשו"ת תנינא סי' י"ג) מוכח לא כן, דאפי' על הנרות שהדליק בעצמו א"א לברך לאחר ההדלקה אלא מדין ברכות הרואה אבל מדין ברכות המדליק א"א לברך אלא עובר לעשייתו, [דהגרע"א הקשה על דבריו מהא דמי שמדליקין עליו בביתו אינו מברך ברכת הרואה לדעת כמה ראשונים, הרי דלא תקנו ברכת הרואה למי שקיים מצות ההדלקה ע"ש מש"כ לחלק, ואם נימא דכוונתו דמברך מדין ברכות המדליק משום דברכת שעשה נסים א"צ עובר לעשייתו לק"מ, דהתם שלא הדליק בעצמו הנידון הוא רק אם יכול לברך מדין ברכת הרואה והכא מברך מדין ברכות המדליק (וכמו שחילק כן המאמר המובא בשעה"צ סי' תרע"ז סק"א). וכן משמע ממה שדן הגרע"א בגליון השו"ע מאי שנא מפרי חדש דאם אכל ולא בירך אינו מברך עוד על ראיית הפרי ע"ש, ואם הכא מברך מדין ברכות המדליק דלא בעינן עובר לעשייתו לק"מ].

אבל יש לדון מטעם אחר שיוכל לברך, דהא באמת צ"ע בעיקר הדלקת מהדרין איך יכול לברך שעשה נסים ושהחיינו בשעת ההדלקה כיון שכבר יצא בברכת אביו, ומאי שנא ממש"כ האחרונים דבהדלקה למחר אינו יכול לברך שהחיינו כשיצא אתמול בהדלקת אביו. ואולי י"ל דכל שדעתו להדליק מהדרין יכול להתחלק מאביו בהני ברכות ולברכם בעצמו על הדלקתו, וכ"ז נכלל בתקנ"ח של הדלקת מהדרין בברכה. ואם כנים הדברים נמצא דבכה"ג יש לו ג"כ ברכת הרואה לכו"ע, וצ"ע לדינא.

לאחר שהדליק האב נמצא עוד שמן בשביל הדלקת שאר בני הבית

והנה הוי עובדא בערב שבת שמיני דחנוכה סמוך לשקיעה נתברר שאין מספיק שמן בשביל כל בני הבית והחליטו שחלק מבני הבית לא ידליקו, והנה אחר שהדליק האב מצאו עוד שמן, ודנו אם יכולים עתה שאר בני הבית להדליק בברכה.

והנה בפשוטו נראה דתלוי בפלוגתת האחרונים הנ"ל בגדר הדלקת מהדרין, דלפ"ד הגרע"א דהברכה על הדלקת מהדרין

הוא רק משום שהתכוונו שלא לצאת יד"ח בהדלקת האב, א"כ בניד"ד הואיל ובשעת הדלקת האב התכוונו לצאת יד"ח בהדלקתו אינם יכולים לברך על הדלקתם אח"כ (ויצאו יד"ח בברכות של אחד האחים שהיה עתיד להדליק גם בתחלה). אבל לפ"ד הגרי"ז נראה דיכולים כולם לברך על הדלקתם כדין הדלקת מהדרין בעלמא.

אולם לפי האמור לעיל עולה דגם לפ"ד הגרי"ז לא יוכלו לברך אלא ברכת להדליק ולא ברכת שעשה נסים, לפי שכבר יצאו יד"ח בברכה זו ע"י האב הואיל ובשעת הדלקת האב לא היה בדעתם להדליק ולברך בעצמם ברכת שעשה נסים, (ואפי' אם לא שמעו את ברכת האב ולא התכוונו להדיא לצאת בברכתו, מ"מ הואיל והתכוונו לצאת בהדלקתו נפטרים ממילא גם בכל הברכות שמברך על ההדלקה כדחזינן דמי שהדליקו עליו בביתו אינו מברך שוב ברכת הרואה כאמור לעיל), וצ"ע בכ"ז.

הרב אליסף פרלמן

המדליק נרות בביתו אם יש אופנים שראוי לכבותם לאחר חצי שעה

יש לדון האם יש אופן שצריכים לכבות את הנרות לאחר חצי שעה משעה שהדליקום, שהרי כתב השו"ע סי' תרע"ז ס"ד דהנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו שהרי הוקצה למצותו, וביאר במשנ"ב דבכל הלילות הוקצה למצותו אלא דיכול לשומרו למחרת ולהדליק בו, אבל ביום השמיני שורפו בפני עצמו. וכתב המשנ"ב תרע"ב סק"ה דהמדליקים בביתם שיעור ההדלקה הוא כחצי שעה, ובשו"ע סי' תרע"ב ס"ב כתב דהשמן הנותר לאחר זמן הדלקה יכול להשתמש לאורו והיינו משום דמה שהניח שמן יותר מהראוי לשיעור הדלקה הרי מעיקרא לא הוקצה למצותו, וא"כ ליכא חשש להשתמש באותו השמן לאורה [וזהו דלא כהב"ח תרע"ב והפר"ח תרע"ז דנקטו דנאסר כל השמן שהניח בנר, ולדידם יש לדון אם ראוי לכבותו, וכדלהלן].

אלא הנידון הוא במניח שמן במידה הראויה לשיעור הדלקה שהיא חצי שעה ולבסוף דולק השמן מעט יותר דכתב הביה"ל תרע"ז ס"ד ד"ה לשיעור הדלקה וז"ל; כתב הש"ג צ"ע אם נתן השמן לשיעור הדלקת חצי שעה ודלק יותר מחצי שעה (כגון שהפתילה דקה והוא חשב שהפתילה בינונית) אם מותר להסתפק ממנו דאפשר כיון דהוא אקציה מדעתו אף דבטעות הוי נאסר. והובא דבריו במ"א, עכ"ל. ומעתה דיש לנו מספק לאסור את השמן א"כ יש לדון דבכה"ג לכאור' ראוי לכבות הנר ולא ליהנות ממנו לאחר זמן הדלקתו. וכמו כן יש לדון במדליק בנרות דכתב המג"א תרע"ב סק"ג והובא במשנ"ב סק"ו דיש הידור בנרות גדולים וא"כ לכאור' הוקצה כל הנר למצותו.

ועורר על זה הגליוני הש"ס [להר"י ענגיל זצ"ל] שבת כא: דלכאור' יש לכבות הנר משום דהוקצה למצותו ומיירי באופן שהנר דלוק בביתו והרי הוא מוסיף אור בביתו ויש לו הנאה ממנו ובשלמא בשעה שדולק למצותו הרי לא אפשר ולא קמיכוין דעל כרחו צריך הוא להדליק הנר למצותו אבל לאחר מכן כאשר יכול לכבותו א"כ כיון דהוקצה למצותו ואסור ליהנות ממנו יש לו לכבותו.

אלא שדן בזה הגליוני הש"ס להתיר עפ"י היראים מצוה קי"ז שכתב דהמאריך בתקיעתו יותר מכשיעור אין בזה איסור של חילול יו"ט דהכל בכלל המצוה של התקיעה ודמי לציצין שאין מעכבין במילה דכל זמן שלא פירש הרי הם מצטרפים להתיר של מעשה המילה בשבת, וא"כ הכי נמי הרי זה המשך של מצות הדלקת נרות, עכ"ד והנה הג"ר אשר וייס שליט"א דן בזה [קובץ עיון הפרשה קע"ג בעניני חנוכה] לחלק דשאני הכא דהוי לאחר הזמן לגמרי ואין שייך שיחשב להמשך המצוה, והוא כתב זאת היכא שהדליק בחוץ לפרסום הנס וכלה הרגל מן השוק, אך בנידון דידן דמדליק לבני ביתו לכאור' שפיר שייך להמשיך כלפיהם את פרסום הנס כמו מקודם ואע"ג שכלה השיעור המחויב להדלקה אבל אפשר דלא כלה אפשרות הקיום מצוה ויש לדון לדמות זאת לשופר.

אלא דלכאור' עדין יש לחלק בזה דבשופר הרי אינו יכול לצאת בחצי תקיעה וסוף דבר התקיעה שעולה לו למצוה היא דוקא מחמת שנחשב לו למצוה גם בתחילתה וגם בסופה, אלא שיכול היה לקצר והאריך בה ומ"מ הכל בתוך המצוה, וכמו כן גבי מילה דציצין הרי יש מצוה בהסרתם אלא שלא נאמר בהם דין דחיה בשבת בפני עצמם, אבל הכא מה שדולק לאחר השמן שאין בו חיוב מנין שיכול להאריך את קיום המצוה כאשר כבר יצא ידי חובה, ועוד יש להקשות דהכא הרי גם ההיתר בזמן המצוה לא היה אלא מחמת דלא אפשר ולא קמיכוין' וא"כ כיון דעכשיו אפשר לכבותם מהו ההיתר.

ולכאור' יש להתיר זאת כיון דיחד עם הנרות דולק גם כן השמש וכתב הרמ"א תרע"ג ס"א וז"ל; אם נתערב נר חנוכה האסור בהנאה בשאר נרות, אפי' אחד באלף, לא בטיל דהוי דבר של מנין (ת"ה ס' ק"ג), אלא ידליק מן התערובות כל כך שבודאי נר של היתר דולק עם נר של איסור, ואז מותר להשתמש אצלו (ד"ע). עכ"ל, וא"כ מבואר בהדיא להתיר דבר זה היכא דדלוק עמו עוד נר, אלא דיש לדון בגדר ההיתר בזה שהרי כבר כתב הר"י ענגיל דיש לדמות דין זה לדין זה והוא גורם' שהרי יש כאן נר היתר ונר איסור המאירים לו, והדין הוא דאסור לכתחילה לעשות דבר כזה שיהא לו היתר מחמת זה וזה גורם (כמבואר טור ובי"י יו"ד ס' קמ"ב) וא"כ צריך שיכבה את הנר האסור וצ"ב מדוע התיר הרמ"א בזה.

והנה ה"ט כתב וז"ל; נ"ל טעם הרב בזה דס"ל דלא חמירי הנרות כשהם מונחים בתערובות יותר מאם הם דולקים במצותן וכיון דבשעת הדלקה אין איסור אם יש נר אחר אצלם אף על גב דיש מהם אור גדול טפי אפ"ה שרי מטעם שזכרתי בסמוך ע"כ גם עכשיו ודאי אין איסור וכו' עכ"ל. ובטעם ההיתר בעוד הנר דולק כתב שם לעיל וז"ל אין להקשות הא אכתי ה"ל הנאה מנר חנוכה דודאי יש אור גדול טפי כשיש הרבה נרות דכאן אין איסור להשתמש לאור הנרות אלא מטעם שלא יהיה היכר שנדלקו לשם חנוכה או משום ביזוי מצוה כדלעיל וכאן לא שייכי תרואיהו כיון שיש נר של חול אצלם כנ"ל. עכ"ל.

אבל הביאור הלכה נקט דלא כה"ט"ז שהרי כתב הביה"ל ד"ה ואז מותר בביאור דברי הרמ"א דס"ל להחמיר כהרמב"ן, בשעה שהם דולקים, ובכל אופן התיר לאחר שנכבו, והביא הבה"ל דברי המחצית השקל וז"ל; ואע"ג דהמג"א גופיה כתב בסק"ד בשם המלחמות אע"ג דאיכא שמש לא ישתמש אלא לאור השמש ולא לאור נ"ח, היינו משום דנ"ח דולק למצותן לכן צריכין הכירא שהודלק לשם מצוה ואם ישתמש אצלו יאמרו לצורכו אדלקיה דלפעמים מדליק כמה נרות משא"כ הכא בתערובות כשידליקן לא ידליקן לשם מצוה כ"א לצורכו ואין צריך נר התירא כ"א דלהשתמש לנר האסור בלבד לא שרינן וכיון דאיכא חד נר היתר תו לא מקרי נהנה מדבר איסור, עכ"ל. הרי מבואר שהתיר אע"ג דבעודו דולק ס"ל דאסור להשתמש בהם.

אלא דאפשר דיש לחלק היכא דאיסורם היה רק מפני הרואה דאפשר דבזה הוי איסור צדדי ולא הקצה את הנרות בעצמם על דעת איסור זה, ורק היכא דהוי איסור שבא מצד עצם גדרי ההדלקה הוא דחשיב הקצאה כלפיהם באופן שיהא הקצאה גם לאחר שנכבו, וכן נראה מהא דפסקו מרנן הגר"ש והגרש"ז [הובא בהערות דרשו תרע"ג הערה י"ד] דבדיעבד אם השתמש לאורה יצא ידי חובה ואין מעכב על ההדלקה, ואכתי קשה לפי טעם הר"ן דכתב הר"ן ז"ל; אסור להשתמש לאורה ואפילו תשמיש מצוה, דכיון שע"י נס שנעשה במנורה תקנום עשאוהו כמנורה. עכ"ל. והובא טעם זה במשנ"ב תרע"ג סק"ח, וא"כ הא הוי איסור בעצם הדבר.

והמג"א נמי נקט דלא כה"ט"ז דהביא את דברי הדרכי משה סי' תרע"ג דכתב וז"ל; אבל להשתמש בב' נרות שידוע שהשמש שם בודאי מותר להשתמש בהן דהא עיקר טעם הדלקת השמש הוא שאם ישתמש לאור הנרות שישתמש לאור השמש ש"מ דכי הן לגבי הדדי שמוותר להשתמש לאורן כן נראה לי עכ"ל. והביא המג"א לסייע להתיר זה מסי' רע"ו ס"ד בנר שבת שהדליק גוי נר נוסף לידו דמותר להשתמש, וכל זה נראה דלא כטעמא דה"ט"ז אלא דס"ל דעצם השימוש לאור נר האסור כשיש גם כן אור המותר הרי זה מותר בכל מקום, וצ"ב בטעם ההיתר ולא נאסר מדין זו"ז גורם דאסור לכתחילה [ולגבי נר דגוי אין להקשות כן דהתם הגוי הדליק הנר וא"א לכבותו, ועצם ההנאה ודאי מותרת לכתחילה בזו"ז גורם, וכל הנידון הוא כאן שיכול לכבות את הנר מעיקרא].

והנה כתב הפר"ח תרע"ג דהרמ"א שהתיר היינו בשימוש שסגי לו בנר אחד בלבד ולא בשימוש שצריך לב' הנרות ולפ"ז דמייירי בשימוש שסגי לו בנר אחד א"כ הוי כדון זה וזה גורם באופן של זה יכול וזה יכול' ונחלקו בזה הראשונים במחמץ עיסה ע"י איסור והיתר באופן שכל אחד מהם יכול לחמץ (ולתוס' פסחים כז. ד"ה עד בשם רשב"א ה"ז מותר) וא"כ עדיין יש להקשות לשיטת הראשונים (תוס' ע"ז סח: ד"ה ולרבי שמעון, והובא בט"ז יו"ד פ"ז סק"ג) דאדרבה בזה הוא חמור יותר ואפי' להמתירים זו"ז גורם הרי בזה יכול וזה יכול אסור (ועיין ש"ך יו"ד פ"ז ס"ק ל"ו דלהחמין שאני דהוי נו"ט ממש, וכונתו דהוי כמו דאיכא איסור לפנינו).

והנראה לדון בזה בג' חילוקים להתיר; הא' דההיתר הוא משום דלא שייך כאן לומר זו"ז גורם לאסור לכתחילה דכל זה שייך ביצירה כזאת שמשותפים שתי גורמים בעצם סיבת יצירתה וכגון שעל ידי שתיהם מחמץ את העיסה או אופה אותה אבל כאן הרי יצירת האור הנעשית ע"י כל אחד מהם היא באופן עצמי ואין השני מצטרף עמו כלל ביצירת האור שהוא עושה אלא זוהי תערובת ביצירה לאחר שנוצרה ששתי היצירות של האור התערבו, ובכה"ג י"ל דאין איסור מתחילה של זו"ז גורם שאינו בא לעשות שום יצירה עם האיסור ועל כן אין לו אלא את השאלה שלבסוף אם מותר להשתמש בתערובת האור והרי זה עצם ההנאה בודאי מותרת דהא אפי' זה וזה גורם מותר עצם ההנאה, וגם האוסרים ב'זה יכול וזה יכול' י"ל דהוא דוקא באופן של שיתוף ביצירת הדבר דחשבינן כיצירת הדבר האסור.

וטעם שני להתיר נראה ד"ל דכל מאי דאסרנו זה שייך רק באיסורי הנאה שהם בחפצא של האיסור אבל דברים שאין האיסור בעצמם אלא הוא כמו איסור גברא ליהנות מהם א"כ לא שייך לומר בהם מעיקרא דאין לגרום מהם אופן שיהא מותר בהנאה דהם בעצמם אין בהם איסור חפצא ועל כן כל הנידון מתחיל רק בשעה שבאים ליהנות מהם בפועל והרי בשעה זו כבר הו"ל זו"ז גורם דמותר ליהנות ממנו, וי"ל דהאיסור הקצאה הוא מצד הגברא כלפי החפץ אבל אינו איסור מצד עצם החפץ שהוא לכעצמו חפץ המותר.

וטעם שלישי נראה לדון בזה להיתר די"ל הרי שמן זה שהוקצה למצותו שנאסר בהנאה הרי הוא עומד לשריפה והכא כאשר שורפו הרי מקיים בו את דינו וא"כ לא שייך לדון כאן איסור לכתחילה ליצור 'זה וזה גורם' במה שהוא דולק שהרי זה דינו להדליק ולבערו, ולא נשאר כאן אלא איסור על התוצאה שלא ליהנות ממנו והרי כלפי האיסור בפועל יש לנו את ההיתר של זה וזה גורם ושפיר מותר ליהנות ממנו ואע"ג דיכול הוא לשמור את השמן למחר להדליקו י"ל דהיינו אם רצה אבל אם אינו רוצה יכול לבערו וכיון שכדינו הוא פועל בו לבערו על כן הנידון הוא רק על ההנאה בפועל והרי היא מותרת, ויל"ע.

והנה המשנ"ב ס"ק כ"ד הביא את הב"ח והגר"א עפ"י הר"ן שהחמירו בזה, ואפשר דס"ל דשפיר חשיב כאן ז"ז גורם וזהו יסוד מחלוקתם, אמנם נראה דבנידון דידן דהוי ספק של השלטי גבורים אם בכלל יש כאן דין הקצאה, א"כ י"ל כיון דמצטרף עוד דבר יש להקל, וכעין מש"כ במור וקציעה [הובא בשעה"צ ס"ק כ"ח] שהיתר הרמ"א היינו מחמת דהוי בתערובת, והכי נמי בנידון דידן דלא מיירי בתערובת אלא דעכ"פ יש ספק בדיני ההקצאה של השמן הזה ועל כן יש להקל בו כמו שמקילים בשמן אסור שנתערב.

וכל דברינו הוא כגון שמכבה אור החשמל בשעה זו ואין לו אלא את אור הנרות אך נראה לדון דבשעה שאור החשמל דולק א"כ אין אור הנר חשיב לעומתו, לייחס את התשמיש לאור הנר ולומר דנהנה הוא מן האור הנר לאסור את התשמיש, ולכאור' הרי ודאי כל שהחשמל מאיר א"צ לאור הנר כלל ואינו חשיב שנהנה בפועל לאורו ומותר לעשות כל תשמישו אפי' לדעת הב"ח והגר"א הנ"ל אם לא שבהדיא מקרב דבר לאור הנר לראות בבירור ע"י הקירוב ממש.

הרב מנחם הוכברגר

אם יש להקדים הדלקת נר שכבה מדין אין מעבירין על המצוות

כתב המ"ב סי' תרע"ו סק"א דכיון דצריך להתחיל להדליק בכל לילה מהנר הנוסף שהוא מצד שמאל, לכך ירחיק עצמו לצד שמאל בעת ההדלקה כדי שיפגע בנר הנוסף תחלה ולא יצטרך להעביר על המצוות. וביאר בשעה"צ דאם יעמוד באמצע המנורה נמצא דמשכל ידיו להדליק את הנר השמאלי והרי הוא מעביר על המצוות, דמדלג על כל הנרות עד שמגיע לנר השמאלי.

והנה יש לדון היכא דלא הרחיק עצמו לצד שמאל, האם ידליק את הנר שכנגדו כדי שלא יעביר על המצוות או שידליק את הנר החדש, ומל' המ"ב שכתב "ולא יצטרך להעביר" וכו' משמע שאם לא ירחיק עצמו לצד שמאל יצטרך להעביר ולהדליק את הנר החדש, וצ"ב בטעמא דמילתא, דהא אין מעבירין על המצוות, [ולא דמי למי שהקדים תש"ר לש"י דצריך לעזוב את התש"ר ולהניח את התש"י תחלה, דהתם הוי גזה"כ].

וצ"ל דהכא אם לא יעביר, יעבור על הדין דכל פנות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין, ולכך בזה אמרינן דיעביר על המצוה.

אמנם נראה לדון דגם לאחר דהדין דצריך לעבור על המצוה ולהדליק את הנר החדש, סדר ההדלקה יהא שיצטרך לחזור

ולהדליק את הנר שעבר עליו ורק לאחר מכן להדליק את הנרות שדילג, כגון ביום ו' אם עמד כנגד הנר הד', דדינו להעביר עליו ולהדליק הנר החדש, דיצטרך לאחר מכן לחזור להדליק את הנר הד' שהעביר עליו ואח"כ לחזור ולהדליק את הנר הב' והג' שדילג עליהם, דהא הטורי אבן במגילה ו': הוכיח מהסוגיא ביומא נח: דאיתא שם דכה"ג שיוצא ביה"כ מקה"ק ונותן מהדם על קרנות מזבח הפנימי דקאמר ר"ע דמתחיל מקרן מזרחית דרומית, ואף דפגע ברישא בקרן דרומית מערבית ונמצא דמעביר על המצוות, מ"מ בעי לקיים "ויצא אל המזבח" עד שיצא מכל המזבח, ואמרינן שם דאח"כ חוזר לזרוק על קרן דרומית מערבית משום דכיון דפגע בה ברישא הדר אתי לההוא קרן דאיחייב למיתב ברישא. והוכיח מכאן דאם פגע במצוה אחת והעביר עליו ולקח מצוה אחרת, דאף שעבר מצוה הראשונה לא איבדה מעלתה וצריך לשוב אליה. וא"כ ה"ה הכא, הנר שעמד כנגדו לא איבד מעלתו וצריך לחזור אליו להדליקו.

ונראה עוד דלאחר דדילג לנר הד' צריך להדליק קודם את הנר הה' כיון שהוא קרוב למקום דעוסק בו, וכן דמקיים בזה כל פינות שאתה פונה לימין ואח"כ לחזור ולהדליק הנר הב' והג'.

אמנם במ"ב בסי' כ"ה סק"ה מבואר דפליג על הטורי אבן, דכתב שאם נטל את התפילין לפני הטלית והניחם ונטל הטלית, אף שעשה שלא כדון, דכיון שנטל תחילה את התפילין היה לו להניחם משום אין מעבירין, מ"מ לאחר שכבר העבירם ונטל הטלית אסור לו להניח הטלית, ובשעה"צ כתב שהוא פשוט. ולכאורה מבואר מהמ"ב דכיון דכבר עבר על המצוה בטלה מעלתה.

ואפשר דגם המ"ב מודה דלא בטלה מעלתה, אבל שאני מזריקת דמים, דהתם כבר קיים המצוה בקרן מזרחית דרומית ולכך אמרינן דיחזור לקרן שפגע בראשונה, כיון דבקרן צפונית לא פגע כלל, משא"כ בגוונא דהמ"ב הרי אם יניח את הטלית ויקח את התפילין דפגע בהו ראשונה הוי בזיון לטלית דהא עכשיו אוחז בטלית, ובהא לא אמרינן דיחזור למצותו הראשונה.

אמנם בטורי אבן שם מבואר להדיא שלא חילק בזה, דהקשה לדבריו למאי איצטרך קרא דתש"י קודם תיפ"ל מדין אין מעבירין, דלדבריו דנקט דהמצוה לא התבטלה, א"כ היכא דנטל תש"ר יצטרך לעזובה ולהניח את התש"י מדין אין מעבירין, וע"כ מבואר דגם היכא דאווח במצוה נמי אמרינן דאין מעבירין על המצוות וצריך לחזור למצוה הראשונה. וצ"ל דס"ל דהיכא דפגע במצוה רובץ עליו חיוב לקיימה ולכך גם כשפגע במצוה אחרת המצוה שפגע בתחלה קודמת למצוה השניה מדין אין מעבירין על המצוות.

ונמצא דלדברי המ"ב היכא דעבר והדליק את הנר החדש ימשיך להדליק כסדר ואסור לו לחזור לנר שעבר עליו, דהא בשעה דיעבור לנר הד' וידלג על הב' והג' נמצא דהוי בזיון להם, דהא מעביר עליו.

ונראה עוד נפק"מ בין הטורי אבן למ"ב באופן שהדליק כסדר מהנר החדש משמאל לימין וכשבא להדליק הנר הד' נכבה נר הב', [דחייב להדליק אותו, דאם לא ידליק לא יקיים את המהדרין דהא עדיין לא הדליק כל הנרות כמבואר בביאור הלכה סי' תרע"ג], האם צריך להדליק את הנר הד' שהוא עסוק בו עתה, או צריך לחזור קודם להדליק את הנר הב', דנראה דלדעת הטורי אבן כיון דחיוב הדלקת נר הב' חל קודם צריך לחזור אליו, ואע"פ שכבר הדליקו מ"מ כיון שלא נגמר המצוה וחיוב לחזור ולהדליקו אין משמעות במה שהדליקו מקודם. אולם לדברי המ"ב אסור לחזור לנר הב' אלא צריך להדליק את הנר הד' שעוסק בו עתה.

יוזן כנגד מלכי התורה שבעל פה

היחס לבית חשמונאי יוצא דופן. מחד, הם הצדיקים שנס חנוכה התרחש בימיהם ובזכותם. ועליהם אנו אומרים שהיו טהורים, צדיקים, ועוסקים בתורה ("מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וזדים מצד עוסקי תורתך"). ומאידך, לא עברו הרבה שנים והם נעקרו מן השורש, עד שאמרה הגמרא: "כל דאמר מדבית חשמונאי מלכא קאתינא, עבדא הוא, דלא אישתיור מינייהו אלא ההיא רביתא דסלקא לאיגרא ורמיא קלא ואמרה כל דאמר מבית חשמונאי אנא עבדא הוא, נפלה מאיגרא ומיתה" (קידושין דף ע:). ואמרו חז"ל שעונש חמור זה הגיע להם כיון שנטלו לעצמם מלכות, וזו שייכת ליהודה ולא ללוי, שנאמר: "לא יסור שבט מיהודה". וקשים הדברים להולמם שהרי, כבר עתה, בשעת הנס, עת היו נחשבים לטהורים וצדיקים נקראו "מלכות בית חשמונאי" כמאמר הגמרא במסכת שבת (כא): כששואלת מאי חנוכה?

ואמר רבנו צדוק הכהן, שבית חשמונאי היו "עוסקי תורתך" ומאן מלכי רבנן ומכח התורה הוכתרו במלכות. ותורה שבעל פה נקראת "מלכות פה", ומלכות זו אכן ראויה לכהנים שנאמר "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו". ורק כשבא ינאי המלך שכפר בתורה שבעל פה והרג את חכמיה ונטל לעצמו מלכות, יצא עליהם הקצף ונגזרה הגזרה.

כהני בית חשמונאי היו איפוא מלכים בכח התורה שבעל פה שבפיהם.

וכתב הקצות בהקדמתו "ונתן לנו הקב"ה התורה ברוב רחמיו וחסדיו כפי הכרעת שכל האנושי גם כי אינו אמת בערך השכלים הנבדלים". חכמי התורה שבעל פה הם בעלי התורה וניתנה להם היכולת לומר את דבריהם על פי שכלם האנושי. כלומר, על פי הכללים שנמסרו בידיהם בהבנה אנושית אמתית, והקב"ה מסכים על ידיהם, וכיון שהעולם מונהג על פי תורה, מכוון הקב"ה את הנהגת העולם בהתאם לדברי החכמים. וכמו שנאמר בסוגית פילגש בגבעה גבי מחלוקתם של רבי יונתן ורבי אביתר, ששאל רבי נתן את אליהו הנביא מה אומר הקב"ה בענין זה? ואמר לו שהקב"ה אומר "יונתן בני אומר כך ואביתר בני אומר כך". וכמו שאמר "נצחוני בני" עת הכריז רבי יהושע שאין משגיחים בבת קול.

וכה גדול כוחם של החכמים עד כי שבחדשם חידוש על דרך האמת של השכל האנושי שלהם. בונים הם עולמות חדשים. כמו שאומר רבי חיים מוואלאזין:

"וכ"ש חידושין אמיתים דאורייתא המתחדשין ע"י האדם. אין ערוך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה. שכל מלה ומלה פרטית המתחדשת מפי האדם. קב"ה נשיק לה ומעטר לה. ונבנה ממנה עולם חדש בפני עצמו. והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב. כמו שכתוב בהקדמת הזוהר (ד"ד ע"ב), ר"ש פתח, "ואשים דברי בפוך" (=כמה אית ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא ולילא. בגין דקב"ה ציית לקליהון דאינון דמתעסקי באורייתא. ובכל מלה דאתחדש באורייתא על ידא דההוא דאשתדל באורייתא עביד רקיעא חדא)". (נפש החיים שער ד' פרק י"ב).

כוחם זה של החכמים להכתיב על פי שכלם את המציאות, בא לידי ביטוי לא רק בעולם שלעתיד לבוא, אלא גם בעולם הזה והדבר מוחשי ביותר בכוחם לקדש את החודש, קידוש החודש וקביעת לוח השנה ניתן בידי החכמים, והחלטתם היא הקובעת, גם אם הם מוטעים, שוגגים או מזידים. והקב"ה דואג שהטבע

מתכוונן בהתאם. אולי זו הסיבה שמצווה זו נבחרה להיות המצווה הראשונה שנצטוו ישראל בצאתם ממצרים עד כדי שרש"י בפרושו לפסוק הראשון בתורה שואל מדוע לא התחילה התורה ממצווה זו. מצווה זו מבטאת את כוחו של עם ישראל על ידי מנהיגיו. הם המכתיבים לעולם את מציאותו ואת תהלוכותיו. הנהגת העולם ודרכיו הופקדה בידיהם. הוא שהשיגו מלאכי השרת על נתינת התורה לבני ישראל באמרם "מה אנוש כי תפקדנו" ואמר ה"בית הלוי": "תפקדנו" מלשון "תפקידנו" שאלו המלאכים מדוע אתה מפקיד את מפתחות הבריה בידי בני אדם, שכן בקבלם את התורה ואת היכולת להבינה בשכלם ולחדש חידושי תורה קבלו למעשה את מפתחות הבריה.

נגד זה יצאו היוונים להילחם ואסרו בין השאר את קידוש החודש. מצווה זו המבטאת את מהותם של חכמי ישראל כנציגים בעלי סמכות של האלוקים בעולם, שבכוחם לפעול פעולות ולהכתיב הנהגות לכוחות הטבע, היתה לצנינים בעיניהם. היוונים כפרו בקשר בין העולמות ובודאי בסמכות של חכמי תורה להשפיע על הטבע - בבת עיניהם. הם האמינו בעצמאותם של חוקי הטבע ובתקפותם המוכרחת, והכירו בכח האדם ללמדם ולהשתמש בהם, אך לא לשלוט עליהם. הם ידעו כי אין חדש תחת השמש, אך לא ידעו כי למעלה מן השמש יש חדש, לא ידעו ולא רצו לדעת.

כשיפיפיותו של יפת, כח הבנת הטבע שלהם, נמצאת באהלי שם הטבע הוא כלי עבודה בידי החכמים. יפיפיותו של יפת מתבטאת במילה יון כמו שנאמר: "ומבני יפת גומר ויון..." ואילו יופיו של עם ישראל מתבטא, בין השאר, במילה ציון שנאמר: "מציון מכלל יופי אלהים הופיע" (תהילים נ' ב') יופיו של עם ישראל בא לידי ביטוי כשמחברים את היופי לצ' המבטאת צדיק (גמרא שבת קד ע"א) ואילו יונים נתקו את היופי מהצדיק, ומ"ציון" נותר "יון".

החבור הזה בין העליונים והתחתונים מתבטא במנורה. המנורה מבטאת את רוח ה' כפי שנאמר בספר זכריה שהמלאך הדובר בו מסביר לו את ענין המנורה ואומר "כה אמר ה' לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה'". ורוח ה' היא הבחינה המקשרת בין עליונים ותחתונים, כמו שנאמר בספר ישעיהו: "ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משורשיו יפרה ונחה עליו רוח ה'" (ישעיהו יא) וכבר אמר דוד המלך "רוח ה' דיבר בי ומילתו על לשוני" (שמואל ב כ"ג ב'). ה"רוח" היא אפוא הבחינה המקשרת בין אלוקים לאדם וזאת מבטאת המנורה. וכמו שאמור רבותינו שנה המערבי שלא כבה מלמד ששכינה שורה בישראל.

אין לך ביטוי לשכינה השורה בישראל יותר מחכמת התורה-שבעל-פה שעליה אמרו בגמרא במסכת בבא בתרא שגם כשניטלה הנבואה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה (בבא בתרא י"א). בנבואה הקב"ה מדבר והנביא שומע ומקבל. ואילו כשחכמי התורה מחדשים חידושים הקב"ה שומע ומסכים. כך שחכמת התורה שבעל פה מבטאת את הקשר בין האדם לאלוקים שנוצר מלמטה ומקבל אישור מלמעלה.

ואף כי "ונהפוך הוא" נאמר בפורים, גם בחנוכה נמצא ענין זה. שבעקבות היוונים שרצו להנציח את שיטתם שאין כל קשר בין תחתונים לעליונים וניסו "להשכיחם תורתך", החלה התורה שבעל פה לפרוץ ולהתפשט ביתר שאת וביתר עוז עם התעצמותם של התנאים חכמי המשנה ובעקבותיהם האמוראים חכמי הגמרא.

בני בינה, המבינים בחכמת התורה, ימי שמונה קבעו שיר ורננים.

{ אז נדברו }

פרשת מקץ תש"פ | עלון מספר 446 - חנוכה | לסדר: "להודות ולהלל לשמך הגדול"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

**עלון זה נתרם כולו
בנדירות לב**

**ע"י ולזכות החפצה
בעילום שמה.**

**ישלח ד' ברכה והצלחה
בכל מעשי ידיה וימלא
משאלותיה במידה טובה
ישועה ורחמים, במהרה.
אמן!**

**להשתתפות
בהוצאות הגליון:**

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

חושך - זה יוון!! הם האחראים על הפסקת חשמל...

יש וורט נורא של המגלה עמוקות על חנוכה!! והעוצמה הכי גדולה היא שהוורט הזה נאמר לפני שלוש מאות שנה... הרבה הרבה לפני עידן החשמל והדיגיטל... ובכן: המגלה עמוקות אומר ככה: מה הגימטריא של **חשמל?? שלוש מאות שבעים ושמונה!!!** חשמל זה אור... כשיש חשמל יש אור... והנה... יום אחד בהיר נהיה **הפסקת חשמל...** אברהם אבינו רואה והנה אימה **חשיכה** גדולה נופלת עליו... נהיה **חושך!!!** נו... אברהם פותח את הארון חשמל... מנסה לבדוק ממי מגיע סיבת החושך? נו... מי?? דורשים חז"ל: **חושך זה יוון!!!** יוון עשו את החושך...

יופי... אנו כבר יודעים באיזה מפסק זה קרה... אנו כבר יודעים איפה נמצא הקצר החשמלי... זה בלוח של יוון... עכשיו הלאה... כעת צריך להבין מהי סיבת הקצר... איך יוון עשו את הקצר??

ממשיך המגלה עמוקות ואומר: חושך בגימטריא 328... ואילו חשמל בגימטריא 378... זאת אומרת מה מפריד בין חשמל לחושך?? **50- האות נו!!!** מה זה האות נו?? נון ראשי תיבות **נוגה!!! קליפת נוגה!!! מסיים המגלה עמוקות:** הנה... מצאנו את הסיבה להפסקת חשמל... מלכות יוון הגיעה ולקחה את הנון (-נוגה) מהחשמל... ברגע שירד המספר חמישים מחשמל... מה נשאר? חושך!!! (כמו שסיכמנו שחושך זה חשמל פחות חמישים) **הבנת מה כתוב כאן??**

העניין בקצרה הוא כך: בשביל לעשות קצר חשמלי... בשביל זה צריך לחדור לתוך מערכת החשמל... צריך לכה"פ להתעסק עם איזה שקע או איזה מפסק... כל הגליונות שעד יוון... היו מנותקים לגמרי מקדושה... פרעה ונבדנצאר היו קליפות מנוגדות לגמרי לקדושה... הם לא יכלו ליצור קצר חשמלי... כי הם בכלל לא התקרבו לנקודת חשמל... הם יכלו מאוד להציק ולהפריע... אבל לעשות חושך?? לעשות קצר בחשמל? זה היה אצלם מחוץ לגבול!! אבל ברגע שהגיעה מלכות יוון... מלכות יוון זה כבר **קליפת נוגה...** מה זה **קליפת נוגה??** נוגה זה מלשון אור נוגה... עירבוב אור וחושך... קליפת נוגה היא הקליפה שהכי קרובה לקדושה... יש לה אחיזה מסוימת בקדושה... ליוון יש מה להציע... יש להם נקודת אור שהם לוקחים אותה מהקדושה וזה כח... אבל הם משתמשים איתה כדי לקחת אותה לשקר שלהם... כאן זה כבר הפסקת חשמל!!! כי פרעה לא מגיע עם כלום... אבל יוון מגיע אליך עם אור של חכמה!!! וחכמה זה כח אמיתי!!! חכמה זה משהו אלוקי... ועושה בה שימוש לתרבות השקרית והנמוכה שלו...

עד כאן מילים קצת גבוהות אבל הנמשל הוא מאוד ברור:

יוון זה אויב מתורבת... אם תשים לב היוונים כמעט ולא עשו שום נזק לבית המקדש... הם לא החריבו אותו... וגם השמנים שהם טימאו אותו זה לא כמו שהילד שלי הביא תמונה מהגן שהיוונים שפכו את כל השמנים... לא!!! היוונים לא שופכים שמן... זו התנהגות לא תרבותית... היוונים רק טימאו את השמנים... רק נגעו בהם... גם את שערי המזוזה... הם בסה"כ פתחו עוד כמה פתחים... לא הרסו... לא השחיתו... בקיצור: למרות שהיוונים שלטו במקדש שים לב הם התנהגו שם בצורה מאוד תרבותית... זה לא האיוון וסטפן השיכורים מפולין ורוסיה שהיהודי רק ראה אותם ורץ לבית כנסת להודות לקב"ה שלא עשני גוי... לא!!! יוון הוא אבי התרבות!!! יוון הוא בן של יפת... ליפת יש ערכים ועקרונות... והתורה בעצמה מציינת לשבח איך שהוא מתנגד להתנהגות המופקרת של חם ומוחה על זה בדיוק כמו אחיו שם... בקיצור: ליוון יש!!! יש מה למכור!! יש לו ערכים!!! דא עקא!!! שבדיוק בגלל זה הוא כ"כ מסוכן... ולמה?? כי נכון... יש לך ערכים... וערכים זה דבר חיובי... אבל מי?? מי קובע את הערכים שלך??

אתה?? אתה מחליט מה ערכי ומה לא?? אם ככה... אז בשורה התחתונה אין הרבה הבדל בין יפת לחם... אין כמעט הבדל בין חוסר ערכים לבין אדם שחושב שהוא קובע מה ערכי... ההבדל היחיד שיש בין יפת לחם... שחם הוא ברוטלי וגם באופן רשמי ומוצהר!!! הקב"ה אפילו סימן אותו בשחור כדי שיהיה ניכר עליו שהוא שייך לכוחות הרע! ואילו יפת ממשיך להתייפף... ממשיך להתהדר שהוא ערכי... ותכלס... הוא קובע איזה ערך לאמץ ואיזה לא...

שיהיה ברור!!! הרחוב החילוני כיום זה לא יוון... נכון אמנם שאנחנו נמצאים כעת בחנוכה ולפי הכללים אנחנו אמורים להגיד שאנחנו נמצאים בגלות יוון... אבל לא!!! הרחוב היום הוא בכלל בכלל לא מתורבת... מי שיגיד שממשלת ישראל זה מלכות יוון הוא ממש מעליב את יוון... היום הרחוב החילוני העממי הוא חסר תרבות לחלוטין... לכן כשמדברים היום על הגזירות שיש על החרדים זה ממש לא יוון... ממש לא בכיוון... אם כבר... אתה יודע איפה מסתובבת היום קליפת יוון?? בפנים!!! אצלנו עמוק מבפנים!!! אנחנו עובדי ה' האיכותיים... כן... דווקא במקום המרומם הזה... שם יש לכל אחד מאיתנו נטיה להחליט במקום הקב"ה מה הוא רוצה... יש לכל אחד מאיתנו את הערכים הרוחניים שהוא הכי מתרגש מהם... והם הכי מדברים אלינו... וזהו!!! החלטת שזה עבודת ה' וזה רצון ה'... זה תסמיין שמזכיר קצת את יוון!! לעצב ערכים לפי המוצא שלי או לפי איך שמתאים לי זה מזכיר התנהלות של יוון... העבודה שמוטלת עלינו בתור עובדי ה' זה לא רק להיות עוייבדים... אלא להיות גם עובדי ה'... לא רק להיות דתי חזק... אלא להיות שייך לדת של ה'... לשאול את התורה מה רצונו יתברך!!! ולא להחליט במקום הרבש"ע... זה כל נקודת ההבדל בין שם ליפת!!! שניהם מסכים את קלון אביהם... אבל אצל שם זה מגיע מערך אלוקי!!! ואילו אצל יפת זה מגיע מערך תרבותי!!! ובנקודה הזו יפת מאוד מטעה... הוא נראה איש מאוד רוחני... הוא נראה עוייב גדול... אבל לא!!! לא מספיק להיות עוייב... לא מספיק להיות דתי חזק... צריך לשאול את הקב"ה מה הוא!!!! מה הוא יתברך רוצה!!!!!!!

היום יום הולדת...

היום יום הולדת...

ישנה מוסכמה עולמית שקוראים לה: מתנת יום הולדת!!! מגיע לי מתנה... מה קרה?? מה עשיתי?? נולדתי!!! האולטי בטובי להיוולד... סליחה: למה מגיע לך מתנה?? מה עשית ביום לדתך שמגיע לך עוד מתנה?? (אז באמת שמעתי על משפחה אחת שהגברת... כל שנה ביום הולדת של בעלה היא נוהגת לתת מתנה לשוויגער שלה... לא לבעלה... היא שוענת בקנאות: סליחה... עם כל הכבוד לבעלי... אבל ביום הולדת שלו מה הוא עשה?? למה מגיע לו מתנה?? לשוויגער כן... לה מגיע מתנה ביושר... כן... היא עשתה משהו ביום הזה... לא הוא!!!)

אבל לא!!! אם נתבונן עמוק עמוק... אני כן מבין למה כביכול "מגיע" מתנה דווקא למי שנולד... **אתה יודע למה??** תקשיב טוב טוב... זה נקודה עמוקה: הרי מקובלנו: ש"עובר הוא חלק בלתי נפרד מאמא שלו... אבל אם תשים לב: זה שעובר ירך אמו זה **רק מצידה!!!** אבל **לא מצידו!!!** העובר מצד עצמו, הוא לא חלק מאמו... הוא מצדו דווקא ישות גמורה לכשעצמה... כידוע: לעובר יש מחשבות... יש לו רצונות... הוא חי לעצמו... ממילא לעובר מצד עצמו אין שום אינטרס להיוולד... הוא מצידו טוב לו שם... "מי יתני ירחי קדם..." והוא מצידו היה מעדיף להמשיך להיות עובר לתמיד... רק מה?? למה יש אינטרס ללדת?? לאמא!!! אמא רוצה ילד... ולמה? למה היא רוצה ילד? כי היא משתוקקת שיהיה לה למה **לתת... להעניק!!!** ומעתה: כל זמן שהוא עובר והוא **חלק ממנה** אז אדם לא יכול לתת ולהעניק לעצמו... אדם יכול לתת רק לזולת! רק למה שנמצא זולתי-- לזולת!!! **מחוץ לזו!!!** ממילא הלידה הוא **נטו אינטרס אימהי!!!** אני רוצה להעניק לך... לתת לך... והיות וכל זמן שאתה חלק ממני אז אין לי את עונג הנתינה... אין לי את האפשרות להעניק לך... לכן!!! אנא ממך!! **תתנתק** ממני... תצא חוץ ממני... כדי לאפשר לי לתת ולהעניק לך מבחוץ... כדי לאפשר לי להיות אמא...

הבנת?? זאת אומרת: לידה זה **אינטרס נטו מצד הנתון!!!** לא מצד המקבל!! מצדו של העובר אין באמת הבדל בין לפני הלידה לאחריה... כי גם כשהוא היה עובר הוא היה ישות לכשעצמו והוא מקבל בדיוק כמו לאחמ"כ... ממילא: כשהוא מואיל בטובו לצאת ולהתנתק מאמו הוא עושה בזה **נטו חסד עם אמנו**... בזה שהוא מאפשר לה לתת לו בזה שהוא כעת עומד כישות נפרדת חוץ ממנה... לכן דווקא היום הולדת זה היום היחיד שמגיע מתנה למה שנולד!!! **זה היום היחיד** שההורים חייבים הכרת הטוב לבן שלהם!!! ביום הזה איפשרת לנו לתת לך!!! מכאן ואילך הבן רק חייב להורים שלו הכרת הטוב על מה שהם נותנים לו מעל ומעבר... היום היחיד והמכונן ביותר בחיי הבן שהיה לו את האפשרות לתת להורים ולא רק לקבל... זה להיוולד ולתת להם את האפשרות לתת לו!!! תחשוב על זה... זה עמוק מאוד...

אז כמובן שלא באתי כאן לתת דרוש ב"סוגיות החמורות" של מתנת יום הולדת... וגם לא באתי לרמוז שמישהו יתן לי מתנת יום הולדת... (זה גם לא בתקופה הקרובה) **אז מה כן? לאן אני בכל זאת חותר???**

הרי כך: הקב"ה עושה איתנו חסד בכל יום ובכל עת ובכל שעה... אנחנו כל הזמן נמצאים על תקן של מקבלים... אבל יש שלב אחד ויחיד בחיים שבו ניתנת לנו האפשרות לתת לקב"ה ולעשות איתו יתברך חסד!!! מתי?? **ברגע של לידה!!!** הרגע הזה שבו אנחנו מאפשרים לו לתת לנו! הרגע של ההתנתקות כביכול שבו אנחנו כביכול יוצאים ממנו ועומדים מבחוץ... ואז מתאפשרת הנתינה... זה הרגע היחיד שבו יש לנו הזדמנות לתת לקב"ה... להתחסד איתו... לעשות איתו כביכול חסד...

מה זה רגע של לידה? **רגע של הסתרה!!!** רגע של "למה ה' תעמוד ברחוק..." הרגעים הקשים האלו של ההתנתקות שיהודי מרגיש שהקב"ה מתנתק ממנו... **הרגע הזה הוא רגע של לידה!!!** כי תבין: כל זמן שיהודי מחובר בכל ישותו לעבודת ה' והוא מקבל הארת פנים תמידית ממנו יתברך... הוא בגדר עובר! בהלו נרו עלי ראשי... טוב לי אצל הקב"ה... מצד האינטרס שלי הלוואי ושבתי בבית ה' כל ימי חיי... אני מצדי רוצה להמשיך לחזות תמיד בנועם ה' ולבקר בהיכלו... לא רוצה אף פעם לצאת ולזוז מפה... כן... אתה צודק... מצדו של העובר... אין לו שום אינטרס להיוולד... **אבל מה יהיה עם אבא??** אבא שבשמים רוצה בן!!! רצון הטוב להיטיב... ובשביל להעניק ולתת לך... כאן צריך שיהיה מישהו שיצא **החוצה... ורק מבחוץ!!!** רק מבחוץ יהיה אפשר להעניק לו... אז אנא ממך עובר... תעשה חסד עם אבא שבשמים ותסכים לצאת החוצה... תסכים לקבל אפשרות של ימי שנאה וריחוק והתנתקות...

ואז מגיע הרגע של הסתרה!!! רגע של משבר לידה!!! רגע של "למה ה' תעמוד ברחוק", **ואז!!! דווקא אז!!!** דווקא ברגע הקשה הזה, כאן זה הרגע הגדול והמכונן ביותר שבו יש ליהודי הזדמנות לתת ולהתחסד עם הקב"ה... לאפשר לו להיות אבא כביכול **מבחוץ**...

עד כאן מובן?? ובכן: **זה התפקיד של יהודה!!!** יהודה הוא **הבן** הראשון של הקב"ה!! יהודה הוא הראשון שמעניק כביכול לקב"ה שם של אבא!!! (עד עכשיו, גם האבות וגם שלוש השבטים שעד יהודה, הם ממשיכים על תקן של **מספיק**, הם עדיין מייצגים את ההשפעה והנתינה של הקב"ה... הראשון שנקרא מקבל באופן רשמי זה יהודה... יהודה נקרא על שם "הפעם אודה!!! הוא הראשון שאומר תודה ממקום של מקבל גמור!! ואכמ"ל...) כשהתורה מדברת בפרשה הקודמת על יהודה, מה הנושא? **הלידה** של משיח בן דוד... המשיח צריך **להיוולד**... נו... איך המשיח באמת **נולד??** בשביל זה יהודה נושא את בתו של שם... אחשוב'ע שידוך... ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל... הכל כ"כ יפה ומושלם... בית צדיקים יעמוד... **אבל לא!!!** אם הכל יהיה כ"כ מואר ויפה... לא תהיה פה לידה!! הילד לא יצא **בחוץ!** בשביל להיוולד צריך **לצאת החוצה!!!** אין ברירה... צריך להזמין לפני יהודה מצב של יציאה **החוצה!!!** ולפתע קורה מה שקורה... ער ואונן עושים מה שעושים והם מתים בעונם... ואז יהודה נהיה אלמן... וירד יהודה מאת אחיו... ואז לפתע ויט אליה אל הדרך... יש פה כביכול מציאות של **יציאה** של חטא כביכול... יהודה מוצא את עצמו לפתע **בחוץ**... באחיות ה' **היציאים' אל**

רגעים קשים מאוד!!! רגעים של משבר לידה... זה טיפול נמרץ... זה עניין של חיים ומוות... השאלה שמרחפת כעת: האם הולכת להיות פה לידה או ח"ו נפילה...?? האם יהודה הולך חלילה **לצאת** --- להיאבד??? או **לצאת** --- להיוולד...??

ואז לפתע יהודה משמיע קול בכי של תינוק! מודה על האמת!!! תשובה!!! אבא... אני מודה ומתוודה-- **יאתי בחוץ**... באותו רגע נשמעת קריאת מזל טוב שמזעזעת את כל העולמות... נולד בן לאבא שבשמים... נולד משיח בן דוד... מזל טוב תיקון השלם... תודה לך בני היקר שנולדת... מגיע לך מתנת יום הולדת... על מה?? על החטא שחטאת על יציאתך!! שגגות נעשו לך כזכויות. כי אם לא היית יוצא החוצה וחוזר בחזרה... הרי לא היה לי בן... לא היה למה לתת. תודה לך בני היקר... מזל טוב תיקון השלם... נולד משיח בן דוד... (היציאה החוצה הזו היא לא דווקא יציאה של חטא... זה יכול להיות גם הסתרת פנים וימי השנאה... שמור את הכלל הזה לאורך המאמר כי הדוגמא לאורך המאמר היא רק בתחום של נפילה רוחנית...)

יוסף נמשל ל--חמה ואילו יהודה נמשל ל--לבנה

מה הוא היום הכי מאיר והכי טוב בכל חודש?? **ראש החודש!!!** הרגע של חידוש הלבנה זה הרגע הכי גדול בחודש!!! לעומת זאת מה הוא היום הכי קשה וחשוך בחודש?? **ע ר ב ראש חודש!!!** ערב ראש חודש זה יום של דין... אומרים סליחות... יש נוהגים להתענות... מה יש?? **הלבנה איננה!!!** יום זה (ע"ר"ח) יהי משקל כל חטאתי... **למה דווקא היום הזה??** כי- בטל במיעוטו כדמות הירח!! אני היהודי... אני צמוד ונמשל לירח... אם ביום הזה הירח כ"כ התמעט עד שהוא נעלם... אז גם אני נמצא עכשיו בהתמעטות ובעלם... אני עומד וזועק לקב"ה ומזכיר י"ג מידות... **נו... מה יהיה הסוף?? מתי יהיה הסוף לחושך הזה??**

אל דאגה!!! חבי כמעט רגע... זה עניין של שניות... כמה שעות ספורות... ולפתע!!! מהפך מאה שמונים מעלות!!! מהרגעים הכי קשים בחודש!! אתה בבת אחת נכנס לרגעים הגדולים והמיוחדים ביותר בחודש!!! ראש חודש!!! הרגע הקשה ביותר זה **הרגע שלפני** מולד הלבנה... והרגע הטוב ביותר זה **הרגע של חידוש הלבנה!!! איך מסבירים את זה?? איך ההסתרה והגילוי בדיוק נפגשים בתיאום כזה מושלם??**

העניין הוא: זה בדיוק כמו לידה! אליבא דאמת לידה זה הרגע הכי מתנכר... זה רגע שאמא פשוט מנתקת את הילד ממנה... לא לחינם לידה נקראת משבר... אבל זה לא סתירה שהוא גם הרגע הכי מכונן!!! אנחנו מנתקים אותו בשביל שתהיה מבחוץ **ומשם!!! משם אנחנו ניתן לך הכל!!!** הרגע הזה הוא רגע קשה... זה מה שנקרא בפנימיות **"קרב לאחיות החיצונים!!!** הרגע של הלידה הוא רגע מר!!! הוא רגע של ניכור!!! רגע של ניתוק!!! חושך גמור... **אבל רגע אחרי!!!** רגע אחרי שהוא התנתק

השם אבא... באותו רגע נולד משיח בן דוד, באותו רגע צריך להחליף דיסק... ולהאמין שיש תשובה... ומיד להיוולד ולשוב בתשובה ולהתחבק עם הקב"ה מבחוץ, כן... עד עכשיו הייתי עובר מבפנים... השתדלתי מאוד שלא ליפול ולא להיות נפל... עכשיו שלא הצלחתי ונפלתי... אז הנה... נולדתי... כן... אשה יולדת היא מטמאה לידה... למה לידה מטמאה? כי לידה זה סוג של מוות!! מוות של מי?? מוות של העיבור... כן... העיבור מת!! אבל התינוק ב"ה נולד... **הקב"ה לא כועס על יהודי שחוטא!!** הקב"ה כועס על יהודי שלא חוזר בתשובה!! חטא זה עיבור שמת... עיבור שמת זה עדיין לא אומר שהעובר מת... אדרבה... עיבור שמסתיים זה אומר שטמון כאן פוטנציאל של לידה... **מתי הקב"ה כועס??** כשהעיבור מת והעובר יחד איתו רח"ל... כשאדם חוטא והוא מתחבא... אז הקב"ה מתהלך ושואל: אייכה... איפה אתה... למה אתה לא נולד מחדש?? למה אתה לא מגיע אלי ומבקש סליחה ונולד מחדש...

התמרן הזה הוא מאוד מאוד מסובך!!! גוי לא יכול להבין כזה דבר... כי הוא לא בן של הקב"ה... ואני אגלה לך סוד: גם בחור ישיבה לא מסוגל לגמרי להבין את זה... כי הוא לא היה אבא... הוא לא מסוגל לקלוט איך שתי הדברים המנוגדים האלו יכולים ללכת ביחד... תחליט: אם אסור ליפול בשום אופן זה אל חזור... אז למה שכשזה קורה פתאום המנגינה משתנית... יש לבחור שאלות טובות ואין לנו אפשרות לענות לו... הדבר היחיד שאני יכול לומר לו: כשתהיה אבא תבין!!!! הורים מבינים את זה... הורים מבינים שמצד אחד יש קיום אדומים שהילד לא יכול לעבור אותם ואין על מה לדבר... אבל יש עוד קו אחד עוד יותר אדום... הלא הוא אהבת אב לבנו... מה שתעשה ומה שלא יהיה... אתה הבן שלי ותמיד הדלת פתוחה לחזור הבייתה שוב... **לסיכום:** אין עוצמה יותר גדולה בעולם... מיהודי שיש לו מה לתת לאבא שבשמים!!! דא עקא שהנתינה הזו לפעמים כרוכה בימי שנה וברגעים קשים... אז תשמור את המסמך הזה לאותם רגעים קשים... שאאוף... למה צריך ללכת קשה... למה יש כאלו מפריעים??? ותבין שהרגעים האלו הם הרגעים המכוננים ביותר בחייו!! רגע של לידה!! רגע של נתינה לאבא שבשמים... אתה נותן לו את בנו!! שמוכן להיוולד מחדש...

זו נקודת ההבדל בין יהודה ליוסף??

ליוסף אסור ליפול, אבל יהודה?? אדרבה, **כי נפלתי קמתי...**

כשיוסף עומד מול ניסיון, אבא יעקב מתגלה אליו בחלון ומזהיר אותו: אסור לך ליפול... אם אתה תיפול אתה תהיה ח"ו נפל... אתה תדחה ותמחק מאבני האפוד... אבל יהודה?? כשיהודה מתמודד מול חטא... האם דמותו של אבא נראתה לו בחלון?? **ממש לא!!!** כשיהודה נופל אבא לא מתגלה אליו ולא מזהיר אותו... למה?? כי יצתה בת קול ואמרה "ממני היו הדברים..." הקב"ה לפעמים מזמין נפילות... אצל יהודה נפילה רוחנית זה משהו שעלול לקרות, וזה עדיין לא מוחק אותו מאבני האפוד... ממילא דווקא ברגעים של נפילה אבא יעקב דווקא לא נזעק להתגלות ליהודה בחלון... **רק מתי כן?? מתי יהודה מקבל ד"ש חם מאבא?** דווקא אחרי הנפילה!! אחרי היציאה!!!! כשיהודה שב בתשובה ונולד מחדש... ופתאום יעקב אבינו מברך את כל בניו... וכשמגיע תורו של יהודה הוא נסוג לאחור ומפחד שאבא יוכיח אותו... אז אבא מקבל אותו בשמחה ואומר לו: יהודה אתה יודוך אחיך!!! מזל טוב... נולד התיקון השלם... נולד בני בכורי ישראל... אל תברח... תשוב אלי ותקבל נשיקת מזל טוב מאבא... ארפא משובתם אוהבם נדבה...

מי אנחנו?? האם אנחנו שייכים ליוסף או ליהודה??

ברור שלכל אחד מאיתנו באופן פרטני יש נטיה מסוימת לאחד משני השבטים... אבל מה שבטוח הוא שכל אחד מאיתנו מחויב ושייך בשני הבחינות האלו ביחד!! מכל אחד מאיתנו נדרש מצד אחד 'למאן' ולהתגבר כמו הבחינה של יוסף, ומאידך, לדעת לשוב בתשובה שלימה כמו יהודה... **ופה צריך אומנות מאוד גדולה לדעת להחזיק בשתי הקצוות האלו כאחד**... לדעת מצד אחד להחזיק עם כל הכח ולהישאר עובר כמו יוסף שיוודע שאסור לו ליפול כי אין חזור... ומתי לדעת להחליף דיסק ולהיוולד כמו יהודה... בשביל זה יש לנו משיח בן דוד (-יהודה), והתיקון השלם יגיע רק באמצעות השילוב המנצח שבין שניהם...

וכידוע, משיח זה לא רק שם של בן אדם, אלא בעיקר שם של הנהגה... ובדור אחרון זה כל אחד מאיתנו נדרש ממנו לנהוג בבחינה של שני המשיחים גם יחד... במה זה מתבטא?? יהודי צריך לתבוע מעצמו שלימות בעבודת ה'!! התגברות בלתי מתפשרת!! אסור לי ליפול בשום אופן!! ללכת עד הסוף בתקיפות!! זה בחינת משיח בן יוסף... ואז יום אחד משיח בן יוסף מת... מה פירוש מתי?? יום אחד מגיעה נפילה... הקב"ה מזמין לידה... ואז העובר שביהודי... החלק השמור שבאותו בחור ישיבה שהצליח לשמור על עצמו עד עכשיו... פתאום זה מת... היוסף שבו נכשל ונפל... וברגע שיוסף נכשל הוא נמחק מכתפי האפוד... זהו!! מת!! הוא יוצא החוצה ונמחק... אבל ברגע שמשיח בן יוסף מת... ברגע שהוא נופל... מי מקבל אותו?? יהודה!!! מזל טוב... ניתן לך כעת הזדמנות להיוולד מחדש... לשוב בתשובה ולתת לרבש"ע את

ממעי אמו... מה צועקים?? מזל טוב!!! נולד פה תינוק!!! אבא מחבק את התינוק החדש ואומר לו: מזל טוב, אני אבא שלך, מבחוץ!!! **זה בדיוק מה שקורה מידי ערב ראש חודש...** ברגעים האלו הלבנה מחוברת לגמרי לשמש... היא נמצאת איתה על אותו קו ולכן אי אפשר לראות את הלבנה... במילים אחרות: הלבנה עכשיו מעוברת בתוך השמש... הסיבה שלא רואים אותה כי הוא כביכול בתוך השמש... היא חלק ממנה... השמש רוצה להשפיע על הלבנה... אבל אי אפשר להשפיע **מבפנים... רק מבחוץ** אפשר להשפיע... ואז מגיע הרגע שלפני הלידה... מדובר ברגעים קשים... רגע שבו השמש לאט לאט הולכת ומתרחקת מהירח... הירח רואה את השמש מתרחקת ועיניו רואות וכלות... אני כ"כ רוצה להמשיך להיות מחובר לשמש וללכת יחד איתה... **אבל לא!!!** היא הולכת ומתרחקת... והירח בוכה... ו... והופה!!! לפתע נשמעת קריאת מזל טוב... אגוטע חודש... הנה הלבנה... הלבנה נולדה... נתקדש החודש!!! לא לבנה... אל תצטערי... זה שהשמש התרחקה והתנתקה ממך זה לא בגלל שהיא מתנכרת אליך... אלא בגלל שהיא רוצה להשפיע עליך וזה יכול להיעשות רק מבחוץ... וההאריה... רק ברגע שהשמש התרחקה ממך רק אז התאפשר לנו לראות אותך בחידושך... מי נולד בראש חודש?? **הלבנה!!! מי הוליד אותה?? השמש!!!**

על אותו משקל: מי **נולד?? יהודה- לבנה!!** מי **הוליד** אותו?? **יוסף- חמה!!**

זה אולי נשמע מילים מאוד גבוהות... יוסף מוליד את יהודה... מה הפשט בזה?? מה הקשר?? **אבל הביאור בזה הוא כך:** יוסף הוא צדיק!!! צדיק צריך להתגבר בכל מחיר!!! צריך לשלוט ביצרו בכל מחיר!!! יוסף צריך להיות 'עובר', להישאר בפנים ולא לצאת החוצה, לא ליפול... לא להיות נפל... להישאר דבוק בחי העולמים ולהיות צדיק עולמים!! אבל פתאום מגיע רגע של ריחוק... רגע של ניסיון... ואותו צדיק מרגיש לאט לאט שהעסק יוצא מכלל שליטה... ובום!!! העובר מתחיל ליפול... מתחיל להתנתק... קנייני הנצח הרוחניים שקניתי ברוב עמל ויגיעה עוזבים אותי... ואני נשאר כמו סמרטוט... מלא בנקיפות מצפון...

כן... השמש עזבה את הירח והפליגה לדרכה... כל רגע שחולף השמש רק צוברת יותר מרחק... והירח רק צובר פיגור... ואותו יהודי שכ"כ רצה להיות יוסף... כ"כ ידע שאסור לו ליפול... הוא פתאום מוצא את עצמו ברגעים של נפילה והוא נכנס לאיבוד עשתונות... ואז לפתע קול על שפיים נשמע... מזל טוב בני היקר... **שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם!!!** לא... בני היקר... זה לא נפילה... זו לידה!!! אם רק תתפוס את הרגע הזה נכון ותשוב אלי... יתברר שזה לא נפילה אלא לידה... כעת נולד הבעל תשובה... שיוודע לא רק להיות שמש... אלא גם להיות ירח... לדעת לקבל השמש... לדעת לחזור בתשובה...

ראשי חדשים לעמן ראשי תיבות רחל... את תפילת ראש חודש רחל תקנה... **רחל היא האמא!!!** אבל מי הבנים שלה?? בני לאה... **יהודה!!!**

המתייוון של דורנו... נפתח לו את הלב ואת הדלת של נר חנוכה

יש נושא כאוב בחנוכה שלא כ"כ מדברים עליו... ביום שאחרי חנוכה היוונים נכנסו להיסטוריה ונעלמו מהאופק... מכאן ואילך היוונים הם הנושא שהכי פחות מטריד אותנו... אבל מה שכן מטריד אותנו ביום שאחרי... זה שעם ישראל נאלצו לעמוד מול הצלקות האמיתיות... **מול הלב המתייוון!!!** הלב המתייוון זו הצרה האמיתית... מולו אתה לא יכול להילחם... אתה לא יכול לצאת נגדו בחרב ובחנית כי אנחנו דואגים לו... אכפת לנו ממנו... הוא בן של הקב"ה ואנחנו חייבים אותו פה איתנו... **וכאן מתחיל הסיפור הגדול!!!** ולכן אם תשים לב... הנס של נצחון המלחמה כמעט ולא מדובר בחנוכה... הלבוש אומר שרק בהלל של היום הראשון צריך לכוין להודות לה' על נצחון המלחמה... אבל מכאן ואילך?? זה כבר נס פך השמן!!! נס פך השמן כבר לא מתעסק עם היוונים!! אלא מאיר את החשיכה של הבנים המתייוונים שלבנו עליהם... זה הנס היותר קריטי מבחינתנו להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבות.

ההזדמנות זו... באופן חד פעמי... בא נדבר על אחינו התועים... התועים לגמרי לגמרי... החילונים לגמרי... אלו שעושים לנו צרות ולא מכירים בנו... וביום יום אנחנו צריכים להסתכל עליהם כאויבים... גם בשביל להתרחק מהם... וגם בגלל שחלקם באמת אויבי ה' שמשנאיך ה' אשנא... אבל באופן חד פעמי... מותר פעם אחת להסתכל על זה בעין אחרת... **ובכן:**

תסלח לי על ההזמנה... אבל אחת מהתופעות שהיו בשואה... שזה גם מסוג הנושאים שמעדיפים לא לדבר עליהם... זה התופעה של הילדים הקטנים שהיו חיים בגטאות!!! כל הילדים הרעבים האלו שחיו בגטו בשואה... כמעט כולם יום אחד נהרגו ונטבחו על קדושת שמו יתברך ונשמותיהם הטהורות עלו השמימה והם כעת נמצאות על כנפי השכינה יחד עם רבי עקיבא וחבריו... **אבל!!!** תנסה לדמיין מה עובר על ילד שחי שנה שלמה בגטו... בשלב מסוים כבר אין בית ספר... אין חינוך... הורים?? איפה הורים... אבא נלקח כל יום למחנה עבודה וחוזר שבור לגמרי... אחותו מתה לו מול העיניים ממחלות... ואמא שלו גוזעת מרעב... ומדובר בילד בגיל שמונה!!! שמשוטט בגטו יומם ולילה ומחפש אוכל... אין לו גב ולא משענת... ללא חינוך... ללא הורים... בלי מינימום של סדר יום... תנסה לדמיין איך ילד כזה מתנהג??? זהו!!! פה אני עוצר!!! למה שאני אתחיל לתאר?? אתה כבר יכול לחשוב לבד איך זה היה נראה... הוא בטח לא היה ילד טוב ירושלים... **נו... ואני שואל אותך: מישהו מגיע אל הילדים הקדושים האלו בטענות למה הם ככה התנהגו??** תאר לעצמך מישהו מניצולי השואה... יום אחד בהיר הוא לפתע זוכר באחד הילדים הלא מחונכים שהסתובב שמה בגטו והשתולל והתנהג כמו ילד שאין לו הורים כי ה"ד ואין לו מורים כי ה"ד ואין לו אוכל כי אין... (עד שיום אחד הגיעו הנאצים והרגו גם אותו בדם קר... **ה' יקום דמו!**) מישהו מניצולי השואה שומר לרגע טינה לאותו ילד ה"ד שהתנהג אליו לא כ"כ יפה שמה בגטו??? **חס ושלום!!!** ברגע שאותו ניצול שואה רק נזכר באותו ילד... אני בטוח שדמעה של רחמים נוצצת בעינו ובאותו יום הוא הלך לבית הכנסת ואמר עליו קדיש מיוחד לעילוי נשמתו!!! כי איך אפשר לבא בטענות לילד כ"כ כ"כ אומלל... ילד רעב ויתום עגול שחי בגטו והסתובב יחף ואומלל וחיפש מה לאכול? איך אפשר לנעוץ על זה ילד...?? מה אתה יכול לצפות ממנו??

מפחיד לומר!!! אבל החילוני הסטנדרטי המצוי כיום הוא מאוד מאוד מזכיר את אותו ילד מגטו וורשא... כן... החילוני הזה מתנהג לא יפה... הוא כל היום מתריס נגדנו... הוא עושה לנו חיים קשים... אבל גם הילד הזה מגטו ורשא... גם הוא לא התנהג שמה יפה... ובשעתו... בתוך הגטו הילד הזה מאוד הרגיש... הוא מאוד הפריע... הוא היה ממש מיתרד לאנשים מבוגרים שלבאו הכי לא ליקקו שם דבש... **אבל במבט לאחור???** כשאנחנו מסתכלים על הנתונים הנוכחיים שהילד הזה חי בהם... כולנו מבינים שמה אפשר היה לצפות ממנו??? כזה אומלל!!! אז זהו!!! שתדע לך: שהחילוני של היום... הנתונים שהוא גדל בהם הם כ"כ נמוכים... כ"כ שפלים... הוא אישיות כ"כ מפורקת מבחינה אינטלגנטית... שהוא חסר רסן **כמעט ולא באשמתו**... הטכנולוגיה של היום מטמטמת אותו לגמרי לגמרי... הוא בכלל לא בן אדם מן הישוע... אתה רוצה? **תגיד עליו קדיש!!!** אתה רוצה עוד יותר? תתפלל לאבא שבשמים שיחוס על בנו וישיב אותו אליו... אבל לנעוץ עליו בנימה אישית ולהיות מזועזע מההתנהגות המופקרת שלו? אי אפשר כמעט לצפות ממנו למשהו אחר!!!

אז שוב... בא לא נסחף... זכותנו לנעוץ עליו כי הוא ממרר לנו את החיים... זכותנו לשנא אותו גם אם נחליט שהוא לא אשם... כי סו"ס הוא מחנך מערכות אלוקים חיים ואנחנו חייבים להתגונן ולמחות על כבוד שמים... ולכן ביום יום זה לא שיקול!!! אבל פעם ב... מותר לזכור שסו"ס מדובר בתינוק שנשבה שחי בגוגל... ומסילא השנאה אליו היא לא בנימה אישית... אני רוצה שתביין: אתה החרדי... מסך אפשר לצפות שתנסה להיכנס לראש של החילוני!!! הנתונים והיכולות האינטלגנטים שלך הם הרבה הרבה יותר גדולים ממנו!!! אבל ממנו אני לא מצפה שביין אותך כי הוא לא מסוגל... זה גדול עליו... כשחילוני מתחיל לטעון לי הדרת נשים וכל מיני שטויות כאלו... אתה יודע מה אני עונה לזה? אתה רוצה תשובה אחת על כל השאלות שיש לך על החרדים??? תשמור על העיניים שבעו אחד!!! לא יותר... שבעו אחד תשמור על העיניים... ותקבל תשובה על כל השאלות!!!

נו... אני שואל אותך: הוא מסוגל?? יש עם מי לדבר?? אני מסוגל איכשהו להיכנס לראש של בן אדם שחי בזבל... אני יכול להתאמץ בחדרי לבבי לצלול לתוך הזבל שלו ולנסות להבין מה עובר לו בראש... אבל הוא??? נראה לך שהוא מסוגל לרגע לצאת מהזבל שהוא נמצא בו ולקלוט איפה אני נמצא ואיפה הוא...?? הוא לא יכול!!! אין לו שום קצה חוט להתחיל להבין את המקום הנקי והברור שבו אני חי... לא רחמנות??? זו הטעות שלנו!!! כשאנחנו מתווכחים עם חילונים... זה נראה לנו כאילו יש פה שני אנשים שמתווכחים... יש פה כביכול שתי דעות... אתה לא קולט שהחילוני הכי אינטלגנט שאתה מכיר... חושב בחודש מה שאתה חושב בשעה!!! וזה אחת הטעויות עם בתחום הקירוב... חרדי מגיע לקירוב מול חילוני... והחרדי מגיע מיואש מראש... כי מה יש לי להגיד לו? שיש אלוקים... ויש חיים לאחר המוות... ויש תורה מן השמים... זה הרי דברים כ"כ פשוטים... שבטח החילוני הזה כבר חשב על זה ויש לו משנה סדורה בנושא... אז זהו שלא!!! תהיה רגוע!!! הוא מעולם לא חשב על הדברים הכי פשוטים בעולם... כי חילוני היום לא חושב!!! זה לא שהוא טועה בחשיבה... אלא הוא בכלל לא חושב... וכמובן שדברים אלו לא נאמרים ממקום של זלזול... אלא ממקום של רחמנות... החילוני של היום חי בגטו מחניק של חוסר שליטה!!! הוא רעב וצמא לתוכן ומהמקום הזה הוא מתפרץ עליך... אז שוב... ביום יום מותר לי להתגונן ולנעוץ עליו... אבל ישנם רגעים שאני צריך לזכור שיש כאן בן של הקב"ה שעשקו ממנו את החיים... לא נותר לנו בימים אלו אלא לעמוד מול נרות החנוכה הדולקים ולהתפלל עליו ועל אחינו התועים... שיאיר ה' לנו ויאמר הנני...

הילכו "שלושה" יחדיו בלתי אם נודעו...

הכותרת הזו היא לא נכונה!!!! כי בהפטרם של פרשת השבוע האחרונה כתוב "הילכו שנים יחדיו" ולא שלושה!!! כן... הנביא מוכיח את ישראל ואומר שאם שנים הולכים ביחד... אם שנים מסתלקים מן העולם באופן פתאומי ביחד... יש פה אמירה משמעותית!!! יש פה "היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו..." כך קראנו בשבת האחרונה... אבל מה נעשה שעוד לפני שבת... זה כבר לא היה שנים אלא שלושה!!! באותו בנין... דלת מול דלת... עוד טרגדיה... שלוש נשמות לפני גיל העמידה שהסתלקו באותו שבוע... **הלא דבר הוא!!!** בלתי אם נודעו? ! ? ועל זה מוכיח אותנו עמוס הנביא ואומר לנו: הישגא אריה ביער וטרף אין לו?!! התיפול צפור על פה ארץ ומוקש אין לה? עמוס מביא רשימת דוגמאות של תופעות שקורות בעולם שכולנו מבינים שזה לא יכול להיות צירוף מקרים... ואין זאת אלא לעורר אותנו ולטלטל אותנו!!! **בעת בא נדבר ישר ולעניין...** (הדברים אמורים לאו דווקא ביחס לאסון הזה... אלא לכל טרגדיה כבענין זה שאירע בתקופה האחרונה...) כבר נזכר בגיליון זה שרבינו הרמח"ל אומר שכל אסון או צרה שקורות בעולם זה אחד משתי האפשרויות, או ניסיון או אות!!! או שהקב"ה רוצה לאותות לנו שנחזור בתשובה... או שזו גזירה משמים ואנחנו לא יודעים חשבונות שמים ולא נותר לנו אלא לקבל באהבה מסכים הרמח"ל ואומר: **אין מפיס!!!** כלומר: אין אפשרות להכריע מתי כך ומתי כך... בכל טרגדיה תמיד קיימים שני ההיבטים האלו... מצד אחד זה בא לעורר ומצד שני זה גזירה שצריך לקבל באהבה... והיות וא"א להכריע **מה ההתנהגות...** לא נותר לנו אלא לאמץ את שניהם... ולכן תמיד כשקורה אסון... הרי מצד אחד הרבנים מעוררים לחזור בתשובה... ומצד שני יש את משפטי ההתחזקות באמונה כי אין ברירה אלא לתפוס את שתי הקצוות... כן... זו אחת הסוגיות הסבוכות ביותר... איך מצד אחד לומר שאנחנו **לא מבינים** חשבונות שמים... ומצד שני **להבין ולהבין** שהקב"ה רוצה **שנבין** משהו...

כל זה נבון כשמדובר בהסתרת פנים שמתחזקת בנורמה! אין פה חריגה יוצאת דופן ממנהגו של עולם... אבל כשמדובר באסון שיש בו שינוי חריג בכל קנה מידה ממנהגו של עולם... (כמו לדוגמא: מה שאירע באותה "שכונה" באותו בנין... באותה קומה... באותה כניסה... ששלוש נשמות הסתלקו מהעולם בשבוע אחד באופן פתאומי) כאן כבר יש אינדיקציה מובהקת שזועק ממנה שהקב"ה רוצה מאיתנו משהו... כאן כבר פחות נכון להשתמש במשפטי אמונה שאנחנו לא יודעים חשבונות שמים... (המשפטים האלו אמנם עדיין נכונים ביחס למשפחה ולסביבה הקרובה... שביחס אליהם אנחנו באמת לא יודעים חשבונות שמים למה זה קרה דווקא אצלם...) אבל לנו במקרים מהסוג הזה... יתכן שאסור לנו להקשיב למשפטי האמונה והעידוד האלו!!! כי הפעם זה יותר מיד יזעק... שהקב"ה רוצה לעורר אותנו!!! כאן הקב"ה במילים אחרות אומר לנו: אני כעת לא מזמין התחזקות באמונה... אני מזמין משהו אחר!!! אני מזמין חשבון הנפש... אני מזמין רצינות והתפתחות... הקב"ה רוצה מאיתנו משהו... מה בדיוק???

זה כבר שיעורי בית של כל אחד...

מה שבטוח במאת האחוזים שהקב"ה רוצה מאיתנו משהו... זה שופר שנשמע בעיר... והמטרה שלו להחריד אותנו!!! ואם זו המטרה שלו... אז אין לנו רשות להחליש את הווליום של השופר... אנחנו חייבים לעמוד מול האסון כמות שהוא ולעשות איתו משהו!!! לקחת אלנינו!! לעצמות שלנו!!

כל אחד בנקודה שלו... כל אחד במה שהוא צריך להתחזק... יתן ה' שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבול ישראל...

מילתא דבריחזותא פארן לערנען
מתחילים בשמחה

בשורה טובה ומשמחת לרגל סיום הש"ס

ישמחו הדרשנים ויגילו המרצים
בהצלחת גלות הכרך השלישי
מסדרת הספרים

נמלצו לחכי

ובחס מאות אמרות טהורות מגדולי וצדיקי הדורות שנאמרו בדרך
צחות ומליצה, הסדרה שזכתה להצלחה רבה בקרב אמוני עם
סגולה ועתה מופיע הכרך השלישי, ובו:

**דברי צחות ומליצות שנאמרו בפי גדולי וצדיקי
הדורות לפי סדר הש"ס.**

ספר זה כקודמיו נערך ביד אמן ונאספו בו פנינים יקרים מתוך מאות
ספרים מכל הזמנים, מהם נדירים ויקרי המציאות.

מתנה נפלאה!

לדרשן, למרצה, לר"מ
ולכל אוהב דבר
חידוד ומליצה.

להשיג בחנויות המובחרות | הפצת המודיע
מחיר מוזל למג"ש בדף היומי ולכמויות
בפלאפון: 052-7130606

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פר' מקץ חנוכה

ירושלים: 4:07 מוקדם: 3:57

בני ברק: 4:21 מוקדם: 4:11

מודיעין עילית: 4:16 מוקדם: 4:06

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

הזהירות בהדלק"נ בערש"ק חנוכה

והעיד לי המחבר מקורבו שליט"א שכל שנה בערש"ק חנוכה נהג לעמוד ליד החנוכה סמוך לזמן פלג המנחה ולהסתכל על השעון ומיד בפלג המנחה היה מתחיל בהדלקת נרות חנוכה ולאחריה נרות השבת. ואפי' שגר בכני ברק וזמן הדלק"נ שם מאוחרת יותר.

ובחיבור הגה"צ: 'דיני זמני הלילה' (חנוכה אות טז, נדפס בישראל כרך מ') כתב: דומן הדלקתן בערב שבת לכתחילה הוא לכל המאוחר חצי שעה לפני השקיעה, וכתב עוד שם וז"ל "ובין כה ובין כה, רע עלי המעשה על איזה סוג של "מהדרין", שמהדרין להדליק בערב שבת שבת חנוכה מה שמאוחר יותר קרוב לשקיעת החמה ממש, ועל ידי זה נכנסים בסכנת ביטול כל תוספת שבת ובסכנת חילול שבת ממש, בספק חטאת ואשם ודאי, על ידי הדלקה בשוגג אחר השקיעה, ובעיני ראיתי לאחד לפני כמה שנים, שהדליק בערש"ק חנוכה וראיתי בשעון שהיה בשקיעה ממש, אם לא רגע אחר השקיעה, וכו', על כן כל ירא שמים יאמר 'זרה הלאה' לחומרא כזאת העלולה להמיט אסון של חילול שבת", עכ"ל. ובפרט שיש מקומות ובפרט בירושלים ביתר צפת וטבריה שהשקיעה כעשר דק' לפני השקיעה, וכל רבותינו הורו לחשוש לדעות אלו.

וכבר כתב החזו"א: (תשובות וכתבים מ"ה) "עיקר התשובה על אי זהירות הוא שימת לב על להבא, ובאמת צריך להתרגל להחמיר בכניסת השבת אף במקום מצוה, כי זה מצוי מאד שבשביל מצוה נכנסים למצב נלחץ וסוברין יכולני עדין לגמור קודם השבת, ובאמת ראוי להחליט לפרוש אף במקום מצוה ומוטב שיהיה המכשול בביטול המצוה ממכשול של חילול שבת!". וכך על הגר"א מוילנא: במעשה רב אות קי"א כתבו "הדלקת הנר מקדים מאד להדליק ופעם אחת אחרתו ולא הניח להדליק אפי' ע"י נכרי, ואפי' שבכהכנס" עדיין לא אמרו מזמור שיר!".

בסוגיית "הזהיר בנר הוין ליה בנין תלמידי חכמים" וכתב רש"י "נר שבת וחנוכה" (שבת כג):

רב שיזבי, רש"י) חזה דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר גברא רבה נפק מהכא. נפק מינייהו רב שיזבי (כתב רש"י "דחתנו כבנו"). וכתבו התוספות - מדוע במעשה הראשון יצאו מהם שני אנשים גדולים ובמעשה השני רק אחד - "פירוש (במעשה הראשון היו רגילים) הבעל והאשה, לכך אמר 'תרי גברי רברבי נפקי מהכא'. ולקמן (במעשה השני) דהוה רגילה האישה לבדה, לכך קאמר דנפיק חד גברא רבה בזכותה". ובר"ן פירש - שבמעשה הראשון היו רגילין בשני נרות, נר שבת ונר חנוכה ועל כן אמר "תרי גברי רברבי נפקי מהתם". ובמעשה השני גירסת הגמרא "דהוה רגילי בשרגא" (נר אחד), כלומר של שבת לחוד ועל כן אמר גברא רבה נפיק מהכא (אחד בלבד). והמהרש"א שם באר

לקראת שבת חנוכה אשר ישנם החושבים עצמם למדקדקים ורוצים לאחר את הדלקת נרות חנוכה כמה שיותר סמוך לשבת... והדבר כבר גרם להרבה מכשולות, כעדותו של הגה"צ רבי שריה דבליצקי זצוק"ל שיובא בהמשך, וכבר כתב בלוח א"י שכל המנהג שהיה בזמנם לאחר הדלק"נ במעט בערש"ק חנוכה היה מאחר ובגלל העוני היה חשש שהשמן יגמר לפני צאה"כ, משא"כ בזמנינו שמדליקים ממילא בהרבה שמן יש להמשיך עם מנהג י-ם ולהדליק 40 דק' לפני השקיעה! וכן הורו ונהגו מרנן הגר"ש אלישיב הגר"ל שטינמן הגר"נ קרליץ זצוק"ל ויבדלחט"א מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א וכ"ש בחנוכה שיש הרבה בנים מדליקים בבית והרבה נרות, בודאי יש להקפיד ע"ז שיגמרו להדליק נרות שבת וחנוכה לפחות חצי שעה לפני השקיעה!!! כפסק מרנן זיע"א. ובפרט בבתי הכנסיות יש להקדים ולהדליק בערש"ק ואפי' שאין מניין בביהכ"ס מאחר ולפעמים ועד שמתאסף מניין הזמן קרוב לשקיעה, ואפשר להדליק ביחידות ובכרחה והפירסומי ניסא מתקיים כשהציבור לאחמ"כ מגיעים ורואים החנוכה (וכמו שפסק המשנ"ב בסי' תרע"א ס"ק מ"ז ובביאור הלכה שם) והמהדרין יותר נוהגים לעשות מנין מנחה סמוך לפלג המנחה ומיד לאחריה מדליקים במניין החנוכה, והולכים להדליק כל אחד בביתו.

יצויין כי בימים אלו יצא לאור הספר 'דרך ישרה' הנהגות ודקדוקי הלכה של הגה"צ רבי שריה דבליצקי זצוק"ל, ובפרק לב מתואר זהירותו המיוחדת להקדים קבלת השבת כארבעים דק' קודם שקיעת החמה, כדי להספיק לסיים אמירת קבל"ש קודם זמן ביה"ש של היראים, ומלבד זאת עוד היה מדקדק לפנ"כ להשאיר זמן פנוי אחר סיום ההכנות לשבת, שאז היה יושב ומיחל לביאת שבת מלכתא, כמובא ברמב"ם.

בגמרא שבת (כג,ב) נאמר - "אמר רב הונא רגיל בנר הוין ליה בנין תלמידי חכמים". ופרש"י שם "בנים תלמידי חכמים - דכתיב 'כי נר מצוה ותורה אור', ע"י נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה". ובהמשך הגמרא מסופר - "רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דרבי אבין נגרא (היה עובר תמיד ליד פתחו של רבי אבין שהיה חרש עזים, רש"י), חזה דהוה רגיל בשרגי טובא (ראה שהיה רגיל בנרות, בשרגא דשבת, רש"י) אמר 'תרי גברי רברבי נפקי מהכא' (שני אנשים גדולים יצאו מכאן). נפקי מיניהו (יצאו מהם) רב אידי בר אבין ורב חייה בר אבין". עוד מסופר שם - "רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי (על פתחו של אביו ויש אומרים חמיו של

תוספת שבת

כן מאחרת להדליק שהכל נראה לה צורך גדול, ואומרת: 'איך אפשר בלי זה ואיך אפשר בלי זה, עוד היום גדול, עוד יש שהות', עד כי נמצא עולם חשך בעדה. וחיובא רמיא על הבעל להזכירה שתקדים להכין מיום ה' ותקום בעוד לילה ותעשה בזריות באופן שתגמור כל עסקיה בעוד היום גדול, ולא תהיה רדופה ודחוקה לגמור עסקיה עם חשכה.

"ותגד לבית ישראל" - אלו הנשים, דברים קשים כגידיים בענין חומר איסור חילול שבת קודש, ויאמר לה: 'שמעני נא אחותי רעיתי, יותר טוב שתניחי באמצע עבודה, עד שאני מרוצה אפילו שלא תבשל לשבת וטוב פת חרבה כדי שלא תאחר ההדלקה ותכנס בחשך חילול שבת ח"ו. ואם יארע לך שאחרת עד שהוא ספק חשכה חדל לך מלהדליק כלל, כי אז אשב בחושך ה' אור לי'. שהרי אמרו: 'ישב אדם ולא עבר עברה נותנים לו זכר כעושה מצוה. ויהיה מרוצה בכך ברצון טוב ולא יטיל אימה יתרה בתוך ביתו... עכ"ל. (סימן ר"ס סעיף ג')

חנוכה ו"רגע אחד" של תוספת שבת

אפוקי יומא כמה דמאחרינן ליה עדיף כי היכי דלא ליהוי עלן כמשאוי, עכ"ל הגמ'. מדייק מרן זיע"א רואים שלב"ש עדיף להקדים במוצש"ק ברכת היין לברכת ההבדלה, אפי' שהרי שניה אחרי זה, הוא ידליק נר ויברך מאורי האש, רואים חשיבות של "רגע אחד" תוספת שבת.

ואכן יש להוסיף שכל רגע ורגע של תוספת שבת חשוב הוא לאין ערוך, וכך נראה בדברי רבי האי גאון (עיי' שערי תשובה או"ח רצ"ג סק"ב) שאמר שיש בידו 'קבלה דמנסי' (קבלה בדוקה ומנוסה) שבאם ימשוך אדם את תיבות 'ברוך ה' המבורך לעולם ועד' בתפילת ערבית של מוצאי מנוחה, אזי יראה הצלחה רבה משך ימות החול. ובטעם הדבר איתא ברמ"א (שם סעי' ג') שבזה שהינו מאריך עוד ב'ברכו' שבין יום השביעי לששת ימי המעשה, הרי הוא מוסיף מחול על הקודש וממשיך את קדושת השבת עוד מעט קט ועל כך הוא זוכה בכל ימות השבוע לברכה והצלחה. אמור מעתה, כמה יש ביד האדם להאריך בתיבות הללו... וראה כמה גדול שכרו - שיזכה לברכה והצלחה בכל מעשה ידיו. וגדול כוחה של 'תוספת שבת' להושיע מכל צרה שלא תבוא. (רבי אלימלך בידרמן)

באור נפלא - מדוע לגבי מזוזה וטלית המוזכר בסוגיה שם נאמר לשון 'הזהיר' (הזהיר במזוזה זוכה וכו'), מה שאין כן לגבי נר נאמר לשון רגיל (הרגיל בנר וכו') ובאר: "משום דבכל הנך (מזוזה וטלית וקידוש) האיש מוזהר עליהם ביותר, מה שאין כן בנר דעיקר המצוה באשה, (על כן) לא קאמר גבי איש רק 'הרגיל' דהיינו מרגיל את אשתו להיות רגילה בנר. ולגבי האשה הא תנן לקמן במתני' (למדנו לקמן במשנה) לשון 'זהירות' על שלושה דברים נשים וכו' על שאינן זהירות וכו' ובהדלקת הנר' עכ"ל. ויש בדבריו מוסר גדול, ללמדנו שמצות נר שבת מוטלת גם על הבעל להרגיל את האישה להדליק בזמן כפי שצריך.

והזהיר בכך מאוד בעל "חסד לאלפים" בספרו - "ומה מאוד צריך לעמוד על המשמר, ולזרז את הנשים בענין הדלקת הנר מבעוד יום כי לפעמים מחמת שהן עסקניות ורוצה אשה להרבות בתיקונים ויפוי ביתה, וכהנה דברים ריקים הבל הבלים, ומתוך

כתב ה"דברי יואל" לרבי יואל מסאטמר: נס חנוכה נמשך שמונה ימים, שכן בערב שבת הקדימו הכהנים להדליק את המנורה בעוד היום גדול, ואם לא כן היה הנס רק לשבעה ימים. ורק משום שהיו ממהרים לבוא אל השבת והדליקו מוקדם ע"י כך לא היתה מספקת מידת השמן שבפך, ונעשה נס גם ביום הראשון.

אנו רואים בהלכות חנוכה שהשו"ע סי' תרפ"א פוסק שבמוצש"ק קודם מדליקים נר חנוכה ולאחמ"כ נר שבת, ומסביר המשנ"ב טעמים: "דאף דמצוות הבדלה תדירה מ"מ כל מה דנוכל לאחר לצאת מן השבת עדיף טפי". (ומרן הגרי"ש אלישיב זיע"א מסביר שזה מצד כבוד השבת, ולא ממש מדין תוספת שבת, ובכ"ז רואים את החשיבות הגדולה.)

רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א דייק את חשיבות כל רגע נוסף של תוספת שבת מהגמ' בברכות דף נב. שלבית שמאי בכניסת שבת מברך על היום ואח"כ על היין, ומאידך במוצש"ק מברך על היין ואח"כ על ההבדלה, ושאלה הגמ' מה שונה ערב שבת ממוצאי שבת ותירצה "עיולי יומא כמה דמקדמינן ליה עדיף,

לקראת שבת ראש חודש טבת:

שלש טעמים מתי זמן סעודת ראש חודש בשבת ר"ח ?

שכשחל ר"ח בשבת להמשיך סעודה שלישית עד הלילה ובזה יהיה ניכר שהוא לכבוד ר"ח, והשעה"צ לא מסכים לזה שבלאו הכי נוהגים בכל שבת להמשיך כן. ובאות ה' כתב השער הציון "והנה לפי דעת הירושלמי שהובא במגן אברהם אף אם לא עשה מאכל יתר בשבת יכול לקיים זה במוצאי שבת שירבה בסעודת מלוה מלכה לכבוד ר"ח העבר" עכ"ל.

השו"ע בסימן תי"ט כותב: "מצוה להרבות בסעודת ראש חודש" ובמשנה ברורה בס"ק ב' כתב וז"ל: כתבו האחרונים דהמדקדים נוהגים כשחל ראש חודש בחול עושים מאכל אחד יותר מבכל הימים לכבוד ראש חודש, וכשחל בשבת עושים מאכל אחד יותר ממה שנוהגים בכל השבתות כדי שיהיה ניכר כבוד של ראש חודש. ובשער הציון כתב שם באות ד' בשם המגן אברהם

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדריים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

בירור הלכה

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - האם יין מבושל ומפוסטר יש בו מגע עכו"ם

אולם בכמה ראשונים יש משמעות שהבינו שהגאונים והירושלמי הם אותה שיטה

הר"ן בע"ז שם הביא לשון הרמב"ן, וכ' ע"ז, ואפשר דדא ודא אחת היא שעל ידי רתיחה הוא מתמעט ממדתו. ע"כ. וכן נראה ברשב"א בע"ז ל' שם ובתורת הבית (הנד"מ דף נ ע"ב, בית חמישי שער ג) הביא את דברי הגאונים שבישול זה ברתיחה והביא דברי הרמב"ן שצריך שיתמעט ממידתו, וכתב הרשב"א, דמסתברא שאין זה כנגד קבלת הגאונים, אלא שאי אפשר לרתיחה בלא מיעוט מדה, ובירושלמי אמרו כן לפי שסתם המבשלים מבשלים עד שתמעט מדתו, אף על פי שסתם בישול הוא אפי' בשאין חסרון מדתו ניכר, וסוף דבר קבלת הגאונים תכריע, שקבלתם תורה היא. ע"כ. (וכ"כ בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתיג).

וכן נראה בריטב"א בעבודה זרה דף כט עמוד ב' שזה שיעור אחד וז"ל "ודין יין מבושל משנתמעט ממדתו על ידי בישול כדאמרין התם (תרומות פ"א מ"א ובירושלמי שם) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ממדתו רבי יהודה מתיר מפני שמשיבחו, וסימן לדבר משיעלה רתיחה על האור ומאותה שעה מתמעט ממדתו"

ע' בשו"ת התשב"ץ ח"א כט' הביא דברי הרמב"ן מש"כ לחלוק על דברי הגאונים, וסיים התשב"ץ, דהרשב"א השווה השיטות וכתב דהכל ענין ושיעור אחד שע"י רתיחה הוא מתמעט. וז"ל התשב"ץ חלק א סימן כט' "לענין שיעור רתיחתו ששאלת מאימתי נקרא מבוש' כבר ביארוהו הראשונים כי הגאונים ז"ל כתבו שמשעה שהרתיחה נקרא מבושל, אבל הרמב"ן ז"ל חלק עליהם והביא רא"י שאינו נקרא מבושל עד שיחסר ממדתו, והרשב"א ז"ל להעמיד דברי הגאונים ז"ל אמר שהכל הוא ענין אחד ושיעור אחד שע"י רתיחה הוא מתמעט"

דעת הש"ך

הש"ך כתב שם ס"ק ז' "משהרתיחה עלהאש. דהיינו שיתמעט ממדתו על ידי רתיחה כ"כ הרשב"א והר"ן" בפשטות הש"ך

ע"ז ל' "אמר רבא הלכתא יין מבושל אין בו משום יין נסך" יש לבאר מהם התנאים שלא יהיה איסור מגע עכו"ם ביין. שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן ככג' "יין מבושל שלנו שנגע בו העובד כוכבים, מותר, ומאימתי נקרא מבושל משהרתיחה על גבי האש".

וכתב הש"ך שם ס"ק ז' "משהרתיחה על האש. דהיינו שיתמעט ממדתו על ידי רתיחה כ"כ הרשב"א והר"ן"

עולה דשו"ע כתב דיין מבושל הוא משהרתיחה ע"ג האש, והנה יל"ע בדברי הש"ך האם חולק על השו"ע ומוסיף תנאי שיתמעט ממדתו, או מ"ש הש"ך הוא לפרש דעת השו"ע שיהיה רתיחה בשיעור שיכול למעט ממידתו (ולהלן יתבאר שאפשר שיש בזה נפק"מ לפיסטור שיש בו רתיחה ובפועל אין ממעט ממידתו)

כדי לבאר כוונת השו"ע והש"ך יש לעיין במקור הלכה זו מה נחשב יין מבושל, ומצאנו בראשונים בע"ז כמה הבנות בזה.

דברי הרמב"ן

ע' בחידושי הרמב"ן מסכת עבודה זרה דף ל עמוד א' וז"ל "ולענין יין מבושל לא פירשו לי רבותי כמה שיעור בישולו, אבל מצאתי לראב"ד שכתב הכי אמר רבינו האי ז"ל הכי דייקו גאונים הראשונים כיון שהרתיחה נעשה מבושל ואין בו משום גילוי ולא משום יין נסך, והקבלה נקבל, אבל לפי מה שאמרו בירושלמי כאן ובמס' תרומות שממעטו ממדתו נ"ל שכשחסר ע"ג האור ממדתו נעשה יין מבושל ואין בו משום יין נסך".

עולה מדברי הרמב"ן, שהגאונים ס"ל שבישול הוא ע"י שמרתיחה היין, והרמב"ן כתב שבירושלמי נראה שכשחסר ממדתו מחמת האור נעשה יין מבושל, ולכאורה נראה שיש מח' מהו גדר בישול, לגאונים ע"י הרתיחה, ולירושלמי ע"י שחסר ממידתו.

בא לחלוק על השו"ע ולהוסיף תנאי שיתמעט ברתחתו, אולם בסו"ד כתב הש"ך שכ"כ הרשב"א והר"ן, ויל"ע דהרי הר"ן והרשב"א השוו שיטת הגאונים והירושלמי, ונראה דס"ל לרשב"א דברתחה מתמעט מידתו ועוד הרשב"א כתב בס"ד "וקבלת הגאונים תכריע", ונראה דכונתו דאף אם נימא דאין השיטות שוות, מ"מ קבלת הגאונים תכריע, וא"כ לפי דברי הר"ן והרשב"א אין לנו לשער רק משהרתיח ומה כוונת הש"ך. ואולי אין כוונת הש"ך להוסיף עוד תנאי, אלא בא לבאר מהו שיעור שירתח דהינו שצריך שיתחיל להעלות אדים (ולא סגי בבועה ראשונה) ובאמת לפי"ז אין גדר בישול שצריך שיתמעט בפועל,

(ובאמת נראה בדברי הפוסקים, שני הבנות בדברי הש"ך, ע' בשו"ת מנחת יצחק ז' סא' ובשו"ת שבה"ל ב' נא' שנראה שהבינו שהש"ך חולק על השו"ע ומחמיר שצריך נחסר ביין, ומאידך ע' בשו"ת מנח"ש כה' ובאגר"מ יור"ד ג' לא' וב' נב' שהבנו שהש"ך מבאר את השו"ע וזה אותה שיטה).

א"כ עולה שלהלכה נפסק שגדר בישול הוא ע"י שמרתח כמ"ש הגאונים, וברמב"ן הביא ירושלמי שצריך שיחסר ממידתו, ואפשר שהרמב"ן סובר שזה מח' וא"כ יש צד שצריך שיחסר מידתו, אולם רוב הראשונים נקטו שאי"ז מח' ולכאורה העיקר הוא הבישול, והש"ך לא הביא את הרמב"ן אלא את הר"ן ורשב"א ולכאורה בפשטות ס"ל דעיקר הבישול זה הרתיחה וצ"ע.

פוסטור לענין מגע עכו"ם

מה דין יין מפוסטור האם חשיב לענין מגע עכו"ם כמבושל, דהנה בפוסטור היין רותח, אבל לא נחסר היין דהרתיחה של היין המפוסטור נעשית בתוך כלי סגור, והאדים שעולים למעלה ע"י הרתיחה וחוזרים לתוכו.

ויל"ע האם עיקר הבישול הוא מה שרותח, כמש"כ שו"ע, א"כ פוסטור הוא כבישול, ואף אם נימא כהש"ך מ"מ כמשנ"ת אפשר שכוונת הש"ך דהעיקר זה הרתיחה ומה שנחסר זה רק סימן לשיעור הרתיחה, ועוד אף אם נימא שהש"ך חולק וסובר שצריך שיתמעט ממידתו, מ"מ אפ"ל שאי"ז חסר בפועל דבאמת הוא נחסר ומתאדה ורק מחמת שסגור הוא חוזר ליין.

ומצאנו שנח' בזה פוסקי זמנינו, בשו"ת אור לציון ח"ב (פרק כ אות יט במקורות וביאורים שם). כתב ד"ן מפוסטור לא חשיב כ"ן מבושל, כ"ן שאינו מתמעט ממדתו, דהוא מונח בכלי סגור, והבין שלש"ך בעינין שיהיה מתמעט ממדתו ע"ש.

ובאמת רוב פוסקי זמננו חלקו עליו, א' דכל שראוי להתמעט ע"י רתיחה, יצא מגדר יין הראוי להתנסך ע"ג המזבח, וממילא אין לחוש בו משום יין נסך, ב' ועוד כמשנ"ת שהש"ך לא חלק על השו"ע כמ"ש הר"ן והרשב"א דזו שטיה אחת, ג' ועוד הרי היין רתח והתמעט ורק היות והכלי סגור הרי הוא חזר ליין, ולכן נחשב ליין מבושל. (כ"כ הגרשז"א והגר"ש"א ואגר"מ ויבע"א).

א"כ רוב הפוסקים ס"ל שמבחינת הלכה זו של בישול, יין מפוסטור נחשב כמבושל.

אולם מצאנו בפוסקים שהביאו לשונות בראשונים שישנם עוד כללים מתי אין היין נאסר במגע עכו"ם.

תנאי דנשתנה טעמו

ע' רשב"א בתורת הבית (דף נ"ד) כתב בשם הרמב"ן, שכל שלא נשתנה שמו וריחו ושם יין סתם עליו, אסרו חז"ל משום בנותיהן, וחומץ ויין מבושל ה"ט שאין בהם משום יין נסך, משום שאין טעמן יין, ואין שמן יין סתם, לפיכך לא גזרו בהן. וע"ע בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' קמט.

ועיין גם במאירי על מס' ע"ז כ"ט ע"ב לאחר שהביא תחלה כמה שיטות בענין שיעור בישול הוא מסיים בהאי לישנא: "וסוף הדברים בענין זה לדעתי כל שהוא מבושל עד שנשתנה טעמו מכמות שהיה מחמת בישולו או ריחו או צבעו שכל שנשתנה בטל חינו ואין חיבת ניסוך עליו" וכן כתב שם בדף ל' ע"א "הואיל והגוי מכיר שינוי ריחו להדיא אינו מנסכו ומעתה מגעו מותר אף בשתייה", עיין שם. וכתב נמי "והרי יין זה מתוך שלא נשתנה לא טעמו ולא ריחו ולא צבעו לא זזה חבתו וכ"ש במה שלא ניכר בו כלל וזה ממה שצריך להזהר בו" עכ"ל,

ועיין בכנה"ג בהגהות ב"י אות י"ד שכתב בשם הרי"א ז' הובא בשלטה"ג במס' ע"ז דף י', דשיעור מבושל הוא כל שאין שותין אותו כ"ן דהיינו שנשתנה טעמו מטעם יין עיין שם, אולם בספר שלחן גבוה כתב דבטלה דעתו של השלטה"ג אצל כל הני רבוואתא ז"ל דס"ל דכל שהרתיחו ע"ג האש כל שהוא קרוי מבושל שאי אפשר אם לא יתמעט מעט,

ע' רמב"ם בפרק ו' מהל' איסורי מזבח ה"ט כ' בזה"ל: "ואלו הם היינות הפסולים לגבי מזבח, היין המתוק והמעושן והמבושל באש או בשמש עד שנשתנה טעמו בבישול, אבל יין שחיממו אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בישול אם הביא כשר". ומוכח להדיא שכל שלא נשתנה טעמו מהבישול עדיין תורת יין עליו, וראוי להתנסך ע"ג המזבח.

ולכאורה כתוב כאן שבשביל שיהיה מבושל צריך שישתנה טעמו.

אולם אפ"ל בדברי הרמב"ם שכוונתו שבבישול בחמה צריך שינוי אבל בבישול באש א"צ שינוי, (ז"א שדבריו שצריך שינוי חוזרים רק על הסיפא דהינו בישול בשמש),

וכ"נ במאירי פסחים קז' א' שהבין בדעת הרמב"ם, שכתב "יין מבושל כל שנתבשל באש אף על פי שלא נשתנה טעמו, או בשמש ונשתנה טעמו פסול". משמע שמפרש דברי הרמב"ם דהא דבעינן שנשתנה טעמו זהו רק בנתבשל בשמש, ואסיפא קאי, אבל נתבשל באש אף על פי שלא נשתנה טעמו פסול.

וא"כ אין לנו ראיה שהרמב"ם מצריך שינוי טעם.

ומצאנו עוד דעה ע"י תשב"ץ שינוי בבישול שנהפך לדבש ומאירי וכ"כ דרכי תשובה כקג' טו' והביא כמה אחרונים שס"ל ד"ן מבושל לענין מגע עכו"ם הוא דוקא ע"י בישול רב שמשנתנה טעמו לדבש שו"ת תשב"ץ חלק א סימן פה "ואפש' שהגאוני' ז"ל שאמרו שאין מברכין בפ"הג על יין מבושל וכ"ש שאין מקדשין עליו לא אמרו כן על היין שנתבשל ממנו ונשאר שם יין עליו אלא על היין שנתבשל הרבה ונעשה כעין דבש ולא נשאר עליו שם יין".

תנאי דלא שכיחא

ע' רא"ש וריטב"א ע"ז כט' וז"ל הרא"ש פ"ב דע"ז סי' יב, "ומיהו הדבר תמוה, שכיון שגזרו על ינם משום בנותיהן, וכי משום שהרתחו לא שייכא הך גזרה, ואי משום דלאו בר ניסוך הוא, והלא יין מזוג נמי לאו בר ניסוך הוא, ואפ"י הכי יש בו משום יין נסך, ואפשר דה"ט לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך, ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן". וע' ריטב"א ע"ז כט ב' כ' ד"ן מבושל אף על פי שדין יין עליו לכל דבר לא גזרו עליו משום יין נסך כיון שאין שותים ממנו אלא דרך תענוג ואינו מצוי אצל הכל.

א"כ כתבו תנאי נוסף להתיר מגע עכו"ם, שלא יהיה שכיח, ובאמת כמה ראשונים ת' את ק' הרא"ש מה מהני בישול לגזירת בנותיהן, ות' שחז"ל גזרו דגדר איסור יין מחמת בנותיהן הוא בגידרי יין נסך, ולכן מותר במבושל אף מצד גזירת בנותיהן.

והנה יין מפוסטר בזה"ז הוא מצוי הרבה בא"י, ולכאורה לא שייך לומר בו דמילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן. (כ"כ הגרש"א במנח"ש וכ"כ הגריש"א וע"ע במנח"ש שם)

מ"מ יש שת' דאפ"י לדעת הרא"ש כיון שבזמן חכמי הגמ' לא היה היין המבושל מצוי כל כך, ולא גזרו עליו משום יין נסך, גם בזמנינו אין אנו יכולים לגזור איסור על יין מבושל,

ולכאורה טעמא דמסתברא הוא (דבשלימא אם היה סיבת האיסור מחמת י"נ והיה צריך להפקיעו מיי"נ, והיום בישול שכיח, אפשר שהיה אסור) דהרי כל דברי הרא"ש הוא מחמת דגזרו על בנותיהן (דהרי מצד י"נ סגי במה שמבושל), ולא גזרו חז"ל על יין לא מצוי, ואף שהיום פיסטור הוא כבישול והוא מצוי מ"מ אינו בכלל הגזירה.

וע' במנחת שלמה כה' שהגרש"א האריך בזה, וכן האריך בזה הגריש"א מובא בקובץ תשובות עה' עו. והחמירו וחששו שצריך שינוי טעם, ושיהיה לא שכיח,

ומאידך רבים מהפוסקים (אגר"מ מנח"י יביע"א) לא חששו לדעות אלו, דהרי השו"ע פסק כדברי הגאונים וסיעתם שכל שרתח ע"י האש נחשב יין מבושל, ועוד (ואף אם נימא שהש"ך החמיר והצריך שיחסר ממידתו ע"י האידיים), הרי ודאי שברתיחה אף שיש אדים ונחסר אין משתנה טעם היין או ריחו או מראיתו, וע"כ שלהלכה לא חששו לדעה זו, (ואף שיש לשנות בראשונים שצריך שינוי טעם וכד' מ"מ בשו"ע ובש"ך נראה שלא חששו לזה).

העולה ביין מפוסטר

לענין מגע עכו"ם

לשו"ע שתלה ברתחה, יין מפוסטר אין בו מגע עכו"ם

לש"ך שכתב שצריך נחסר, נח' הפוסקים האם הוא חולק על השו"ע או ס"ל כהשו"ע, ומ"מ בפשטות בפיסטור יש אף את התנאי שנחסר, דאין צריך שיהיה נחסר בפועל, ולכן אין בו מגע עכו"ם, (כ"כ רוב הפוסקים, והאול"צ חולק)

ויש מהפוסקים שחששו להצריך עוד תנאים להתיר מגע עכו"ם, שינוי טעם, לא שכיח (הגרש"א והגריש"א) ולדבריהם יין מפוסטר לא עוזר למגע עכו"ם.

ועולה סיכום השיטות, האגר"מ וביע"א ס"ל ד"ן מפוסטר יש להקל בו לענין מגע עכו"ם, (ומנח"י ותשובות והנהגות היקלו לענין מחלל שבת).

אול"צ מחמיר דפיסטור נחשב שאינו נחסר. הגרש"א והגריש"א מחמרים מחמת דאין שינוי טעם ועוד דפיסטור שכיח. (ולכאורה לדבריהם אין ענין כלל לפסטר את היין, ואדרבא מפסיד בזה את דעת הרמב"ם בקידוש, ועמ"ש בזה בגליון הקודם).

הופיע ויצא לאור עולם

ספר נפש אליהו מאמרי חנוכה

מדבינו הגדול רבי ישראל אליהו זינצוויץ זצוקללה"ה

כולל את ספרו נר תמיד בסוגיא דחנוכה שהוציא לאור לפני נ"ב שנים

ועתה ההדירו אותו מחדש בתוספת מדאי מקומות הארות וצינונים

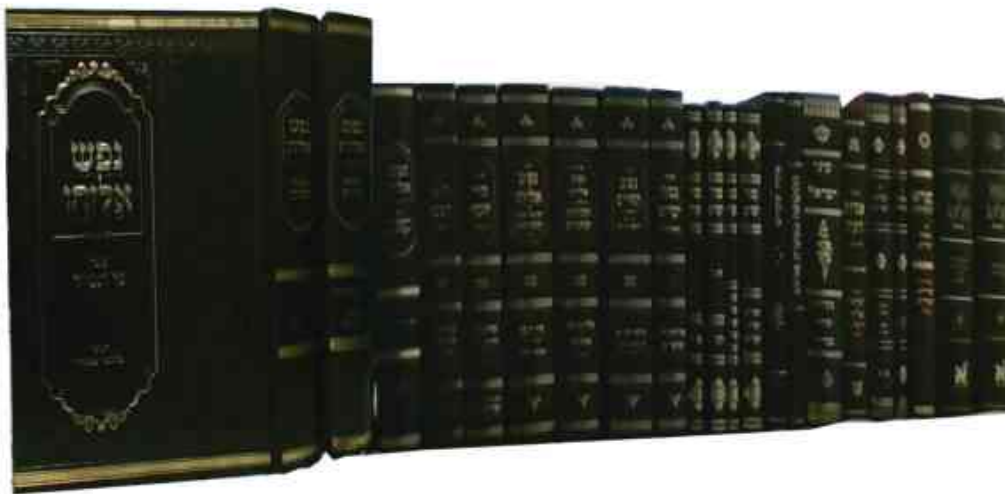
ובו ג"כ ספר נר מצוה למהר"ל ז"ל עם ביאור אור הנר

חלק המאמרים כולל את מה שנדפס ונאמר בימי החנוכה משנת תשל"ח

וכמו שכבר נדפס בספר נפש אליהו על פורים תל"ת

[גם מצודף לזה ביאור בדברי האריז"ל בסוגיא דחנוכה]

וכמה מאמרים מתלמידי רבינו נ"ע

אפשר להשיג בחנויות הספרים המובחרות

פרטים בטל 0548493779

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת מקץ

עיי"ש, - (וידוע ג"כ המעשה עם האתרוג שהובא להגר"א בתנאי ששכר המצוה יהי שייך להנותן, והגר"א שמח מאוד שזוכה לקיים מצוה שאינה ע"מ לקבל פרס, ואכמ"ל), - ולכן היו שטענו שבדאי עדיף לוותר על ההצעה לזכות לחיי עוה"ב, וכדאי יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים עוד הרבה מצוות.

- ב -

ומעתה לכאוי יש מקום להוכיח מפרשת השבוע, שבאמת עדיף לוותר על ההצעה לזכות לחיי עוה"ב, וכדאי יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים עוד הרבה מצוות, - דהנה יהודה ואחיו וכל משפחתו היו בסכנת מיתה מחמת הרעב, וכפי שהובא ברש"י (מג, ח), - והאחים לא יכלו להינצל מסכנת הרעב, אלא א"כ יצליחו להביא עימם את בנימין למצרים, - אך יעקב אבינו לא הסכים שיקחו עימם את בנימין.

ואז יהודה הסכים להסתכן ולהפסיד את כל העוה"ב שלו, בכדי לשכנע את יעקב שיסכים לשלוח עימם את בנימין למצרים, וכמו שאמר יהודה 'אֲנֹכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיָּדִי תִּבְקָשׁוּנוּ אִם לֹא הִבִּיאֲתִי אֶלְיָדְךָ וְהִצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לְךָ כָּל הַיָּמִים', ופירש רש"י 'וְחִטָּאתִי לְךָ כָּל הַיָּמִים - לעולם הבא ע"כ, - ואיתא בגמ' (מכות יא:): שמחמת הנידוי שקיבל יהודה על עצמו אם לא יחזיר את בנימין חי, לכן לא העלו את יהודה למתיבתא דרקיע, עד לאחר הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, שמשה התפלל עליו אז 'ואל עמו תביאנו', (כיון שנידוי על תנאי צריך הפרה), עיי"ש.

וא"כ כיון שלכאוי הי' איזה סיכון שיהודה לא יצליח להחזיר את בנימין חי (וכמבואר בתוס' שם בד"ה אפי'), ובכל זאת יהודה הסכים לסכן את כל חיי העוה"ב שלו, בכדי שהוא לא ימות ברעב, אלא יזכה באריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - א"כ לכאוי מוכח מזה, שעדיף יותר לבחור באריכות ימים ושנים, בכדי שיוכל לקיים הרבה מצוות, מאשר למות מיידי ולזכות לחיי העוה"ב, וכפי שהובא לעיל בשם הגר"א ז"ל, - ולכאוי יש להקשות מכאן על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מיידי ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל, דלדבריהם יהודה הי' צריך להעדיף למות מיידי ברעב, ולא להפסיד את חיי העוה"ב שלו.

- ג -

אמנם יש מקום לדחות את ההוכחה הנ"ל, דיתכן דבאמת עוה"ב עדיף טפי מאריכות ימים ושנים, - אך מ"מ יהודה קיווה שיוכל לקיים שניהם, והיינו שיהודה קיווה שיצליח להחזיר את בנימין חי, ואזי יהי' לו גם אריכות ימים ושנים ע"י שינצל מסכנת הרעב, וגם לא יפסיד את חיי העוה"ב, - ולכן יהודה הסכים להסתכן באיבוד חיי העוה"ב, כיון שהרי מצד אחד הוא הי' בסכנת מיתה ודאית, וע"י הנידוי שקיבל על עצמו הרי הוא מציל את עצמו ע"י ממיתה ודאית (שע"י)

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחַה הַנֶּעַר אֵתִי וְנִקְיָמָה וְנִלְכָה וְנִחַיָּה וְלֹא נָמוּת גַּם אֲנַחְנוּ גַם אַתָּה גַם טַפְנוּ: אֲנֹכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיָּדִי תִּבְקָשׁוּנוּ אִם לֹא הִבִּיאֲתִי אֶלְיָדְךָ וְהִצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לְךָ כָּל הַיָּמִים: (מג, ח-ט).

הנה לכאוי יש מקום לפשוט מהפסוקים הנ"ל, את הויכוח הגדול שנחלקו בעולם התורה, לגבי המעשה הידוע בעניין סיפור קבורתו של המהר"ם מרוטנבורג, וכדלהלן.

דהנה כידוע אסרו את המהר"ם מרוטנבורג בבית הסוהר בעליה, ודרשו בעבור שיחרורו ממון רב, אך המהר"ם לא הסכים שיפדוהו בסכום העצום שביקשו בעבור שיחרורו, - והמהר"ם שהה בבית האסורים שבע שנים עד שהוא נפטר שם, ואח"כ גופתו הטהורה נשארה כלואה במבצר ארבע עשרה שנים, - עד שעשיר אחד פדה את גופתו הטהורה והביאה לקבורה, כמסופר בספר 'סדר הדורות' (ה' אלפים מ"ו) בזה"ל:

'ושמעתי מפי זקן ת"ח אחד, ששמע מפי מגידי אמת, איך שעשיר אחד שם נפשו בכפו, להשתדל מן המלך להביא את מהר"ם הנ"ל לקבורה, ותיכף בלילה אחר הקבורה בא מהר"ם בחלום לאיש ההוא, ואמר לו בחר לנפשך אחד משני דברים, - או שיזכה הוא וזרעו אחריו עד סוף הדורות שיאריכו ימים בעושר וכבוד, - או שימות תיכף ויזכה לחיי עולם הבא, - ובחר לנפשו שימות תיכף, וכן היה, וחלה מיידי וציווה לביתו ומת, ובא איש ההוא בחלום לרב העיר שכן היה לו, ושניתן לו מקום במחיצתו של מהר"ם בעולם ההוא', עכ"ל.

ויש במעשה הזה ויכוח גדול בעולם התורה, וכדלהלן.

- א -

דהנה התעורר ויכוח גדול בעקבות המעשה הנ"ל, האם העשיר הנ"ל בחר בבחירה הנכונה, בכך שבחר למות מיידי בכדי לזכות לחיי העולם הבא, - או"ד שיותר נכון הי' לבחור לזכות לאריכות ימים ושנים, שבהם יוכל לקיים עוד הרבה מצוות, ולעשות נחת רוח להקב"ה.

דהיו שטענו שבדאי עדיף לבחור לזכות לחיי עוה"ב, שהרי האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו בעוה"ב, והעוה"ב הוא רק אמצעי להגיע ע"י לעוה"ב, וכמבואר באריכות בימסילת ישרים' (פ"א).

ומאידך, היו שטענו שבדאי עדיף לבחור לזכות לאריכות ימים ושנים, שבהם יוכל לקיים עוד הרבה מצוות, ולעשות נחת רוח להקב"ה, וכפי שסיפר הגר"א קוטלר זצ"ל (אש התורה' ח"ב עמ' שפז) על הגר"א ז"ל, שאמר: 'אם יגידו לי שכבר מלאו ימי ושנותי, אבל מניחים לי לקיים לפני פטירתי עוד מצוה אחת, בתנאי שאוותר על כל חלקי בעולם הבא, - אסכים לכך ברצון, שהרי אמרו חז"ל 'יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא'

לעיר מקלט, ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות, ואפי' ישראל צריכים לו, ואפי' שר צבא ישראל כיוצא בן צרויה אינו יוצא משם לעולם, שנאמר 'אשר נס שמה' שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו'.

וידועה קושיית ה'תפארת ישראל' (שם) וז"ל, 'אמנם תמיהני, הרי כללא אמרינן דרק ג' דברים ע"ז ג"ע ש"ד עומדים בפני פיקוח נפש... והרי כל המקיים נפש אחת מישראל, הו"ל כאילו קיים עולם מלא, ואיך לא יהי' מותר לזה לעבור על איזה עשות, כדי להציל כל ישראל, אם הוא כיוצא בן צרויה וכדו'...' - ועיי"ש שנשאר בזה בצ"ע, - והקושיא הזו לכאורה היא קושיא עצומה, - וע"ע במש"כ בזה ב'אור שמח' (הלי' רוצח פי"ז ה"ח), ואכמ"ל.

- ז -

ולכאורה יש מקום לבאר בזה, שכיון שהכפרה שהתורה נתנה לרוצח בשגגה היא, שיהי' בגלות בעיר מקלט כל ימי חייו (או עד מיתת הכה"ג), - וא"כ אם הרוצח יצא מהעיר מקלט לזמן מה, אזי יחסר לו בכפרה על חטא הרציחה שלו, כיון שהכפרה שלו היא שישב בעיר מקלט כל ימי חייו, בלא לצאת משם אפי' לא לרגע אחד.

וא"כ גם ככה"ג שהרוצח יצא מהעיר מקלט לצורך הצלת נפשות, מ"מ יחסר לו עי"ז בכפרה של חטא הרציחה שלו, כיון שבמצויאות הוא לא ישב כל חייו בעיר מקלט, ואונס לאו כמאן דעביד, - וא"כ נמצא שאם יצא מהעיר מקלט לצורך הצלת נפשות, אזי יהי' לו משום כך חיסרון בכפרה על חטא הרציחה שלו לנצח נצחים, ויהי' לו את פגם הרציחה לעולם ועד בכל חייו העוה"ב שלו.

וא"כ י"ל שהאדם אינו צריך לוותר על הפגם שיהי' לו בחיי העוה"ב שלו אפי' בשביל הצלת כל כלל ישראל, - כיון שהחיים של כל כלל ישראל הינם חיים זמניים, ואילו הפגם שיהי' לרוצח יהי' פגם לעולם ועד לנצח נצחים, שיחסר לו בכפרה על חטא הרציחה שלו, ולכן י"ל דאינו צריך לוותר על העוה"ב שלו אפי' בשביל הצלת כל כלל ישראל.

ואם כנים הדברים אזי יעלה, שיהודה לא הי' צריך לוותר על העוה"ב שלו אפי' בשביל הצלת כל כלל ישראל, - וא"כ שוב יהי' מוכח, שהטעם שיהודה ויתר על העוה"ב שלו הי' משום שהוא העדיף לזכות בעצמו באריכות ימים ושנים שיוכל לקיים בהם בעצמו הרבה מצוות, - וא"כ שוב יש מקום להקשות מכאן על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל, דלדבריהם יהודה הי' צריך להעדיף למות מייד ברעב, ולא להפסיד את חיי העוה"ב שלו וכנ"ל, - ויש לפלפל.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה

ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות

בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 1515-271-55442 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

יעקב יסכים לשלוח את בנימין למצרים), ומאיך איבוד העוה"ב אינו ודאי, כיון שיהודה קיווה שיצליח להחזיר את בנימין חי ודו"ק, - ולפי"ז שוב אין קושיא מהכא, על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל.

אכן באמת יש לדון בזה, שהרי מבואר בגמ' במכות (שם), שנידוי על תנאי צריך הפרה, ולכן אע"פ שלא נתקיים התנאי שהיתנה יהודה, שהרי יהודה כן השיב את בנימין חי ליעקב אביו, אך מ"מ אע"פ"כ לא העלו את יהודה למתיבתא דרקייע, עד לאחר הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, שמשם התפלל עליו אז, - כיון שבנידוי על תנאי צריך הפרה, אע"פ שלא נתקיים התנאי, (וע"ע שם בתוד"ה אפי', ואכמ"ל).

וא"כ מבואר שיהודה איבד את חיי העוה"ב שלו באופן ודאי (עד שמשם התפלל עליו וכנ"ל), ואע"פ שהחזיר את בנימין חי לאביו, - וא"כ עולה שיהודה העדיף לוותר על חיי העוה"ב שלו באופן ודאי, בכדי לזכות באריכות ימים ושנים שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - וא"כ שוב יש להקשות מכאן, על אלו הסוברים שעדיף לבחור למות מייד ולזכות בחיי עוה"ב וכנ"ל, דלדבריהם יהודה הי' צריך להעדיף למות מייד ברעב, ולא להפסיד את חיי העוה"ב שלו באופן ודאי.

- ז -

ואולי י"ל, שיהודה לא ידע את מה שאיתא בגמ' במכות (שם), שבנידוי על תנאי צריך הפרה אע"פ שלא נתקיים התנאי, אלא הוא חשב שאם יצליח להחזיר את בנימין חי לאביו, אזי הוא לא יפסיד את חיי העוה"ב שלו, - ולפי"ז שוב אין ראייה מכאן שעדיף להפסיד את חיי העוה"ב באופן ודאי, בשביל לזכות באריכות ימים ושנים לקיים בהם הרבה מצוות וכנ"ל.

ועוד י"ל, דיתכן דיהודה ידע שמשם רבינו יתפלל עליו (לאחר הרבה שנים), ולאחר תפילתו של משה רבינו יעלו אותו למתיבתא דרקייע, וכדאיתא בגמ' שם, - ויתכן שיהודה ידע שלא יפסיד את חיי העוה"ב לנצח נצחים, אלא יזכה בהם במשך השנים לאחר תפילתו של משה, ובכזה אופן העדיף יהודה לוותר על חיי העוה"ב של הרבה שנים, בכדי לזכות באריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, - ולפי"ז שוב אין ראייה מכאן, שעדיף להפסיד את חיי העוה"ב לנצח נצחים, בשביל לזכות לאריכות ימים ושנים שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות וכנ"ל.

- ה -

ויש לדון עוד מצד אחר, שיי"ל שאין מכאן ראייה כלל, כיון שיתכן שבעלמא עדיף למות מייד ולזכות בחיי העוה"ב, - ומ"מ כאן הטעם שיהודה העדיף להפסיד את חיי העוה"ב, לא הי' בכדי שהוא יזכה לאריכות ימים ושנים, שיוכל לקיים בהם הרבה מצוות, (דמטעם זה יתכן שעדיף למות מייד ולזכות לחיי העוה"ב וכנ"ל).

אלא הטעם לכך הי' משום שכל השבטים הרי היו בסכנת רעב, ונמצא שכל כלל ישראל הי' בסכנה קיומית, וא"כ יתכן שרק בשביל הצלת כל כלל ישראל הסכים יהודה לוותר על חיי העוה"ב שלו, שהרי ע"י קבלת הנידוי שיהודה קיבל ע"י, הסכים יעקב לשלוח את בנימין למצרים, והי' בזה הצלה לכל כלל ישראל, - אך בשביל הצלת עצמו בלבד, יתכן שיהודה לא הי' מסכים לוותר על חיי העוה"ב שלו, כיון שיתכן שבעלמא עדיף למות מייד ולזכות לחיי העוה"ב וכנ"ל.

- ו -

אמנם באמת לכאורה יש מקום לומר, שגם בשביל הצלת כלל ישראל, אדם אינו צריך להפסיד את העוה"ב שלו, וכדלהלן, - דהנה איתא במשנה (מכות פ"ב ז) לגבי רוצח שגלה

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ו ש' וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת מקץ תש"פ גליון 108

סימנים משמים

שאלה: כיצד צריך האדם להתייחס לקורות אותו?

א. בראשית מא, כה: "ויאמר יוסף אל פרעה, זלזלם פרעה אוזר הוא, את אשר האלקים עושה הגיד לפרעה".
אולי אפשר לפרש שיוסף הצדיק אשר היה 'שם שמים שגור בפיו', בכל דבר ראה את השגחתו יתברך, ובא ללמדנו שכאשר רואה אדם שני דברים שקרו ונשנו אצלו, לא יתלה כל דבר במקרה שקרה בפני עצמו (כדרך הגויים הכופרים התולים כל דבר במקרה), אלא יבין שאין שום מקרה וטבע בעולם, כל המעשים הסובבים אותו הכל 'חלום אחד הוא, את אשר האלקים עושה הגיד לפרעה' (כאן ובפסוק כח), כולם באים לומר לאדם איזה דבר שמאותתים לו על משהו מלמעלה.

וכן אמר דוד (שמואל א' יז, לו) "גם את הארי גם הדוב הכה עבדך". וקשה, וכי בא דוד להראות את גבורתו חלילה. אלא שבא לומר (אסת"ר ו, ורש"י אסתר ב, יא), כי אחר שהקדוש ברוך הוא הראני שאני גיבור שאוכל לריב גם עם הארי וגם עם הדוב, הייתי תמה מדוע עשה ה' ככה להראות את כוחי שאוכל כנגדם, אך כעת שחפשו מי שיוכל להלחם עם גלית, הבנתי שלכן הראה לי ה' יתברך את כוחי כדי שאדע שגם עתה אוכל לעשות עמו מלחמה. וכפי שהרחבנו במקום אחר שפעמים רבות יכול האדם לדעת איך להתנהג בכל מיני מצבים, לפי הקורות אותו, וכפי הסימנים והאותות שנשלחים לו מלמעלה, רק צריך לדעת באמת כיצד לפענח את הרמזים כראוי, ואם מסתפק בדבר יעשה שאלת חכם.

תשובה: פעמים רבות מראים לאדם כל מיני דברים כדי שישכיל כיצד להתנהג, ויש לו להתבונן בזה בישוב הדעת ובדעה נכונה.

שליטה על האיברים

שאלה: מה נחשב הגבורה האמיתית חמוטלת על האדם?

ב. בראשית מא, מב: "ויאמר פרעה אל יוסף וגו' ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי עשׂ וישם רביד הזהב על צוארו". במדרש (ב"ר צ, ג) אמר על כך רבי שמעון בן גמליאל: יוסף, משלו נתנו לו. פיו שלא נשק בעבירה - זכה להיות "ועל פיך ישק כל עמי" (פסוק מ), גופו שלא נגע בעבירה - זכה ל"וילבש אותו בגדי עשׂ" (כאן), צוארו שלא הרכין לעבירה - זכה ל"וישם רביד הזהב על צוארו" (כאן), ידיו שלא משמשו

בעבירה - "ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף" (כאן), רגליו שלא פסעו בעבירה - יבואו וירכבו על מרכבת כבוד זכה ל"וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו" (פסוק מג), מחשבה שלא חשבה בעבירה - תבוא ותקרא חכמה, ככתוב (שם) "ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים". ורואים כיצד קיבל יוסף במידה כנגד מידה, שכן על כל אבר ואבר ששלט בעצמו שלא להיכשל בעבירה, וכך מוטל על האדם לשלוט בעצמו על כל אבריו שלא לחטוא בהם ולקיים בהם את המצוות השייכות בהם. **וכן** שנינו (אבות ד, א) 'איזהו גיבור? הכובש את יצרו', שנאמר (משלי טז, לב) "טוב ארך אפים מגיבור, ומושל ברוחו מלוכד עיר". ובמדרש זוטא (שיר השירים פרק א) אמרו, ומי הם גיבורים? אלו הצדיקים שכבשו את יצרם, שנאמר "ומושל ברוחו מלוכד עיר", שהם מושלים ביצרם לעשות רצון קונייהם, וכן הוא אומר (תהלים קמו, י) "לא בגבורת הסוס יחפץ", אלא במה רצונו? (שם בפסוק יא) "רוצה ה' את יראיו". **גם** אמרו (אבות ו, ב. אבות דרבי נתן פרק ב. ומסכת כלה פרק ח) 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה', והיינו משום שהעושה מה שעולה על רוחו, הגוף והחומריות שולטים עליו, ואינו בן חורין עליהם. אבל מי שעוסק בתורה, ויש בכוחו לשלוט על אבריו גופו לעשות כפי התורה ומצוותיה, הרי הוא 'בן חורין' השולט בעצמו. והמתגבר על עצמו כראוי, יכול לכוף ולשעבד את כל אבריו גופו לעבודת בוראו בלבד.

וכן כתב הסבא מקלם (חכמה ומוסר ח"א תנב) שכל תנועה שאדם עושה - צריכה היא להיות בחשבון, ואין זה רק חסידות, אלא מבואר במשנה (שבועות ב, א) שכך צריך להיות על פי הלכה ברורה. ותלמידו רבי ירוחם ממיר (דעת תורה ח"ג קיז) הביא עוד משמו, שביאר בתרגום התיבות 'קלות ראש' ו'כובד ראש', ש'קלות ראש' הוא פשוטו כמשמעו - ראש קל. ו'כובד ראש' היינו גם כן כפשוטו - ראש כבד. ומי שראשו מלא חכמה - אינו מטה את ראשו להסתכל לצדדים, אבל כשנביט על איש יושב קרנות, לרגעים תבחנהו, מתנועותיו לבד - כבר תכיר כי אין דבר טעון בקרבו, ראשו קל כפשוטו, לכל שמועה וקול כל דהו ראשו מתנענע, עד כאן דבריו.

וכן מסופר על הסבא מקלם זצ"ל בעצמו (בית קלם ח"א עמ' רג) שהיה גדול בתורה, ושכלו הוזך היה כל כך מושל בגופו עד שלא עשה שום תנועת הגוף בלא השתמשות בשכל מקודם, ולא הרים או הזיז את ידו מבלי שיקול הדעת מקודם. פעם נפגש בנו רבי נחום זאב עם חסיד

כל הזמיות שמורת. טל' 02-5864229 זוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

ששאלו: במה גדולת אביו? והשיבו: יראתו את האלקים דומה לאדם אשר חרב חדה תקועה לו בלועו, ובכל תנועה בלתי זהירה עלול הוא להידקר. גם תלמידו רבי ירוחם ממיר זצ"ל הפליג בשבחו, עד כמה שלט שליטה מלאה בחושיו, שאף כל תנועות עיניו תמיד היו בחשבון, ונטועות כבמסמרים, מעולם לא הסיטם לצדדיו. בשעת הצורך הטה פניו עם כל גופו, בסדריו הקבועים כמו בעת התפילה, היה ידוע מהלך הרמת עיניו או קריצת העין, ומעולם לא היה בהם שינוי.

וכתב עוד (דעת תורה ח"ד טז) שמעולם לא הטה את עיניו להביט לצדדים, ואם ראו בישיבת קלם אדם המביט לצדדים שלא לצורך גדול, היה הדבר לחרפה גדולה... גם אם לפעמים ארע שהסבא ז"ל נטה את ראשו, היתה אז באמת סיבה גדולה לזה אשר היה נחיצות לראות, וגם אז היה מטה כל גופו להסתכלות, אבל לא צידד לעולם עיניו לבד, עד כאן דבריו. **מענין** לציין, כי אפילו שהמשגיח רבי דניאל מקלם הי"ד, לא נמנע היה מלבקר ולהתווכח ולחפש את האמת בכל נושא שהיו מעלים לפניו, אך כשהגיע לדבר על הסבא זצ"ל, מִשְׁפָּן את נפשו ממש והתייגע ביותר לרדת לסוף דעתו. והסביר זאת משום שהרי הסבא ספר את כל תנועותיו, לא עשה שום מעשה ושום תנועה או פעולה בלא מחשבה תחילה, לא בפתיחת העין ולא בהזזת אבר כאצבע קטנה בידו, ממש כאחד מן הראשונים שכל תנועותיו היו בחשבון כפשוטו, ואיך יתכן לדמות שירדנו לדעתם של אלו שלא עשו מעשה ותנועה שהיה אפשר לוותר עליה, או שלא חשבו עליו מקודם. (ולעיל א, כח הרחבנו עוד בשליטת האדם על החומריות שבו. גם בלב טהור מאמר 'איזהו גיבור', ובחלק גדול האדם מאמר 'שליטה על גופו ומעשיו, אין לך בן הורין אלא מי שעוסק בתורה' הרחבנו בזה עוד).

בודאי שאין לאדם לקפוץ סתם מדרגות רבות שאינם שייכות אליו, וגם אם יעשה כן שלא להזיז את גופו וכדומה, יהיה זה רק כחוכא והתלולא, וכהצגה בלבד. אלא עליו לדעת באמת באיזו דרגה הוא אוחז, ואז יעלה דרגה אחר דרגה בצורה מחושבת, כמו למשל שיחשוב לפני שיוצא מביתו, למה הוא הולך והאם בודאי הוא נצרך לכך, ורק אחרי שמתכנן ושולט על כל מעשיו, אז יכול לשלוט יותר על גופו, גם על כל תזוזה שעושה וכדומה.

תשובה: חגבורת האמתית המוטלת על האדם היא לשלוט על כל אבריו שינחגו לפי התורה ומצוותיה.

ירידה לצורך עליה

שאלה: חרואז את עצמו בירידה, האם צריך לחיבזל כל כך?

ג. בראשית מב, ב-ג: "ויאמר (יעקב לבניו) הִנֵּה עֹמְבֵעִתִי כִּי יֵשׁ עֹבֵר בְּמִצְרַיִם, רְדוּ עִמּוֹה וְעִבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם... וירדו אזוי יוסף עֲשֵׂרָה לְעִבְרוֹ בְּרַ מִבְּמִצְרַיִם". והנה אף שיעקב אבינו אמר להם לרדת למצרים, ויש כאן ירידה מארץ ישראל, בפרט להיות בטומאת מצרים, אבל משמים סובבו זאת שתהיה זאת ירידה לצורך עליה, שעל ידי שירדו לשם וזככו בכור הברזל, וזה מה שגרם להם להיות אומה של מקבלי התורה. ומזה נלמד כי גם כשאדם מוצא את

עצמו בזמני ירידה וקושי בעבודת ה', אל לו להתעצב ולהיבהל יתר על המידה, אלא יתפלל ויקוה על ה' שתהיה זו 'ירידה לצורך עליה'.

מענין זה כתב בספר עבודת ישראל (פרשת בהעלותך) כי "בשעת הנסיון הוא ירידה לצורך עליה... כמו העולה במעלות הסולם, שכאשר הוא צריך לעלות על השליבה הגבוהה – עוקר רגל אחד מהשליבה שתחתיו ונשאר עומד כרגע ברגלו אחת על הסולם ורגלו אחת באויר, ואז צריך האדם שמירה והבחנה שלא יפול ח"ו. וכן הענין הזה בעבודת ה' בשעת הנסיון, אף על גב שיעלה אחר כך יותר גבוה, מכל מקום בשעת הנסיון נשאר עומד כמו על רגל אחת, ואז צריך שמירה גדולה וחיוזוק".

וכן כתוב בספרים שכאשר הקדוש ברוך הוא רוצה לתת לאדם השפעת טובה מסויימת, הוא משפילו מעט ומצטער, כדי להכינו לקבל את הטובה הגדולה שעתידיה לבוא לו. (וכן להיפך לפעמים כשרוצה לתת לו איזה רעה – הוא מגבירו תחילה. ולכן העולה מאוד בדרגה, או שיש לו שפע גדול וניסים מעל הטבע, צריך להיזהר שלא יבוא אחר כך לירידה של צרות ח"ו, ויתפלל היטב להקדוש ברוך הוא שישמרנו מכל צרה וצוקה). **אכן** כבר הבאנו שגם כאשר הוא נמצא בימי הירידה שהם ימים שיותר קשה לו בעבודת ה', לא יזניח את עצמו מעבודת ה' לגמרי ח"ו, אלא ישתדל לשמור על גחלת נמוכה כביכול, ולהמשיך עם סדרי הלימוד והתפילה במינון נמוך יותר ופחות מחייב, ואחרי שינוח מעט ישתדל להתגבר על עצמו ולחזור להתעלות שוב ושוב, ואולי אף יותר ממה שהיה בתחילה כנ"ל.

תשובה: גם אדם חרואז את עצמו בירידה, אין לו לחיבזל כל כך, אלא יתפלל לחי שדוקא ירידה זו תגרום לו לעליה גדולה יותר ממה שנמצא בה כעת.

מחשבה קודם המעשה

שאלה: עוד כמה ראוי לאדם לחשוב לפני כל מעשה שעושה?

ד. בראשית מב, ג: "וירדו אזוי יוסף עֲשֵׂרָה לְעִבְרוֹ בְּרַ מִבְּמִצְרַיִם". פירש רש"י (ומקורו בב"ר צא, ו) "וירדו אחי יוסף – ולא 'בני יעקב', מלמד שהיו מתחרטים במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחווה, ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם". ולכן כתוב "אחי יוסף" ולא "בני יעקב", לומר שלענין זה לא נשלחו על ידי אביהם. וידוע כמה סבל נגרם לבני ישראל בעבור מכירת יוסף, כגון בהריגת עשרה הרוגי מלכות שהיו גדולי וצדיקי הדור. והנה בודאי השבטים – שבטי יה, עשו מעשה זה במחשבה כפי החשבונות שהיו להם באותו הזמן, ואעפ"כ לאחר מעשה התחרטו במכירתו ורצו להתנהג עמו באחווה.

מכאן יש ללמוד על הנהגת האדם בדברים רבים, פעמים רבות אדם מוצא את עצמו כבר לאחר מעשה, ואז הוא כבר עצוב ומתחרט אל לבו למה עשה דבר כזה, לפעמים אחר המעשה כבר נעשה הדבר כ'מעוות שאינו יכול לתקן' ומצטער עליו מאוד. אבל בקצת מחשבה קודם לכן, היה יכול למונעה, וכדרך שאמר החכם (פיוט לכה דודי לרבי שלמה אלקבץ) 'סוף מעשה במחשבה תחילה'.

תשובה: נחוץ לאדם לחשוב קודם כל מעשה שעושה כי לאחר שעושה איזה דבר כבר קשה מאוד לבטלו ולפעמים מתחרט על כך מאוד.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

והשיאנו

פנימיות ורוממות המועדים

בפשטות כשמתקנים הודאה לדורות הוא כשאכן הנס הוא **של כל הדורות**, כמו יציאת מצרים שאם אבותינו לא היו יוצאים משם "הרי אנו ובנינו משועבדים לפרעה במצרים". כך גם מתן תורה היה לאבותינו ולנו, ובפורים לולי הנס גם אנו לא היינו קיימים, אבל בחנוכה, למה גם בה תיקנו תקנה לדורות? הרי היהודים היו מפוזרים בכל העולם, אם כן באופן טבעי היונים לא יכלו להכחיד את העם. מי הצליח יותר מהגרמנים ימ"ש בהשמדת העם היהודי, ואיזו תקומה ופריחה היתה לנו אחר-כך, יון לא התקרבה להצלחה שלהם, אז על מה תיקנו תקנה לדורות?

נראה לומר שבאמת עיקר ההודאה אינה על המלחמה הגשמית של מתתיהו, אלא על מלחמה רוחנית. כוחות הטומאה רצו להשתלט על כוחות הטהרה, שלא יהיה עוד מקום לרוחניות בעולם הזה, שאמנם הוא גשמי אבל התחדש בו "משכן ה'" - שבתוך העולם הגשמי יש חיים רוחניים. ויותר מכך - העולם הגשמי יכול להתקדש ולהפוך לרוחני. גלות יון לא באה להמית את היהודי, אלא את הקדושה והטהרה שלו, לעקור את הרוחניות שבו. ולכן, הגם שבסוף מלכות יון חלפה מהעולם, בכל זאת לולי מסירות הנפש של מתתיהו הדרגה הרוחנית של עם ישראל היתה נפגמת. כי המלחמה היתה בכוחות הרוח, ובמלחמה כזו הנשק הוא "מסירות נפש", ובלעדיו היתה מלכות יון מנצחת גם אם היא לא היתה נשאת עד היום. ומשבאנו לזה, מובנות ההשלכות הנצחיות של מלחמת יון, מתבררת ההשפעה שלה לדורות, נהיר ומ-
 חוור למה גם בה תיקנו הודאה לדורות, כל שנה ושנה, על הנס **שלנו!** שאנחנו **היום** רוחניים ולא יוונים. כעת גם יובן מה שתיקנו לנו לומר "טמאים ביד טהורים, רשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך". לכאורה יש כאן כפל לשון, גם אם "צדיקים" הם לא האלופים הגדולים בתכסיסי מלחמה, וממילא קרה נס גדול בניצחון שלהם, זה כבר נכלל ב"גיבורים ביד חלשים", אז למה עוד פעם בנוסח שונה? אבל אם המלחמה היתה בשתי מערכות, גשמית ורוחנית, "גיבורים ביד חלשים" היא הודאה על המערכה הגש-
 מית, אבל המערכה העיקרית והמסוכנת היתה במישור הרוחני, בכוחות הטהרה מול כוחות הטומאה, על זה צריך הודאה בפני עצמה, כאן בא הנוסח הנוסף "טמאים ביד טהורים, רשעים ביד צדיקים, זדים ביד עוסקי תורתך".

אמנם ניתן כוח לרע להתגבר ולשלוט, אבל במסירות הנפש של בני חשמונאי ניצח הטוב את הרע! כפה והחליש אותו יותר ממה שהוא היה קודם!

וזה מה שאנחנו מודים על המלחמות, כי זכינו בהם בשתיים: א. נחלש כח הרע. ב. בניצחון הטוב על הרע אין לך קידוש ה' גדול מזה! שזה כל ענין ותיקון הבריאה - להפוך את העולם הזה לרוחני. וזה ההודאה של "טמאים ביד טהורים", לא רק ש"אין" טמאים ולא רק ש"יש" טהורים, אלא הטהורים הם אלו שכופפו את הטמאים!

"ימים טובים", הם הימים שעם ישראל מתחבר לבורא עולם ומתוועד אתו. ברוב המועדים מה שיוצר את זה הוא ה"איסור מלאכה", פרישה מהעולם הזה שמשחררת את האדם להתחבר לרוחניות. אבל על ימי חנוכה מפורש שמותרים במלאכה, "ימים טובים שלא נקבעו אלא לקרות הלל, ולומר על הניסים בהודאה" (רש"י בשבת כא ע"ב), נמצא שהאופן והדרך להתוועד ולהתקרב אל ה' במועד הזה הוא בהלל והודאה. וצריך להבין מה באמת השתנה ביום טוב הזה, שהלל והודאה הם המאחדים בין ישראל לאביהם שבשמים, ולא איסור מלאכה?

אפשר לבאר שבכל שנה חוזר ונעור כח הטומאה שרוצה להעביר אותנו מהעבודה הטהורה, ובשנה הראשונה היה הניצחון על ידי מסירות נפש, אך כיצד ובמה נקנה כל שנה את הכח לצאת מידי טומאת יון?

לפני מלכות יון בני אדם העריכו והעריצו עבודה רוחנית, וממילא נוצרה השאלה אם לעבוד לבורא או חלילה לצלם, אבל יון באה עם משהו חדש, יון חידשה "תרבות", ששייך להנות מהעולם ואפילו להנות מחכמה בלי לקשר את זה לרוחניות. מול זה באו חז"ל וחידשו "התוועדות חדשה", נתיב חדש להתאחד עם הבורא, "הלל והודאה"! פעולות שדרכם אפשר **להרגיש** ולהכיר שה' אוהב אותנו ועושה בשבילנו מהפכות עולמיות, הוא מוסר גיבורים ביד חלשים ורע ביד טוב, שירה וזמרה שעל ידם **הלב** חומד ומבין ומתחזק, שה' אוהב אותנו וממילא בצורה טבעית **הלב מבין** ששווה לו לעבוד את ה', והקרבה אליו היא המקסימום שאפשר להפיק פה מהעולם יותר מכל תרבויות יון.

בדרך זו יוסבר גם הסיום של על הניסים "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", מה זה קשור לכל הניסים, איך זה נכנס ב"על הניסים"? כי לא רק אז ניצלנו, לא רק אז לא הופסקה עבודת המקדש, אלא "קבעו" לדורות שבימים האלו הם ימי ניצחון של הטוב על הרע, על ידי ה"יום טוב" של ההלל והודאה שמרומם את קומת יהודי שלא תדבר אליו תרבות יון.

ובזה אפשר לבאר דברי הרמ"א שאין סעודות מצוה בחנוכה (תרע ס"ב), אבל נוהגים לומר זמירות ותי שבחות בסעודה ואז הוי סעודות מצוה. ולהאמור הדברים עולים כפתור ופרח, הרי מהות הימים האלו היא להראות ששמחים בעבודה, ששרים ומהללים עליה. וממילא בסעודה רגילה חסר עדיין את המהות הזו, אבל כשמזמרים ומשבחים - הגענו בדיוק לנקודה! זה תורף עבודת הימים האלו, להוכיח ולהדגיש שאנחנו עסוקים בעבודת השם מתוך שמחה, ואנחנו כל כך שמחים עד שאפילו הגוף שמח בסעודה גשמית. וכשהגוף שמח - תרבות יון כבר לא מדברת אליו.

כאן נחזור לראשונות, כשאנחנו שמחים אנחנו מודים שלא רק בעבר ניצלנו ממלכות יון, שלא רק לפני אלפי שנים היתה איזו מחווה שמימית להציל אותנו מתרבות יון, אלא ההצלה היא פועלת בנו עד היום. לא רק נשארנו יהודים, אלא בקומה יהודית זקופה, בתוספת חיבור ליהדות על ידי שירות ותשבחות, שהריבוי בהם גורם מחבר בין היהודי לבורא ותורתו.

להארות, הערות, והוספות - 0504145468

ישיבת 'באר התורה'

(תשנ"ג – תש"פ)

הקמת הישיבה

ישיבת "באר התורה" בראשות הגאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א, נוסדה לפני כ"ח שנים בר"ח אייר תשנ"ג, בברכתם ובהוראתם של מרנן גדולי ישראל, מרן הגרא"מ שך זצ"ל ומרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

לימינו של ראש הישיבה הגאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א, עמד חמו נשיא הישיבה הגאון הגדול רבי אהרן פלדמן שליט"א, חבר מועצת גדולי התורה בארה"ב, המשמש כיום בראשות ישיבת "נר ישראל" בבולטימור ארה"ב.

רבני הישיבה בתקופת הקמתה היו הגאון רבי יעקב ליוואויץ שליט"א, שלימים הקים את ישיבת "שערי בינה", וכיום עומד בראשות ישיבת "גבעת שאול". הגאון רבי מיכאל וינקלר שליט"א, המשמש כיום כר"מ בישיבת "קול תורה". והמשגיח הגאון הצדיק רבי עמנואל בש שליט"א, המשמש כיום כמשפיע רוחני נודע בעיה"ק ירושלים.

גרעין המייסדים מנה כ"ו בני עלייה מופלגים מטובי עולם הישיבות. זכות הראשונים בהקמת וייסוד הישיבה עמדה להם ברבות הימים, כך שרוב המייסדים זוכים כיום להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים בישיבות הקי".

לימים, סיפר אחד מאותם בני עלייה, הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א העומד היום בראשות ישיבת "אמרי משה" בירושלים, כי בתקופת הקמת הישיבה – בעודו לומד בישיבת פוניבז', הרגיש צורך לצאת ל"חיזוק", ומכיון שהיתה לו קירבה גדולה למרן הגרא"מ שטיינמן זצ"ל נכנס והציג לפניו את ספיקותיו.

האפשרויות שעמדו לפניו היו ב' ישיבות מפורסמות וותיקות, והאפשרות השלישית היתה ישיבה העומדת להיפתח ע"י הגאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א. מרן

הגרא"מ זצ"ל ביקש ממנו להיכנס שוב בעוד מספר ימים. כשנכנס שוב, אמר לו מרן זצ"ל: "בדקתי, ולפי מה ששמעתי נראה שיש להעדיף את הישיבה החדשה, כי נראה שהישיבה שבראשותו תצליח לתת לתלמידיה את

טעם וגישמאק בלימוד, ותכשיר את תלמידיה להיות גם הם מלמדי תורה שינחילו את התורה לתלמידיהם בגישמאק ובבהירות".

לימוד העיון

בהוראתו של מרן בעל האבי עזרי זצ"ל נקבע להשקיע את עיקר סדרי הישיבה בלימוד העיון, ומשום כך סוגיות העיון

נלמדים בישיבה גם בסדר א' וגם בסדר ג'. [בנותן טעם לספר את המסר הנוסף ששילב מרן זצ"ל בדבריו, שכשנשאל ע"י רה"י שליט"א "מה יעשו בלילה", הגיב מרן זצ"ל בתמיהה "בלילה? בלילה ישנים". בדברים אלו החדיר והורה את צורתו של בן עלייה, ששעות הלילה מוקדשות להכנה ואגירת כח על מנת שהראש יהיה צלול להעמיק בעמל התורה].

חלק מרכזי בלימוד העיון תופס ה"שיעור כללי"

המתקיים מידי שבוע ביום רביעי. בבוקרו של השיעור, מקבץ ראש הישיבה שליט"א סביבו את בני כל שיעור ושיעור לריתחא דאורייתא סביב השאלות עליהם מבוסס השיעור. כך גם לאחר השיעור, בני שיעור א' מתחלקים לחבורות קטנות, כשבראש כל חבורה עומד א' מבני הקיבוץ לחזור ולחדד את היסודות שנתייסדו בשיעור כללי.

נשיא הישיבה הגר"א פלדמן שליט"א וחתנו רה"י שליט"א ביסוד הישיבה

בשיעוריהם של הרמ"ם שליט"א נוצר שילוב מיוחד

בהנחלת מסורת התורה. הגאון רבי מנחם זייטש שליט"א, המנחיל בשיעוריו את לימוד הראשונים בדקדוק, כפי אשר קיבל מרבו המובהק מרן הגר"נ

פרצוביץ זצ"ל. הגאון רבי **יעקב משה ליבוביץ** שליט"א, בנו של הגאון הגדול רבי חיים שלמה ליבוביץ זצ"ל גדול מעתיקי תורת זקנו בעל ה"ברכת שמואל" זיע"א, אשר במעשה אומן מנחיל את עומק תורת מרן הגר"ח ותלמידו הגרבי"ב זצ"ל בבהירות נפלאה עד שהדברים שמחים כנתינתם. בראשות הקיבוץ עומד הגאון רבי **יעקב גולדברג** שליט"א, המנחיל ומטעים לבני הישיבה מניחוחה של תורת בריסק, כשחלק מהדברים כבר ראו אור בסדרת ספריו "דביר קדשו". ויחד עמו הגאון רבי **נפתלי צבי שטיינהוז** שליט"א, מתלמידיו של מרן הגרמ"ש שפירא זצ"ל, המשמש גם כמרביץ תורה בכולל "טהרות" בעיה"ק ירושלים.

ראש הישיבה שליט"א עם מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל

הדגש העיקרי הניתן בישיבה בלימוד העיון הוא על הבהירות בהעמדת סוגיא על מכוניה ויסודותיה. חותם מיוחד ניכר על בוגרי הישיבה בכוללים ובבתי המדרשות בדרך הלימוד היסודית והבהירה. מעלה אשר הביאה רבים מאוד מבוגרי הישיבה לשמש בקודש בהרצאת התורה בישיבות הקי' ובהוראת הלכה לרבים בארץ ובחו"ל.

ידיעת התורה

יחד עם ההשקעה המרובה בסדרי העיון, בולטת בישיבה השאיפה והחשיבות בידיעת התורה. במסכתות הנלמדות בישיבה, נקבעים סדרי לימוד על כל המסכת, על מנת שבני הישיבה ילמדו את כל המסכת. סיום מרכזי נערך בישיבה בסיומה של כל מסכת, כשעשרות מבני הישיבה עומדים יחד לסיים את המסכת בדיבוק חברים כשתלמודם בידם.

להגדלת השינון והחזרה, הוקם ביוזמתם של בני הישיבה ארגון מיוחד בשם "מנח בכיסתיה", אשר במסגרתו נבחרים עשרות מבני הישיבה מידי חודש בחודשו על כל הדפים שנלמדו באותו חודש, ביחד עם הדפים שנלמדו עד כה, כך שבסוף כל זמן נבחרים הבחורים על כל אשר למדו ועמלו במשך הזמן.

במסגרת ה"קמפ" הנערך בחודש מנחם אב, נערך מידי שנה "מבחן פומבי" על כל המסכת שנלמדה באותה שנה, ומשתתפים בו רוב מנין ובנין של בני הישיבה. השאלות נערכות בסגנון ייחודי, המהווה אתגר גדול לנבחנים, ובסיומו של המבחן מוכתר הבחור "הזוכה" וסגניו. המבחן וצורתו מוסיפים ובונים קומה רוחנית ביחס

הנכון בין ימי בין הזמנים לבין הלימוד בכל השנה כולה.

רבים מבוגרי ובני הישיבה הקי' נבחרים בקביעות ב"וושנתם", והותיקים שבהם הגיעו לדרגות גבוהות

בידיעת התורה. בשיחותיו חוזר ומחדד ראש הישיבה שליט"א את השאיפה הראויה לכל בן עלייה לזכות לעמוד תחת החופה עם ידיעת סדרי "נשים נזיקין" הנלמדים בשנות הישיבה.

"רב ותלמיד"

אחת מהנקודות המאפיינות ביותר את הישיבה היא המושג של "רב ותלמיד". נקודה זו מתאפיינת ביתר שאת בדורנו, כשהיכלי התורה מלאים בבני עלייה מופלגים, אך לגודל הכמות כמעט ואבד זכר המושג של "רב ותלמיד".

ראש הישיבה שליט"א זכה להיות "תלמיד" בראשית דרכו

למרן הגרש"ז **אויערבאך** זצוק"ל שאהבו וקירבו בקירבה יתירה, והמשגיח הגה"צ רבי **גדליה אייזמן** זצ"ל, בישיבת 'קול תורה'. לאחר מכן למרן רבנו הגדול רבי **שמואל רוזובסקי** זצ"ל, יחד עם מרן הגר"ד **פוברסקי** זצ"ל ומרן הגרא"מ שך זצ"ל, ולאחר נישואיו למד גם אצל מרן הגר"נ **פרצוביץ** זצ"ל.

פעמים רבות הוא מספר את אשר שמע בעצמו מאחד מגדולי התורה בדור האחרון, שהתאונן מדוע הוא עצמו לא זכה כ"כ לתלמידים ואילו רבנו הגדול רבי שמואל זצ"ל לתלמידים כה רבים, והסביר שהסיבה לכך היתה כי "רבי שמואל היה תלמיד לרבו הגדול הגי"ר שמעון שקאפ זצ"ל, ולכן גם הוא זכה שיהיו לו תלמידים".

רבני הישיבה שליט"א – המשגיח, הרמ"ם והמשיבים – עומדים כרב הדומה למלאך להגדיל תורה ולהאדירה ולהאציל לבני הישיבה מתורתם ויראתם. כמים הפנים לפנים, בני הישיבה אף הם משיבים אהבה גדולה לרבותיהם. שנים ארוכות לאחר שכבר נישאו ועזבו את ספסלי בית המדרש, עדיין חקוק בליבותיהם דברי התורה שקיבלו בישיבה והיסודות החקוקים על ליבם, וממשיכים את הקשר האמיץ עם רבותיהם רבני הישיבה שליט"א.

יראת ה' טהורה

לצד העבודה הגדולה בהנחלת הבנת וידיעת התורה, תופס מקום של כבוד חלק היראה ועבודת ה', בניצוחו ובפועלו של המשגיח הגאון רבי מרדכי לוי שליט"א, אשר ידיו ונסיונו רב בהבנת כוחות הנפש של בני הנעורים בדורנו, להלך כנגד רוחו של כל יחיד, ולגדלו ולרוממו כרום ערכו.

השיחה השבועית ביום שלישי בנויה במערכת מסודרת של הנחלת היסודות של "בן תורה",

בתורה, בתפילה ובעבודת ה'. במלאכת מחשבת פותח צוער בליבם של בני הישיבה, ומבסס להם את "אבן השתייה" של בן עלייה. בדור תהפוכות, אשר גם בין

עם מרן עמוד ההוראה הגר"ש אלישיב זצ"ל

כתלי בתי המדרש קיים בלבול וטשטוש בין תכלת לקלא אילן, מהוות שיחותיו אוצר בלום הבונה ומייסד את עתידו של כל יחיד ויחיד.

את ספסלי בית המדרש, עדיין כרוכים וקשורים בעבותות של ידידות אמת.

מלבד השיחה השבועית, מקיים המשגיח שליט"א מידי יום ביומו "ועד" לקבוצות מבני הישיבה. ב"ועדים" ניתנת האפשרות לבני הישיבה ללבן ולדון על יסודות עבודת ה' ודרכי החיים. בעש"ק בשעות הצהריים, מתקיים ועד מיוחד לבני הישיבה מבני חו"ל, אשר ביקשו לקבוע זמן מיוחד ללמוד את דרכי העלייה.

כתוצאה מאוירת האהבה והאחוה בין בני הישיבה, לא מורגשת בישיבה אוירה תחרותית של "קנאת סופרים". יסופר, כי באחת השנים נשאל ראש הישיבה שליט"א על כך, איך אפשר לגדול בלי "קנאת סופרים", והרי אמרו חז"ל "קנאת סופרים תרבה חכמה". ראש הישיבה שליט"א המתין להזדמנות קרובה, וכשהתעתד להיכנס למרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל לקח עמו את אחד מהשואלים, וסיפר למרן זצ"ל את טענתו של השואל. מרן הגראי"ל זצ"ל ביטל את הדברים בהינף יד, ואמר "בדורנו, קנאת סופרים תרבה שטות".

דגש מיוחד ניתן גם לעבודת התפילה, הן מעלת התפילה בכלל והן מעלת התפילה בישיבה. ראש הישיבה שליט"א נוהג לספר את אשר ראה בעיניו את מרן הגראי"מ שך זצ"ל ברום שנותיו מקפיד להתפלל את כל ג' התפילות בישיבה, שמכך ניתן ללמוד את גודל החשיבות של תפילה בישיבה. בתקופה מסויימת הורגש צורך לחזק את נושא התפילה בישיבה, ולשם כך נערך כינוס מיוחד בישיבה לחיזוק התפילה, ואף נערך קונטרס מיוחד בשם "ברומו של עולם" על מעלת התפילה בישיבה.

האחדות והאחוה שבין בני הישיבה מביאה אותם להוציא מפרי תורתם קונטרס חבורות אשר שמו יקבנו "תורת הבאר". זאת בנוסף לחבורות המתקיימות מידי ליל שישי, כשבכל שבוע מוסר אחד מבני החבורה מתורתו לחבריו. דיבוק החברים הניב גם לימוד משותף ב"ארחות שבת" לאחר סעודת ליל שבת, כשאחד מבני החבורה מוסיף ומלבן את נושאי ההלכה הנלמדים.

ימי שישי ושב"ק

בישיבה ניתן דגש מיוחד על ניצול הזמן בימי שישי ושב"ק. ראש הישיבה שליט"א עומד ואינו מרפה על הצורך לנצל בדווקא את ימי שישי ושב"ק ביתר שאת וביתר עז. הוא רגיל להביא בשיחותיו את דברי ה"בן איש חי" שלימוד תורה בשב"ק הוא כאלף בימות החול, ודווקא לגודל מעלת וקדושת השבת, נאבק היצר להרפות ולהחליש את לימוד התורה בשב"ק.

משכן הישיבה
כסנהדרין שגלתה, עברה הישיבה כמה וכמה גלויות. הקמת הישיבה היתה ברח' "מרום ציון" בשכונת בית וגן בעיה"ק ירושלים, בבית המדרש בו שוכן כיום לתפארה "בית הכנסת מנחם אברכים". לאחר כשנה וחצי מעת הקמת הישיבה, נעשה המקום צר מלהכיל, והישיבה עברה לבנין רחב ידים ברח' אפשטיין בפאתי שכונת בית וגן. אמנם לאחר מספר שנים, שוב נטלה הישיבה על מקל הנדודים, ועברה לבנין "בית דוד ואסתר" במרכז שכונת בית וגן.

בחסד ה' עלה בידו לרומם ולהפוך ימים רפויים אלו לימי חיזוק מיוחדים. מחזה מפעים ומרגש להכנס לבית המדרש בלילות שב"ק ולראות את בני הישיבה הק' שוקדים על תלמודם שעות רבות, בהתמדה וביגיעה, כשאור מיוחד של קדושת השבת עוטה על פניהם. בוגרים רבים מעידים על עצמם, שגם לאחר עשר שנים מנישואיהם שוקדים על תלמודם בימי שישי ושב"ק בהתמדה עצומה, וזאת הודות לטעם המיוחד שקיבלו מהשבתות של שנות הישיבה.

תקופות השכירות העיבו מאוד על מצבה הכלכלי של הישיבה, ולאחר התלבטויות רבות הוחלט להעביר את הישיבה למשכן קבע. ואכן, בחסדי ה' ונפלאותיו כי רבו, זכתה הישיבה להקים את משכנה ברמת בית שמש, בשטח רחב ידים, כשבמרכזו מתנוסס לתפארה בנין בית המדרש הגדול.

ראש ישיבת פוניבז' מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א בביקור בישיבה

המעבר לבית שמש, רומם והגביה את הישיבה בתנופה רוחנית גדולה עד מאוד. קול התורה מהדהד בעוז ובתעצומות ביום ובלילה בבית המדרש הגדול והמפואר. בבית המדרש ניכר עד מאוד הריתחא דאורייתא

בין אדם לחבירו

כשני לוחות הברית החבוקים יחד, גם החלק של "בין אדם לחבירו" מאוחד ודבוק עם החלק של "בין אדם למקום", ולא תתכן גדלות בתורה מבלי להשקיע בנתינת הלב גם בחלק של בין אדם לחבירו.

בני הישיבה ובוגריה מתייחדים מאוד באחוות אחים שביניהם. הדבר ניכר מאוד בשמחות של בני הישיבה ובוגרי הישיבה, כשגם שנים ארוכות לאחר שנישאו ועזבו

בדיבוק חברים ושימוש חכמים, וב"ה מידי שנה בשנה רבים וטובים מתדפקים על דלתותיה. הישיבה מהווה מגדלור לכל סביבותיה, ושכני הישיבה ותושבי השכונה מציינים את ההוד שמוסיפים בני הישיבה הניכרים במעלתם ובנעימות דרכם.

בס"ד

תוכנית כולל ירושלמי

בעזה"י לרגל תחילת מחזור הדף היומי בח' טבת סידרו תוכנית לימוד תלמוד ירושלמי במקביל ללימוד של הבבלי.

כיון שתלמוד ירושלמי הוא פחות דפים מהבבלי לכן סידרו שהלימוד יהיה רק בזמנים שיש סדרי כולל וישיבות, לא כולל שישי שבת, ובין הזמנים. (מט' תשרי עד כ"ט תשרי - מא' ניסן עד כ"ט ניסן - מט' אב עד כ"ט אב).

ההספק הוא דף ליום כצורת הדף של דפוס וילנא, (ברוב המהדורות של הירושלמי מצוין בשולי הדף את דפי דפוס וילנא).

כדי להביא את מירב התועלת סידרו שההספק יהיה לפי סדר המסכתות שבבבלי, דהיינו ברכות שבת וכו', וסדר זרעים של הירושלמי ילמד יחד עם סדר קדשים שבבבלי (כיון שאין בירושלמי סדר קדשים).

לקבלת הלוח ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל
6566797@gmail.com

בברכת התורה

בס"ד הופיע ויצא לאור הספר

דרך ושרה

הנהגות ודקדוקי הלכה של רבינו הגאון החסיד
כמוה"ד רבי שריה דבליצקי זצוק"ל

אוצר בלום של דקדוק הלכה בנגלה ובנסתר, מכבשונו של רב
האי גאון חסידא ופרישא זי"ע, ממה שנראה ונשמע בקודש פנימה

ספר נדיר ומיוחד במינו - דורך בעקבות הנהגותיו
המופלאות של גאון ההלכה, עמוד העבודה, צדיק
מושל בידאת אלקים, הגאון החסיד רבי שריה דבליצקי
זצוק"ל, ערוך ביד אמן, ומסודר לפי סדר השו"ע
וסדר היום

ותחתיו פתוח שער נרחב לבאר מקורו הטהור בכל
פרט כפי שנשמע מפי קדשו ומפי כתבו, תוכו דצוף
בירודי הלכה מופלאים וחקרי דינים מהודשים
מחיבוריו הנדפסים ומכתי"ק, ונוסף עליהם אלפי
ציונים ומראי מקומות ומו"מ מגמרא ופוסקים, כאשר
תחינה עיני המעיין

"...טוב עשה תלמידו שהעלה הנהגותיו
על הכתב, זיפה כתב..."

(מתוך הסכמת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א)

"...בספר אוצר שלם, זיביא בס"ד ברכה
ותועלת הרבה, ודאוי להכניסו בתוך ביתו..."

(מתוך הסכמת מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א)

"...ממש דמות דיוקנו מנצחת לפנינו בחיבור
זה... זכה והצליח להקים מצבה נשגבה למד
אבא הכ"מ..."

(מתוך מכתב הגאון רבי דוד דבליצקי שליט"א)

